



20—21 maj.

Debatter m. m.

Tisdagen den 20 maj.

Sid.

Svar på interpellationer:

av herr Lundgren ang. beskattningen av elverkens kraftöverskott	3
av herr Lundqvist ang. omreglering av skattskyldigheten för prästgård	5
av herr Lundgren ang. bristen på utbildningsplatser för medicine kandidaters kliniska undervisning	6
av herr Holmbäck ang. försäkringstagarnas representation i försäkringsaktiebolags styrelse	8
av herr Holmbäck om slutförande av 1949 års trafiknykterhetsutredning	16

Onsdagen den 21 maj.

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område	23
Ändringar i den statliga beskattningen	78
Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.	133
Anslag till folkliga musikskolan i Arvika	146
Uppehållande av undervisning, från vilken distriktsöverlärare befriats	148

Samtliga avgjorda ärenden.

Tisdagen den 20 maj.

Statsutskottets memorial nr 171, ang. gemensam votering i fråga om anslag till personalvårdsverksamhet	18
--	----

Onsdagen den 21 maj.	Sid.
Gemensamma omröstningar:	
ang. anslag till nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande	22
ang. anslag till personalvårdsverksamhet	22
Jordbruksutskottets utlåtande nr 39, ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område	23
Bevillningsutskottets betänkande nr 50, ang. ändringar i den statliga beskattningen	78
Statsutskottets utlåtande nr 144, ang. anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.	133
Bevillningsutskottets betänkande nr 48, ang. främjande av bostadsförsörjningen m. m.	145
Sammansatta konstitutions- och första lagutskottets utlåtande nr 1, ang. magistrats skiljande från rådhusrätt	145
Statsutskottets utlåtande nr 138, ang. beredskapsstat för försvarsväsendet	146
— nr 139, ang. vissa frågor rörande blind- och dövstumundervisningen	146
— nr 140, ang. understöd till folkliga musikskolan i Arvika	146
— nr 141, ang. uppehållande av undervisning, från vilken distriktsöverlärare befriats	148
— nr 142, ang. stipendier åt lärjungar vid högre läroanstalter m.m.	155
— nr 143, ang. åtgärder till skydd mot biologisk krigsföring	155

Tisdagen den 20 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 3 eftermiddagen.

Justerades protokollen för den 14 innevarande månad.

Ang. beskattningen av elverkens kraftöverskott.

Ordet lämnades till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet SKÖLD, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Lundgrens interpellation angående beskattningen av elverkens kraftöverskott, och nu anförde: Herr talman! I en med första kammarens tillstånd framställd interpellation har herr Lundgren tagit upp frågan om beräkningen av elskatt å s. k. överskottskraft, som tillhandahålles till uppvärmningsändamål. Interpellanten har framhållit att enligt ett av kontrollstyrelsen i november 1951 meddelat beslut, vilket bl. a. föranletts av en framställning från Umeå stads elverk, skulle skatten å dylik kraft uttagas såsom styckeskatt med 1 öre per kilowattimme, så länge vattenkraftunderskottet förelåg. Först sedan vattenkraftunderskottet upphört, skulle elskatten beräknas såsom värdeskatt. Då överskottskraften avsattes till relativt låga priser, medförde, framhåller interpellanten vidare, en styckebeskattning en stark ökning av kraftpriset för konsumenterna. I den mån skatten verkade återhållande på konsumtionen av överskottskraft skulle enligt interpellantens mening följden bli att enskilda kraftverk, huvudsakligen i Norrland, finge utan ersättning avstå överskottskraften till linjeägaren.

Under åberopande härav har interpellanten till mig riktat följande frågor: 1) Kan en beskattning av 50 procent eller mer av värdet på elektrisk kraft anses rimlig för värmekraft, som

ett elkraftverk söker utnyttja och för vilket det ej kan finna mera kvalificerad användning? 2) Kan det vara rimligt att genom en skatt tvinga ett företag att utan kompensation avstå från en tillgång till förmån för ett annat företag?

I anledning härav får jag anföra följande:

Enligt elskatteförordningen beräknas elskatten antingen såsom styckeskatt med 1 öre för kilowattimme eller såsom värdeskatt med 10 procent av de avgifter förbrukaren har att erlagga för kraften. Styckeskatt utgår för kraft, som levereras för användning i hushåll, jordbruk, hantverk, småindustri eller handel eller för andra s. k. borgerliga ändamål och värdeskatt för industrikraft, för kraft avsedd för bandrift samt för överskottskraft. Kontrollstyrelsen, som är beskattningsmyndighet, har efter hörande av elskattenämnden meddelat föreskrifter beträffande de fall, där överskottskraft i skattehänseende skall anses föreligga. Sålunda har styrelsen föreskrivit, att såsom överskottskraft skall betraktas bl. a. kraft som tillhandahålles konsument normalt högst 8 timmar per dygn under tiden mellan kl. 20 och kl. 7 samt sön- och helgdagar jämväl under andra tider av dygnet. Dylik kraft skall dock icke i skattehänseende anses såsom överskottskraft, om kontrollstyrelsen meddelat att vattenkraftunderskott förelegat.

Under hösten 1951 var vattenkraftsituationen sådan att elektrisk kraft i stor utsträckning måste produceras i ångkraftverken med användande av fossila bränslen. Efter hörande av Centrala driftledningen meddelade kontrollstyrelsen i cirkulärskrivelse den 26 november 1951, att sådant vattenkraftunderskott då förelåg att nattkraft icke utgjorde överskottskraft i skattehänseende. Sedan vattenkraftsituationen lättat, har kontrollstyrelsen i cirkulärskrivelse den 16 januari 1952 meddelat, att nattkraft

Ang. beskattningen av elverkens kraftöverskott.

från och med den 21 januari finge betraktas såsom överskottskraft.

Kontrollstyrelsen har på sätt interpellanten framhållit lämnat utan bifall en av Umeå stads elverk gjord framställning angående medgivande till beräkning av elskatt såsom värdeskatt beträffande viss förbrukning av nattkraft under tiden före vattenkraftunderskottets upphörande. Beslutet måste ses mot bakgrunden av kraftsituationen hösten 1951, då i Norrland driftinskränkningar måste företagas på grund av elkraftsbristen och ångkraftverken måste hållas i gång för att täcka bristen på vattenkraft. Jag kan nämna, att enligt uppgift den bränslemängd, vilken förbrukas i ångkraftverken för att hålla i gång en elkamin, är fem å sex gånger större än den bränslemängd, vilken erfordras om man i stället tillämpar de vanliga metoderna för husuppvärmning och sålunda förbrukar bränslet direkt i respektive fastigheters uppvärmningsanordningar. Att betrakta dylik värmealstrad kraft såsom överskottskraft finner jag heller icke stå i överensstämmelse med vad som avsågs, då det uttalandet gjordes, att överskottskraften skulle värdebekattas.

Kontrollstyrelsens ifrågavarande beslut finner jag sålunda såväl ur formella som reella synpunkter välgrundat. Enligt vad jag erfarit har kontrollstyrelsen i det nu aktuella fallet inhämtat att för den tid som Umeå stads elverk sålunda haft att erlagga styckeskatt med 1 öre för kilowattimme för nattkraft, har avbrott i de normala leveranserna av sådan kraft till egna abonnenter icke förekommit. I viss tämligen obetydlig omfattning har leveranser av dylik kraft även verkställts till riksnätet. Det har upplysts att för sistnämnda leveranser betalning erhållits med 1,5 å 2,0 öre för kilowattimme eller minst samma pris som för leveranser till egna köpare av kraften. Något avstående av kraft utan kompensation har sålunda i det förevarande fallet icke förekommit.

Med det nu anförda anser jag mig ha besvarat de framställda frågorna. Jag vill tillägga att sedan riksdagen numera bifallit det i proposition nr 162 framlagda

förslaget till ändring i elskatteförordningen all hushållsförbrukning av elkraft undantagits från skatteplikt.

Herr LUNDGREN: Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet få framföra mitt tack för herr statsrådets mycket uttömmande och klarläggande svar på min interpellation.

Det av mig berörda spörsmålet är ju, sedan riksdagen bifallit propositionen om ändrade grunder för elskatten, icke längre aktuellt, men jag vill erinra om att jag framställde interpellationen, innan propositionen förelåg. Då saken numera har kanske närmast bara historiskt intresse, skall jag inte länge uppehålla mig vid problemet, men jag vill dock i korthet anföra några synpunkter.

Såsom statsrådet anförde i interpellationssvaret, utgår elskatten när det gäller överskottskraft, såsom värdeskatt, men under vissa omständigheter kan densamma utgå såsom styckeskatt. Detta senare medför i enlighet med vad jag anförde i min interpellation mycket allvarliga konsekvenser såväl för producenten som för konsumenten.

Det är fullt förståeligt, att statsmakterna i en situation, när elektrisk kraft i stor utsträckning måste produceras i ångkraftverk med användande av fossila bränslen, söker hindra konsumenterna från att använda elektrisk kraft till lågvärdiga ändamål. Statsrådet omtalade ju att den bränslemängd, som förbrukas i ångkraftverken för att hålla i gång en elkamin, är fem å sex gånger större än den bränslemängd, som erfordras, om man i stället tillämpar de vanliga metoderna för husuppvärmning och sålunda förbrukar bränslet direkt i respektive fastigheters uppvärmningsanordningar.

Nu förhöll det sig emellertid i det aktuella fallet på ett annat sätt. Det föreligger nämligen en överenskommelse mellan Umeå stad och Västerbottens läns landsting, enligt vilken landstinget har rätt att ta ut 30 000 kilowattimmar till ett visst pris, vilket inte får över-

Ang. omreglering av skattskyldigheten för prästgård.

stiga 1,5 öre per kilowattimme. På detta belopp utgår därför, om det är fråga om värdeskatt, en skatt av 45 kronor per dygn och, om det är fråga om styckeskatt, 300 kronor per dygn. Nu är emellertid landstingets anläggning fullt modern och försedd med en ångackumulator, där kraften kan fullt utnyttjas. Det är alltså inte samma sak som om det gällde villauppvärmning eller dylikt. När det i förevarande fall är fråga om ett rationellt utnyttjande av kraften, är det därför svårare att förstå kontrollstyrelsens inställning.

Om skatten verkar återhållande på den lokala konsumtionen, kan de enskilda kraftverken underkundom få svårt att finna avsättning för kraften. I varje fall blir de i fråga om priset helt beroende av vad vattenfallsstyrelsen vill betala. Nu vill jag gärna erkänna, att denna gång har vattenfallsstyrelsen betalat fullt pris, men vi har haft vissa tidigare erfarenheter av att det varit svårt att få skäligt pris för över-skottskraften.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få till herr statsrådet framföra mitt tack för interpellationssvaret.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Ang. omreglering av skattskyldigheten för prästgård.

Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet SKÖLD, som meddelat att han ämnade vid detta sammanträde besvara jämväl herr Lundqvists interpellation angående omreglering av skattskyldigheten för prästgård, erhöll nu ånyo ordet och yttrade: Herr talman! I en med första kammarens tillstånd framställd interpellation har herr Lundqvist till mig riktat följande fråga: Avser herr statsrådet att förelägga riksdagen proposition med de förslag till ändring i kommunalskattelagen eller annan författning som erfordras för att tillförsäkra prästerna den behållna lön som avsågs vid införandet av det nya prästlöneeglementet?

I anledning av interpellantens fråga får jag anföra följande.

Tidigare åtnjöt präst nettolön jämte fri bostad i prästgård. De från och med 1952 gällande prästlönebestämmelserna innebär en övergång till ett bruttolönesystem enligt vilket kontantlönen höjts och prästen blivit skyldig att för bostaden erlægga hyra till pastoratet. Hyran avdrages på lönen när denna utbetalas.

Med hänsyn till att präst enligt kommunalskattelagen ansetts skyldig erlægga fastighetsskatt för prästgården har föreskrivits att prästen härför skall erhålla gottgörelse av pastoratet.

Interpellationen har föranletts därav, att från taxeringshåll uttalats att den sålunda uppburna ersättningen bleve att betrakta som skattepliktig inkomst. Interpellanten har anfört, att om ersättningen bleve föremål för taxering till kommunal inkomstskatt, så skulle prästerna i verkligheten icke erhålla den lön, som de nya lönebestämmelserna avsett skola tillförsäkra dem.

En viss tvekan kan möjligen råda, huruvida kommunalskattelagens bestämmelser efter de nya prästlönebestämmelsernas ikraftträdande skall tolkas så, att prästen eller pastoratet är att anse som skattskyldig för prästgården. Utan att taga ställning till denna tolkningsfråga vill jag som min mening uttala, att starka skäl synes tala för en sådan utformning av bestämmelserna att därav klart framgår att skattskyldigheten för prästgården åvilar pastoratet. Jag har redan tidigare observerat problemställningen, och i 1950 års skattlagssakkunnigas uppdrag ingår att överse ifrågavarande bestämmelser. De sakkunnigas utredning och förslag är att emotse till hösten.

Om jag alltså delar interpellantens uppfattning att en översyn är påkallad, vill jag å andra sidan framhålla att frågan är ur prästernas synpunkt av ganska ringa ekonomisk betydelse. Vid den statliga inkomsttaxeringen föreligger över huvud inga olägenheter, då prästen med nuvarande ordning visserligen har att uppta ersättningen som skattepliktig inkomst men samtidigt är berättigad att verkställa ett motsvarande avdrag för

Ang. bristen på utbildningsplatser för medicine kandidaters kliniska undervisning. fastighetsskatten. Vid kommunaltaxeringen kan ett sådant avdrag däremot inte göras. Detta innebär emellertid inte mer än att — om prästgårdens taxeringsvärde är 30 000 kronor och den kommunala utdebiteringen 10 kronor och alltså prästens ersättning för fastighetsskatt uppgår till 150 kronor — denne får en merskatt på 15 kronor.

Med det sist sagda har jag inte velat göra gällande, att den föreliggande inadvartensen i lagstiftningen bör bestå. Men frågans ekonomiska räckvidd är sådan, att jag ansett mig kunna avvakta den pågående sakkunnigutredningen, innan jag velat föreslå att riksdagen underställes förslag till nya bestämmelser.

Herr LUNDQVIST: Herr talman! Jag ber att få till herr finansministern framföra mitt tack för interpellationssvaret, och jag är också tacksam för innehållet i svaret. Jag vågar tolka svaret som ett löfte om att finansministern skall så snart ske kan underställa riksdagen förslag till nya bestämmelser i ämnet. Jag har i det sammanhanget med stor tillfredsställelse noterat meddelandet, att man redan tidigare har observerat detta spörsmål och att det är föremål för utredning, som beräknas vara avslutad till i höst. Jag vågar alltså uttala en förhoppning om att någon beskattning av det här slaget inte skall från och med nästa års taxering längre behöva drabba de olika boställshavarna.

Det är naturligtvis riktigt som finansministern säger, att det inte är någon stor fråga. Som regel blir det inte någon stor extra skatt som utgår, men jag undrar ändå, om inte finansministern i sina exempel har tagit till något i underkant för att i varje fall inte överdimensionera denna extra skatt. Det är väl ändå så, att som regel prästgårdarna efter den nya taxeringen knappast är så lågt taxerade som till 30 000 kronor, och än mera sällan förekommer det väl att den samlade kommunalskatten, då man räknar med även landstingsskatten, håller sig vid en så blygsam nivå som 10 kronor. Jag tror därför att den extra skatt, som

prästerna här fått vidkännas, är något större än som framgår av svaret.

När det i alla fall ställts i utsikt en ändring inom kort tid, har jag bara att uttala min glädje och tacksamhet för det svar som här har lämnats.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Ang. bristen på utbildningsplatser för medicine kandidaters kliniska undervisning.

Ordet lämnades härefter till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet PERSSON, som förklarat sig ämna vid detta sammanträde besvara herr Lundgrens interpellation angående bristen på utbildningsplatser för medicine kandidaters kliniska undervisning och nu anförde: Herr talman! I en med första kammarens tillstånd framställd interpellation har herr Lundgren frågat mig om vilka åtgärder jag ämnar företaga för att avhjälpa den brist på utbildningsplatser som medför att medicine kandidater efter avlagd medicine kandidatexamen får vänta på inträde till kliniska kurser.

I anledning av denna fråga vill jag framhålla, att det problem, som interpellanten berört, är föranlett av att man under de sista åren har velat utnyttja de medicinska utbildningsresurserna så mycket som möjligt och därför har antagit ett mycket stort antal elever vid de medicinska nybörjarkurserna. Emellertid har både de akademiska myndigheterna och ecklesiastikdepartementet sin uppmärksamhet riktad på frågan, och åtgärder har också vidtagits för att hindra uppkomsten av väntetider för de studerande och avarbeta de köer, som ändå kunnat uppstå. Jag kan som exempel nämna, att Kungl. Maj:t ställt medel till förfogande för att möjliggöra en utvidgning av den propedeutiska kurs vid karolinska institutet, som påbörjades den 1 mars i år.

Problemet föreligger emellertid och kommer också att finnas kvar, så länge man årligen antar lika många medicine studerande som nu utan att stadigvaran-

Ang. bristen på utbildningsplatser för medicine kandidaters kliniska undervisning.

de öka antalet utbildningsplatser. Det är emellertid inte bara fråga om brist på utbildningsplatser utan också om hur man skall kunna helt utnyttja de platser som finns. Det har nämligen, exempelvis vid universitetet i Lund, visat sig, att vissa kurser fått genomföras utan fullt antal deltagare. Studenter från övriga läroanstalter har uppenbarligen inte ansett sig kunna flytta över till Lund utan föredragit att vänta på plats i en kurs på sin egen studieort.

När det emellertid gäller att för framtiden undvika den av interpellanten påtalade köbildningen framför propedeutiska kurser och kliniska tjänstgöringar kan man tänka sig olika möjligheter. En är att öka antalet kursdeltagare, vilket kan vara tänkbart i vissa fall. Om man tillgriper den möjligheten, får man dock komma ihåg, att undervisningens kvalitet måste upprätthållas och att detta sätter ganska snäva gränser för en utökning av antalet kursdeltagare. Vidare måste man ta hänsyn till att det befintliga patientmaterialet inte kan utnyttjas mer än i en viss utsträckning. En annan och bättre möjlighet är att anordna extra kurser, men inte heller detta låter sig göra utan vidare. Jag vill särskilt påpeka, att det inte är nog att ha lämpliga lärarkrafter, utan att man också måste ha ett tillräckligt stort och lämpligt patientmaterial. En reserv, som inte är utnyttjad, torde emellertid finnas i Sahlgrenska sjukhuset i Göteborg. Möjligen kan det också, som interpellanten antytt, visa sig önskvärt att för undervisningen åtminstone tillfälligtvis använda även sjukhus, som icke är s. k. undervisningssjukhus. Detta förutsätter givetvis överenskommelse med vederbörande sjukhus huvudmän.

Med det nu sagda har jag antytt de möjligheter, som enligt min mening i första hand bör prövas, när man vill komma till rätta med köbildningen. Jag vill tillägga, att frågan knappast kan eller bör lösas separat för varje läroanstalt. Enligt vad jag inhämtat, kommer också en överläggning i frågan att äga rum inför universitetskanslern i början av juni månad. Därmed ligger saken i

händerna på den myndighet, som har de bästa möjligheterna att överblicka och följa utvecklingen på området och att ta de initiativ, som erfordras. För egen del är jag beredd att medverka till att medel i möjligaste mån ställs till förfogande till extra kurser och de andra åtgärder, som kan visa sig nödvändiga.

Jag vill slutligen erinra om att 1948 års läkarutbildningskommitté för närvarande utarbetar en ny plan för de medicinska studierna och att detta arbete troligen kommer att föreligga färdigt under loppet av detta år. Man torde kunna utgå från att denna studieplan blir utformad på sådant sätt att normalt alla, som antages som medicine studerande, också skall kunna fullfölja studierna fram till den avslutande examan utan väntetider. Efter hand som en sådan ny studieplan kan genomföras kommer det köproblem, som nu föreligger, att falla bort.

Herr LUNDGREN: Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få framföra mitt tack för herr statsrådets mycket uttömmande svar på min interpellation. Jag är särskilt tacksam för det stora intresse, som herr statsrådet visar för detta ur de medicine studerandes synpunkt i varje fall viktiga problem, ett problem som även ur statens synpunkt har icke obetydlig vikt.

Antalet elever vid de medicinska utbildningskurserna är något större än motsvarande antal platser vid klinikerna. Jag har här en statistik, som är utarbetad av en kommitté för kursanordnanden vid karolinska sjukhuset — en kommitté, som de studerande själva har utsett. Av denna statistik framgår, att i Lund tas för närvarande in omkring 65 medicine studerande om året — de är alltså medicinska nybörjare. På klinikerna, där de skall börja omedelbart efter avlagd medicine kandidatexamen — alltså efter de propedeutiska kurserna — finns det 73 platser. Det är alltså mer än som motsvarar antalet ny-

Ang. försäkringstagarnas representation i försäkringsaktiebolags styrelse.

börjare. I Uppsala är motsvarande siffror 65 respektive 50 och i Stockholm 114 respektive 108.

Även om man alltid får räkna med en viss avgång under studietiden fram till medicine kandidatexamen — en siffra på 10 procent brukar anses som det normala — är antalet platser i Uppsala betydligt mindre än motsvarande antal nybörjare. Ur vissa synpunkter är det emellertid mycket önskvärt att studenterna flyttas över från ett universitet till ett annat. Herr statsrådet var ju inne på den frågan. Så var tidigare i ganska stor utsträckning förhållandet. Nu lägges emellertid bostadssvårigheterna hinder i vägen för en sådan överflyttning.

Det är ju önskvärt att öka antalet utbildningsplatser vid klinikerna, så att väntetid undvikes, och herr statsrådet har också lovat att tillse, att så sker. Det är emellertid — och det framhöll också herr statsrådet — inte lämpligt med hänsyn till undervisningens kvalitet att öka antalet deltagare i varje kurs. Redan nu torde kurserna på många håll vara alltför stora för att det skall kunna anses vara rationellt ur utbildningssynpunkt. Det är därför, såvitt jag kan förstå, bättre, om man kan sprida ut undervisningen på flera sjukhus. När det gäller de första kurserna för medicine kandidatexamen är det kanske inte lämpligt att förlägga dessa till andra än universitetssjukhus, men det finns dock åtskilliga andra kurser, där undervisningen mycket väl kan meddelas, exempelvis vid våra stora centrallasarett. Jag förutsätter att ecklesiastikministern även beaktar detta spörsmål, när frågan ytterligare skall behandlas.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Ang. försäkringstagarnas representation i försäkringsaktiebolags styrelse.

Herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet Ericsson hade tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Holmbäcks interpellation angående försäk-

ringstagarnas representation i försäkringsaktiebolags styrelse. Svaret, vilket omedelbart före sammanträdet i stencilerad form utdelats till kammarens ledamöter, finnes såsom bilaga fogat vid detta protokoll. Ordet lämnades nu till herr statsrådet ERICSSON, som gav en kort sammanfattning av svaret.

Herr HOLMBÄCK: Herr talman! Jag ber till en början att få framföra mitt tack till herr statsrådet för svaret på min interpellation.

Jag skall tillåta mig att med några ord vid sidan av vad handelsministern har yttrat försöka sätta kammarens ledamöter in i frågan.

Såsom i interpellationssvaret anges skall enligt 70 § lagen om försäkringsrörelse minst en av styrelseledamöterna i ett försäkringsaktiebolag utses med uppgift att särskilt vaka över att försäkringstagarnas intresse vederbörligen beaktas. En sådan styrelseledamot kan utses av försäkringstagarna själva eller av intressegrupp, som har anknytning till dem, eller genom förordnande av Konungen eller offentlig myndighet, som Konungen bestämmer.

Nu var det så, att försäkringsaktiebolaget Skandia stod inför problemet att tillämpa dessa bestämmelser om hur försäkringstagarrepresentationen skulle utses. Då diskuterade man frågan och fann av åtskilliga skäl att det inte var lämpligt, att Kungl. Maj:t utsåg försäkringstagarrepresentationen. Man sökte få ett annat system, och det resultat, till vilket man kom, delgavs bolagsstämman i en skrivelse som är av stort intresse i detta hänseende. Man sade: »Det torde vara uteslutet, att försäkringstagarna genom direkta val utse försäkringstagarrepresentanten. Indirekta val genom delegater, direkt utsedda av försäkringstagarna, synas vidare vara praktiskt svår genomförbara, bl. a. med hänsyn till att försäkringstagarna äro spridda över hela landet. Det ligger då nära till hands att låta valet ske genom medverkan av landsomfattande organisationer, som ha anknytning till Skandiakoncernens för-

Ang. försäkringstagarnas representation i försäkringsaktiebolags styrelse.

säkringstagare och som tillsammans kunna anses representativa för det stora flertalet av dem. Ett sådant val genom intresseorganisationer stöter icke på några svårigheter. »Skandia har», fortsatte man, »sedan gammalt i mycket stor utsträckning sökt sina försäkringstagare hos industrien, handeln, hantverket och lantbruket samt bland tjänstemän och fastighetsägare. Om intresseorganisationer, som företräda dessa grupper, bereddes tillfälle medverka vid valet av försäkringstagarrepresentant, skulle därför det stora flertalet av koncernens försäkringstagare komma att bli representerade vid valet. Härigenom komme de nya föreskrifternas ändamål att tillförsäkra försäkringstagarna ett visst mått av inflytande i bolaget att i görligaste mån fyllas; detta så mycket mera som de försäkringstagare, vilka icke tillhöra ovannämnda grupper, måste antagas ha med de representerade försäkringstagarna överensstämmande intressen.»

På grundval av detta föreslog man, att försäkringstagarnas representation skulle utses av en delegation, vars ordförande skulle väljas av försäkringsinspektionen och som i övrigt skulle utses så, att en representant utsågs för envar av följande opolitiska, landsomfattande och betydelsefulla organisationer, nämligen: Sveriges fastighetsägareförbund, Sveriges hantverks- och småindustriorganisation, Sveriges industriförbund, Sveriges köpmannaförbund, Sveriges lantbruksförbund och Tjänstemännens centralorganisation. Detta tillstyrktes av försäkringsinspektionen, men Kungl. Maj:t har på handelsministerns fördragning icke lämnat sitt bifall till den ändring av bolagsordningen, som förut-sattes för att förslaget skulle genomföras.

Det är nu den frågan som jag har interpellat om och som handelsministern har behandlat i sitt interpellations-svar.

I interpellationssvaret är ett spørgsmål som diskuteras — jag kan börja med det — utseendet av försäkringstagarrepresentation genom intressegrupper. Handelsministern gör gällande, att det

bara kan vara *en* intressegrupp, som kan utse försäkringstagarrepresentationen. Han avböjer tanken att representationen skall kunna utväljas av flera intressegrupper. Jag tror emellertid för min del att lagtexten kan tolkas även så, att flera intressegrupper skall kunna samverka på sätt som ifrågasatts av Skandia för utseende av en försäkringstagarrepresentation. Herr statsrådet hänvisar till ett yttrande i statsrådsprotokollet, där det talas om »någon intressegrupp», alltså singularis, men i meningen efteråt talas det om »intressegrupper», alltså pluralis. Men det där är kanske detaljer. I alla händelser har den tolkning jag omfattar delats av en just i detta hänseende så auktoritativ institution som försäkringsinspektionen, vilken haft tillfälle att behandla dessa frågor ingående. Jag tror med andra ord att en något vidsträcktare tolkning av lagtexten än handelsministerns är berättigad.

Ett spørgsmål, som herr statsrådet i detta hänseende lämnar öppet, är följande. En intresserepresentation kan naturligtvis bestå av flera ledamöter. Är det då tillåtet att förfara så, att en intressegrupp utser en ledamot och en annan intressegrupp en annan ledamot och en tredje eventuellt en tredje ledamot? Jag skulle närmast vilja utläsa av herr statsrådets anförande, att herr statsrådet svarar nej på denna punkt, men jag är inte säker på det. Denna fråga är av mycket stort intresse bl. a. därför, att det just är detta system som i betydande mån använts i de ömsesidiga försäkringsbolagen. Jag kan omnämna att inom Allmänna brandförsäkringsverket utser styrelsen för Svenska landskommunernas förbund en styrelseledamot och styrelsen för Svenska landstingsförbundet en annan. Inom Bore utser handelskamrarna och handelskamrarnas nämnd delegerade, som utövar rösträtt å bolagsstämma. Styrelsen för Skånska brandförsäkringsinrättningen, Skånska städernas brandstodsförening och Hermes utses av delegationer, vilka i sin tur utses av Skånska drätselkammareförbundet och av Skånes handelskammare. Inom Ömsesidiga försäkringsbolaget Mo-

Ang. försäkringstagarnas representation i försäkringsaktiebolags styrelse.

torförrarna utövas rösträtten på bolagsstämman av 20 huvudmän, 15 utses av angivna svenska nykterhetsorganisationer, och fem ledamöter av Motorförrarnas andelsförening.

Om herr statsrådet säger att det bara skulle vara *en* intressegrupp, som kan få välja försäkringstagarrepresentant, frågar man sig, varför inte motsvarande regler, som används inom de ömsesidiga bolagen, skulle få användas inom försäkringsaktiebolagen.

Nästa fråga, som jag ämnar ägna ett par minuter, är vilka fordringar som bör ställas på en sammanslutning för att den skall kunna anses såsom en intressegrupp, av den natur, att man kan anförtro åt den att välja styrelseledamot för att representera försäkringstagarnas intressen. Herr statsrådet säger att det inte skall vara en anknytning mellan bolaget och sammanslutningen av löst slag, och att sammanslutningen måste vara vederhäftig, homogen och representativ för flertalet av försäkringstagarna i bolaget.

Att sammanslutningen skall vara vederhäftig är väl självklart. Herr statsrådet har naturligtvis inte underkänt Skandias förslag till bolagsordning på grund av att någon av de sammanslutningar, vilka föreslagits av Skandias bolagsstämma att representera försäkringstagarna, inte skulle vara vederhäftig. Det är väl däremot, skulle jag kunna tänka mig, för att anknytningen är för lös, och för att sammanslutningen inte är tillräckligt homogen och inte representerar det stora flertalet försäkringstagare. Jag tror för min del, att om man i stora försäkringsbolag över huvud taget vill genomföra en verklig representation för försäkringstagarna, det bara är *en* fordran, som man kan uppställa, nämligen att det skall vara en representation ifrån sammanslutningars sida, vilka måste anses ha ett verkligt intresse av att hävda just försäkringstagarnas synpunkter. Det är nog den ståndpunkt som man intar då det gäller de ömsesidiga försäkringsbolagen.

Jag talade nyss om att i Motorförrarnas försäkringsbolag utses 15 av huvud-

männen av ett antal nykterhetsorganisationer. De allra flesta av dessa tillhör väl inte Motorförrarnas försäkringsbolag. De sammanhålls helt enkelt bara av att de allesamman har en helnykteristisk grundåskådning, och detta har varit tillräckligt. Det visar, att man inte får gå alltför långt i kravet på ett fast samband mellan intressegruppen och bolaget.

På frågan, hur många procent av försäkringstagarna som måste finnas i en intressegrupp, kan man naturligtvis aldrig fordra 100 procent som svar, utan man får nöja sig med mindre. Därvidlag har nog, förmodar jag, herr statsrådet själv vid något tillfälle nöjt sig med betydligt mindre. Försäkringsaktiebolaget Leires styrelse tillsätts enligt bolagets på herr statsrådets föredragning stadfästade bolagsordning till viss del av Kooperativa förbundets förvaltningsråd. Det är väl troligen många försäkringsstagare i Leire, som inte är anslutna till Kooperativa förbundet. I varje fall omfattar Kooperativa förbundet många andra än försäkringstagare i Leire.

Det skulle vara av stort intresse att erfara, hur herr statsrådet skulle ställa sig till regler sådana som föreslagits av Skandia, om Skandia skulle anställa en omröstning bland sina försäkringstagare och det skulle visa sig, att försäkrings-tagarna gillade dessa regler.

Herr statsrådet är i anslutning till min interpellation också inne på frågan om vilka regler som bör anses gälla beträffande val av försäkringstagarnas representation genom delegerade för försäkringstagarna. Herr statsrådet avböjer detta i princip och han tar till intäkt därför den hållning, som försäkringsaktiebolaget Skandia har intagit, och säger att Skandia inte anser val genom delegerade lämpligt. Riktigt så säger nog inte Skandia. Skandia säger bara, att dylika val är praktiskt svårgenomförbara men om de kan genomföras, är nog bolagets styrelse på det klara med att det i och för sig vore lämpligt med dylika val. Det är emellertid en detaljnysansering i uttryck, som jag kanske inte skall uppehålla mig längre vid. Beträf-

Ang. försäkringstagarnas representation i försäkringsaktiebolags styrelse.

fande valet av försäkringstagarrepresentation genom delegationer har herr statsrådet likväl en mindre kategorisk uppfattning än beträffande intressegrupperna och han säger till och med att Kungl. Maj:t har medgivit dylik representation i vissa fall.

Den allmänt restriktiva hållning beträffande utseendet av försäkringstagarrepresentanten genom intressegrupper eller genom delegationer, som herr statsrådet intagit, leder till att herr statsrådet anser, att Kungl. Maj:t skall utse försäkringstagarrepresentation i större omfattning än eljest skulle behövt vara fallet. Detta har herr statsrådet för övrigt förebådat redan genom ett yttrande till statsrådsprotokollet, när 1950 års lagändring antogs. Jag undrar emellertid, om herr statsrådets tankegång är riktigt lycklig. Om försäkringstagarrepresentanten utses på annat sätt än genom val av Kungl. Maj:t eller av myndighet, blir han dock en representant, som står försäkringstagarna mycket närmare än om Kungl. Maj:t eller myndighet utser honom. Jag tror inte man kan komma ifrån detta. Naturligtvis blir även den av Kungl. Maj:t utsedde en representant för försäkringstagarna — det ingår i hans instruktion, att han skall vara representant just för dem och tillvarata deras intressen — men i så fall bli ju representanten så att säga utsedd genom ett förmynderskap. Nog är det vida lämpligare, om man kan ge försäkringstagarna själva möjlighet att inverka på utseendet av sina representanter i annan mån än genom den röstsedel som de lägger i valurnorna vart fjärde år.

Herr EWERLÖF: Herr talman! Jag har av naturliga skäl haft anledning att noga följa tillkomsten av den nya försäkringslagstiftning, vars tolkning på en väsentlig punkt nu är i fråga. Jag hade bland annat tillfälle att deltaga i ärendets behandling inom första lagutskottet. Såsom en nyhet infördes 1950 den bestämmelse, som här dryftats, om en särskild representation för försäkrings-

tagarna i aktiebolagens styrelser. Denna representation om en eller flera ledamöter skall utses i första hand genom försäkringstagarna själva, i andra hand av intressegrupper som har anknytning till försäkringstagarna och i tredje hand av Kungl. Maj:t eller offentlig myndighet. Såsom statsrådet antyder i svaret, vilket jag nyss tagit del av, har denna bestämmelse tillkommit uteslutande i det rent sakliga syftet att bereda försäkringstagarna medinflytande på företagsledningen. Det har inte på något sätt avsetts att tillförsäkra det allmänna något ökat inflytande genom denna konstruktion. Det allmännas intressen har tillgodosetts genom andra stadganden, innebärande ökade befogenheter för Kungl. Maj:t och försäkringsinspektionen. Visserligen gjorde statsrådet, såsom framgår av svaret, i propositionen det förhandsuttalandet, att försäkringstagarklientelet vid flertalet större försäkringsaktiebolag torde vara så omfattande och anknytningen till särskilda intressegrupper så ringa, att val av försäkringstagare eller av intresseorganisation icke torde innebära någon god lösning. Då emellertid ingen ändring föreslogs i lagtexten, som i första hand alltså pekar på valmöjligheten, torde ingen haft anledning att i detta uttalande inlägga något annat än att lämpligheten av sådana anordningar skulle utan några på förhand uppställda hinder prövas från fall till fall.

I det nu föreliggande fallet gäller det därför, såvitt jag uppfattar saken, att avgöra, huruvida Skandias försäkringstagare kan sägas bli bättre eller sämre representerade genom val i den av bolaget föreslagna ordningen än genom val av Kungl. Maj:t. Jag instämmer i allt väsentligt i herr Holmbäcks utläggning av detaljerna i fråga om lagstadgandets tolkning med avseende å ordet intresseorganisation och vad därtill hör. Enligt bolagets uppgift är 85 procent av försäkringstagarna anknutna till de organisationer, som genom utsedda representanter under ordförandeskap av en av försäkringsinspektionen utsedd person skulle betros med att förrätta valet. Nog förefaller det mig, som om det

Ang. försäkringstagarnas representation i försäkringsaktiebolags styrelse.

efter vanliga demokratiska principer är ganska givet, att försäkringstagarna genom denna valordning skulle känna sig på ett helt annat sätt ha del i representationen än om Kungl. Maj:t förrättar valet. Även i detta hänseende instämmer jag således med de uttalanden i samma riktning som herr Holmbäck nyss gjort.

Från denna utgångspunkt kan jag inte komma till annat resultat än att Kungl. Maj:ts beslut skär sig mot både det formella lagstadgandet och andemeningen i detsamma. Jag understryker ännu en gång, att det med detta stadgande endast är fråga om att bevaka försäkringstagarnas intresse och icke ett eventuellt politiskt intresse.

Herr statsrådet **ERICSSON**: Herr talman! Inte minst herr Ewerlöfs sista uttalande ger mig anledning erinra om förhistorien till denna lagändring vid 1950 års riksdag. Jag erinrar sålunda om att det då förelåg en utredning, som enligt sina direktiv hade att behandla frågan, huruvida det vore lämpligt och ändamålsenligt att utöka samhällets inflytande inom försäkringsverksamheten. Kommittén svarade i sitt betänkande, att så långt gående ingripanden som ett förstатligande av försäkringsväsendet ville kommittén inte rekommendera. Den ansåg det icke vara nödvändigt, men på ett mindre avsnitt av försäkringsverksamheten förordade man ett förstатligande. Å andra sidan framhöll kommittén, att det ur flera synpunkter var av intresse, att man fick en ökad insyn och kontroll över försäkringsverksamheten med hänsyn till dess stora samhälls- belysning, och vidare att försäkringstagarna borde få ett inflytande i försäkringsverksamheten.

Detta var alltså bakgrunden till den proposition som 1950 lades på riksdagens bord, och jag tror att det är av mycket stor betydelse, att man här erinrar om vilken problemställning det då var fråga om. Till yttermera visso vill jag citera några ord ur propositionen för att belysa vår allmänna synpunkt

från propositionsarbetet och propositionens allmänna karaktär. Jag hade bland annat tillfälle framhålla följande: »Jag vill för min del starkt understryka utredningens uttalande om önskvärdheten av att försäkringsföretagens styrelser icke ensidigt rekryteras ur kretsar, som äro engagerade inom stora delar av vår finansvärld i övrigt och samtidigt inbördes i hög grad samarbeta i styrelser utanför försäkringsföretagen. Frågan är särskilt betydelsefull med hänsyn till de stora kapitalresurser, över vilka flertalet försäkringsbolag förfoga.» Riksdagen gjorde ingen erinran mot detta mitt uttalande i propositionen, och jag tycker det är mycket väsentligt att nu påminna därom, när man diskuterar hur Kungl. Maj:t tillämpar detta stadgande, som Kungl. Maj:t har skyldighet att tillämpa enligt det beslut som fattades av 1950 års riksdag.

Det har nu sagts, att det ingalunda var avsikten, att Kungl. Maj:t skulle förfara på sätt som skett och vägra godkänna förslag från försäkringsbolagen av den karaktär som Skandias förslag nu har. Min första fråga blir då den: Vad finns det för anledning att tro, att det går att finna en så mycket bättre representant för försäkringstagarna, om man tillämpar en valordning som ger dessa fem organisationer rätt att utse en representant? Inbördes har väl dessa organisationer kanske delade meningar om hur försäkringarna bör skötas, och det går i varje fall inte att nå ett samfällt uttryck för den mening som man gjorde sig till tolk för i propositionen. Det gäller inte ett försäkringsklientel som man kan säga har en tämligen enhetlig uppfattning. I den mån det har blivit fråga om ett sådant klientel har Kungl. Maj:t vid beslut i sådana här frågor godkänt att de får utse sina representanter i styrelsen. Jag vill i detta sammanhang bestämt och starkt betona, att de ömsesidiga försäkringsbolagen har en helt annan karaktär och att man icke skall dra in något resonemang om dem när det gäller försäkringsaktiebolagen. För de ömsesidiga bolagen stadgas ju i princip, att styrelsen skall bestå av försäkrings-

Ang. försäkringstagarnas representation i försäkringsaktiebolags styrelse.

tagare, och de är över huvud taget av annan karaktär än aktiebolagen.

Jag vill med dessa ord dels ha givit en bakgrund till de allmänna synpunkter som låg bakom propositionen och dels ha givit ett uttryck för den meningen, att den grundsats som fastslogs i propositionen och som lämnades utan erinran från riksdagens sida, skulle brytas, om man hade godkänt den nu behandlade ansökningsfrågan från försäkringsaktiebolaget Skandia. När herr Holmbäck vill göra gällande — med vad rätt vet jag inte — att om Kungl. Maj:t utser ombud för försäkringstagarna i dessa styrelser, blir försäkringstagarna på ett helt annat sätt beroende och kommer under förmynderskap — det var väl så uttrycket föll — så kan jag inte dela den meningen. Här är det väl fråga om att man skall försöka ifrån försäkringstagarnas sida få den insyn som propositionen syftade till och som, såvitt jag begripit, varit alternativ till längre gående åtgärder. Längre gående åtgärder var ju vad man diskuterade, när utredningen tillsattes, och därför har jag fått den bestämda meningen, att i den mån man vid tillämpningen av denna lag möter företag av sådan karaktär som t. ex. Skandia, med ett klientel som är spritt över hela landet, skall man vid prövningen av ärendena gå ut ifrån att försäkringstagarintresset bäst tillgodoses genom att ombuden utses av Kungl. Maj:t. För övrigt har bolag redan förklarat sig villiga att rekommendera att Kungl. Maj:t väljer ett visst antal ledamöter i styrelsen. Jag kan inte förstå, att man, om man från försäkringsbolagens sida vill tillmötesgå önskemålen hos försäkringstagarna, har något intresse av att fördöma denna valmetod, då tillsättandet icke kan ske genom direkta val. Vad är det som man är rädd för kommer att ske, om man får en representation av det slag, som till exempel har införts i Thulebolagen och ett annat bolag? Kommer det att skada den svenska försäkringsverksamhetens framtida utveckling? Det förefaller som om man hade orsak att ställa den frågan i anledning av vad som har förekommit.

Jag har, herr talman, personligen den meningen att det förelåg ett behov av denna lagändring. Man bör ge försäkringsverksamheten här i landet en möjlighet till anpassning. Man bör försöka undvika att genomföra nya lagändringar eller nya stadganden, utan försäkringsverksamheten skall få växla in i detta nya som kom till genom 1950 års lagändring. Det är en fördel för försäkringsverksamheten om den får denna möjlighet till anpassning, men det förvånar mig, att försäkringsbolagen nu vill hävda den meningen, att vi tillämpar lagen på ett felaktigt sätt. Jag anser inte att vi driver det för långt när vi vill tillgodose försäkringstagarintresset på det sättet, att Kungl. Maj:t förbehåller sig att utse representation. Jag trodde verkligen, att man skulle vara ense om att det borde vara möjligt att finna värdiga representanter för försäkringstagarna på det sättet och att detta kunde inte bara gagna det klientel, vars intresse representeras, utan att bevakas, utan även försäkringsverksamheten i allmänhet.

Herr HOLMBÄCK: Herr talman! Herr statsrådet har besvarat mitt anförande närmast med att säga, att han vid framläggandet av 1950 års proposition har talat om nödvändigheten och önskvärdheten av att ge det allmänna större inflytande över försäkringsbolagen, och det är en synpunkt som jag mycket väl förstår. Men herr statsrådet har inte låtit detta gå in i lagtexten, utan där har det föreslagits representation för försäkringstagarna. Det är detta som enligt min uppfattning är det grundläggande. Varför inte med herr statsrådets utgångspunkter direkt i lagtexten säga ifrån, att i större bolag Kungl. Maj:t skall ha en representant? Då hade det varit alldeles klart hur det låg till. I stället har man nu valt vägen att via försäkringstagarintresset få in en representant som utses av Kungl. Maj:t.

Jag nämnde ordet förmynderskap, men jag har aldrig på något vis sagt, att de nya representanter för försäkringstagarna som Kungl. Maj:t utser kommer

Ang. försäkringstagarnas representation i försäkringsaktiebolags styrelse.

under något förmynderskap eller att de kommer att bli någonting annat än fullständigt fritt bedömande personer. Vad jag sade var, att i sådana fall då försäkringstagarnas representanter utses av Kungl. Maj:t och inte av försäkringstagarna själva, försäkringstagarna i den punkten kommer under en sorts förmynderskap. Det är väl ändå obestridligt.

Huruvida man kan vänta sig att det blir sakligt bättre representanter genom Kungl. Maj:ts val än genom val från försäkringstagarna själva, är en sak som jag inte vill eller kan yttra mig om. Det ligger helt och hållet på sidan om den här debatten.

Herr EWERLÖF: Herr talman! När herr statsrådet talar om uppslutning kring den reglering av försäkringsväsendet som skedde år 1950, har jag inte någonting att erinra. Det är inte fråga om annat än att alla önskar lojalt sluta upp kring den reglering som — märk väl — i enighetens intresse genomfördes år 1950. Men jag trodde att vi resonerade så till vida från gemensam utgångspunkt att det i detta fall uteslutande gällde försäkringstagarnas medinflytande i bolagen och att man inte skulle i denna fråga och sättet att lösa den blanda in statens eller över huvud taget det allmännas intresse att ha ett inflytande över försäkringsväsendet. I mitt korta anförande tillät jag mig erinra om att man har att finna lösningen av den senare frågan i en mängd andra stadganden i försäkringslagen, som tillförsäkrar Kungl. Maj:t och det allmänna via försäkringsinspektionen ett medinflytande i detalj över försäkringsväsendet genom förordnandet av särskild revisor i varje bolag, genom koncessionsprövning för verksamheten hos Kungl. Maj:t, genom fastställande av bolagsordningarna hos Kungl. Maj:t — ett otal bestämmelser som ger det allmänna dess inflytande.

Men här rör man sig nu på ett annat plan. Med utgångspunkt från att aktiebolagens styrelser hittills självfallet utsetts på bolagsstämma och i allt väsentligt av aktieägarna — det har dock redan förut funnits bolagsordningar, där

det talats om möjligheten att utse styrelseledamöter på annat sätt — ville man, delvis med mönster från vad som gäller för de ömsesidiga bolagen, bereda en möjlighet för försäkringstagarna själva att få ett visst medinflytande även i aktiebolagens styrelser. För att finna en form härför har man i den ifrågasvarande paragrafen angivit, att försäkringstagarnas representanter skall utses i första hand genom direkta val av försäkringstagarna och i andra hand genom val av intresseorganisation. Först i tredje och sista hand, om det med hänsyn till organisatoriska svårigheter o. s. v. skulle bli orimligt dyrbart eller besvärligt att anställa sådana val, skulle Kungl. Maj:t kunna utse försäkringstagarrepresentanterna.

I detta speciella fall gäller nu frågan: Är den form som man här har funnit för att bereda försäkringstagarna själva tillfälle att liksom känna att de ändå får vara med om att utse de representanter, som i styrelsen skall bevaka deras intressen, att betrakta såsom sämre ur försäkringstagarnas synpunkt — det är fortfarande bara deras intresse saken gäller — än att Kungl. Maj:t såsom herr Holmbäck här säger, i form av någon sorts förmynderskap utser dessa representanter över huvudet på försäkringstagarna? Det är blott denna fråga det gäller att bedöma, och jag kan inte vare sig med hänsyn till förarbetena eller andemeningen i lagstiftningen eller eljest finna den förstnämnda anordningen strida mot den lösning på detta problem som nåddes i enighetens tecken år 1950. Samma uppfattning företräder ju även försäkringsinspektionen.

Herr statsrådet ERICSSON: Herr talman! Denna fråga har ju bedömts i den kungl. propositionen. När det här sägs, att regeringen väljer försäkringstagarnas representanter över huvudet på försäkringstagarna, vill jag erinra om att Skandias förslag innebär, att de ifrågasvarande stora riksorganisationerna skulle enas om att välja en eller två styrelseledamöter. Man utgår från att de fastighetsägare, som har försäkring i bolaget,

Ang. försäkringstagarnas representation i försäkringsaktiebolags styrelse.

är anslutna till Fastighetsägareförbundet, att de försäkrade lantbrukarna är med i Lantbruksförbundet, att industrierna är anslutna till Industriförbundet o. s. v., och med dessa premisser kommer man fram till siffran 85 procent. Inte ens med denna konstruktion blir alla försäkringstagare representerade.

Jag vill erinra om att bolaget har erkänt att det är omöjligt att låta försäkringstagarna välja styrelseledamöterna direkt. Indirekta val bereder också svårigheter. Här har man sökt konstruera en valmetod med utgångspunkt från de ifrågavarande riksorganisationerna. Jag förstår inte annat än att resultatet även i detta fall blir, att representanterna väljs över huvudet på försäkringstagarna. Det gäller här centralt verksamma riksorganisationer. Jag tror att det är att föra resonemanget väl långt, om man påstår, att den enskilde försäkringstagaren får medinflytande genom att företrädare för Industriförbundet, Lantbruksförbundet och Fastighetsägarförbundet kommer tillsammans här i Stockholm och utser en försäkringstagarrepresentation.

Till huvudfrågorna anser jag mig ha tagit ställning i propositionen till 1950 års riksdag. Jag har där så uttryckligt som över huvud taget kan ske sagt ifrån hur jag ser på denna sak. Jag citerade i mitt förra anförande ett avsnitt av propositionen, av vilket tydligt och klart framgick, att man här vill förorda ett ökat försäkringstagarinflytande, inte ett ökat samhällsinflytande — jag håller med herr Ewerlöf om att vi har andra organ för att tillgodose det allmännas intresse — utan med tanke på att försäkringsbolaget Skandinas förslag inte fyller kravet på den valorganisation vi förutsåg och rekommenderade i propositionen. Därför tycker jag också att det fanns goda skäl att avslå bolagets ansökan.

Herr EWERLÖF: Jag vill bara till det sista säga att det förvånar mig något att herr statsrådet betraktar dessa stora organisationer såsom så litet representativa för de intressen som de var för sig

har att tillvarata. Jag trodde att Kungl. Maj:t numera i allra högsta grad räknade med dessa stora organisationer såsom representativa för sina respektive fält, även när det gäller att tillvarata sådana personers intressen som inte direkt är anslutna till dem. Fastighetsfrågor remitterar man till Fastighetsägareförbundet för yttrande och betraktar ett sådant yttrande som representativt för detta fält, även om det till äventyrs finns fastighetsägare som inte är anslutna till förbundet o. s. v. Att man på detta sätt betraktar de stora riksorganisationerna såsom fullt representativa för respektive fält har ju blivit oerhört vanligt. Då frågar man sig varför inte det resonemanget skulle efter de vanliga demokratiska principer som vi nu tillämpar kunna få gälla även för detta fält.

Herr HERLITZ: Herr talman! På många områden av samhällslivet framstår det som angeläget att de enskilda människorna på något vis företrädes av representanter som tänks skola handla ungefär som de själva hade handlat om de haft tillfälle att vara med i avgörandena. Vi vet alltid att det är en utomordentligt vanskelig uppgift att på ett rationellt sätt åstadkomma en sådan representation. Den blir aldrig så fullkomlig som man skulle önska. Men för mig framstår det som givet, att vilka former vi än därvidlag må söka oss fram till så är dock den utan tvekan sämsta formen av alla den som består däri att överheten, regeringsmakten, säges handla på enskilda människors vägnar. Detta tal om att regeringen i alla fall är den bäste representanten för de enskilda människorna är en fiktion, som man känner sedan långliga tider och från många olika områden av statslivet och staternas historia. Det är så mycket som har gjorts under hägnen av sådana farliga fiktioner att den som har haft anledning att grubbla litet över dessa saker drar öronen åt sig då han får höra talas om sådana här företeelser.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Om slutförande av 1949 års trafiknykterhetsutredning.

Herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet **ANDERSSON**, som meddelat, att han ämnade vid detta sammanträde besvara herr Holmbäcks interpellation om slutförande av 1949 års trafiknykterhetsutredning, fick nu ordet och yttrade: Herr talman! I en till mig riktad interpellation har herr Holmbäck framställt följande frågor:

Vilken är anledningen till de upprepade dröjsmålen med framläggandet av 1949 års trafiknykterhetsutrednings betänkande? och

Kan man förvänta att betänkandet skall avlämnas i så god tid att förslag i ämnet kan föreläggas vårsessionen vid 1953 års riksdag?

Som svar på dessa frågor får jag meddela följande.

Bland de uppgifter som ålegat 1949 års trafiknykterhetsutredning har en av de viktigaste varit att föranstalta om en undersökning av blodprovets tillförlitlighet. Denna undersökning, som verkställts av vetenskaplig expertis och bl. a. inneburit ett tillgodogörande av vissa under utredningens gång framkomna nya forskningsrön, har kommit att bli mera omfattande och tidskrävande än som vid utredningens början och senare kunnat förutses. Detta är en av de främsta orsakerna till dröjsmålet med framläggandet av utredningens betänkande.

Enligt trafiknykterhetsutredningens direktiv skulle den även taga upp frågan angående bestämmelser om nykterhetskrav på förare av vissa andra fordon än motorfordon. Övervägandena i denna fråga har, enligt vad utredningen meddelat, visat sig nödvändiggörande ingående överläggningar med myndigheter och organisationer samt inhämtande av erfarenheter från vissa främmande länder. Även denna del av utredningsuppdraget har krävt mera tid än vad som kunnat förutses.

Redogörelsen för den medicinska undersökningen lär komma att tillställas trafiknykterhetsutredningen i dagarna. Utredningen, som fortlöpande informerats om de framkomna resultaten, avser

därefter att så snabbt sig göra låter färdigställa sitt betänkande och har uttalat förhoppningen att detta skall kunna ske i höst i så god tid att förslag i ämnet i och för sig skulle kunna föreläggas 1953 års riksdag.

Kommittéförslag i rattfyllerifrågan har emellertid nyligen framlagts i såväl Norge som Danmark och från dessa länders sida har framställts vissa förfrågningar om möjligheten att genomföra en likformig skandinavisk lagstiftning. Ståndpunkt härtill torde böra tagas först då den svenska kommitténs förslag föreligger. Ett biträdande av nyssnämnda tanke kan komma att innebära ett ytterligare uppskov med den ifrågavarande författningsrevisionen.

Herr HOLMBÄCK: Herr talman! Jag får till att börja med framföra min tack-samhet till kommunikationsministern för interpellationssvaret.

I interpellationen redogjorde jag en smula för hur detta ärende hade behandlats under de gångna åren. Jag försökte visa att frågan om en skärpt rattfyllerilagstiftning nu har varit aktuell i riksdagen under, kan vi säga, sex år, nämligen från 1946. Den sittande kommittén har arbetat sedan 1949, alltså under tre år. Under denna tid har det vid fem olika tillfällen väckts förhoppning om att vi snart skulle få en ny rattfyllerilagstiftning om vars önsklighet naturligen alla är ense. Jag skall tillåta mig att anföra en liten episod från en av dessa fem gånger.

1949 års nykterhetsutredning kom till sedan herr Schlyter och jag väckt motioner i frågan vid 1949 års vårriksdag. Vad som gjorde att vi — eller i varje fall jag — väckte motion var ett utomordentligt upprörande fall som inträffade 1949, då en rattfyllerist körde över och dödade fyra människor; jag tror att han dessutom skadade ytterligare ett par. Dessa motioner sköts sedan över till höstriksdagen 1949, och då avslogs de sedan kommittén hade tillsatts. I ett anförande här i kammaren yttrade herr Schlyter beträffande sin motion: »Min avsikt var att på allvar komma till tals

Om slutförande av 1949 års trafiknykterhetsutredning.

med kommunikationsdepartementet, på grund av att departementet låtit år efter år gå utan att bringa detta viktiga lagärendet till en lösning. Detta undgicks därigenom att utskottet till en början fick det beskedet från departementet att det ännu icke var avgjort om det skulle bli någon proposition till årets riksdag, och längre fram därigenom att departementet satte i utsikt en proposition till nästa års riksdag. Det snälla utskottet föreslog då riksdagen att uppskjuta min motion till nästa år för att tagas upp i samband med den väntade propositionen. Slutet blev emellertid att departementet i maj tillsatte nya sakkunniga för frågans utredning, och nu upplyses det i utskottets utlåtande, att proposition är att vänta till 1951 års riksdag. Jag vet inte, herr talman, om det är parlamentariskt att säga som Relling — — —. Jag ser att herr talmannen ser betänksam ut, och jag säger därför bara: *Jag tror det inte!»*

Det blev ingen proposition till 1951 års riksdag, och det blev ingen proposition till 1952 års riksdag heller, men i början av 1952 års riksdag fick vi det beskedet att betänkandet skulle komma i början av året. Nu upplyser herr statsrådet att han hoppas att man skall kunna börja att ställa ihop det om några dagar när en förberedande utredning har kommit, och han uttalar den förhoppningen att detta skall kunna fullbordas i höst i så god tid att förslag i ämnet skulle kunna föreläggas 1953 års riksdag.

Det är sjätte gången man inger en förhoppning, och jag hoppas att det denna gång blir verklighet av, men jag är rädd för att jag har samma tro som herr Schlyter hade för tre år sedan.

I alla händelser, herr statsråd, skulle jag vilja säga följande. Herr statsrådet slutade sitt anförande med att säga att det är möjligt att vi på det här området bör söka få till stånd en skandinavisk lagstiftning. Jag är för min del mycket varm anhängare till tanken på skandinavisk lagstiftning över huvud taget — jag har haft tillfälle att studera de skandinaviska lagstiftningssträvandenas his-

toria under årtionden. Tanken är alldeles riktig, men den har vissa drag som man inte får glömma. Att man åstadkommer en skandinavisk lagstiftning på ett område betyder ofta att man fördröjer lagstiftningsarbetet, ty därigenom blir det flera som måste syssla med förarbetena till den nya lagen. Om en skandinavisk lagstiftning inte kan realiseras redan till 1953 års riksdag, herr statsråd, låt den då fara. Låt inte tanken på den skandinaviska lagstiftningen åstadkomma att även den sjätte gången man har ställt en snar lagstiftning i utsikt kommer den inte att förverkligas.

Herr statsrådet ANDERSSON: Jag vill bara säga att mitt svar inte får fattas så, att jag lämnar några garantier för att det blir ett förslag till nästa års riksdag. Det beror på hur utredningen ser ut och på det ställningstagande vi senare måste göra med hänsyn till vad jag meddelade om den skandinaviska lagstiftningen. Däremot kommer jag att göra allt vad jag kan för att försöka få fram saken till nästa års riksdag.

Herr HOLMBÄCK: Herr talman! De sista orden är jag helt och hållet glad och tacksam för, men när jag hörde herr statsrådet säga de första orden, att han inte alls var beredd att ställa några garantier, då tänkte jag: så mycket sämre! Jag förstår mycket väl att det är ytterligt önskligt med sådana stora undersökningar, som kommittén låtit verkställa, men jag ställer mig tveksam när det sägs att trots att norrmännen så många år har haft en bättre rattfyllerilagstiftning än vi, vi inte skulle inom en snar framtid kunna få en i varje fall lika god rattfyllerilagstiftning som de.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Vid föredragning av den av herr *Bergvall* m. fl. väckta motionen, nr 510, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om extra tillägg för

år 1952 å folkpensioner m. m. hänvisades motionen, såvitt angick anslagsfrågan, till statsutskottet och i övrigt till behandling av lagutskott.

Föredrogos och bordlades ånyo utrikesutskottets utlåtande nr 10 samt bevillningsutskottets betänkanden nr 50 och 52.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets memorial nr 171, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag för budgetåret 1952/53 till personalvårdsverksamhet, godkändes den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen.

På framställning av herr talmannen beslöts att handläggningen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till ett annat sammanträde.

Herr TALMANNEN: Beträffande ärendenas ordning på föredragningslistan för morgondagens sammanträde hemställer jag, att kammaren måtte besluta följande. Jordbruksutskottets utlåtande nr 39, bevillningsutskottets betänkande nr 50, statsutskottets utlåtande nr 144 och bevillningsutskottets betänkande nr 48 uppförs i angiven ordning främst bland två gånger bordlagda ärenden. Näst efter utrikesutskottets utlåtande nr

10 uppförs i följande ordning konstitutionsutskottets utlåtanden och memorial nr 25—27, bankoutskottets utlåtande nr 25 samt bevillningsutskottets betänkanden nr 49 och 52. Övriga ärenden torde uppföras i vanlig ordning.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökning:

Till riksdagens första kammare.

På grund av resa till Genève för överläggningar inom Förenta Nationernas europakontor anholder jag härmed om ledighet från riksdagsgöromålen fr. o. m. kvällsplenum onsdagen den 21 maj tills vidare.

Stockholm den 20 maj 1952.

S. G. W. Wahlund.

Den begärda ledigheten beviljades.

Anmälades och bordlades tredje lagutskottets utlåtande nr 27, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till strandlag, dels ock i ämnet väckta motioner.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.29 eftermiddagen.

In fidem

G. H. Berggren.

*Bilaga till s. 8.***Interpellationssvar.**

Herr talman! Herr Holmbäck har frågat mig vilka skäl som föranlett mig att hos Kungl. Maj:t hemställa om avslag på en av försäkringsaktiebolaget Skandia gjord ansökan om stadfästelse å de av bolagsstämman antagna reglerna för utseende av försäkringstagarrepresentanter i bolagets styrelse. Interpellanten vill ytterligare veta, vilka fordringar som enligt min uppfattning bör ställas på en sammanslutning för att den skall kunna anses som intressegrupp enligt 70 § lagen om försäkringsrörelse och för att alltså fastställelse skall kunna meddelas å bolagsordning, som åt en dylik intressegrupp anförror att utse försäkringstagarrepresentant.

I anledning härav vill jag anföra följande.

Enligt 70 § lagen om försäkringsrörelse skall minst en av styrelseledamöterna i försäkringsaktiebolag utses med uppgift att särskilt vaka över att försäkringstagarnas intresse vederbörligen beaktas; sådan styrelseledamot skall enligt bestämmelse, som skall vara intagen i bolagsordningen, utses av försäkringstagarna eller av *intressegrupp, som har anknytning till dem, eller genom förordnande av Konungen eller offentlig myndighet.*

1945 års försäkringsutredning, från vilken tanken på särskilda företrädare för försäkringstagarna härrör, framhöll beträffande dessa försäkringstagarrepresentanter bl. a., att det borde överlämnas åt respektive bolag att med beaktande av sin särart söka gestalta försäkringstagarrepresentationen på ändamålsenligt sätt. För själva valet kunde olika anordningar komma till användning. Valet underlättades i fall, där bolaget har anknytning till en sammanslutning av något slag eller till bestämd yrkes- eller in-

tessegrupp. — — — Utredningen hade icke förbisett, att det i vissa fall kan medföra betydande svårigheter för ett försäkringsaktiebolag att utan orimliga kostnader och andra olägenheter på tillfredsställande sätt ordna en försäkringstagarrepresentation i styrelsen. I dylikt fall borde Kungl. Maj:t äga befogenhet att i stället utse styrelseledamot, som därvid har att bevaka försäkringstagarnas intresse.

I prop. 220/1950 anförde jag — i viss motsats till utredningen — bl. a. följande: »Det är i och för sig naturligt att denne styrelseledamot (försäkringstagarrepresentanten) utses genom val bland försäkringstagarna eller av någon intressegrupp som kan anses representativ för dem. I flertalet större försäkringsaktiebolag, stundom även i mindre sådana, torde emellertid försäkringstagar klientelet vara så omfattande och anknytningen till särskilda intressegrupper så ringa, att val av försäkringstagarna eller av intresseorganisation icke torde innebära någon god lösning. I dylika fall synes det lämpligt att försäkringstagarrepresentationen kommer till stånd genom förordnande av Kungl. Maj:t, eventuellt av myndighet åt vilken Kungl. Maj:t anförror detta uppdrag.»

I sitt utlåtande 26/50 över propositionen hade första lagutskottet icke något att erinra mot förslaget såvitt nu berörts.

I två till handelsdepartementet den 3 mars 1952 inkomna ansökningar anhöllo försäkringsaktiebolagen Skandia och Norden, att Kungl. Maj:t måtte stadfästa de ändringar i bolagsordningarna för bolagen, som måst vidtagas i anslutning till 70 § lagen om försäkringsrörelse. I ändringsförslagen tänkte man sig att försäkringstagarrepresentationen skulle

väljas av en delegation, bestående av ordförande, förordnad av försäkringsinspektionen, samt en representant för var och en av följande organisationer: Sveriges fastighetsägareförbund, Sveriges hantverks- och småindustriorganisation, Sveriges industriförbund, Sveriges köpmannaförbund, Sveriges lantbruksförbund och Tjänstemännens centralorganisation.

Det må i detta sammanhang framhållas att vid den bolagsstämma, som beslöt ändringarna, förelåg en skrivelse från styrelsen, vari det bl. a. betecknades som uteslutet, att försäkringstagarna genom direkta val skulle utse försäkringstagarrepresentanten. Indirekta val genom delegater, direkt utsedda av försäkringstagarna, ansågos praktiskt svår genomförbara bl. a. med hänsyn till att försäkringstagarna äro spridda över hela landet. Det låg då — menade man — nära till hands att låta valet ske genom medverkan av landsomfattande organisationer, som ha anknytning till Skandiakoncernens försäkringstagare och som tillsammans kunde anses representativa för det stora flertalet av dem.

Som herr Holmbäck nämnt ansåg sig emellertid Kungl. Maj:t enligt beslut den 14 mars 1952 icke kunna godtaga den föreslagna ordningen.

Det framgår av vad jag sagt, att anordningen med särskild försäkringstagarrepresentation i styrelserna för försäkringsaktiebolagen innebär en nyhet, avsedd att ge också försäkringstagarna inflytande i bolagets ledning. Närmast till hands låge naturligtvis, att försäkringstagarna själva finge välja sina representanter. I de många bolag, där antalet försäkringstagare är mycket stort och försäkringsstagarna är spridda över vida delar av landet, är det emellertid klart att direkta val icke skulle ge något gott utslag — alltför många skulle vara ointresserade av att delta och valresultatet skulle säkert bli slumpartat och otillfredsställande. En anordning med indirekta val — med elektor — torde ofta vara förenad med liknande praktiska olägenheter. Fördenskull har i lagen bestämts, att försäkringstagarrepresenta-

tionen kan ordnas genom val av intressegrupp, som har anknytning till försäkringstagarna, eller genom förordnande av Konungen eller offentlig myndighet. Det bör märkas, att sådana av Kungl. Maj:t eller myndighet utsedda representanter i bolagsstyrelsen företräder icke staten utan försäkringstagarna — att de utsetts av offentlig myndighet beror endast på svårigheten att finna någon lämplig ordning, varigenom försäkringstagarna själva skulle kunna välja. I den kungliga propositionen i ämnet har nu till ledning vid de nya bestämmelsernas tillämpning uttalats, att i flertalet större bolag försäkringsklientelet är så omfattande och anknytningen till särskilda intressegrupper så ringa, att val av försäkringstagarna eller av intresseorganisation icke skulle innebära någon god lösning; i stället borde försäkringstagarrepresentationen i dessa fall komma till stånd genom förordnande av Kungl. Maj:t eller offentlig myndighet. Vid prövningen av bl. a. sådana ansökningar, som interpellanten berört, måste självfallet denna grundsats bliva vägledande. För att en avvikelse från densamma skall ske måste starka skäl finnas.

Herr Holmbäck synes nu mena, att den omständigheten att ett betydande antal av försäkringstagarna i det stora bolaget Skandia tillhör vissa uppräknade organisationer skulle göra det lämpligt, att låta elektor, utsedda av organisationerna, välja försäkringstagarrepresentanter i bolagets styrelse. Häremot må till en början invändas, att sannolikt de allra flesta försäkringsaktiebolagen kunna uppvisa en anknytning av det lösa slag, som åberopats i Skandiafallet, och att följaktligen, om resonemanget godkändes, det i propositionen gjorda uttalandet, som riksdagen lämnat utan erinran, skulle sakna mening. Redan av ordalagen i propositionen (*»någon intressegrupp som kan anses representativ»*) kan för övrigt slutas, att man tänkt sig alternativet försäkringstagarrepresentation genom val av intressegrupp för fall, där man har att göra med ett någorlunda likartat försäkringsklientel, som äger anknytning till *en viss* intresseor-

ganisation — ej för fall, där enhetlig anknytning saknas mellan försäkringstagarna, å ena sidan, intresse- eller yrkesorganisation, å den andra. Härtill kommer, att i varje fall handlingarna i ärendet icke ge något besked, hur pass många av t. ex. fastighetsägarna bland försäkringstagarna, som tillhör Sveriges fastighetsägarförbund. Man vet med andra ord ej alls, hur representativ denna sammanslutning eller de andra organisationer, som skulle utse elektor, är för försäkringsklientelet i fråga. En mycket stor grupp av försäkringstagare, bl. a. t. ex. de arbetare och fria yrkesutövare, som väl återfinnes inom det stora företagets klientel, skulle vidare med den tänkta ordningen ställas vid sidan. Slutligen får det ej förbises att inom det för Skandia konstruerade valkollegiet kunde uppstå intressemotsättningar och att vissa elektorer kunde komma att dominera på de andras bekostnad.

Vad speciellt angår herr Holmbäcks andra fråga — vilka fordringar som bör ställas på en sammanslutning för att den skall kunna anses som intressegrupp enligt 70 § lagen om försäkringsrörelse — kan mitt svar i viss mån utläsas av vad jag redan yttrat. För att en intresseorganisation skall betros med uppgiften att utse försäkringstagarrepresentant synes man böra kräva att det är fråga om en vederhäftig, homogen sammanslutning som är representativ för flertalet av försäkringstagarna i bolaget. Som ex-

empel vill jag nämna att om ett försäkringsaktiebolag helt eller huvudsakligen arbetar med skogsförsäkring det synes naturligt, att en representativ skogsägarorganisation får utse försäkringstagarrepresentant i bolagets styrelse. Flera fall har redan förekommit, då man i enlighet med en sådan tankegång godtagit representation, utsedd av intresseorganisation. Med hänsyn till de skiftningar, som de olika fallen uppvisar, är det emellertid helt naturligt svårt att på förhand mera generellt ge besked om olika uppkommande problem.

Mera i förbigående har herr Holmbäck berört frågan, huruvida de regler, som ansetts kunna tillämpas beträffande val av delegerade för försäkringstagare i ömsesidiga bolag, kan tillämpas i fråga om försäkringstagarrepresentationen i försäkringsaktiebolag. Åtminstone beträffande försäkringsaktiebolag sådana som Skandia torde det framgå av vad jag redan sagt, att jag delar bolagsstyrelsens mening att så icke är lämpligt. De skäl, som ligger under Skandias styrelsens ställningstagande — bl. a. hänsynen till de praktiska svårigheterna att anordna val bland försäkringstagare, spridda över hela landet — torde för övrigt tala emot tanken på delegeradeval över huvud. Icke desto mindre har Kungl. Maj:t i några fall — det har då gällt bolag med ensartat och icke alltför talrikt klientel — ansett sig kunna godtaga metoden med val genom delegerade.

Onsdagen den 21 maj förmiddagen.

Kammaren sammanträdde kl. 10 förmiddagen.

Herr *Hedenby* anmälde, att han åter infunnit sig vid riksdagen.

Företogs jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av statsutskottet i dess memorial nr 131 föreslagna samt av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den som i likhet med första kammaren vill att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 52 och II: 68 samt I: 260 och II: 369 till Bidrag till Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande för budgetåret 1952/53 anvisa ett anslag av 300 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen, röstar

Ja;

Den det ej vill röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren beslutat att, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 52 och II: 68 samt I: 260 och II: 369 till Bidrag till Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande för budgetåret 1952/53 anvisa ett anslag av 200 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser och voteringspropositionen upplästs, verkställdes omröstningen medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 68;

Nej — 57;

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Efter det protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammaren, ankom därifrån ett

protokollsutdrag, nr 449, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 84 ja och 124 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 152 ja och 181 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionen.

Anställdes jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av statsutskottet i dess memorial nr 171 föreslagna samt av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 22 och II: 30 samt med avslag å motionerna I: 23 och II: 29, till Personalvårdsverksamhet för budgetåret 1952/53 anvisa ett reservationsanslag av 140 000 kronor, röstar

Ja;

Den det ej vill röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren beslutat att, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 22 och II: 30 samt I: 23 och II: 29, till Personalvårdsverksamhet för budgetåret 1952/53 anvisa ett reservationsanslag av 175 000 kronor.

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser och voteringspropositionen upplästs, verkställdes omröstningen medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 46;

Nej — 85;

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Efter det protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammaren, ankom därifrån ett

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

protokollsutdrag, nr 450, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 93 ja och 116 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 139 ja och 201 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionen.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse till Konungen:

nr 255, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 § c) lotteriförordningen den 19 maj 1939 (nr 207);

nr 256, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om skyldighet för civildövsplikttig att tjänstgöra vid krigsmakten;

nr 257, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 13 och 28 §§ epidemilagen den 19 juni 1919 (nr 443) m. m.;

nr 258, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa frågor rörande blind- och dövstumundervisningen, såvitt propositionen hänvisats till lagutskott;

nr 259, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av priserna på fisk under budgetåret 1952/53, m. m., såvitt propositionen hänvisats till lagutskott;

nr 281, i anledning av väckt motion om skyldighet för värnplikttig att vid straffansvar taga del av innehållet i honom tillställda meddelanden om inställelse, krigsplacering m. m.; och

nr 282, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse med vissa bestämmelser om cyklar med hjälpmotor m. m.

Anmälades och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 265, till Konungen i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av §§ 13 och 15 riksdagsordningen samt till lag med vissa bestämmelser om val till riksdagens andra kammare för perioden

1953—1956, dels ock i ämnet väckta motioner.

Föredrogs och bordlades ånyo tredje lagutskottets utlåtande nr 27.

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 39 med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område under senare delen av produktionsåret 1951/52 jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen den 21 mars 1952 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition nr 176 hade Kungl. Maj:t under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag föreslagit riksdagen

dels medgiva Kungl. Maj:t att vidtaga erforderliga åtgärder för reglering under tiden intill den 1 september 1952 av produktions- och avsättningsförhållandena på jordbrukets område i huvudsaklig överensstämmelse med de riktlinjer som angivits i propositionen;

dels å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1951/52 under nionde huvudtiteln anvisa

a) till Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område ett reservationsanslag av 235 000 000 kronor,

b) till Kostnader i samband med Svenska spannmålsaktiebolagets verksamhet ett reservationsanslag av 75 000 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet behandlat följande i anslutning till propositionen inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) I: 463 av herr *Svedberg* m. fl. och II: 610, likalydande, av herrar *Jacobson* i Vilhelmina och *Nilsson* i Varuträsk, i vilka motioner hemställts, att riksdagen ville besluta sådan ändring av de i propositionen föreslagna statliga pristilläg-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

gen till mjölkproduktionen, att de sammanlades med det för närvarande utgående producentbidraget och därmed bildade ett statligt grundpristillägg till landets mjölkproducenter;

2) I: 464 av herr *Persson, Karl*, i vilken motion hemställts, att riksdagen måtte besluta, att det retroaktiva bidraget av 30 kronor per försålt gödsvin för tiden $\frac{1}{9}$ 1951— $\frac{29}{2}$ 1952 skulle maximeras till att utgå för högst 40 grisar till varje uppfödare samt att det föreslagna arealbidraget av 150 kronor per hektar odlat vete även skulle utbetalas för areal, varå odlats råg under år 1951;

3) I: 466 av herrar *Osvald* och *Weiland*, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta, att ersättning för svartrostskador skulle lämnas utanför jordbrukskalkylen med ett belopp på 90 miljoner kronor, som skulle ställas till jordbruksnämndens förfogande, att den s. k. retroaktiva ersättningen för svin slaktade under tiden 1 september 1951 till 31 mars 1952 skulle uteslutas och att i enlighet härmed ett belopp på 30 miljoner kronor skulle strykas från kalkylens inkomstsida, att smör- och margarinpriserna skulle återföras till den nivå, de hade före den senaste höjningen, samt att propositionen i övrigt skulle bifallas;

4) I: 472 av herr *Grym* m. fl. och II: 612, likalydande, av herrar *Gavelin* och *Jansson* i Kalix, i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte besluta, att ett belopp av 700 000 kronor skulle ställas till regeringens förfogande för att användas till bidrag för de jordbrukare, som under år 1951 lidit skada genom regn eller översvämningar;

5) I: 498 av herr *Ohlön* m. fl. och II: 630, likalydande, av herr *Ohlin* m. fl., vari hemställts, att riksdagen vid behandling av förevarande proposition måtte beakta vad i motionerna anförts;

6) I: 499 av herr *Eskilsson* m. fl. och II: 628, likalydande, av herr *Hæggbloom* m. fl., i vilka motioner hemställts, att riksdagen hos Kungl. Maj:t ville begära utredning om avveckling av subventionssystemet vid prisregleringarna å

jordbrukets område samt att riksdagen vid behandling av förevarande proposition ville beakta vad i motionerna anförts;

7) I: 500 av herr *Björnberg* och II: 629, likalydande, av herr *Hæggbloom*, vari hemställts, att riksdagen ville besluta, att arealbidrag med 150 kronor skulle utbetalas jämväl till jordbrukare i Kalmar län, som våren 1951 genom översvämningar fått vetearealer förstörda enligt vad som fastställts genom av länsstyrelsen i Kalmar län verkställd värdering;

8) I: 501 av herr *Persson, Ola*, och herr *Öhman* samt II: 631, likalydande, av herr *Karlsson* i Stuvsta m. fl., i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte dels medgiva Kungl. Maj:t att sänka priset på smör och margarin med 1 krona per kilo och dels medgiva, att det i förevarande proposition äskade anslaget till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område, å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1951/52 under nionde huvudtiteln, finge överskridas med härför erforderligt belopp;

9) II: 609 av herr *Lundberg*, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:t begära, att den av 1951 års riksdag beslutade skyndsamma översynen av jordbrukskalkylen måtte verkställas med särskilt beaktande av i motionen anförda delfrågor och det mindre jordbrukets socialekonomiska problem, och att det, om möjligt, vid höstriksdagen måtte lämnas en redogörelse för de kalkylprinciper, som skulle gälla för nästa jordbruksuppgörelse, att hos Kungl. Maj:t begära förslag om ändrad jordlagstiftning, som skapade möjligheter för konsumentkooperationen att förvärva och driva jordbruk, samt att upphäva det av Kungl. Maj:t beslutade pristillägget på margarin och att konsumtionsreglerande prishöjningar å margarin skulle underställas riksdagen för prövning och beslut;

10) II: 627 av herrar *Widén* och *Ståhl*, vari hemställts, att det extra mjölkpristillägget för Värmlands län måtte höjas till 35 öre per kg mjölkfett.

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet under återopande av vad däri anförts hemställt,

A. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt motionerna I: 472 och II: 612 ävensom med avslag å motionerna I: 463 och II: 610, I: 464, I: 466, I: 498 och II: 630, I: 499 och II: 628 såvitt nu vore i fråga, I: 500 och II: 629, I: 501 och II: 631, II: 609 såvitt nu vore i fråga, samt II: 627,

1) medgiva Kungl. Maj:t att vidtaga erforderliga åtgärder för reglering under tiden intill den 1 september 1952 av produktions- och avsättningsförhållandena på jordbrukets område i huvudsaklig överensstämmelse med de riktlinjer, som utskottet angivit i det föregående;

2) å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1951/52 under nionde huvudtiteln anvisa

a) till Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område ett reservationsanslag av 235 000 000 kronor;

b) till Kostnader i samband med Svenska spannmålsaktiebolagets verksamhet ett reservationsanslag av 75 000 000 kronor;

B. att motionerna I: 499 och II: 628, i vad avsåge yrkandet om utredning angående avveckling av subventionssystemet på jordbrukets område, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

C. att motionen II: 609, såvitt avsåge yrkandena i fråga om översyn av jordbrukskalkylen samt vidgade möjligheter att förvärva jordbruksfastighet, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

1) i fråga om arealbidraget för vete av herr *Svedberg*, som dock ej antytt sin mening;

2) i fråga om utredning rörande avveckling av subventionerna på jordbrukets område m. m. av herrar *Hjalmar Nilsson*, *Björnberg* och *Hæggbloom*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, reservationen visa-

de, samt att utskottet bort under A och B hemställa,

A. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt motionerna I: 472 och II: 612, med bifall till motionerna I: 499 och II: 628 såvitt nu vore i fråga, ävensom med avslag å motionerna I: 463 och II: 610, I: 464, I: 466, I: 498 och II: 630, I: 500 och II: 629, I: 501 och II: 631, II: 609 såvitt nu vore i fråga, samt II: 627, — — — (lika med utskottet) — — — 75 000 000 kronor;

B. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 499 och II: 628 såvitt nu vore i fråga, hos Kungl. Maj:t begära utredning om avveckling av subventionssystemet vid prisregleringarna å jordbrukets område;

3) i fråga om mjölkpristilläggen samt pristilläggen för svin m. m. av herrar *Svedberg* och *Jacobson* i Vilhelmina, vilka ansett, att utskottets yttrande bort lyda så, som i denna reservation angivits, samt att utskottet bort under A hemställa,

A. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt motionerna I: 464 samt I: 472 och II: 612, med bifall till motionerna I: 463 och II: 610 ävensom med avslag å motionerna I: 466, I: 498 och II: 630, I: 499 och II: 628 såvitt nu vore i fråga, I: 500 och II: 629, I: 501 och II: 631, II: 609 såvitt nu vore i fråga, samt II: 627, — — — (lika med utskottet) — — — 75 000 000 kronor;

4) i fråga om arealbidrag för vete av herrar *Björnberg* och *Hæggbloom*, vilka ansett, att med beaktande av i motionerna I: 500 och II: 629 anförda synpunkter bort å angiven plats i utskottets yttrande införas ett stycke av följande lydelse:

»Utskottet anser vissa skälighetshänsyn tala för yrkandet i motionerna I: 500 och II: 629 att vetearealbidrag skulle utgå till av översvämning skadade områden i Kalmar län. Då utskottet ej kunnat förvissa sig om huruvida tillförlitliga arealuppgifter finnas tillgängliga, anser utskottet att riksdagen bör överlämna till Kungl. Maj:ts prövning att av-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

göra, huruvida vid utfärdandet av anvisningar för vetecarealbidragen motionernas syfte kan tillgodoses för såväl i motionerna avsett område som inom övriga av översvämningar våren 1951 skadade områden.»

5) av herrar *Näslund, Johnsson* i Kastanjegården och *Svensson* i Ljungskile, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade avfattning, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa,

A. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt motionerna I: 466, I: 472 och II: 612 samt II: 609 såvitt nu vore i fråga, med bifall till motionerna I: 498 och II: 630 samt II: 627 ävensom med avslag å motionerna I: 463 och II: 610, I: 464, I: 499 och II: 628 såvitt nu vore i fråga, I: 500 och II: 629 samt I: 501 och II: 631, — — — (lika med utskottet) — — — 75 000 000 kronor;

B. att motionerna — — — (lika med utskottet) — — — riksdagens åtgärd;

C. att riksdagen måtte, i anledning av motionen II: 609 såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t förutom den allmänna översyn av prissättningssystemet, som utlovats i propositionen, måtte låta verkställa en uppdelning av totalalkylens inkomster och omkostnader mellan jordbruk med respektive 2—10, 10—30 och över 30 hektar åker samt att ett dylikt bedömningsmaterial måtte fogas till kommande förslag om prissättning på jordbrukets produkter;

D. att motionen II: 609, såvitt avsåge yrkandet i fråga om vidgade möjligheter att förvärva jordbruksfastighet, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr **ANDRE VICE TALMANNEN**: Herr talman! Det är nu andra gången i mitt liv som jag blir statstjänsteman, och jag kommer att upphöra med att vara jordbrukare. Inför detta har jag försökt pröva mig själv för att komma underfund med om denna förändring skulle

påverka min politiska uppfattning och mitt ställningstagande till jordbruket. Denna prövning har emellertid givit negativt resultat. Ingen förändring har i det hänseendet inträffat, och därför kommer jag — eftersom jag har varit en av jordbrukets underhandlare — att ännu en gång och säkerligen den sista delge kammaren min uppfattning i jordbruksfrågan, vilken givetvis måste ses i sammanhang med hela den ekonomiska utvecklingen i landet.

Även om prisfallet utomlands på vissa produkter bidragit till en viss omsvängning i det ekonomiska läget, beräknas levnadskostnadsindex ha stigit i höst från siffran 207 till 211. Jag skulle för min del vilja gissa på att den kommer att stiga ytterligare ett par enheter, så att vi alltså kommer nära det ömtåliga taket 216. Inflationskarusellen har således ännu ej kunnat hejdas, även om man bör hysa den förhoppningen att alla i år beslutade åtgärder mot inflationen skall kunna vara tillräckliga medel för att sätta stopp för ytterligare löne- och prisrörelser uppåt.

Inom LO räknar man med att årets lönerörelse skall ge en total inkomsthöjning på 17 till 18 procent, av vilken skatten tar cirka 3 procent och samtliga prisstegringar cirka 9 procent. Resultatet skulle alltså bli en realinkomststegring på cirka 5½ procent.

De höjda livsmedelspriserna kommer givetvis trots detta att vålla bekymmer i många hushåll, även om prisökningarna förhållandevis är lägre än löneökningarna. Det bör därför uppmärksammas att enligt konjunkturinstitutet inte fullt en tredjedel av livsmedelskostnaderna eller endast 2,5 miljarder beror av jordbruket och att sålunda den stora delen beror av andra grupper i samhället och andra orsaker.

Då vidare hela den årliga konsumtionen eller med andra ord samtliga levnadskostnader uppgår till cirka 18 miljarder, torde man kunna dra två slutsatser, nämligen dels att de häftiga angreppen på jordbrukets folk för stegringen av levnadskostnaderna är oförsynta, dels att man ej torde behöva be-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

fara allvarligt köpmotstånd beträffande livsmedlen.

Ur många andra synpunkter är emellertid utvecklingen synnerligen bekymmersam. Penninginkomsterna för såväl företagare som arbetare inom det svenska näringslivet är väsentligt högre än i andra länder, varför vi säkerligen kommer att få svårt att hävda oss i den hårdnande konkurrensen på världsmarknaden. Detta allvarliga problem borde emellertid diskuteras från alla aspekter och inte endast under ett klan-kande på livsmedelspriserna. Om man vill bilda sig en riktig uppfattning om det svenska jordbruket och dess roll i vårt samhälle är det nödvändigt att an-lägga ett tillräckligt vidsträckt perspek-tiv. Den närgångna granskningen av jordbrukspolitikens detaljer och pris-uppgörelsernas enskildheter, som sär-skilt under den senaste tiden utmärkt jordbruksdebatten, har en stark tendens att undanskymma grundläggande fakta om vårt jordbruk och vår jordbrukspo-litik.

Som jag många gånger påpekat här i kammaran råder i världen sedan länge — och beräknas komma att råda ännu under lång tid — ett mycket stort un-derskott på livsmedel. Det är sant att detta underskott till stor del icke kan ta sig marknadsmässiga uttryck på grund av att särskilt de länder, som har de största importbehoven, dras med stora betalningssvårigheter. Som alla vet har från FN:s och dess olika underorgani-sationers sida stort arbete nedlagts å ena sidan på att öka de underutvecklade län-dernas betalningsmöjligheter och å den andra på att öka världens livsmedels-produktion. Trots dessa ansträngningar låg världsmarknadspriserna på de grundläggande livsmedlen ännu 12 år efter världskrigets utbrott på en väsent-ligt högre nivå än de svenska. Under hela denna krigs- och efterkrigsperiod har alltså — om man ser läget i stort och bortser från tillfälliga fluktuationer för enstaka varor — den svenska livsme-delsförsörjningen skett till priser, som legat *under* de priser som kunnat upp-nås vid import av livsmedel.

Enligt en nyligen verkställd utredning, vilken inom parentes sagt kan kraftigt kritiseras, skulle emellertid priserna på hemmamarknaden ligga något högre än världsmarknadspriserna, varigenom folkhushållet efter de senaste prishöj-ningarna skulle få betala 200 å 300 mil-joner kronor för jordbruksskyddet. Si-tuationen växlar emellertid snabbt, och den nämnda summan är så liten i förhål-lande till hela produktionens värde, att man väl skulle våga säga att praktiskt taget ingen skillnad föreligger. Under tidigare år har det bevisligen varit en stor fördel för folkhushållet att ha de livsmedelspriser som det haft.

Produktiviteten inom det svenska jordbruket, som nu sysselsätter endast ungefär en fjärdedel av befolkningen mot över hälften för femtio år sedan, har under det senaste decenniet stigit starkare än inom industrien. Tack vare denna produktivetsökning och trots den betydande överflyttning av arbets-kraft till andra näringar som ägt rum, kan jordbruket i dag praktiskt taget hundraprocentigt försörja landet med livsmedel.

Den hundraprocentiga livsmedelsför-sörjningen gäller givetvis endast vid normal skörd. Den förutsätter vidare en import av fodermedel, som utgör cirka 8 procent av de samlade fodertillgång-arna, och en handelsgödselförbrukning, som väl torde svara för cirka 20 procent av hela produktionsvolymen. Vidare förutsätter den fri bränsleimport för traktorer. Jordbruket intar dock inga-lunda någon särställning i detta hän-seende. Omkring hälften av näringsli-vets samlade energibehov täckes genom import av kol och olja.

Som mätare på effektiviteten hos olika länders jordbruk kan man använda re-lationen mellan det pris jordbruket be-talar för sina förnödenheter — arbets-kraft, maskiner, gödselmedel, drivmedel o. s. v. — och det pris konsumenterna erlägger för jordbrukets produkter. En nyligen utförd undersökning härav vi-sar, att det svenska jordbruket har den i genomsnitt oförmånligaste prisrelati-onen härvidlag av sex undersökta väst-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

europiska länder och således skulle ha den högsta effektivitetsgraden. Det bör måhända framhållas, att detta med hänsyn till klimat- och jordmånsförhållanden överraskande resultat icke endast sammanhänger med den långt drivna rationaliseringen av själva jordbruksproduktionen utan även med den rationalisering av uppsamlingen, förädlingen och distributionen av jordbruksprodukterna som snabbare, målmedvetnare och fullständigare än i andra länder genomförts av det svenska jordbrukets ekonomiska föreningsrörelse.

De riktlinjer för jordbrukspolitiken, som antogs vid 1947 års riksdag, utgör alltså underlaget för vår jordbrukspolitik. Det sätt varpå dessa riktlinjer fastställdes skulle kunna tjäna som illustration till hur en för landet i dess helhet betydelsefull fråga bör behandlas i ett demokratiskt samhälle. Såväl i 1942 års jordbrukskommitté som vid riksdagsbehandlingen hade företrädarna för olika grupper och intressen tillfälle framföra sina synpunkter och önskemål och göra sitt inflytande gällande, och resultatet utgjorde en på sakliga utredningar, överväganden och diskussioner grundad sammanjämkning och avvägning mellan de olika intressena.

Tyvärr har den fortsatta jordbruksdebatten efter hand kommit att i allt mindre grad präglas av den anda av saklighet, besinning och ansvarskänsla, som utmärkte tillkomsten av 1947 års jordbruksprogram. Särskilt de senaste månaderna har lämnat exempel på en hätskhet och ovederhäftighet vid behandlingen av jordbruksfrågorna, som måste beklagas av varje ansvarskännande medborgare, och som klart syftar till att utmåla jordbruket som en skoningslös utsugare och därigenom åstadkomma en motsättning mellan jordbruket och de stora konsumentgrupperna, som skulle kunna politiskt utnyttjas.

Den som mot bakgrunden av vad som av mig nu anförts vill söka bedöma den svenska jordbrukspolitiken, skall bland annat finna, att det gränsskydd, som enligt 1947 års principprogram skulle beredas jordbruket, hittills icke nämnvärt

utnyttjats. För vissa produkter har gränsskyddet ibland kommit att utnyttjas, men samtidigt har jordbruket i större omfattning fått nöja sig med lägre priser än världsmarknadspriset för andra produkter.

Det bör kanske också framhållas att något dylikt skydd mot övermäktig utländsk konkurrens icke varit aktuell sedan mellankrigstiden. I stället har de svenska konsumenterna — väsentligen, det skall erkännas, på grund av världsmarknadens utveckling, men i viss utsträckning även på grund av det svenska jordbrukets egna insatser — under hela perioden från 1939 tills nu haft förmånen av under krigsåren tillräcklig och under efterkrigstiden riklig tillgång på livsmedel till priser, som i stort sett understigit världsmarknadens. Det är således hittills i själva verket konsumenterna som åtnjutit skydd mot höga, icke jordbruket som skyddats mot låga världsmarknadspriser på livsmedel.

En annan del av 1947 års program innebär, att den sedan länge bestående och av den allsidigt sammansatta 27-mannakommittén ånyo konstaterade klyftan mellan jordbruksbefolkningens och övriga jämförbara befolkningsgruppers genomsnittliga inkomst- och levnadsstandard borde utjämnas.

Förutsättningarna för att realisera denna målsättning har, som av det föregående torde ha framgått, varit utpräglat gynnsamma under de gångna fem åren, åtminstone om man ser till vad prisrelationerna skulle ha tillåtit. Trots detta kan man konstatera, att klyftan i ören räknat i stället vidgats från 1948 till 1952 och först inom den nu från vissa håll så starkt kritiserade prisuppgörelsen återförts till 1948 års storlek.

Till belysning av löneklyftans förändringar kan jag anföra vissa siffror, och jag har fått herr talmannens tillåtelse att här för kammaren visa upp en tabell över saken. Det är egentligen synd att man inte också kan få in en och annan teckning i trycket för att förgylla upp de torra riksdagsprotokollen. I varje fall kommer nu tabellens siffror in i riksdagsprotokollet.

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

År 1947 utlovades att man skulle utjämna klyftan mellan lönerna för industriens och jordbrukets arbetskraft. År 1948 var industriarbetarens timlön 2: 53, 1950 2: 72, 1951 3: 16 och 1952 3: 48. Lantarbetarens timlön under samma år var respektive 1: 77, 1: 91, 2: 18 och 2: 68. Differensen i timlönen i ören räknat har alltså stigit under de tre första åren från 76 till 81 och 98 och har sedan sjunkit till 80. Skillnaden i procent av lantarbetarlönen har under samma år först sjunkit från 43 till 42, sedan stigit till 45 och därefter sjunkit till för närvarande 30.

När jag tidigare använt ungefär samma tabell, har jag — senast under remissdebatten — fått den anmärkningen, att man ogillar tabellen därför att industriarbetarnas timlön inte är dyrortsgrupperad. Just om dyrortsgraderingen skulle jag vara beredd att ta upp en debatt — jag ogillar ju dyrortsgraderingen. Men här är inte avsikten att bena upp detaljerna utan endast att visa tendensen, och tendensen synes mig synnerligen klar just genom denna tabell. Det är emellertid att märka att ifråga om industriarbetarna är 1951 och 1952 års siffror preliminära. Enligt allas uppfattning kommer de siffrorna att bli väsentligt högre än 3: 16 respektive 3: 48. Sakerligen kommer löneklyftan i ören räknat att öka över 80, vilket innebär att i ören räknat någon utjämning icke kommer att äga rum mellan 1948 och 1952 enligt löftet 1947.

Den som vill hålla nere livsmedelspriserna och jordbrukets förmåner använder ofta den taktiken att räkna i procent, och i sådant fall blir det ju en minskning i löneklyftan ända därhän att man kan komma ned till 30 procent eller kanske en ännu lägre siffra. Men det är inte det, som här är det väsentliga, utan utvecklingen i ören räknat.

Denna tabell är, som sagt, endast avsedd att visa tendensen. Jag tycker att det är onödigt att gå in på en detaljgranskning av siffrorna i ören räknat och beträffande penningvärdeförsämringen. Det är också onödigt att dra upp en debatt om att jordbrukets ar-

betskraft har en förmån i billiga hyror, men det är också den enda post som alltså är billigare på landsbygden.

Nu är det ju givet att den stora löneökning, som under dessa år ägt rum inom jordbruket, d. v. s. från 1: 47 till 2: 68, måste betalas någonstans och att den alltså kommer att påverka subventions- och prispolitiken. Genom den hätska och ovederhäftiga agitationen är väl inte avsikten att ytterligare deklassera dem som sysslar med livsmedelsproduktionen.

De ytterligare löneuppgifter, som jag i form av en särskild tabell har överlämnat till kammarens ledamöter, visar hur även de, vilka arbetar inom livsmedelsindustrien, sättes i relativt låg löneklass. Härvidlag kan man inte skylla på dyrortsgrupperingen, eftersom dessa uppgifter gäller Stockholm. Jag har tagit följande arbetargrupper, nämligen mejeriarbetarna, spårvagnskonduktörerna och byggnadsarbetarna. En mejeriarbetare har i dag här i Stockholm, beroende på vilken grupp han tillhör inom sitt område, en lön på mellan 3: 48 och 3: 55, vartill kommer vissa smärre naturaförmåner. En spårvagnskonduktör, inom vars område vi också har att räkna med olika grupper, har en timlön på 4: 29. Han har större naturaförmåner än mejeriarbetaren och dessutom bra pensionsförmåner. Byggnadsarbetaren slutligen har — jag har tagit två kategorier, nämligen målare och grovarbetare — 8: 70 respektive 5: 34. Jag vet att siffrorna för dessa kategorier av byggnadsarbetare är ungefär vad som brukar förekomma i det av herr Bergvall styrda Stockholm. Men jag har också, såsom jag framhöll under remissdebatten, påvisat att man i allmänhet inom byggnadsindustrien här i Stockholm kommer upp till väsentligt högre löner än dem som jag nu angivit.

Det synes mig märkvärdigt att mot tiotals miljoner subventionering av Stockholms spårvägar eller mot den väldiga bostadssubventioneringen hör man föga av anmärkningar från de stora stockholmstidningarna, trots att de som arbetar i dessa näringar tillhöra, om jag får använda det uttrycket, de privi-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

legierade i samhället. Att betala 35 öre för att åka spårvagn någon kilometer, det går bra, men att ge ut några ören mer för en liter mjölk, det är någonting fruktansvärt.

Jag är nu inte någon vän av den fullständiga utjämningen eller millimeter-rättvisan. Men nog borde likvärdig arbetskraft ha mer likvärdig inkomst än vad nu är fallet. Å andra sidan vill jag också anmärka på att inkomstutjämningen gått för långt, för att man inte skall kritisera mig bara för det tidigare förda resonemanget. Även jag anser att den välutbildade, den duktige och den arbetsamme i våra dagar tillerkännes en tillbörlig förmånsställning för mer krävande prestation. Men jag vill påpeka, att jordbrukets arbetskraft aldrig har gjort anspråk på annat än likvärdig inkomst med likvärdig arbetskraft.

Detta resonemang har jag, herr talman, tagit mig friheten att framföra med hänsynt till den häftiga kritik som riktades emot jordbruket så snart de två senaste prisöverenskommelserna hade träffats mellan jordbrukets underhandlingsdelegation och jordbruksnämnden. Och jag tycker att siffrorna i de tabeller jag här visat vittnar om att jordbruket har visat en påfallande hovsamhet och ansvarskänsla gentemot den inhemska ekonomiska utvecklingen, när det gällt för jordbrukarna att utkräva sin officiellt godkända andel av den kaka, som konsumtionsutrymmet brukar liknas vid.

Resultatet av denna återhållsamhet från jordbrukets sida har också visat sig däri att livsmedelskostnaderna siffermässigt sett för närvarande kräver en mindre procentuell andel av löntagarnas inkomster än före kriget. Enligt socialstyrelsens utgjorde livsmedelsposten 1939 37,1 procent av budgeten exklusive skatt. Motsvarande siffra för december 1951 är 36,8. Man måste naturligtvis beakta att livsmedelsstandarden höjts betydligt under mellantiden. Det ligger nära till hands att peka på ännu ett resultat av jordbrukets eftersläpning i inkomst- och levnadsstandard, nämligen den fortgående avtappningen av folk från jordbruket. Enligt det ekonomiska långtidspro-

grammet — jag hänvisar till SOU 1951: 30 — beräknas nettominskningen av jordbruksbefolkningen under femårsperioden 1951—1955 att uppgå till 50 000 män och 40 000 kvinnor, eller i medeltal 18 000 människor per år, som man har anledning att räkna med skall flytta från jordbruket även i fortsättningen. Jordbrukskalkylen räknar ju nu med en minskning med inte mindre än nära 3 procent per år. Det går alltså alltför en strid ström från landsbygden till tätorterna av människor, som efter moget övervägande i sitt praktiska ofta livsavgörande handlande bevisar, att jordbruket ännu inte nått den jämställdhet med andra jämförbara grupper, som man 1947 uppställde som mål.

Det har talats mycket om jordbrukarnas inkomster av skogen under de senaste åren och att dessa inkomster skulle beaktas vid prissättningen av jordbruksprodukterna. Ohållbarheten av detta resonemang torde vara uppenbar redan därutav att nära 25 procent av jordbruket helt saknar skog och att ca 40 procent har mindre än 25 har skogsmark och därför helt obetydligt av skogsprodukter för avsalu. Härtill kommer att omkring 25 procent av jordbruken drivs av arrendatorer, som inte kan utnyttja avkastningen från skogen. Ingen har gjort gällande att andra skogsägare än jordbrukarna borde få vidkännas minskning i sina övriga inkomster på grund av att skogen givit vinst, men när det gäller jordbrukarna har man sålunda menat, att skogsinkomsterna borde medföra minskning av jordbruksinkomsterna, trots att flertalet jordbrukare inte haft några nämnvärda försäljningsinkomster av skogen.

Den slutsats jag kommer fram till av det anförda blir, att jordbruket som helhet betraktat under krigs- och efterkrigstiden ingalunda tillskansat sig någon orätmätig del av välståndökningen. Den inflation som ägt rum och vartill jordbruket bidragit snarare mindre än mer än andra grupper — jag vill i det sammanhanget särskilt erinra om att det var jordbruket som svarade för den klart återhållsamma spelöppningen i avtalsrö-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

relsen 1950—51 — medför enligt sin natur att de olika grupperna i samhället kräver kompensation för inträffade kostnadsökningar. Den kompensation jordbruket hittills har erhållit och som i råddande läge är fullt ut lika logisk och ofrånkomlig som den, som andra grupper uppnått, har under efterkrigsåren hållit sig i underkant både om man ser till vad som med hänsyn till världsmarknadspriserna på livsmedel kunnat uppnås och om man jämför med vad andra grupper tillerkänts.

En annan sak är att sättet att tillföra jordbruket de belopp som kompensationen omfattar givetvis kan diskuteras. Detta är emellertid väsentligen en intern fråga för jordbruket, som sammanhänger med marknadsförhållandena, produktionens anpassning efter dessa marknadsförhållanden, produktionsbetingelserna vid brukningsenheter av olika storlek m. fl. faktorer. Det är en utomordentligt svår och ömtålig uppgift att åstadkomma en för producenterna rättvis och för produktionsinriktningen lämplig avvägning mellan priserna på olika produkter, när man skall tillföra jordbruket de inkomster, som det tillerkänts genom den årliga prisöverenskommelsen.

Önskvärt vore att man finge en mera saklig och lidelsefri bedömning av jordbruket, jordbrukspolitiken och jordbrukspriserna än för närvarande. Därigenom skulle vinnas en bättre förståelse mellan producenter och konsumenter av livsmedel till bättnad för hela vårt folk.

Den agitation, som pågått för att misskögliggöra jordbruksuppgörelserna och för att hetsa upp konsumenterna mot producenterna, är enligt mitt förmenande förkastlig. Jordbrukets folk måste få vara med om välförhållandena, och jag vet att jordbrukets folk energiskt arbetar på att förbättra produktionsresultatet. Att man härvid vid den interna fördelningen av jordbrukets inkomster inte alltid tar hänsyn till framtidsmålet, en sakligt riktig produktionsutveckling, är jag villig att erkänna, och jag uttalar härom den förhoppningen, att jordbru-

karna skall komma ifrån clearingtänkandet och kravet på den ouppnåeliga milimeterrättvisan.

Det är ogörligt och ur vidare synpunkt felaktigt att rätta produktpriserna efter de enskilda jordbrukens produktionskostnader. Skall en ur allmänhetens synpunkt önskvärd rationalisering kunna åstadkommas, så måste de jordbrukare, som genomför rationaliseringen, få tillgodogöra sig fördelar härav. I diskussionen har det emellertid ofta framställts som ett stort fel med kalkylerna och prissättningen, att de rationaliserade jordbruket fått sådana fördelar. Av motsvarande skäl är det ogörligt att för de sämre jordbruket tillämpa särskilda priser, som helt täcker deras produktionskostnader. Ett sådant förfaringssätt skulle hämma alla strävanden till rationalisering av dessa jordbruk. Jag har ofta när vi underhandlat om och internt diskuterat dessa frågor, opponerat mig då det av jordbrukarna själva framförts dylika principer. Jag ogillar alltså den av folkpartiets kverulant — jag vågar kalla honom så — underblåsta valtaktiska kampen om producentbidrag. Produktionen måste få en sund inriktning, och en inriktning som främjar rationalisering.

I det uppställda ekonomiska långtidsprogrammet räknas med nyinvesteringar inom jordbruket till ett belopp av 438 miljoner kronor — jag ser att herr jordbruksministern är inne i kammaren och adresserar mig därför nu till honom. Detta är alltså 1950 års siffra, och den skulle inte få ökas under den kommande femårsperioden. Möjligheterna att på lång sikt skapa en höjd levnadsstandard för jordbrukets folk och dragliga arbetsvillkor är dock i högsta grad beroende av att jordbruket får möjlighet att investera i såväl byggnader som maskiner. Det borde också vara ett intresse för det övriga näringslivet att så sker, bl. a. därför att det därigenom tillföres ett ytterligt värdefullt tillskott av arbetskraft. Regeringen borde ha all anledning att överväga, huruvida det ej ur hela samhällets synpunkt vore välbetänt att tilldela jordbruket en vä-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

sentligt högre kvot för nyinvesteringar än vad som nu har avsetts.

I det sammanhanget kommer givetvis jordbrukets yttre rationalisering i blickpunkten. Tyvärr har man för dåligt statistiskt material för ett vederhäftigt bedömande av utvecklingen på detta område. Det förefaller emellertid i dag, som om den yttre rationaliseringen ej gått fortare därför att man haft den stora statliga apparaten på detta område. Ett allmänt omdöme bland jordbrukarna är att jordbrukarnas egna ansträngningar att rationalisera, icke minst genom gemensam maskinanvändning, spelat betydligt större roll än lantbruksnämndernas åtgärder.

Ett bekymmer i samband med rationaliseringen är givetvis landsbygdens avfolkning. Då landsbygdens avfolkning behandlats i annat sammanhang under denna riksdag, synes en ny debatt i detta ämne vara onödig. Jag vill endast erinra därom, att ju mer landsbygden avfolkas, desto mer försämras tvivseln för de kvarvarande. Sociala och kulturella förmåner samt nöjen och förströelser är svårare att ordna på en glest befolkad landsbygd än i tätorter. Konsekvenserna av avfolkningen är även ökad brist på arbetskraft, framför allt till skogen. Vi kan väl vara överens därom, att bästa botemedlet är förbättrade inkomster och bättre kommunikationer för landsbygdens folk.

Det synes mig, som om jag framfört tillräckliga skäl för en synnerligen positiv jordbrukspolitik och att en dylik positiv jordbrukspolitik är ett samhällsintresse av synnerligen stora mått. Ur den synpunkten tycker jag, att det vore ytterst värdefullt, om representanterna här för de olika partierna kunde medverka till att dämpa framför allt tidningspressens agitation, som inte minst nu under ett valår tydligen dikteras av valtaktiska spekulationer. Det är ett samhällsintresse att lösa dessa jordbruksfrågor i gott samförstånd. Det kan icke vara till bättnad för någon part att det här genom agitation drivs upp missförstånd och skapas hätskhet mellan de olika samhällsgrupperna. Hur kan vissa personer

och vissa tidningar sumpas ner sig i en så ovederhäftig kritik mot jordbrukarna och prisuppgörelserna? Jag kan inte finna annat än att detta är helt att hänföra till demokratiens avigsidor. Det gäller här tydligen att bluffa allmänheten för att fånga valmän. Kan man inte använda andra ämnen som lockbeten i denna fångst än just denna ovederhäftiga kritik mot jordbruket?

Herr talman! Jag har såsom underhandlare för jordbrukarna — en post som jag lämnar i nästa vecka — funnit angeläget att framföra dessa allmänna synpunkter på och principer för dessa frågor just därför att den polemik, som förekommit, i mycket stor utsträckning synes mig ha varit ovederhäftig och skadlig.

I detta sammanhang nöjer jag mig, herr talman, alltså med att utan kommentarer beträffande motioner och reservationer och med stöd av vad jag anfört yrka bifall till utskottets förslag.

Herr NILSSON, HJALMAR: Herr talman! Den föreliggande propositionen och jordbruksutskottets förslag till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område är ett utmärkt exempel på hur svårt det är att göra denna prisreglering i efterhand. Förslaget berör tiden den 1 januari—31 augusti 1952, eller med andra ord de nio första månaderna av innevarande år. När frågan nu har kommit på riksdagens bord, har mer än hälften av den tid, som prisregleringen omfattar, redan gått. Det är ju alldeles otänkbart att kunna fylla bristen i kalkylen genom prisjusteringar under en tid av fyra å fem månader.

Vidare bör observeras, att Kungl. Maj:ts förslag bygger på en överenskomst mellan regeringen och jordbrukets förhandlingsdelegerade, en överenskommelse som i stort sett måste respekteras. Det torde även vara fullkomligt felaktigt att anse, att jordbruket har erhållit högre produktpriser än vad som måste anses skäligt om jordbruket skall kunna betala de arbetslöner och omkostnader, som är förenade med näring-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

ens utövande, eller med andra ord än vad som erfordras för att jordbruket skall kunna upprätthållas och bli i stånd att hålla nödvändig arbetskraft. Inte heller kan jordbrukets arbetare anses ha fått för höga löner. Jag kan därvidlag helt instämma med vad den föregående talaren har anfört.

Dessa omständigheter har medverkat till att utskottet vid ärendets behandling befunnit sig i ett tvångsläge. På grund av att en stor del av regleringsåret redan gått till ända, då överenskommelsen ingicks, har det inte varit möjligt att bringa balans i jordbrukskalkylen på annat sätt än genom direkta pristillägg av budgetmedel. Det har över huvud taget varit den enda möjligheten att bringa jämvikt i kalkylen. Då kalkylen bygger på en överenskommelse med jordbrukets förhandlingsdelegerade, har det inte heller varit möjligt att vidtaga några ändringar beträffande inkomstfördelningen. Man har helt enkelt varit nödsakad att godtaga det föreliggande förslaget utan några ändringar.

Utskottet finner emellertid, enligt vad som uttalats på s. 15 i utskottets utlåtande, det inte vara tillfredsställande att pristillägg behövt tillgripas i den utsträckning som skett. Det rör sig här om stora belopp. Utskottet vill dock icke vara med om att tillstyrka vad som föreslås i motionerna I: 499 och II: 628 om en utredning i syfte att upprätta en plan för avveckling av subventionerna, utan uttalar att detta icke kan ske utan hänsynstagande till den ekonomiska utvecklingen, och hur denna kommer att gestalta sig kan icke för närvarande bedömas.

På denna punkt har jag tillsammans med tvenne andra medlemmar av utskottet avgivit en reservation till utskottets utlåtande. Reservanternas kan inte anse det vara tillfredsställande att subventioner tillgrips i den omfattning som nu har måst ske. En del av subventionerna föranleds av de svåra skador, som svartrosten förorsakade på förra årets vetegröda, och subventioner av den anledningen har vi ej något att erinra mot. Svartrostskadorna kan ju jämställ-

las med skador på grund av en naturkatastrof, och man kan hoppas att dylika skador inte skall återkomma så ofta. Det kan inte vara oriktigt att förluster av denna art får bäras till någon del av det allmänna. Men vi kan inte, som jag redan har påpekat, anse det tillfredsställande med subventioner i övrigt i den omfattning som det här är fråga om.

Vi anser att det hade funnits goda möjligheter att begränsa subventionerna, om detta hade planlagts i god tid. Alldeles särskilt borde det ha varit möjligt att undvika den kanske allra mest diskutabla och minst tilltalande formen av subventioner i det föreliggande förslaget, nämligen det retroaktiva gristillägget, om mindre justeringar av fläskpriset hade gjorts under sommaren eller hösten 1951. Det saknades den gången inte heller anledning till en justering av fläskpriset alldenstund det inhemska fläskpriset var inte oväsentligt lägre än priset på importerat fläsk.

För att nu en avveckling av subventionssystemet skall bli möjlig fordras emellertid att det upprättas en plan här för. Det behöver planeras i förväg. Reservanternas i utskottet anser, att den av regeringen förebådade utredningskommittén för jordbrukets krisregleringar även bör få i uppdrag att utreda möjligheterna för en planmässig avveckling av de i jordbrukets prisregleringar ingående subventionerna. Det förefaller oss synnerligen angeläget att en dylik plan upprättas, så att subventionerna kan avvecklas på ett lämpligt sätt. Det kan eljest lätt inträffa, och är i varje fall inte helt uteslutet, att en avveckling av subventionerna kan framtvingas under förhållanden som är mycket litet lämpade därför. Vi har ju i färskt minne hur det gick, när subventionssystemet vid ett föregående tillfälle måste avvecklas. Det torde knappast vara möjligt att i längden bibehålla subventioner å jordbruksprodukter i någon större omfattning, och de bör därför avvecklas på lämpligt sätt.

Med stöd av det anförda yrkar jag, herr talman, härmed bifall till jordbruksutskottets hemställan med de änd-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

ringar, som innefattas i den till utskottets utlåtande under punkt 2 fogade reservationen.

Herr **ANDRE VICE TALMANNEN** (kort genmäle): Herr talman! Jag vill försäkra den ärade ledamoten som nyss förde högerns talan, att vi inom underhandlingsdelegationen inte alls tycker att det är särskilt angenämt med subventioner.

Men i dagens läge är det nog litet överdrivet, när han anmärker på de stora subventionsbeloppen och anser att det finns goda möjligheter att begränsa dem. Påstår man det, bör man också peka på hur vi skall kunna få fram de belopp som nu täckes av subventioner. Under kriget skulle vi från jordbrukets sida kanske inte haft några invändningar mot att minska subventionsbeloppen. Utlandspriserna var då synnerligen höga, och subventionerna behövdes i det läget inte för jordbrukets vidkommande. Men då gällde det att undvika en upptrissning av livsmedelspriserna för konsumenterna. I dagens läge kan jag däremot inte förstå hur det skulle vara möjligt att begränsa subventionerna.

Jag håller med talaren om att retroaktiviteten när det gäller fläskproduktionen inte är särskilt tilltalande. Vi övervägde vid underhandlingarna hur man på annat sätt skulle kunna kompensera de jordbrukare som det här gäller, men vi kunde tyvärr inte finna någon annan lösning än den här föreliggande.

Jag finner alltså, herr talman, att reservationen på den punkten är överflödigt. Man är från alla håll ense om att subventionerna bör avvecklas, men i dagsläget finns ingen möjlighet att göra det. Vissa smärre prishöjningar skulle kunna genomföras — jag vill inte dra in den frågan i debatten — men man har ansett att den utvägen bör hållas i reserv för den händelse någonting ytterligare skulle inträffa på löneområdet.

Herr **NILSSON, HJALMAR** (kort genmäle): Herr talman! Herr andre vice

talmannen måste ha missförstått mig. Jag sade uttryckligen, att det knappast hade funnits några möjligheter att undvika subventioner i dagens läge, eftersom en stor del av regleringsåret redan gått till ända. Men jag håller fast vid att man bör ha möjligheter att i framtiden kunna förebygga uppkomsten av en sådan situation, och det är detta reservationen syftar till.

Herr **SVEDBERG**: Herr talman! Jag har till utskottets utlåtande fogat en blank reservation och dessutom tillsammans med herr Uddo Jacobson avgivit ytterligare en reservation, vari vi hemställer om bifall till motion nr 463 i första kammaren och motion nr 610 i andra kammaren samt till motion nr 464 i första kammaren i viss del. Jag har nu begärt ordet, herr talman, för att framlägga de synpunkter som varit vägleddande för mitt ställningstagande i dessa frågor.

Redan innan jag berör själva sakfrågan vill jag understryka att vi med vårt ställningstagande ingalunda har velat rikta någon demonstration mot den kungl. proposition, som ligger till grund för utskottets utlåtande. Vårt ställningstagande bör i stället ses som en viljeyttring mot det underhandlingsresultat, som har legat till grund för propositionen. Det mindre jordbrukets representanter i underhandlingsdelegationen har tydligen — det måste jag redan från början konstatera — befunnit sig i en sådan minoritet, att det förhållandet tydligt och klart kan avläsas i den proposition, som utskottets föreliggande utlåtande gäller.

När man diskuterar jordbrukets lönsamhet och statens stöd till denna näring, är det helt naturligt att man möter svårigheter. Jordbruken i vårt land är mycket skiftande till storleken, de klimatiska förhållandena är olika, och frågorna om jordbrukets rationalisering och arrondering etc. bidrar ytterligare till att komplicera problemet. För att få utgångsläget klart vid diskussionen om fördelningsgrunderna när det gäller de

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

olika bidragen vill jag beröra ett visst siffermaterial, som jag har här i min hand och som de underhandlingsdelegerade utgått från vid sitt arbete.

Enligt dessa sakkunniga beräkningar uppskattas arbetstiden per hektar åker till 596 timmar för jordbruk i storleksgruppen 2—5 hektar. För gruppen 5—10 hektar är motsvarande siffra 410 timmar, för gruppen 10—20 hektar 304 timmar, för gruppen 20—30 hektar 234 timmar, för gruppen 30—50 hektar 198 timmar, för gruppen 50—100 hektar 173 timmar och för gruppen över 100 hektar 160 timmar. För gruppen 1—10 hektar reducerar man redan från början den genomsnittliga arbetstiden till 410 timmar per hektar och kommer då för denna grupp fram till drygt 500 miljoner arbetstimmar; å andra sidan erkänner jag villigt att det kan motiveras att man inte i detta sammanhang har tagit med gruppen jordbruk på 1—2 hektar — den omfattar visserligen 118 000 brukningsdelar men endast 4 procent av jordbrukets totala odlade areal. För jordbruken på 10—20 hektar blir arbetstiden 258 miljoner timmar. För jordbruken på 1—20 hektar beräknas den sammanlagda arbetstiden till 758 924 938 timmar; här göres dock omedelbart en reduktion med icke mindre än 91 miljoner arbetstimmar. För jordbruken på 20 hektar och uppåt visar beräkningarna en slutsiffra av 307 miljoner arbetstimmar, och här uppgår reduktionen endast till 23 miljoner arbetstimmar.

Jag har velat med dessa siffror ange utgångsläget för diskussionen om fördelningsgrunderna. Det är självfallet ganska svårt att skipa full rättvisa när hela antalet brukningsdelar i vårt land är 414 000. Gruppen 2—10 hektar omfattar inte mindre än 202 000 brukningsdelar, d. v. s. 48,9 procent av hela antalet, men endast 30,1 procent av den odlade arealen.

När vi i en motion hemställt om ändrade grunder för de statliga pristillägen, har vi framför allt tagit sikte på det för närvarande utgående producentbidraget, som man i varje fall enligt min uppfattning inte kan hundraprocentigt

lovprisa. Då riksdagen år 1947 tog ställning till riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitik, var det naturligt att man särskilt tänkte på att förbättra möjligheterna för jordbrukets rationalisering, dels i fråga om brukningsdelarnas storlek och dels i fråga om arronderingen. Man utformade samtidigt detta producentbidrag, som speciellt skulle lämnas till innehavarna av de minsta jordbruken. Men ser man på hur producentbidragets bestämmelser har verkat i det praktiska livet via lantbruksstyrelsen och lantbruksnämnderna, tror jag inte att man kan påstå att det har främjat jordbrukets yttre rationalisering i någon större utsträckning.

För norrlandskommunerna är önskemålet om en påskyndad rationalisering ytterst angeläget med hänsyn till den i dessa trakter särskilt markerade flykten från landsbygden. Jag betraktar inte detta som en partipolitisk fråga, och jag vill stryka under vad herr andre vice talmannen sade om att det inte är riktigt, när man från visst politiskt håll söker göra detta till en politisk fråga. Jag anser att man bör kunna diskutera och lyfta jordbruksfrågorna över meningsskiljaktigheterna partierna emellan. Det är klart att meningarna måste bryta sig mellan företrädarna för det mindre och det större jordbruket, men jag tror att det finns förutsättningar för att brygga över dessa motsättningar och diskutera problemet utan några som helst hänsyn till partitaktiska spekulationer.

När det gäller producentbidragets utformning måste åtminstone vi norrlänningar konstatera, att det inte kan vara riktigt att bibehålla särbestämmelsen att producentbidraget skall bortfalla då ett mindre jordbruk byter innehavare, i synnerhet när bestämmelsen tolkas på det sättet att bidrag icke skall beviljas ny innehavare av ett ofullständigt jordbruk, som ej kan bli föremål för yttre rationalisering. Hur blir det, mina damer och herrar, för alla ägostyckningsinnehavare uppe i Norrland, där skogsbolagen äger den huvudsakliga delen av stamfastigheten och det inte finns några

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

som helst förutsättningar för en yttre rationalisering på annat sätt än genom att via expropriationslagen tillföra ägostyckningen dels odlingsmark och dels skog? Jag måste samtidigt ställa mig frågan: Hur kan man i praktiken komma fram ens på den vägen? Ty man måste utgå från att brukarna av dessa små lägenheter inte har möjligheter att betala mer än brukningsvärdet för tillskotts-jorden.

Vi är uppe i Norrland bekymrade över den flykt från det mindre jordbruket som nu förekommer. Orsaken till denna flykt är inte några särbestämmelser när det gäller rationaliserings- eller producentbidrag, utan den sammanhänger med byggnadskostnaderna. Byggnadskostnaderna för de mindre, ofullständiga jordbruken har nu nått en sådan höjd, att de framtvingar en uttunning av landsbygdsbefolkningen som är mycket mera långtgående än statsmakterna kan tillåta och finna lämplig under någon längre tid.

Man får se, hur det begäres och medges att ett jordbruk får nedläggas, även mindre byar, med påföljd att det blir en ytterligare glesbebyggelse, vilket skapar inte bara otrivsel utan även ytterligare pålagor på de kvarvarande i intilliggande byar, vilka då ensamma får svara för byarnas gemensamma angelägenheter, såsom vägunderhåll etc. Detta påverkar i sin tur ägaren av en annan jordbruksgård att ta steget att flytta, även om det finns förutsättningar för hans och familjens existens. Det får inte bli så, att man i något slags nit att åstadkomma en yttre rationalisering när det gäller det svenska jordbruket endast har till riktpunkt normjordbruket eller familj jordbruket. Vad Norrland beträffar finns det förutsättningar — och stora förutsättningar — även för de familjer, som har sin existens på det ofullständiga jordbruket. Det avgörande är här läget, och jag tror att om man skall göra en rationalisering för att få till stånd normjordbruk blir det inte någon stor procent dylika jordbruk man åstadkommer, i varje fall inte när det gäller lappmarken. Jag tror också, att bebyggelsen kommer att tunnas ut

väsentligt även när det gäller den norrländska kusten.

Om jag sedan går över till den fördelning, som det här är fråga om, för att täcka underskottet enligt kalkylberäkningarna, rör det sig om 245 miljoner kronor. Departementschefen har här följt förhandlingsdelegationen och lagt 145 miljoner kronor till mjölkproduktionen. Dels lägger man på 3 öre över hela linjen, oavsett produktionsmängden, vilket gör ungefär 112,5 miljoner kronor, dels avpolletterar man körlinjebidraget. Man lägger in ett leveransbidrag i clearingbidraget för att ge en utfyllning åt den grupp, som har en leveransstorlek mellan 5 000 och 10 000 kilogram. Men här är det inte fråga om en retroaktiv återverkan, utan bidraget utgår för halva året. Det betyder för en leverantör på 10 000 kilogram 150 kronor, motsvarande i bidrag en hektar när det gäller arealbidraget.

Vår hemställan om en omläggning av producentbidraget tillsammans med det statliga pristillägget innebär visserligen en liten ökning av statsutgifterna, men vi har ansett att det finns utrymme för detta. Om man lägger de nu utgående 63 miljoner kronorna för producentbidraget till de 145 miljoner kronorna, kommer man upp till 208 miljoner kronor. Motionen rör sig om något mellan 220 och 221 miljoner kronor. Jag tror att det skulle ha funnits utrymme att begränsa statssubventionerna till dem, som producerar grisar, för att därigenom utfylla den brist, som skulle ha kommit att uppstå, men man har samtidigt varit med om att göra en reducering för de större mjölkproducenterna, således representerarna för storjordbruken, vilka har förutsättningar att lägga om sin produktion till andra grenar av jordbruksproduktionen.

Det hänvisas i propositionen till nödvändigheten av en stimulans, när det gäller veteodlingen. Vi har tidigare varit med om att åstadkomma en lyftning av en produktionsgren, när det gällt sådana delar av landet, där de klimatiska förhållandena skapat möjligheter för en differentierad produktion. Det har skett

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

beträffande sockerbets- och oljerapsodlingen. Nu hänvisar man till att det föreligger ett verkligt behov av att öka speciellt veteodlingen.

Ja, det är riktigt med hänsyn till världsmarknadspriserna och de importpriser, som vårt land får vidkännas. Men kommer inte detta att leda till att det nästa år föreligger ett överskott på detta område, så att man känner sig nödsakad att höja rapspriset och sockerbetspriset för att saxa upp inkomsterna speciellt för de grupper, som odlar dessa växtslag? Man hade trott att de större jordbruken med deras mångsidigare produktion skulle ha haft en sådan solidarisk inställning, att de varit villiga att reducera sin mjölkproduktion för att på det sättet ge utrymme för de grupper i landet, som endast har denna produktionsgren att tillgå.

Jag har avlämnat en blank reservation, när det gäller arealbidraget. Detta bidrag, som utgår med 48 miljoner kronor, har motiverats med de svartrostskador, som förekom i Sydsverige under föregående år, men man har också velat ge en viss stimulans åt veteodlingen. Jag ställer mig emellertid den frågan, om det kan vara riktigt att man på detta sätt i efterskott betalar en statlig subvention till samtliga, som odlar vete, således även till dem som inte haft några som helst svartrostskador. Jag har även ställt mig den frågan, när jag sett propositionens hänvisning i fråga om stöd åt dem som haft regnskador uppe i övre Norrland. I det fallet skall det inte utgå några subventioner, utan därvidlag skall stödet utgå i form av lån och möjligen bidrag till de ekonomiskt svagare, som inte orkar med att återbetala lånen — barnrika familjer och med dem i ekonomiskt hänseende jämförbara grupper.

Om jag sedan övergår till att beröra den del i vår reservation, där vi hemställer om en begränsning av subventionerna till dem som producerar grisar, har vi svårt att förstå att subventionerna skall utgå retroaktivt. Vi kan inte förstå, att det på något sätt skulle stimulera till en ökad fläskproduktion. Vi har även haft svårt att förstå, att man inte i detta

fall har satt någon som helst gräns. Det är klart att man kan säga, att flertalet jordbrukare i vårt land inte har så många grisar, men jag skall ändå be att få ge några siffror i det avseendet. Det framgår därav att 171 stycken jordbruk, enligt uppgifter från Slakteriförbundet, äger 200—300 grisar, 68 äger 400 grisar, 35 äger 500 grisar, 46 äger 1 000 grisar, 9 äger 2 000 grisar och 4 äger över 2 000 grisar. Producenternas sammanlagda antal utgör inte mindre än 281 581.

Jag har i min hand några rader från en som är missnöjd med att man i detta fall inte satt någon gräns, och han skriver en vers av följande innehåll:

Nu ges subvention på grisar,
det kan ganska mycket bli i Skånes feta mylla,

där det finns att böka i.

Men stackars norrlandsbönder har det på annat vis,

man blir inte fet av två grisar med 30 kronor per gris.

Det sägs att i Skåne förtjänsten 12 000 kronor och mer kan bli.

Sådant kan kanske kallas subventions-svineri.

När vi i vår reservation satt gränsen vid 40 djur, har vi räknat med att detta ger ungefär 1 200 kronor. Men vi har inte kunnat förlika oss med att till den som har 2 000 djur, vilket under hela produktionsåret kan betyda 4 000 djur, skall utgå 120 000 kronor i subvention eller att de, som har 1 500 djur och kan omsätta ungefär 3 000 djur under produktionsåret, skall ha 90 000 kronor i subventioner. Vi har ansett att det funnits förutsättningar för att i större utsträckning i stället öka beloppen för dem som i inkomsthänseende inte på något sätt kan mäta sig med den grupp som här gynnas.

Det är klart att från utskottsmajoritetens sida kommer man att säga, att man över huvud taget inte har tagit ställning till frågan om producentbidragets vara eller icke vara. I utskottsutlåtandet hänvisar man till att den frågan kan tas upp i ett senare sammanhang vid behandling-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

en av den i utskottet nu liggande propositionen om prisreglerande åtgärder för nästa produktionsår.

Vi motionärer har emellertid ansett det vara nödvändigt att redan nu ta ställning till den frågan, eftersom producentbidraget utgår för budgetår, d. v. s. från 1 juli till 30 juni, medan föreliggande förslag avser produktionsåret fram till den 1 september. Vi tycker att riksdagen redan nu borde ta ställning till en omläggning av systemet.

Bestämmelserna för producentbidraget verkar på många sätt inte rättvist, och vi har därför ansett att det är nödvändigt med en omläggning. Man har ingen inkomstgräns, utan i stället har man satt en arealgräns. Den som har 3, 4 eller 5 hektar och producerar 4—5 tusen kilogram mjölk får producentbidrag, oavsett hur stor inkomst han har. Däremot får den, som har en areal av drygt 10 hektar på lätt jord, väsentligt mindre när det gäller denna produktionsgren.

När man här fördelar de 245 miljoner kronorna, har jag funnit anledning att se något på hur stora bidragen blir emellan olika storlekar av brukningsdelar. En i andra kammaren av herr Lundberg väckt motion nr 609 innehåller en del siffror som är belysande. Av det allmänna mjölkpristillägget kommer på jordbruk inom storleksgruppen 2—10 hektar omkring 200 kronor per brukningsdel. Inom gruppen 10—20 hektar kommer 539 kronor per brukningsdel, på gruppen 20—30 hektar 726 kronor och slutligen på gruppen över 30 hektar 1 554 kronor per brukningsdel. Vi är medvetna om att det är relativt svårt att uppnå ett rättvist resultat, men vi kan inte komma ifrån att det funnits stora förutsättningar till en betydligt bättre fördelning.

Det talas i dessa dagar om att man är i färd med att ytterligare skära ned producentbidraget för den *lägsta* gruppen. Den gruppen består i stor utsträckning av utslitna skogsarbetare, som har mindre jordbruk. De som tillhör denna grupp har ett sådant inkomstläge, att de har svårt att förränta exempelvis en nyrenovering av driftbyggnadsbeståndet. Bygg-

nadskostnaderna för ladugårdar rör sig om 15—20 tusen kronor för ofullständiga jordbruk och 25—45 tusen kronor i fråga om jordbruk på 10 hektar. Man behöver sannerligen inte genomföra några spärrbestämmelser för att påskynda bortrationaliseringen, ty den kommer automatiskt. Det finns ingen som kan prestera en matematisk beräkning, som säger att ett mindre jordbruk kan förränta en dylik byggnadskostnadsbelastning. Här har vi också att söka en av anledningarna till att ungdomen lämnar jordbruk av denna storleksordning.

Vi motionärer och reservanter har inte alls velat hålla folk nere i ett lågt löneläge, men vi har samtidigt ansett det nödvändigt att man försöker dämma upp befolkningsströmmen från landsbygden. Det gäller naturligtvis i synnerhet områden där det finns förutsättningar för att jordbrukaren och hans familj skall kunna existera. Jag tror att de större jordbruken står främst även när det gäller arbetskraftförbrukningen, och det borde nog mana dem att understödja möjligheterna för innehavare av mindre jordbruk att stanna kvar där.

Men det är också ett hela samhällets intresse. Enligt min uppfattning borde det vara ett allmänt intresse att här få i gång en utredning, som inte grundar sina beräkningar på något tusental jordbruk, utan som verkställer en omfattande undersökning om lönsamheten inom jordbruk av olika storlek. Jag är fullkomligt övertygad om att de största jordbruken i det här landet sannerligen inte är i behov av några som helst statssubventioner. Deras lönsamhet är sådan, att där har funnits utrymme för att betala de löneökningar, som lantarbetarna begärt.

Inom gruppen 2—5 hektar finns det inte mindre än 107 000 jordbrukare med tillsammans 398 000 hektar, vilket motsvarar 10,7 procent av den odlade arealen. Av tillgänglig statistik ser man att det endast finns 2 325 jordbruk, som omfattar 100 hektar och däröver, vilket antal motsvarar 0,6 procent av samtliga jordbruk. Dessa sistnämnda jordbruk omfattar emellertid inte mindre än

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

396 000 hektar. Det blir således samma areal på 2 325 jordbruk som på 107 000 stycken. Det är helt naturligt att det föreligger svårigheter att utforma stödet till jordbruket hundraprocentigt rättvist med en sådan egendomsfördelning, men vi har i vår motion och vår reservation velat ge till känna, att vi ansett att det funnits utrymme för en helt annan fördelningsgrund än den som underhandlarna kommit fram till.

Vi vill dock inte på något sätt därmed rikta kritik mot regeringen, som har vidarebefordrat underhandlarnas resultat, men vi kritiserar den grupp bland underhandlarna, som representerat det mindre jordbruket, för att de åtminstone inte till underhandlingsresultatet har fogat en reservation.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som jag och herr Jacobson i Vilhelmina har fogat till utskottets utlåtande.

Herr NÄSLUND: Herr talman! Jag skall redan från början tillkännage, att jag hade tänkt mig att det skulle vara lämpligare att diskutera detaljfrågorna först i samband med behandlingen av den till jordbruksutskottet överlämnade propositionen rörande jordbruksregleringen för nästa regleringsår. Det är så mycket större anledning att låta det anstå med den diskussionen som det utskottsutlåtande, som vi i dag har till behandling, rör det pågående regleringsåret, varav snart bara en fjärdedel återstår. Eftersom jag vidhåller denna min uppfattning, kan jag begränsa mig till att här uppehålla mig vid de erinringar, som från vårt håll har gjorts mot fördelningen av det inkomsttillskott, som har tillförts jordbruket för innevarande regleringsår.

Jag ber också att få påpeka, att vi vad beträffar klämman inte har något annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan, utan våra erinringar avser endast en del fördelningsdetaljer, och det rör sig mest om skrivningen i utlåtandet.

Först vill jag säga att vi med allra

största tillfredsställelse hälsar de leveranstillsättelser om 5 öre, som departementschefen har tillfört mjölkproducenterna under detta senare halvår. Jag bara beklagar, att man inte kunnat låta tillägget utgå åtminstone från den 1 januari, vilket jag tror skulle ha varit möjligt, om riksdagen i fjol hade velat allvarligt reflektera över de förslag, som då framfördes från vårt håll.

Trots tillfredsställelsen häröver kan jag dock inte underlåta att starkt understryka önskvärheten av att man vid fördelningen av de inkomster, som har tillförts jordbruket, hade kunnat sträcka sig litet längre. Man kan inte undgå att i det avseendet göra jämförelser mellan departementschefens visserligen praktiska men lättvindiga och schablonmässiga sätt att uppmuntra såväl spannmålsodlingen som fläskproduktionen. I detta fall hyser departementschefen inga betänkligheter mot att lämna bidrag till ersättning för svartrostskadorna i den formen, att varje veteodlare får ett arealbidrag av 150 kronor för varje hektar av den areal, varå vete odlats under år 1951, oavsett om vederbörande drabbats av någon svartrostskada eller icke.

Utskottet påpekar härvid svårigheten att skilja mellan de jordbrukare, som drabbats av svartrostskador, och dem som icke lidit dessa skador. Vi är ingalunda blinda för dessa svårigheter, men vi måste reagera emot själva metoden att lämna understöd åt en produktionsgren, som utsatts för vad man skulle kunna kalla en naturkatastrof, i form av ett generellt bidrag även till dem, som icke alls lidit någon skada. Detta förefaller mig vara en så — höll jag på att säga — vidrig metod, att man inte borde dra sig för att försöka bena upp detta spörsmål.

När man däremot kommer över till frågan om mjölken är man genast färdig att göra erinringar emot en retroaktiv tillämpning av det införda leveranstillsättet. I propositionen föreslås, att det nya leveranstillsättet för mjölk endast skall utgå för leveranser under tiden 1 mars—31 augusti 1952, eftersom de geografiska clearingbidragen utgör hinder

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

för en utbetalning av tilläggen för hela regleringsåret. Jag måste i anledning härav säga att jag tycker att det hade varit mycket mera rimligt att lämna de mindre mjölkproducenterna över lag en viss förbättring i bidragshänseende än att lämna ett arealbidrag av 150 kronor även till sådana jordbrukare, som inte drabbats av svarstrostskador. Det hade varit mycket mindre besvärande.

Vi har i vår motion inte heller kunnat undgå att påpeka verkningarna av den höjning av smör- och margarinpriserna, som ägt rum. Vi har gjort det först och främst därför att det finns stora grupper av människor här i landet, som har mycket svag betalningsförmåga och för vilka varje livsmedelsfördyring måste verka ganska betungande. Det gäller då sådana grupper, som inte kan komma i åtnjutande av de automatiska löne- och inkomststegringar, som sker på detta område. Vidare måste man väl i ärlighetens namn bli en smula betänksam inför höjningen av smörpriset och undra, om detta inte satts för högt just med hänsyn till marknadsförhållandena. Jag tror mig ha funnit att redan den sista prishöjningen har medfört en tillbakagång i konsumtionen under den korta tid som förflutit. I varje fall har under det senaste året skett en övergång från smörkonsumtion till margarinkonsumtion i så stor utsträckning som aldrig tidigare i vårt land. Detta påpekande gör jag, därför att jag anser att man ur jordbrukets eget intresse inte bör sätta priset på en produkt, som är så känslig ur marknadssynpunkt som smör, alltför högt.

För att närmare uttrycka vad jag här menar ber jag att få citera ett litet stycke ur folkpartiets motion, som berör just denna punkt. Där heter det: »Genom den starka försämringen av penningvärdet och de stora förskjutningar av priserna, som ägt rum, ha både marknadsproblem och rättvisefrågor fått en tillspetsning, som man ännu för ett par år sedan knappast räknade med. Om alla konsumenter kunnat erhålla en höjning av de nominella inkomsterna, motsvarande penningvärdets fall, hade denna

skärpning av problemen givetvis icke uppkommit. Så är emellertid inte fallet. Det finns ett stort antal människor, som inte fått kompensation för prisstegringarna. Det är särskilt för deras del, som de höjda livsmedelskostnaderna bli en svår belastning. Tyvärr är utrymmet för ett hänsynstagande härtill inte särskilt stort. Men det är ändå enligt folkpartiets mening inte riktigt att förbigå denna fråga.»

Jag vill särskilt understryka den uppriktighet och ärlighet som detta stycke i folkpartimotionen utstrålar. Gång efter annan har det ju nämligen funnits anledning att observera, att om det gjorts några praktiska erinringar från folkpartiets sida, så har detta så lätt betecknats som kverulans. Jag skall återkomma till detta litet senare.

Vad så beträffar användningen av det belopp, som kräves för att betala det retroaktiva tillägget för grisar, kan jag fatta mig mycket kort. De ojämna verkningarna av dessa bidrag är ur fördelningssynpunkt så påtagliga, att man knappast lär kunna tänka sig att man kan stimulera denna produktion genom att betala ut dessa retroaktiva tillägg. Det finns många exempel på hur fördelningssmässigt stötande dessa pristillägg verkar, men jag skall inte, herr talman, dels för fridens skull och dels därför att det knappast är uppbyggligt, återge några siffror. Jag vill bara allvarligt understryka att det är förvånansvärt att man inte har kunnat leta fram någon annan metod för utbetalningen av dessa tillägg, när man ser hur den föreslagna fördelningen verkar. Jag tror att det skulle ha varit en god idé, om man vid prövningen av denna penningplacering allvarligt hade begrundat den tankegång, som framfördes från folkpartihåll förledet är om en snabbutredning, som tog sikte på en förbättring av mjölkpriset för den senare delen av regleringsåret, nämligen från den 1 januari.

Herr talman! Jag sade i början av mitt anförande att jag hade tänkt uppehålla mig endast vid fördelningsspörsmålen, och jag skall huvudsakligen göra detta av den anledningen att vi om någon vec-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

ka kommer att diskutera samma fråga igen. Jag tycker därför att vi bör begränsa diskussionen i dag till vad som kan anses absolut nödvändigt. Emellertid har ett par föregående talare här varit inne på en detaljfråga, och i anledning därav ber jag att få säga ett par ord.

Jag syftar då på frågan om producentbidragen. Jag hoppas att herr andre vice talmannen lade märke till att det inte var en folktopist, som nyss talade från västerbottenslänsbanken och som så starkt kritiserade producentbidragets konstruktion. Jag hoppas också att herr andre vice talmannen erinrar sig att folktopiet alltid reagerat emot den konstruktion av producentbidraget, som gjordes år 1947. Med denna konstruktion avsåg ju producentbidraget närmast att utgöra ett socialt stöd under den tidrymd, som jordbrukets rationaliseringsprocess skulle pågå, men samtidigt också ett påtryckningsmoment. I detta avseende har herr Svedberg klart och tydligt redogjort för att man räknat fel.

Jag vill från denna plats tillkännage, att om herr Svedberg lyckas i sin strävan att lyfta diskussionen om producentbidraget över partigränserna, har han att påräkna folktopiets hundraprocentiga stöd och medverkan. Jag konstaterar i detta sammanhang att utvecklingen har verifierat att den principiella ståndpunkt, som folktopiet intagit till detta spörsmål, har varit den som bäst motsvarat utvecklingen.

Sedan en liten älskvärdhet till herr andre vice talmannen! Han kritiserade starkt de krafter, som har varit i rörelse och som tyvärr fortfarande är till finnandes för att öka motsatsförhållandet mellan konsumenter och producenter. I det avseendet kan jag hålla med honom. Jag kan försäkra att folktopiet ingalunda har något behov av att medverka till ett motsatsförhållande, vilket inte kan vara till gagn för någondera parten, men vi förbehåller oss rätten att få komma med sakliga erinringar och påminnelser utan att bli bedömda som kverulanter. Herr andre vice talmannen tillspetsade sitt yttrande med en älsk-

värdhet mot folktopiet lydande ungefär så, att han reagerade mot folktopiets valtaktiska kverulans beträffande producentbidraget. Jag skulle vilja säga, att om herr andre vice talmannen känner behov av att uppfostra dem som kritiserar den nuvarande formen av producentbidrag, har han ganska näraliggande arbetsfält inom sitt eget parti.

Herr talman! Jag skall sluta med att yrka bifall till den reservation som i utskottsutlåtandet är betecknad med nr 5, undertecknad av mig m. fl., i de delar där den inte sammanfaller med bifall till utskottets hemställan.

Herr PERSSON, OLA: Herr talman! I fråga om prisreglerande åtgärder på jordbrukets område under senare delen av produktionsåret 1951/52 har vi kommunister väckt en motion i båda kamrarna, I: 501 och II: 631.

Då Kungl. Maj:ts proposition nr 176, som upptar dessa frågor, helt vilar på den överenskommelse som träffats mellan statens jordbruksnämnd och jordbrukets förhandlingsdelegation och då denna överenskommelse godkänts av Kungl. Maj:t, måste ju frågan betraktas som redan på förhand avgjord i vad det gäller jordbrukets beräknade inkomstunderskott på 328,5 miljoner kronor för produktionsåret den 1 september 1951—31 augusti 1952. De föreslagna prishöjningarna på 42,5 miljoner kronor, de statliga pristilläggen på 245 miljoner kronor för senare delen av produktionsåret 1 januari—31 augusti 1952 och de 41 miljoner kronor, som lämnas okompenserade, grundar sig också på en kompromissöverenskommelse mellan de underhandlande parterna. Detta bildar sålunda den yttre ram, efter vilken riksdagen i stort sett har att rätta sig. En annan sak är att de kalkylativa beräkningar, som ligger till grund för dessa prissättningar och för uttagningen av statliga pristillägg, trots de oerhört detaljerade och framför allt invecklade beräkningarna, är så pass summariska och otillförlitliga, att det måste klart framstå som ett bestämt önskemål från alla medbor-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

gare i landet att få ett förenklat, mera generellt och smidigare system för jordbruksregleringen i fortsättningen. Detta har jordbruksutskottet och departementschefen nu särskilt understrukit, varför en omläggning kan förväntas ske inom den närmaste tiden.

Omedelbart efter de lönehöjningar, som skedde i början av året, genomfördes betydande prishöjningar på jordbruksprodukter, vilket kännbart reducerade värdet av dessa löneförbättringar för stora arbetar- och tjänstemannagrupper. Kan inte statsmakterna på allvar ordna så att konsumtionspriserna hålls någorlunda konstanta, tvingas helt naturligt arbetstagarna-konsumenterna att pressa fram lönehöjningar som compensation, vilket i sin tur på nytt påverkar konsumtionspriserna. Skall denna kretsgång oavbrutet fortsätta är det av allra största vikt att söka stoppa densamma.

Prisstegringarna på skilda områden av näringslivet måste helt naturligt påverka jordbrukets driftkostnader, och de löneförbättringar som tillkommit jordbrukets arbetskraft är naturliga och fullt berättigade. Den compensation, som avses att ges jordbrukets utövare för ökade driftkostnader, betraktar vi som principiellt riktig. De skriverier, som förekommit i tidningspressen under våren om att jordbruket skulle vara oskäligt kompenserat, anser vi vara oriktiga. Man har velat göra gällande att jordbrukets utövare skulle bära skulden för levnadskostnadernas stegring. Därmed har man försökt skapa direkta motsättningar mellan jordbrukarna och konsumenterna, och därmed har man också försökt avleda uppmärksamheten från bolagens miljardvinster samt från upprustningens och spekulationens inflationsdrivande verkningar.

Vår mening är att compensationen till jordbruket icke borde ha tillkommit med ett genomslag i priserna, utan att den i sin helhet borde ha kunnat åstadkommas genom statliga subventioner. De blygsamma löneförbättringar, som uppnåddes i början av året för arbetare och tjänstemän, var i stort sett endast täckning för eftersläpning i lönerna.

Prisstegringarna på viktiga jordbruks-

produkter hotar att sänka konsumtionen av en så viktig produkt som smöret, och detta då överskott av mjölkprodukter redan föreligger. Det kan väl inte anses oriktigt att statsmakterna i nuvarande läge, med smörets stora betydelse för kosthållet och med den överproduktion av denna viktiga mjölkprodukt som nu föreligger, särskilt kraftigt subventionerar smöret.

Margarinet betingar ett pris av fyra kronor per kilogram, ehuru priset normalt enligt uppgifter skulle hålla sig under tre kronor. Departementschefen säger, att den höjning av priset på fettråvarorna för margarintillverkningen som genomfördes i samband med höjningen av partipriset på smör syftar till att förebygga en ur avsättningssynpunkt olämplig rubbning av proportionen mellan försäljningen av smör och margarin. Enklare uttryckt betyder detta att man enligt departementschefen — och jordbruksutskottet har samma uppfattning — måste hålla margarinet uppe i ett oberättigat högt pris för att därigenom tvinga folk att ändå köpa smör. Men härmed framkallas också efter hand en direkt konsumtionsminskning.

Överskottet av smör exporteras nu till väsentligt lägre priser än vad som uttagits på hemmamarknaden. För att öka smörkonsumtionen inom landet bör smörpriset nedbringas för konsumenterna genom subventioner med statsmedel, och margarinpriset bör reduceras och avvägas i förhållande därtill.

För att kompensera allmänheten för de inträdda prisstegringarna på livsmedel har vi i våra motioner föreslagit, att smörpriset genom subvention med statsmedel sänkes med en krona per kilo, och att skatten och priset på margarin också sänkes med en krona per kilo. Vi har därvid hemställt, att det i propositionen begärda anslaget till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1951/52 under nionde huvudtiteln får överskridas med härför erforderligt belopp.

Jag anser, herr talman, att detta är ett förslag, som konkret betyder en effektiv

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

kompensation till konsumenterna för prisstegringarna på jordbruksprodukter under innevarande år och en direkt hjälp och anvisning för en ökad smörkonsumtion inom landet. Jag yrkar bifall till motionerna I: 501 och II: 631.

Herr TJÄLLGREN: Herr talman! Efter det anförande, som tidigare hållits av herr andre vice talmannen, i vilket anförande jag till stor del kan instämma, skall jag yttra mig ganska kortfattat.

Även om jag hade tänkt göra några allmänna uttalanden i anslutning till föreliggande utskottsutlåtande, skall jag avstå från detta nu. Jag skall bara påpeka en enda sak, som jag tillät mig framhålla också i fjol, när vi behandlade motsvarande ärende, nämligen att det vore önskvärt, om denna proposition, d. v. s. propositionen om prisreglerande åtgärder på jordbrukets område, kunde avlämnas till riksdagen något tidigare än vad som skett under några år. Vem som bär skulden till detta kan jag inte yttra mig om. Jag vill inte alls skylla på regeringen; det är möjligt att det beror på de underhandlare, som haft hand om det förberedande arbetet. Det är emellertid alldeles givet att det vållar vissa olägenheter, att man får propositionen vid en så sen tidpunkt. Det är därför inte befogat, att jordbruksutskottet får röna kritik för att det inte i tid kommer med sitt utlåtande i detta ärende.

Jag har som sagt, herr talman, velat framhålla denna sak vid detta tillfälle, men jag vill än en gång betona, att jag för min del inte bestämt kan säga på vem man här skall lägga skulden.

Som framgår av det föreliggande utskottsutlåtandet har Kungl. Maj:ts proposition, med undantag av en enda punkt, tillstyrkts av utskottet. Att detta emellertid inte skett i enighetens tecken framgår av de jämförelsevis många reservationer, som finns fogade till utskottsutlåtandet.

Beträffande dessa reservationer yttrades av någon i utskottet, att åtminstone en del av dem framkommit i reklamsyfte eller av politiska skäl. Huruvida den-

ne person hade rätt i sitt yttrande, vill jag inte ta ställning till, men det är kanske möjligt att han hade fog för sitt yttrande.

Herr talman! Jag skall med några ord beröra en del av de i anslutning till propositionen väckta motionerna samt några av reservationerna.

I ett par motioner har yrkats, att de i propositionen föreslagna statliga prisställaggen på mjölk skall sammanläggas med nu utgående producentbidrag för att bilda ett statligt grundpristillägg till alla mjölkproducenter. Med anledning härav har utskottet erinrat om att förslag om producentbidragets fortsatta utformning underställts riksdagen i den nyligen framlagda propositionen nr 236 angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, avseende regleringsåret 1952/53. Denna proposition har nyligen behandlats av utskottet, ehuru utlåtandet ännu inte är justerat, och den torde komma på riksdagens bord i nästa vecka. Då frågan om producentbidragets fortsatta utformning sålunda inom kort kommer att upptas till prövning har utskottet inte ansett sig böra tillstyrka bifall till dessa motioner. Herr Svedberg hade ju ett ingående resonemang om dessa producentbidrag. Jag förstår att han ville göra det i anledning av de motioner, som han varit med om att väcka, och det är ju ingenting att säga om det. Men som sagt: Vi får ju behandla den saken i nästa vecka och det kan vara tids nog att då slåss om den saken.

Vidare föreslås i en annan motion, att det retroaktiva tillägget från det särskilda anslaget till grisuppfödare skall begränsas till 40 griser, samt i motionerna nr 498 i första kammaren och 630 i andra kammaren, att detsamma skall begränsas till 20 grisar för varje uppfödare. I sistnämnda motioner yrkas därjämte, att pristillägg måtte utbetalas för djur som utslaktats på grund av mul- och klövsjuka. Vidare föreslås i en annan motion, att retroaktivt pristillägg över huvud taget icke skall utgå. I detta sammanhang har vidare bl. a. framhållits, att det retroaktivt utgående pristillägget

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

icke kan ha någon produktionsstimulerande verkan. Utskottet har med anledning härav erinrat om att ifrågavarande pristillägg enligt propositionen skall utgöra kompensation för inträdd fördyring av foder, använt vid svinuppfödning. Denna fördyring liksom övriga kostnadstegringar har givetvis drabbat ägarna av såväl större som mindre svinbesättningar. Utskottet har därför ansett det rimligt, att pristillägget får utgå utan de ifrågasatta begränsningarna till visst antal svin per uppfödare. Vidare är det väl enligt min mening så, att om syftet med ifrågavarande pristillägg dessutom är att stimulera fläskproduktionen till nytta för folkhushållet, så är nyttan lika stor, vare sig det producerade fläsket levereras från uppfödare av flera eller färre grisar. Jag kan inte förstå saken på annat sätt.

I flera motioner och reservationer har anförts mer eller mindre allvarliga betänkligheter mot av Kungl. Maj:t föreslagna subventioneringar vid prisregleringar på jordbrukets område. Herr Nilsson i Alnarp sysslade ju nyss ganska ingående med den saken. I anslutning härtill har det yrkats, att riksdagen skulle hos Kungl. Maj:t begära utredning om subventionssystemets avveckling. Utskottet har icke ansett sig kunna biträda dessa yrkanden. Det är väl ändå så, att en dylik avveckling inte kan ske utan hänsynstagande till den fortsatta ekonomiska utvecklingen. Om denna utveckling vet vi naturligtvis ännu inte någonting närmare. Subventionssystemet har väl också på grund av vissa förhållanden blivit så att säga invävt i de nuvarande ekonomiska förhållandena.

I en motion i andra kammaren nr 609 har vidare yrkats bl. a., att riksdagen måtte hemställa hos Kungl. Maj:t om förslag till ändrad jordlagstiftning i syfte att skapa möjlighet för konsumentkooperativa föreningar att förvärva jordbruk. Då utskottet har inhämtat, att ifrågavarande spörsmål är föremål för Kungl. Maj:ts prövning, har utskottet inte ansett sig ha anledning att tillstyrka den motionen.

I några motioner har yrkats, att priset på standardiserad hönsfoderblandning skall sänkas så att minutpriset vid försäljning i hel säck i varje fall inte kommer att överstiga 42 öre per kilogram. Vi ha inom utskottet ansett, att då hönsfoderblandningar även med fördel kan användas för utfodring av nötkreatur och svin, skulle ett bifall till detta yrkande förutsätta en viss försäljningskontroll, och på grund härav har utskottet avstyrkt dessa motioner.

Herr talman! Som jag nämnde i början av mitt anförande, torde jag i anledning av vad herr andre vice talmannen här anfört kunna bli kortfattad, och jag har för tillfället inte tänkt beröra övriga motioner, som finns redovisade i utskottsutlåtandet. Detsamma är förhållandet i fråga om vissa reservationsvis framförda synpunkter och yrkanden. Jag förbehåller mig emellertid rätt att senare återkomma, om det skulle ges anledning.

Jag vill sluta detta mitt korta anförande med att uttala, att såvitt jag kan förstå motsvarar innehållet i den proposition, som ligger till grund för föreliggande utskottsutlåtande, i stort sett alla rimliga krav, som kan ställas från jordbrukarnas sida. Vi får inte glömma, att propositionen bygger på en kompromiss mellan å ena sidan regeringen och å andra sidan jordbrukarnas organisationer. Detta innebär givetvis, att propositionen inte på alla punkter och i alla detaljer kan tillfredsställa alla. Här har ju pågått förhandlingar mellan representanter för olika intressegrupper, och vidare är det väl så — jag tänkte just på det, när herr Svedberg höll sitt anförande — att denna proposition i vanlig ordning varit underställd regeringen, och såvitt jag vet är det ingen inom regeringen som reserverat sig mot den, och då tycker jag att man bör kunna bifalla den utan vidare resonemang. Har vi haft underhandlare och får dessa underhandlare anses som representanter för de olika partierna, så är det min uppfattning, att när de kommit till en uppgörelse, bör vi kunna godkänna det resultat som de har kommit till.

Herr talman! Med dessa få ord ber

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

jag att få yrka bifall till utskottets hemställan, vilket alltså betyder avslag på yrkandena om bifall till reservationerna.

Herr statsrådet NORUP: Herr talman! Redan ifrån debattens början framhölls det, att de prisreglerande åtgärder på jordbrukets område som nu föreslås byggs på de riktlinjer som drogs upp av 1947 års riksdag för den framtida jordbrukspolitiken. Vi kan nog konstatera, att årets uppgörelse på detta område har diskuterats i den allmänna politiska debatten livligare än på åtskilliga år. Anledningarna här till är väl flera, men i viss grad beror förhållandet säkerligen på att försörjningsläget i vissa delar av vår värld blivit bättre och vådorna av avspärrning från världsmarknaden har kommit mera i skymundan; man kan säga att man på vissa håll tycks hålla på att glömma bort dem. Dagsläget i världen är väl dock inte sådant, att vi icke i vårt land har anledning att i fortsättningen uppehålla full produktion inom vårt jordbruk.

Det instrument, den s. k. jordbrukskalkylen, som utgjort grunden för beräkningen av jordbrukets inkomster och kostnader, har under sista halvåret varit föremål för mycket stark kritik. Jag vill i detta sammanhang framhålla, att även om kritiken i vissa stycken varit berättigad, så har den dock betydligt skjutit över målet och åstadkommit missstroende både mot dem som med ansvar och sakkunskap haft hand om kalkylarbetet och mot ett beräkningsförfarande, som dock icke medfört en prisbildning på jordbrukets produkter, som ligger över de priser konsumenterna måst betala, om världsmarknadspriserna skulle varit gällande.

Vid en dylik jämförelse kan konstateras, att under denna tid har konsumenterna subventionerats av jordbrukarna med större belopp än vad jordbruket erhållit i subventioner från det allmänna eller vad konsumenterna betalat i överpriser. Att kritikerna icke varit så hemmastadda i kalkylspörsmålen, har icke minst framgått av de re-

kommendationer som framfördes redan i höstas, att de vinster som uppstått inom skogsnäringen skulle användas för att utjämna de brister som beräknades uppkomma i årets slutliga jordbrukskalkyl.

Den prognos som år 1947 ställdes för jordbruksproduktionens utveckling har icke helt infriats. Sålunda har mjölkproduktionen ända till sista året utvecklat så att vi fått överskott på smör, som måst exporteras. Detta medförde, att man redan våren 1951 från såväl myndigheter som jordbrukets organisationer rekommenderat en omläggning av produktionen, så att vegetabilieproduktionen borde ökas och mjölkproduktionen minskas.

Vid de överläggningar, som våren 1951 ägde rum mellan jordbruksnämnden å ena samt representanter för Sveriges lantbruksförbund och Riksförbundet Landsbygdens folk å andra sidan, nåddes enighet om att med hänsyn till ovissheten om pris- och löneutvecklingen efter utgången av år 1951 frågan om prissättningen på jordbrukets produkter för det dåvarande skulle lösas endast för tiden den 1 september—31 december 1951 och att nya förhandlingar skulle upptagas för tiden den 1 januari—31 augusti 1952. Överenskommelsen innebar bl. a. — förutom prisförändringar i fråga om olika produkter och förnödenheter — att någon justering av priserna under avtalstiden med tillämpning av den s. k. fyraprocentsregeln icke skulle ske. Omräkning av kalkylen förutsattes skola ske först i samband med förhandlingarna om prissättningen för tiden den 1 januari—31 augusti 1952. Detta har medfört, att vi fått handlägga icke mindre än tre prisöverenskommelser om jordbrukets produkter inom regeringen under innevarande år. Den ena, som träffades den 11 januari i år, var en deluppgörelse, och den behövde icke föreläggas riksdagen. Av de två andra förelägges den ena i dag, och den andra kommer i nästa vecka.

För att få det riktiga perspektivet på dessa uppgörelser bör man gå tillbaka till fjolåret, och de riktlinjer som då accepterades böra gälla för prissättningen.

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

Det ansågs då, att med hänsyn till bl. a. den ogynnsamma utvecklingen av pris- och avsättningsförhållandena på världsmarknaden en viss förskjutning av produktionsinriktningen borde eftersträvas. Man måste söka öka självförsörjningen på de områden där underskott förelåg, främst fodermedel samt socker, kött och fläsk. Samtidigt måste man söka reducera överskotten av sådana produkter, som inte kunde avsättas utomlands till tillfredsställande priser. Någon mera väsentlig ändring i de faktorer som låg till grund för detta bedömande har inte skett. Prisläget på världsmarknaden för vegetabilier, särskilt brödsäd, är fortfarande högt, under det att exportmöjligheterna för smör och även flertalet andra animalier är dåliga.

I den reviderade kalkyl som förelåg i början av 1952 har jordbrukets inkomster upptagits till ett belopp, som med omkring 170 miljoner kronor understiger den i vårkalkylen angivna summan. Minskningen beror främst på den svaga brödsädsskörden med anledning av svartrostangreppen och även på nedgången i mjölkproduktionen.

Samtidigt har också förändringar skett på utgiftssidan. Den viktigaste posten gäller förändringar i beräkningen av jordbrukets arbetskostnadsvolym. I jordbruksnämndens skrivelse till Kungl. Maj:t har utförligt redogjorts för de förhållanden, som föranlett att de tidigare gjorda beräkningarna rörande förändringarna i jordbrukets arbetsvolym under de senaste åren blivit felaktiga, och för det resultat, till vilket man kommit vid den hösten 1951 gjorda omräkningen. Jag förutsätter att kammarens ärade ledamöter tagit del av vad jordbruksnämndens skrivelse innehåller i denna sak.

Jag vill i detta sammanhang framhålla, att den omräkning som skett av jordbrukets arbetsvolym för regleringsåret 1951/52 har stannat vid 951 miljoner arbetstimmar, medan den våren 1951 i normalkalkylen upptagits till 1 031 miljoner arbetstimmar. Sammanlagt motsvarar denna minskning vid det löneläge som rådde hösten 1951 i runt tal 165 miljoner kronor. Även denna omräk-

ning anses av de kalkylsakkunniga vara ganska osäker och böra bli föremål för omräkning, icke minst på grund av att vissa arbeten såsom transporter m. m. i jordbruket i ökad omfattning kommit att uppdragas åt arbetskraft utanför jordbruket, utan att detta hittills kunnat beaktas i kalkylen.

Detta och en del andra ting har medfört, att jag anser det nödvändigt, att en viss översyn av jordbrukskalkylen företages, och jag kommer att inom de närmaste dagarna lägga sista handen vid direktiven för den utredning som kommer att tillsättas för detta ändamål.

Jag får här efter återgå till frågan om grunderna för prisregleringen på jordbrukets produkter för återstoden av innevarande regleringsår. Såsom nyss nämnts utvisade den reviderade kalkylen för regleringsåret 1951/52 ett underskott av omkring 118 miljoner kronor för hela regleringsåret eller omkring 78,5 miljoner kronor för tiden den 1 januari—31 augusti 1952 — hänsyn är då ej tagen till kostnadsökningar på grund av höjning av lantarbetarlönerna eller andra lönehöjningar under nämnda tid. Genom de prisjusteringar, som vidtogs i anslutning till den av Kungl. Maj:t godkända överenskommelsen den 10 januari 1952, beräknades jordbruket komma att tillföras ett inkomstöverskott av 93,5 miljoner kronor. Därigenom hade således det då föreliggande underskottet blivit täckt och till och med förvandlats till ett mindre överskott.

Det kunde emellertid redan då förutses, att situationen skulle bli en helt annan och att ett mycket betydande underskott åter skulle föreligga, då avtalsförhandlingarna för år 1952 slutförts och man i kalkylen kunde ta hänsyn till de kostnadsökningar som var att vänta såsom följd av höjda lantarbetarlöner och lönehöjningar i övrigt. Det var vidare klart, att detta underskott endast till en mindre del skulle kunna täckas genom prishöjningar på jordbruksprodukter, detta med hänsyn såväl till den exceptionella inkomstminskning som drabbat jordbruket genom svartrostangreppen å

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

1951 års veteodling som till det förhållandet att en stor del av regleringsåret gått till ända och bland annat nästan hela saluöverskottet av vegetabiliska produkter redan avyttrats. Ett utbetalande av statliga pristillägg utöver de redan utgående framstod under sådana omständigheter såsom den i föreliggande situation enda möjliga lösningen.

Överenskommelsen om lantarbetarlönerna jämte andra ändringar i kalkylen medförde ett kalkylunderskott av 328,5 miljoner kronor som man hade att förhandla om. Därvid kom man fram till att 42,5 miljoner kronor skulle täckas genom prishöjningar och 245 miljoner kronor genom subventioner. Resten, 41 miljoner kronor, avstod jordbruket från täckning för. Överenskommelsen innebär givetvis en kompromiss mellan och ett hänsynstagande till olika synpunkter. När det t. ex. gällde att fördela subventionerna mellan olika produkter och brukare, hade man sålunda att ihågkomma även de inledningsvis berörda riktlinjerna. Dessutom gällde det att lägga subventionerna på sådana produkter, att de kunde avvecklas lättast möjligt, att det tekniska handhavandet av subventionerna blev så enkelt som möjligt och att det träffade rättvist med hänsyn till bland annat de kostnadsstegringar som hade förekommit.

De synpunkter, som jag nu anfört, har delats av jordbrukets förhandlingsdelegation. De har enligt min mening även blivit på ett tillfredsställande sätt beaktade i den av Kungl. Maj:t godkända överenskommelsen. Av det totala beloppet 245 miljoner kronor erhåller sålunda mjölkproduktionen huvudparten eller 145 miljoner kronor, medan fläskproduktionen erhåller ett beräknat belopp av 52 miljoner kronor och veteodlingen ett beräknat belopp av 48 miljoner kronor.

Vad angår dispositionen av de belopp, som kan komma att ställas till förfogande såsom pristillägg för mjölkproduktionen, fördes innan den slutliga överenskommelsen träffades överläggningar mellan statens jordbruksnämnd och jordbrukets förhandlingsdelegation. Vid des-

sa överläggningar rådde enighet om att en förhållandevis stor del av sagda belopp borde utgå i form av ett allmänt mjölkpristillägg för all mjölk som levererats eller levereras till mejeri under innevarande produktionsår. Då den övervägande delen av mjölkproduktionen faller på de mindre och medelstora jordbruken, innebär en dylik anordning i realiteten även att dessa jordbruk erhåller den största delen av det sammanlagda pristilläggsbeloppet. Av de 145 miljoner kronor som tillfaller mjölken går 112,5 miljoner kronor till 3 öres allmänt mjölkpristillägg per liter, vilket enligt beräkning kommer att till 75 procent utgå till jordbruk under 30 hektar.

För att ytterligare se till att så många jordbrukare som möjligt får del av de subventioner som utgår av det allmänna har föreslagits ett tillägg med 30 kronor för slaktad gris under hela produktionsåret 1951/52. I betraktande av prisnivån å fodermedel har nämligen en ytterligare stimulans ansetts erforderlig, om denna produktion skall kunna uppehållas i önskvärd omfattning. Kostnaden härför är i propositionen upptagen till 52 miljoner kronor.

Slutligen har det synts motiverat, att även brödsädsodlingen erhåller en del av de medel som skall fördelas, eller 48 miljoner kronor.

Vid fördelningen av de medel som skall tillföras jordbruket i form av pristegringar och subventioner har jordbruksnämnden och jordbrukets förhandlingsdelegation varit helt ense. Det är anledning att i detta sammanhang erinra om att i förhandlingsdelegationen ingår representanter för olika storleksgrupper av jordbrukare i skilda delar av vårt land.

Av de belopp som skall fördelas får, såsom jag redan nämnt, mjölken det mesta, helt naturligt därför att denna produktion rör de flesta jordbrukare i vårt land. Av de 145 miljoner kronor som utgår till mjölken utgår ett allmänt mjölkpristillägg på 3 öre till all vid mejerierna invägd mjölk, vilket drar en kostnad av cirka 112,5 miljoner kronor. Härtill kommer ett nytt bidrag, det

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

s. k. leveranstillägget, som skall utgå med 5 öre per kilogram för den del av varje jordbrukares mejerileverans, som ligger mellan 4 000 och 10 000 kilogram per år. Leveranstilläggen utgår detta produktionsår för leverans mellan den 1 mars och den 31 augusti. Till detta leveranstillägg har beräknats 10 miljoner kronor nya medel, vilket jämte tidigare utgående clearingtillägg utgör 53 miljoner kronor för helt år räknat.

Jag anser, att med detta differentierade leveranstillägg införes ett rättvist avvägt stöd för småbruket, då tillägget ger högre örestillägg för den mindre jordbrukaren än för den större. Att leveranstillägget utgår endast för tiden 1 mars—31 augusti är beroende på att det gamla clearingtillägget redan är utbetalt ända till den 1 mars i år.

Vad det sedan gäller pristillägget på fläsk skall det enligt propositionen och jordbruksutskottets förslag utgå med 30 kronor per slaktad gris retroaktivt från den 1 september 1951 oavsett storleken av leveransen. Kritik av detta förslag har ju framförts dels i motioner och reservationer, dels i anföranden här i dag.

Vad beträffar retroaktiviteten i fråga om detta pristillägg medför utskottets förslag möjlighet att ge så många jordbrukare som möjligt del av detsamma. De flesta småbrukarna uppföder sina gödgrisar på sommarhalvåret och får dem färdiga för leverans först under höstmånaderna. Genom en retroaktiv betalning ända från den 1 september 1951 får de möjlighet till pristillägg även för de grisar de levererade hösten 1951. Detta tillägg ger gottgörelse för den fördyring av fodermedel som skedde föregående höst.

Om man gör en liten undersökning skall man finna, att i höstas vid växlingen av produktionsår, således den 1 september, låg fläskpriset 40 öre, ja, till och med 45 öre under gällande dagspris. Det skedde en höjning med 30 öre under tiden 1 september—1 december och därefter med 10 öre från och med den 3 december. Följaktligen har man anledning att säga, att de som levererade sina grisar i början av detta produktionsår

fick ett något lägre pris än man får nu, och det gör att den föreslagna retroaktiviteten säkerligen är berättigad.

Förslag har framförts, att svintillägget skulle begränsas till visst antal svin, 20 eller 40 stycken för varje leverantör. Om den saken kan man ju ha olika meningar. I den allmänna debatten har förts fram, att de penningssummor som utbetalas skulle vara mycket stora i vissa fall. Jag tror för min del, att även om detta skulle vara med verkligheten överensstämmande, har den diskussion som uppstått kring de retroaktivt verkande betalningarna förstörats oerhört. Jag vill här anföra några siffror från den samlade slakteriorganisationen, Sveriges slakteriförbund. Denna organisation, som omfattar något över 280 000 medlemmar, tar emot cirka 80 procent av den besiktigade svinslakten. Enligt dess uppgifter har under hela år 1951 sammanlagt 159 jordbrukare levererat vardera 200—300 grisar, 62 stycken levererat 300—400 grisar, 32 levererat 400—500 grisar, 42 levererat 500—1 000 grisar, 8 levererat 1 000—2 000 grisar och 4 levererat över 2 000 grisar. Av dessa 4 hade en leverantör 3 346 grisar, en 3 300, en 2 386 och en 2 200. Tillsammans har 307 leverantörer levererat över 200 svin var.

Enligt min mening skulle inte någon större rättvisa uppnås, om man följer de reservationer som här har lagts fram. Om någon skulle få vinst på sin svinproduktion genom den av jordbruksutskottet föreslagna åtgärden får han i vederbörlig ordning betala skatt härför. Det är också anledning att påpeka, att de siffror som jag nämnde gällde hela året 1951. När man ser på det produktionsår vi nu diskuterar, finner man att retroaktiviteten ju kommer alla till del. Men sedan det blivit kungjort att man skulle utbetala pristillägg, steg smågrispriset på en vecka med 30 kronor per gris. Därigenom tillfaller således subventionerna under det sista halvåret — mars—augusti månader — helt smågrisuppfödarna, och de är nog till övervägande antalet att finna inom det mindre och medelstora jordbruket. Jag tror att

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

det är anledning att mana fram dessa fakta, när man kritiserar det förslag som jordbruksutskottet nu kommer med.

Det har framhållits från slakteriförbundet, att det skulle ha varit förenat med mycket stora tekniska svårigheter att genomföra den begränsning som här är föreslagen och att det är svårt att kontrollera alla leveranser ordentligt.

Den tredje produkt som blivit föremål för extra subventioner är vetet. Jag har tidigare nämnt att den felslagna veteskörden i hög grad bidragit till underskottet i kalkylen. Att helt ersätta en skördeförlust skulle givetvis ha erfordrat betydligt högre belopp än de föreslagna 48 miljonerna. Att härmed åstadkommit en fullständig rättvisa har väl ingen påstått. Herr Svedberg har här kritiserat en del åtgärder och hävdats, att bidrag som går till Norrland — det gäller 3-örestillägget — inte skulle vara större än det bidrag som ges för ett hektar vete i södra Sverige. Men man kan inte göra en så pass enkel jämförelse som herr Svedberg gjort i detta sammanhang. För de skörde-skador som uppstått i Norrbotten i fjol har man anhållit att få bidrag. Det har gjorts en mycket noggrann undersökning där. I genomsnitt skulle de skador man lidit uppgå till något över 300 kronor per individ. Enligt min mening ligger frågan så till att för en hel del av dessa människor skall inte hjälp utgå i form av stöd åt jordbruksprodukter, utan det är fråga om ett rent socialt stöd. Det har dock varit möjligt att i viss mån anlita de lånemöjligheter som finns när det gäller svartrostskador och skördeminskningar, men jordbrukarna har inte velat begagna sig av dessa möjligheter. Det är dock anvisat ett visst belopp härför i propositionen, visserligen endast 200 000 kronor. Det har höjts till 350 000 kronor av utskottet, och jag skulle tro att efter individuell prövning kan man i viss mån tillgodose de synpunkter som herr Svedberg framhöll.

Att en ny ägare av ett jordbruk, vilket tidigare haft producentbidrag, inte skall få dylikt, är ju inte någon ny sak. Det kan givetvis råda olika meningar

därom, men frågan ingick som en mycket viktig del i 1947 års jordbruksuppgörelse. Även om man på en hel del håll har berättigade synpunkter att anföra på detta problem så har jag för min del biträtt den meningen, och jag vågar inte komma fram med något annat förslag än att man skall hålla fast vid de riktlinjer som 1947 års riksdag antog.

När det gäller att sammanföra de olika bidragen vill jag säga att enligt min mening är de förslag som föreligger i propositionen och utskottet mera bärande än de förslag som herr Svedberg kom fram med.

Vad beträffar kritiken av svinsubventionen har jag ju nämnt hur jag har sett på det problemet, och det är klart att man kan ha olika meningar om det, men jag tror inte det är möjligt att vinna en riktig rättvisa. I varje fall har man genom att man har gett svinproducenterna ett visst understöd ökat hjälpen till animalieproduktionen och därmed också, vågar jag påstå, i detta förslag gett mera hjälp till det mindre jordbruket än vad som någon gång tidigare har förekommit. Att det sedan framställdes ännu längre gående önskningsar kan jag i viss mån förstå, men jag är inte övertygad om att de tankegångar som är framförda i vissa reservationer innebär en rättvisare fördelning än vad som nu föreslås av utskottet.

Jag övergår nu till en annan reservation. När det gäller vetet har folkpartiet fört fram ett förslag att 250 kronor per hektar skulle utbetalas för att ersätta skördeförlusten. Förslaget i folkpartireservationen är dock enligt min mening något verklighetsfrämmande. Hur skall man ett halvt år efteråt kunna bedöma och skaffa intyg på att skörden var nedsatt med mer än trettio procent på grund av svartrostskada? Jag medger gärna att även propositionen och utskotts-förslaget icke skänker den rättvisa man skulle vilja ha, då den vetodlare som fått full skörd får en för lätt vunnen merinkomst. Vad det gäller förslaget om att pristilllägg även skall utgå till rågodlare är det väl riktigt i så måtto att rågodlaren brukar den sämre och lät-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

tare jorden och i regel får nöja sig med lägre skördeutbyte än veteodlaren. Men 1951 års rågskörd var väl relativt god, och därtill kommer de stora svårigheterna att finna avsättning för råg till skäligt pris, under det att vetet behöver stimulans för att odlingen därav skall öka.

I detta sammanhang har jag anledning att säga några ord om konsekvenserna av den höjning av spannmålspriserna som jordbruksnämnden fört fram i två särskilda skrivelser till Kungl. Maj:t i år.

I den första framställningen, som är dagtecknad den 26 februari i år, har nämnden på anförda skäl hemställt om en höjning av priset på vete och råg med 10 kronor per deciton. Sedan nämnden och jordbrukets förhandlingsdelegation den 1 april 1952 träffat överenskommelse om att vetepriset skulle höjas med ytterligare 3 kronor har nämnden i sin andra framställning den 22 april 1952 hemställt om en sammanlagd ökning av garantipriserna på vete och råg med respektive 13 och 10 kronor per deciton.

Genom beslut den 25 april 1952 har Kungl. Maj:t godkänt prisöverenskommelsen och enligt nämndens hemställan fastställt en höjning av priset för vete och råg med 13 respektive 10 kronor per deciton i jämförelse med motsvarande priser år 1951. Höjningen skall emellertid endast gälla brödsäd av 1952 års skörd, d. v. s. träda i kraft den 1 september i år. Vid denna tid torde endast obetydliga lager av 1951 års skörd finnas kvar hos jordbrukarna. Däremot kommer sådana lager att finnas hos handelskvarnar och andra företag som driver yrkesmässig handel med spannmål. Kungl. Maj:t har därför utgått från att sådana företag skulle till spannmålsbolaget erlægga en särskild prishöjningsavgift med belopp som motsvarar prishöjningen.

Redan vid behandlingen av denna prisfråga i jordbruksnämndens råd framhölls emellertid från nämndens sida vissa farhågor för de konsekvenser som skulle bli följden av en så kraftig prishöjning på brödsäd på en gång under hösten 1952. Dessa farhågor har besan-

nats och jordbruksnämnden har i dessa dagar fäst Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på att kvarnarna utnyttjar den föreliggande situationen till att höja mjölpri-serna utöver vad som svarar mot inträda kostnadsökningar. Räknat från årsskiftet har sålunda priset på vetemjöl stigit med cirka 5 kronor per deciton, och jag har inhämtat att nämnden avser att vidta ytterligare prishöjningar före den 1 september 1952.

Den nu omnämnda prishöjningen på mjöl har en icke oväsentlig betydelse för bagerinäringen. I slutet av mars 1952 träffades efter förhandlingar med denna en uppgörelse i fråga om prissättningen på mjukt bröd. Därvid förutsattes att råvarupriserna icke skulle undergå andra förändringar än sådana som kunde anses vara normala. Då en för bagerinäringen så grundläggande vara som mjöl stigit med 5 kronor per deciton sedan uppgörelsen träffats och kan väntas komma att stiga ännu mera före den 1 september, vände sig representanter för näringen till jordbruksnämnden och begärde justering av brödpri-serna. Med hänsyn härtill upptog jordbruksnämnden överläggningar i saken med representanter för kvarnindustrien och bagerinäringen. I överläggningarna deltog även representanter för priskontrollnämnden. Jordbruksnämnden och priskontrollnämnden är för sin del ense om att myndigheterna icke kan finna sig i att kvarnarna utnyttjar den föreliggande situationen. Jag delar denna uppfattning. Liknande tendenser framkom visserligen i samband med prishöjningarna föregående år, men de var icke av sådan omfattning att de påkallade någon särskild åtgärd. Den situation som nu föreligger är emellertid enligt min mening så allvarlig att ett statligt ingripande icke kan underlåtas.

Vid de nyssnämnda överläggningarna har diskuterats olika vägar att lösa det föreliggande problemet. Därvid har man funnit det vara lämpligast att redan nu vidta en höjning av priset på brödsäd. Två vägar har därvid framkommit, nämligen antingen en successiv höjning av spannmålspriserna fram till den 1 sep-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

tember eller också omedelbar höjning med hela det belopp, 13 kronor per deciton för vete och 10 kronor per deciton för råg, som priserna enligt jordbruksuppgörelsen skulle höjas under det nya regleringsåret, beloppen dock reducerade med vad som motsvarar ränte- och lagringskostnaderna fram till den 1 september 1952. Enighet har vid överläggningarna rått om att den sistnämnda vägen avgjort är att föredraga. Om man nu genomför denna höjning bör man lämpligen slopa den kvotering av förmalningen vid kvarnarna som infördes i mars 1952, och därigenom ånyo få i gång priskonkurrens på detta område. Den prisstegringsvinst på brödspannmål av innevarande års skörd som genom höjningen kommer att uppstå bör i form av prishöjningsavgifter indras till statsverket. Sådana avgifter bör dock icke utgå för den brödsäd som icke fyller minimibestämmelserna för fullgod vara, därest den undergår sådan behandling att den inte kan inblandas i fullgod vara. Storleken av det belopp som kan förväntas komma att inflyta i form av prishöjningsavgifter beräknas av jordbruksnämnden till cirka 15 miljoner kronor. Då en omedelbar prishöjning av brödspannmål på här angivet sätt självfallet måste leda till motsvarande höjning av priserna på mjöl och bröd kommer detta att medföra att konsumenterna före ingången av det nya regleringsåret belastas med en motsvarande ökning i levnadskostnaderna. Med hänsyn härtill synes det vara rimligt att detta belopp, 15 miljoner kronor, i en eller annan form återföres till konsumenterna. Vid övervägandena av möjligheterna att på ett någorlunda smidigt sätt återföra dessa medel till konsumenterna har jordbruksnämnden stannat för att föreslå att medlen skall användas till prisnedsättning på smör och margarin. Detta kan enligt jordbruksnämnden lämpligen ske på så sätt att Svenska mejeriernas riksförening tillföres viss del av de inflytande prishöjningsavgifterna för att utbetala gottgörelse till mejerierna för prisnedsättningen på smöret samt att jordbruksnämndens clearingkassa för fettvaror

likaledes tillföres viss del av prishöjningsavgifterna för att täcka prisnedsättningen på margarin.

Enligt jordbruksnämndens beräkningar kommer de föreslagna prishöjningsavgifterna att förslå till en prissänkning på smör och margarin med 15 öre per kilogram under sex å sju månaders tid. Jag anser att en sänkning bör vara lika stor för båda varuslagen och lämpligen bör bestämmas till 15 öre per kilogram.

Jordbruksnämnden har även haft samråd med representanter för jordbrukets förhandlingsdelegation. Dessa har inte haft något att erinra mot nämndens förslag.

Jag har för avsikt att snarast möjligt föreslå Kungl. Maj:t att vidtaga åtgärder i enlighet med jordbruksnämndens förslag, dock med modifikation i fråga om prissänkningen på margarin, så att den blir lika stor som för smör. Åtgärderna torde böra träda i kraft utan dröjsmål.

Till utskottets utlåtande har herr Hjalmar Nilsson m. fl. i en reservation framfört ett par principiella synpunkter, som jag har anledning att säga några ord om. I denna reservation framlägges förslag om att uppgöra en plan för att begränsa subventionerna och om möjligt avveckla dem.

I princip föreligger det nog inte några större motsättningar mellan regeringens förslag och reservanternas, då vi väl på ömse håll vill belasta statskassan med så litet subventioner som möjligt. Fjölårets skörde- och produktionsresultat ger en klar bild av hur svårt det är att göra upp en plan för framtiden, då utvecklingen är så vanskelig att förutse. Regeringen har också i handling visat att den vill avveckla subventionerna så fort som möjligt. För produktionsåret 1952/53 minskas subventionerna med ca 100 miljoner kronor, trots de löneökningar som genomförts vid jordbruket. Jag är fullt överens med reservanternas att det var ett tvångsläge som nödvändiggjorde de ökade subventionerna.

Vad beträffar den andra av reservanternas framlagda linjen, nämligen att vi

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

skall ha en friare prisbildning mera i överensstämmelse med världsmarknadspriserna så innebär detta att just när 1947 års beslut om jordbrukspolitiken skall träda i kraft framföres detta förslag om friare priser, vilket mera verkar den ståndaktige tennsoldatens inställning än en realistisk syn på dessa ting. Situationen 1952 är inte lika med situationen 1951.

Om man jämför de olika förslag, som framförts i utskottets utlåtande och i reservationerna, ger regeringens förslag, som sammanfaller med utskottets, jordbruket en betydligt tryggare möjlighet att utfä en likvärdig inkomst i förhållande till andra grupper än vad reservanternas gör. Jag har också funnit, att de meningsriktningar som företrädes av reservanternas, är betydligt aktivare, då det gäller fördelningen av jordbrukets inkomster än när det är fråga om att anskaffa desamma.

Innan jag slutar, herr talman, vill jag anföra några ord om konsumenternas reaktion. Det är naturligt att vissa motsättningar uppstår i år när jordbrukets priser justerats tre gånger under så kort tid. Vad angår den presskampanj som förts från visst håll och särskilt rikta mot de höjda matfettpriserna tror jag att den som sansat bedömer utvecklingen och jämför löneökningarna med prishöjningarna säkerligen erkänner att de någorlunda följts åt. Om man ser på konsumtionen av smör har denna ingalunda nedgått så katastrofalt som man anför från en del håll.

De senaste uppgifterna från Mejeriernas riksförening visar att om man sätter förbrukningen i mars 1951 till 100 är smörkonsumtionen i mars 1952 95. Siffran för april 1952 visar 103, och det betyder ju att smörkonsumtionen har ökat. Nå, i båda dessa jämförelsefall kommer en sak som kanske inverkar något på konsumtionsresultatet, nämligen att påsken i fjol inföll i mars, vilket medförde en större konsumtion än vanligt, och detta gör att 1952 års jämförelsesiffra blir något för låg; påsken 1952 inföll i april, vilket leder till en högre jämförelsesiffra för april, då kon-

sumtionen blivit större än normalt. Jag tror att man kan konstatera att konsumtionen av smör minskat med mellan två och fem procent. Smöret har följaktligen stått sig ganska bra, i synerhet om man tar i betraktande den agitation och hets, som förts mot smöret under den senaste tiden. Jag är inte helt överens med herr Näslund, när han sade att man nu kommit till så högt smör- och margarinpris, att man bör undersöka om det inte bör sänkas något. När det gäller smöret, som varit föremål för en höjning av 40 öre per kilo, är konsumtionen omkring 11 kilo per person och år. Det gör 4:40 i prishöjning per person och år. Även om det finns en del människor i detta land med mycket små inkomster, så tror jag dock inte att denna höjning med 4:40 på vardera av dessa matfettssorter försätter dessa människor i en särskilt svår situation, utan de krav som framställs här på en sänkning av priserna emannerar nog från något annat intresse än enbart för att människor skall få bättre möjligheter att få debet och kredit att gå ihop.

Vi måste komma ihåg att den prishöjning, som måst vidtagas, delvis har för- anletts av den löneutveckling, som skett här i landet under senare år. Om jordbruket skall få vad det är berättigat till, är det nödvändigt att företaga föreslag- na prishöjningar och subventioner. Till slut vill jag ansluta mig till det uttalande som gjorts tidigare här i dag, nämligen att man bör med mera sans och under ansvar diskutera och besluta om jordbrukets framtid i detta land. Jag tror för min del att Sveriges folk har råd att låta jordbruket få sin rättmätiga del av nationalinkomsten.

Herr PERSSON, KARL: Herr talman! I två avseenden är denna reglering av jordbrukets produkter bättre än de flesta av sina föregångare. Jag menar då att det skett en utveckling mot större likställighet i inkomsthänseende mellan jordbrukare och andra befolkningsgrupper. Detta gäller ju inte bara lantarbetarna utan även jordbrukarna själva, gi-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

vetvis under den förutsättningen att de har möjligheter att via prisförhöjningen på sina produkter ta ut en högre arbetslön för sitt eget arbete.

Denna jordbruksuppgörelse är bättre även i det avseendet att största delen av förbättringarna lagts på de animaliska produkterna. I regel är det ju så att såväl det mindre som det magrare jordbruket har större möjligheter att konkurrera med det större och fetare jordbruket i fråga om animaliska produkter, och då blir det ju en fördel för dem när höjningen sker på de animaliska produkterna. Vad vårt svenska jordbruk beträffar är det ju i allmänhet så att de små och magra jordbruken nästan är identiska med det varandra. Det är ju lättare att sammanlagga och göra större brukningsdelar i de bättre jordbruksbygderna än i de magra områdena. Naturligtvis går det inte att göra någonting åt detta — jag nämner bara i förbigående att så är förhållandet.

När jag talar om att det i regel är bättre för det mindre jordbruket då de animaliska produkterna är jämförelsevis bättre betalda, så säger jag detta med en viss reservation. Det kan ju givetvis förekomma skillnader, som är till nackdel även för småbruket och det sämre jordbruket.

Då producentbidraget infördes 1948 var det just för att åstadkomma en utjämning i inkomstförhållandet mellan det större och det mindre jordbruket. Om vi med denna motivering hade bibehållit producentbidraget, hade vi nu inte haft sådan strid om detta som vi nu har och fortfarande ser ut att få. I likhet med herr Svedberg tror jag inte att producentbidraget har så stor betydelse när det gäller att fortare få de små jordbruken sammanlagda till större enheter. Jag tror att den naturliga utvecklingen på detta område kan och bör göra sig gällande utan det tvångsmedel som producentbidraget är avsett att utgöra enligt 1947 års uppgörelse. Jag skall inte vidare beröra denna fråga här men eftersom även producentbidraget varit berört i diskussionen, ville jag gärna framhålla detta.

En av fördelarna med jordbruksuppgörelsen är just att vid sidan om detta producentbidrag inlagts ett särskilt leveranstillägg för de kvantiteter mjölk som ligger mellan 4 000 och 10 000 kilo. Detta är givetvis ett steg i rätt riktning för att utjämna inkomstförhållandena mellan det mindre och det större jordbruket. Det är säkerligen behövligt, och vi hälsar detta leveranstillägg med stor tillfredsställelse.

Jag har tagit upp ett par andra saker i en motion som jag skall be att få säga ett par ord om. Det gäller det retroaktiva bidraget på 30 kronor per gödsvin som skall utgå från 1 september i fjol och hela detta produktionsår. Hela denna prissättning i den senaste överenskommelsen har varit en följd av att man vill höja lönerna inom jordbruket och i sammanhang därmed även jordbrukarnas egna inkomster. Under sådana förhållanden kan det ju varken vara förnuftigt eller rättvist att låta detta retroaktiva bidrag utgå för hur stora leveranser som helst, om vi vill hålla på huvudprincipen att bidrag skall utgå för att täcka de högre arbetskostnaderna.

Vad jag här sagt gäller endast de retroaktiva bidragen. I fråga om de bidrag som skall utgå för tiden efter det att denna överenskommelse blev träffad, således efter den 1 mars, har ju två saker inträffat som medfört, att även sådana behöver och bör få bidrag i full utsträckning, som inte behöver dem för arbetskostnaderna, d. v. s. även de största producenterna. Det ena som inträffat här är att smågrispriset har höjts, vilket tar bort något mer än hälften av bidragshöjningen för gödsvinen. Det andra är att även fodersåden höjts i pris. Därför är det nog fullständigt riktigt att även de allra största producenterna får 30-kronorsbidraget för hela sin produktion för tiden efter det överenskommelsen träffats.

I min motion har jag sålunda menat, att det bara är de retroaktiva bidragen som inte skulle utgå för hela antalet svin. Jag tror inte vi har någon glädje av att de svinproducenter, som vi helt enkelt kan kalla för svinfabrikörer, utökar sin

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

produktion ännu mer. Detta skulle givetvis leda till en försämring för de egentliga jordbrukarna.

Folkpartiet har i sin motion och i sin reservation föreslagit, att det retroaktiva bidraget endast skulle utgå för 20 svin. Detta kunde vi betrakta som rättvist om vi ville förbättra endast småbrukets inkomstförhållanden, men detta har ju inte varit vår avsikt. Bidraget bör väl gälla även det ordinära jordbrukets förhållanden, och i så fall bör det utgå för 40 svin, såsom jag har föreslagit i min motion.

Så kommer jag in på frågan om arealbidraget för veteodling. Det har ju också diskuterats ganska omfattande i dag. Det är numera nästan omöjligt att differentiera detta bidrag så att det endast tillkommer dem som lidit skada genom svartrosten. Jag tror det skulle vara en för stor frestelse för de svenska jordbrukarna, om de nu så långt efteråt, när de både tröskat och sålt säden, skulle deklarerat hur stora skördeskador de lidit, i synnerhet om man i enlighet med folkpartiets förslag inte skulle lämna ersättning, förrän deras skörd varit 30 procent eller mer under det normala. Det skulle i varje fall uppstå en mängd gränsfall, som vore ytterst svåra att reglera på ett rättvist sätt. Det enda förnufviga är att göra som föreslås i propositionen, nämligen att ge en generell tilldelning till alla som har odlat vete. Det går nog inte på något annat sätt.

Är vi överens om den saken, inställer sig emellertid osökt frågan: Hur skall det då blir med rågodlarna? Enligt de siffror som är redovisade i propositionen har ju rågen givit endast 90 kilo mer per hektar än vetet. Skillnaden är således så obetydlig, att den kan ligga inom de statistiska felmarginalerna, varför man nästan kan säga att vete och råg i stort sett givit lika stor skörd.

Det är alldeles klart att veteodlarna har beräknat en högre skörd än rågodlarna. Det brukar de ju få, och det är de vana vid. Det är möjligt att de har något högre produktionskostnader. Å andra sidan är rågfälten ofta steniga och mer svårbrukade än vad vetefälten är. dem.

Allt detta tycker jag bör motivera, att inte endast veteodlarna skall ha arealbidrag, i synnerhet som de trots allt i genomsnitt fått ungefär samma inkomst per hektar som rågodlarna. Jag tycker att det här hade varit mycket lämpligt att åstadkomma en likställighet, så att även odlarna av den sämre jorden fått detta retroaktiva bidrag, alltså även rågodlarna. Det skulle ha åstadkommit en viss utjämning av inkomstförhållandena, om än långt ifrån fullständig.

Det har framhållits här att detta skulle stimulera rågodlingen, men det är ju alldeles omöjligt när det gäller den skörd vi fick i fjol höst, och likaså när det gäller årets skörd eftersom rågen för många månader sedan är sådd. Det brukar annars vara mycket svårt att sammanjämka de marknadsreglerande åtgärderna med åtgärder som är berättigade ur andra synpunkter, men i detta fall hade det säkerligen gått mycket bra att i viss mån utjämna inkomstförhållandena.

Det är väl ändå så i detta land, att vi behöver inte bara de bättre jordbruksbygderna och de större brukningsdelarna, utan även de sämre jordarna och de mindre brukningsdelarna. Framför allt behöver vi dem av beredskaps-hänsyn. Under kristiden behövde vi säkerligen alla jordplättar, även om de var aldrig så små. Är vi således överens om att vi behöver även de små jordbruken — och vi vet att vi åtminstone inom rimlig tid inte kan sammanlagga dem till större brukningsdelar — tror jag att vi allvarligt måste försöka att så långt ske kan göra en utjämning, så att även de som måste bruka dessa små brukningsdelar kan få sin utkomst.

Herr statsrådet hänvisade i samband med frågan om det retroaktiva gödsvinsbidraget till att de som har den bättre inkomsten får skatta mera för dessa bidrag. Det är ju alldeles riktigt, men jag vet inte om det förbättrar saken. Det kunde ju hända att en hel del av de inkomster, som jordbrukarna skulle ha, utgår i skatt i stället för att komma dem till godo, som i högre grad hade behövt

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

Jag skall inte fortsätta längre. Med dessa reflexioner ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag utom i vad som avser det retroaktiva bidraget av 30 kronor per gödsvin samt arealbidraget, på vilka punkter jag yrkar bifall till motionen 464 i första kammaren.

Herr SPETZ: Herr talman! Den debatt som förts här i dag visar hur lyckligt det hade varit om proposition nr 176 hade behandlats samtidigt med proposition nr 236, så att man hade kunnat få jordbruksdebatten samlad.

Det ärende som vi nu har att behandla innebär egentligen, som redan har sagts, en fortsättning av den fråga som behandlades och diskuterades i maj månad i fjol. Den avser återstoden av innevarande regleringsår. Detta har medfört bland annat, att det inte varit möjligt att genom prissättningen reglera den inkomst som skulle tillfalla jordbruket, utan det har nödtvunget måst ske i form av stora subventioner. På grund av denna omständighet hade det, som herr Svedberg sade, funnits stora möjligheter att göra en fördelning bland jordbrukets folk på ett sätt, som enligt min uppfattning hade mera överensstämt med 1947 års principbeslut än den fördelning som har skett.

När vi i fjol behandlade denna fråga, sades det bland annat i denna kammare av herr Fridolf Jansson, att den överenskommelse och det beslut som då fattades var det sämsta som ur småbrukets synpunkt, d. v. s. ur fördelningssynpunkt, dittills hade fattats. Herr Jansson frågade också, vart det egentligen skall bära hän med dessa jordbrukare, vilkas inkomst mer och mer sackar efter.

Nu skall jag villigt erkänna, att jordbruksministerns uppfattning är riktig så till vida, att den uppgörelse som nu föreligger till behandling innebär ett mycket stort steg i riktning mot en rättvisare fördelning av jordbrukets inkomster. Det rör sig, kan man säga, i stort sett om att ersätta jordbrukarna för den höjning av lantarbetarlönen med 50 öre i tim-

men, varom överenskommelse träffades vid avtalsförhandlingarna. Det finns därför anledning att undersöka, huruvida de som arbetar inom jordbruket verkligen får dessa 50 öres höjning per timme.

Jag har, herr talman, i min hand en artikel som har gått igenom en del av bondeförbundspressen. En landstingsman, som samtidigt är ordförande i Kronobergs läns mejeriförbund och styrelseledamot i Svenska mejeriernas riksförbund — alltså en herre som inte är precis vem som helst — har räknat ut att familjejordbruken får en ungefärlig höjning av ettusen kronor. Han har visserligen räknat en smula fel. Han har räknat leveranstillägget till 300 kronor, och eftersom detta endast utgår från den 1 mars och eftersom vidare clearingbidraget bortfaller, får jordbrukaren inte så stor nettointkomst. Men det må vara hänt, jag accepterar slutsiffran ettusen kronor.

Vad motsvarar detta i arbetstimmar, om vi räknar efter 50 öre i timmen, vilket ju jordbrukaren skall tillerkännas? Det motsvarar 2 000 arbetstimmar. Jag har inte räknat ut siffran exakt, men det motsvarar ungefär 37 till 38 timmar i veckan vid ett familjejordbruk. Var och en som är jordbrukare måste vara på det klara med att denna siffra är orimlig. De siffror på arbetsvolymen som föreligger och till vilka herr Svedberg refererade — och dessa siffror är ändå reducerade — visar, att vid ett jordbruk av den storlek, som man kan kalla ett familjejordbruk, används över 4 000 arbetstimmar av familjen. Observera, att detta inte bara gäller brukaren själv, det skall även utgå ersättning för hustruns och de hemmavarande barnens arbete i jordbruket. Efter denna siffra blir lönehöjningen endast 25 öre i timmen, och då är jag för min del övertygad om att dessa jordbrukare är de, som har den bästa jorden och bäst kan utnyttja sina produktionsmöjligheter. Det finns utan tvivel tusentals jordbruk av denna storlek, vilkas innehavare icke får ut denna höjning av arbetslönen med 25 öre, utan som får nöja sig med en lönehöjning av 15 å 20 öre. Men skat-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

tebetalarna och konsumenterna betalar 50 öre för hela den beräknade arbetsvolymen, vilket måste innebära, att den högre arbetslön, som en del jordbrukare icke får, kommer andra jordbrukare till godo.

Herr andre vice talmannen förklarade, att han icke är någon vän av millimeter-rättvisa. Det är inte jag heller, men det finns ju andra längdmått. Herr andre vice talmannen tänker kanske på något som kan kallas kilometerrättvisa. Det förefaller mig verkligen, som om man hade anledning att tro det, om man jämför den löneförhöjning, som en familj jordbrukare erhåller, med den löneförhöjning, som grisfabrikanten får. Grisfabrikanten erhåller ju kanske ända upp till 120 000 kronor i retroaktiv ersättning för redan uppätta grisar. Hans ökade arbetskostnader för dessa uppätta grisar har inte varit ett enda rött öre, om grisarna levererades före den 1 januari. Hela beloppet tillfaller alltså grisuppfödaren utan att han behövt göra någon motsvarande utbetalning för högre arbetskostnader. Han har, generöst beräknat, lagt ned kanske högst 2 000 arbetstimmar, vilket betyder att han får en löneökning av 60 kronor i timmen. Avståndet mellan de 20 å 25 öre i timmen, som småbrukarna nu får, och de 60 kronor i timmen, som grisuppfödaren erhåller, är så stort, att man här verkligen har anledning att tala om kilometerrättvisa.

Nu invänder man, att det är tekniskt svårt att här tillämpa en annan ordning. Ja, det finns ju alltid svårigheter, om man inte vill en sak. Det är, förklarar man, svårt att kunna få till stånd en effektiv kontroll beträffande svarstrostskadorna. I vår motion har vi dock skrivit, att vi icke fordrar en exakt kontroll, ty vi har det förtroendet till jordbrukarna, att om en jordbrukare fått full skörd och icke lidit förluster på grund av svarstroken, så kommer han inte heller att begära att få del av tillägget. Men, som sagt, om man inte vill, så finns det alltid svårigheter att åberopa.

Den bristande viljan förefaller mig på ett ganska drastiskt sätt illustrerad

av vad som föreslås i fråga om det extra pristillägget. Där stoppar man utbetalningen den 1 mars och förklarar, att detta tillägg icke kan göras retroaktivt därför att clearingtillägget redan är utbetalt. Clearingtillägget utgår med ett belopp av 1—3 öre, olika för olika landsdelar. Här rör det sig om högst 150 kronor per jordbrukare. Det tycks vara ytterligt svårt och till och med statsfinansiellt farligt att betala ut 150 kronor till en småbrukare, men man förefaller inte vara lika rädd för att betala ut 120 000 kronor till en fläskfabrikant.

Det finns, herr talman, kanske inte anledning att gå in på alla detaljer i de fem punkter, där det föreligger reservation, således i fråga om arealbidragen, mjölkpristillägget, gristillägget, hönsfodret — det senare är ju en fråga som är av liten betydelse vid denna tidpunkt av produktionsåret — samt margarin och smörpriset. Alla dessa punkter har tidigare nämnts här, och det finns ingen anledning för mig att nu gå närmare in på dessa frågor. Jag skulle dock vilja fråga jordbruksministern, av vilken anledning han i detta sammanhang drar in frågan om skatten — redan herr Persson var ju inne på denna sak. Vi måste ju betala skatt på all inkomst. Det finns väl därför ingen anledning att säga, att det inte gör någonting, om staten betalar ut dessa pengar till jordbrukarna, ty de får betala tillbaka en del i form av skatt. Jag skulle som småbrukare vara ytterligt tacksam, om jag finge 100 000 kronor om året, och jag skulle gärna betala skatt på det beloppet. Det finns, herr statsråd, ingen anledning att här föra in denna synpunkt om skatter i denna debatt.

Utskottets ärade ordförande sade vidare, att man inte bör bråka om denna sak eller krängla till den, ty det här har man kommit överens om vid förhandlingar mellan jordbrukarna och regeringen. Både producenter och konsumenter har enats om denna överenskomelse, sade han. Men, ärade ordförande i jordbruksutskottet, den kår, som herr Svedberg, herr Persson och jag tillhör,

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

har icke varit representerad vid dessa förhandlingar. Trots att vi vid upprepade tillfällen har begärt att få vara med vid prisuppgörelserna har detta varje gång vägrats oss. Detta gör, herr talman, att jag, fränsett min rent principiella uppfattning att riksdagen icke kan anses vara bunden av en överenskommelse som träffats mellan parter utanför riksdagen, icke har någon respekt för den träffade uppgörelsen. Jag anser mig icke ha någon som helst del i ansvaret för den.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Näslund m. fl. avgivna reservationen.

Herr statsrådet NORUP: Herr talman! Jag tillät mig säga i mitt förra anförande, att dessa frågor bör behandlas under känslan av ansvar och med sans. Den siste ärade talaren gjorde sig skyldig till stora överdrifter och försökte att med felaktiga exempel få fram vissa resultat. Jag tror icke att någon enda grisuppfödare kommer att få så mycket som 120 000 kronor. I varje fall kommer icke någon av de leverantörer, som är anslutna till Slakteriförbundet, och det är 80 procent av samtliga leverantörer, att komma upp till 120 000 kronor. Herr Spetz högg denna siffra i luften när han skulle försöka visa det berättigade i sin kritik.

Vidare måste vi, herr Spetz, såsom jag tillät mig påpeka redan i mitt första anförande, komma ihåg att hälften av det bidrag, som nu utgår till svinuppfödarna, faller på det halvår, under vilket smågrispriset, sedan det blivit känt att jordbrukarna skulle få detta bidrag, stigit med 30 kronor per gris. Jag är övertygad om att de jordbrukare, som här kommer att lyfta det största beloppet, icke själva bedriver någon särskilt stor smågrisuppfödning.

Vad beträffar herr Spetz' invändning mot att jag i detta sammanhang drog in skatten, vill jag säga, att med de siffror, som herr Spetz tillät sig anföras och även med de belopp, som jag har räknat med, kommer man upp till summor,

där skatteprocenten är ganska hög. En del av de pengar, som jordbrukarna kommer att få, återgår alltså till staten i form av skatt.

Herr Spetz sade vidare, att de fläskproducenter, som levererat sina svin till slakterierna före den 1 januari, inte haft ett enda öres merutgift. Gentemot detta vill jag erinra om att den merinkomst, som jordbruket här får, ju skall täcka de merkostnader, som jordbruket har under de åtta månaderna. Merinkomsten faller givetvis inte på den avlöningssumma, som har betalats ut före nyåret, men för att få bidraget så rättvist som möjligt och för att gynna animalieproduktionen så mycket som möjligt har bidraget utformats på detta sätt och gjorts retroaktivt ända från den 1 september. Herr Spetz var försiktig nog att på denna punkt inte komma med någon argumentation mot förslaget, ty det är uppenbart att tack vare att bidraget utgår retroaktivt ända från den 1 september, får småbrukarna del av dessa svinpengar i betydligt större utsträckning än om bidraget utgått retroaktivt endast från den 1 januari. Jag skulle därför tro att i detta fall tillgodoser propositionens och utskottets förslag småbrukets intressen i ganska stor utsträckning. Jag vill därmed visst inte påstå, att småbrukarna under de gångna åren har fått för mycket, utan jag tror tvärtom att de alltför jämt har en del att fordra. Men jag hoppas att man så småningom skall kunna komma fram till ett förslag som, om möjligt, ännu bättre tillgodoser småbrukarna. Det är dock inte så enkelt att få fram ett dylikt förslag, ty det gäller ju här enheter med en ganska liten produktion.

Från det parti, som herr Spetz representerar, har man ju — herr Näslund var inne på den saken — klart sagt ifrån att man måste vara försiktig med prishöjningar på smöret, som dock är en av småbrukets huvudprodukter. På annat håll åter säger man, att vi måste vara försiktiga med subventioner. Hur skall då jordbruket kunna få ersättning, om man inte får höja priset på produkterna och inte heller tillgripa subventioner?

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

Jag skulle tro att i detta fall tillgodoser det förslag, som framlägges i utskottets utlåtande, småbrukets intressen i den mån detta har varit möjligt i denna omgång. Om vi sedan i framtiden kan finna en lösning, som är ännu bättre, har jag naturligtvis ingenting att invända.

Sedan säger herr Spetz, att det har förts underhandlingar mellan statsmakterna och jordbrukets organisationer, men då inte herr Spetz, herr Svedberg eller herr Karl Persson deltagit i dessa förhandlingar eller deras organisation varit representerad i underhandlingsdelegationen, känner sig herr Spetz inte förpliktad att stå bakom den träffade uppgörelsen. Jag tror nu inte att överenskommelsen faller för den sakens skull. Dessutom vill jag tillägga, att jag ju trodde att herr Spetz är medlem i jordbrukets ekonomiska organisationer. De har ju strängt taget varit representerade vid dessa förhandlingar, och således även indirekt herr Spetz, även om det inte blivit genom den organisation som herr Spetz nämnde. När man här talar om att Småbrukarförbundet borde ha varit representerat vid underhandlingarna, vill jag invända, att Småbrukarförbundet, om jag inte minns fel, bara har 4 000 å 5 000 medlemmar, under det att jordbrukets ekonomiska och fackliga organisationer representerar ett betydligt större antal jordbrukare — enbart den stora slakteriorganisationen har mer än 280 000 medlemmar. Jag skulle tro att både jordbrukets ekonomiska organisationer, dess föreningsrörelse i form av Sveriges lantbruksförbund och den fackliga organisationen RLF företräder jordbrukarnas intresse på ett betydligt mer representativt sätt än vad Småbrukarförbundet kan göra. Detta är för övrigt en gammal tvistefråga som varit uppe i många år. Jag tror faktiskt att jordbrukarna i stort sett har varit ganska tillfredsställda med sammansättningen av den delegation som deltagit i underhandlingarna. Faktum är ju också att den slutliga överenskommelsen på förhand godkänts av de stämmor som sammankallats inom de olika organisationerna. Både inom jord-

brukets fackliga och ekonomiska organisationer har förhandlingsresultatet åtskilliga gånger framlagts för stämmorna för godkännande, innan överenskommelsen slutligt träffats.

Jag försökte att i mitt anförande inte på något sätt vara polemisk. Jag hade därför inte väntat att man skulle behöva ställas inför det ordval och de överdrifter som herr Spetz här kom med. Jag tror inte att herr Spetz gagnar saken och de intressen, som han företräder, genom att här komma med siffror som inte överensstämmer med verkligheten.

Herr SPETZ (kort genmäle): Herr talman! Jag tror inte att herr jordbruksministern har något skäl att frångå ex-empelvis folkpartiet eller dem, som står bakom de olika reservationerna till jordbruksutskottets betänkande, ansvar för vad de föreslagit. Jag är övertygad om att de var och en på sitt håll är villiga att ta det ansvar som kan medfölja, om kammaren skulle följa någon av deras reservationer.

Sedan vill jag konstatera att av de siffror, som jag anförde, har jordbruksministern endast vänt sig mot siffran 120 000, i vilket fall det ju rörde sig om 4 000 svin. Herr Svedberg, som hade vissa siffror i detta hänseende, påpekade att den siffran är mycket tänkbar i något fall. Men även med de siffror, som herr statsrådet själv anförde, kommer man ju upp i så höga belopp, att herr statsrådet fann anledning att tala om den höga progressionen på skatten. Då är vi ju faktiskt ense om att mycket höga belopp kommer att utbetalas i vissa fall. Det kommer att falla ut belopp, som inte är betingade av behovet och som icke är betingade, det vågar jag påstå, av löneförhöjningen, ty den kommer i rikt mått ändå på grund av den allmänna höjningen av mjölktilägget, den höjning av fläskpriset som kommer, den höjning av brödsäden som är att vänta samt arealtillägget. Det finns därför ingen anledning att i det fallet säga att det skulle bli en underkompensation, om denna retroaktiva utbetalning begränsades på det sätt, som vi föreslagit.

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

Sedan frågar herr statsrådet om jag inte är medlem i de ekonomiska organisationerna. Jo, jag är medlem i samtliga ekonomiska föreningar, som jag har anledning att tillhöra. Men vi kan väl vara överens om att den enskilde medlemmen har ingen möjlighet att göra sig gällande i detta sammanhang med den indirekta rösträtt, som man har i kretsavdelningarna och föreningarna och hela vägen tills man kommer upp till Sveriges lantbruksförbund.

Herr OSVALD: Herr talman! Av underskottet i jordbrukskalkylen, 328,5 miljoner kronor, kan man räkna med att omkring en tredjedel är förorsakad av de stora förlusterna på vetet förra året till följd av svartrostskadorna. Dessa svartrostskador var ju, såsom de flesta torde ha sig bekant, av mycket växlande storlek. I de svartrostdrabbade delarna var det många jordbrukare, som förlorade tusentals kronor per hektar, under det att i andra delar av landet inga skador alls förekom.

Nu har jordbruksministern i överensstämmelse med den överenskommelse, som träffats, föreslagit — med motivering att vi har haft en svartrosthärjning i landet — att alla veteodlare förra året skall få ett arealbidrag på 150 kronor per hektar. Ett sådant bidrag utgör endast en ytterst obetydlig ersättning för de jordbrukare, som haft svåra skador, men det blir en extra inkomst för dem, som inte haft några skador alls. Detta arealbidrag kan därför inte egentligen sägas vara någon ersättning för svartrostskadorna. Det är inte heller någon åtgärd, genom vilken man kan stimulera en ökning av veteodlingen. Ur den synpunkten förefaller det mig att det sätt, på vilket man här velat reglera svartrostskadorna, alltså genom arealbidrag, är orimligt.

Ännu orimligare är det emellertid enligt min uppfattning att, såsom man velat, täcka en del av underskottet i kalkylen, vilket ju delvis uppkommit genom svartrostskadorna, genom att ge retroaktiva bidrag för svinen. I fråga

om detta retroaktiva pristillägg säger utskottet i sitt utlåtande bl. a., att tillägget avses som en kompensation för foderfördyringen. Detta argument har inte särskild stor tyngd, i all synnerhet inte som jordbruksministern i sitt anförande nyss meddelade, att priserna på smågrisar har stigit med ungefär 30 kronor. Hela den ersättning, som man säger är avsedd såsom kompensation för fördyringen av fodermedel kommer sålunda i själva verket icke den framtida svinuppfödningen till godo, utan den går till smågrisproducenterna. Om det verkligen hade varit så besvärligt för svinuppfödarna, som här gjorts gällande, borde man väl inte ha låtit smågrisproducenterna ta hela denna höjning utan sökt hålla igen något.

Men även om man menar att det är rimligt att ge en viss kompensation för ökningen av foderkostnaderna, så tycker jag att det hade varit bra mycket rimligare att man gett en ersättning till de jordbrukare, som lidit förluster på många tusen kronor genom svartrosthärjningar, och att dessa jordbrukare fått kompensation i proportion till förluster som de lidit. En sådan utbetalning av ersättning hade helt säkert varit möjlig att genomföra med hjälp av den statistik över veteskördarnas normala storlek i olika delar av landet, som man har från förra året. Det hade varit möjligt att avgränsa olika distrikt i landet, där skadorna varit exempelvis 90 procent, 80 procent, 70 procent o. s. v. Genom att ge ersättning till de jordbrukare, som verkligen haft de stora förlusterna, hade man, menar jag, verkligen fyllt det underskott som finns i kalkylen. Det sätt på vilket man nu i stället handlar, skulle man något förenklat kunna uttrycka på följande vis: En grupp jordbrukare har haft stora förluster, vilket resulterat i ett underskott i kalkylen, och för att utjämna detta underskott ger man ersättning åt en annan grupp av jordbrukare.

Genom det sätt, på vilket man här velat få kalkylen att balansera, har man i själva verket gett ett utmärkt exempel på svagheten i jordbrukskalkylen. Det

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

hade emellertid ingalunda behövts ett så praktfullt skolexempel på kalkylens bristfällighet, som här åstadkommits, för att alla skall inse att kalkylen sådan den f. n. är inte längre är ett lämpligt medel att fastställa jordbrukets produktpriser. Det är därför glädjande att man nu på de flesta håll kommit underfund med att jordbrukskalkylen i sin nuvarande form bör ersättas med någon annan metod.

Enligt min uppfattning borde de av svartrosten förorsakade skadorna förra året icke ha räknats med i jordbrukskalkylen, och den ersättning, som skulle lämnas för dessa skador, skulle egentligen inte heller räknas som en subvention. Man lämnar jordbrukarna ersättning för de förluster som de lider på grund av exempelvis nedslaktning av djur efter mul- och klövsjuka. Över huvud taget då det inträffar katastrofer av sådan art, exempelvis svåra sjukdomar, där den enskilde jordbrukaren inte har någon möjlighet att ingripa, eller katastrofer som inte är beroende på försummelse av den enskilde jordbrukaren, borde ersättning härför icke räknas såsom en subvention till jordbruket. Dylika skador borde, såsom jag sade, ersättas på annat sätt. Jag kan nämna att det, såsom säkerligen är bekant för många, inom jordbrukarkretsar i olika delar av landet har diskuterats hur man skulle ordna dessa förhållanden i framtiden. Man har bl. a. framkastat tanken på att tillskapa en skaderegleringsfond för katastrofskador av det här slaget. Jag föreställer mig att man skulle kunna tillskapa en sådan fond genom att årligen ta upp ett visst belopp härför i jordbrukskalkylen, för att på det sättet så småningom få ett större belopp, från vilket ersättning kunde lämnas jordbrukare, som har lidit förlust på grund av katastrofer av den här arten.

Hur detta skall ordnas, får väl bli föremål för överläggningar i framtiden — jag hoppas åtminstone det — men så länge en dylik ordning saknas, vore det angeläget att ersättningen för sådana skador lämnades på annat sätt än via jordbruksuppgörelsen, alltså på sådant

sätt att den icke skulle räknas som en subvention till jordbruket.

Jag kommer inte, herr talman, att ställa något yrkande på denna punkt, men jag skulle vilja vädja till jordbruksministern att beakta frågan och överväga, om det inte för framtiden skulle vara möjligt att reglera skador, åstadkomna genom sådana katastrofer som förra årets svartrosthärjningar, på annat sätt än via jordbrukskalkylen och att lämna ersättning i förhållande till vederbörande jordbrukares faktiska förluster.

Jag skulle till slut också vilja säga några ord om prishöjningen på margarinet. Vi kan för närvarande tillverka margarin med nära nog hälften av råvaran tagen från den inhemska produktionen. Och detta margarin skulle kunna säljas för ett pris understigande 3 kronor. Att man då skall ta ut ett margarinpris av 4 kronor per kilo synes mig vara en felaktig politik, i all synnerhet som det faktiskt borde vara angeläget att söka hålla livsmedelspriserna nere. Det extra pris, som nu betalas för margarinet, utgör i själva verket en indirekt skatt på en viktig konsumtionsvara, och denna skatt drabbar främst personer i de lägsta inkomstklasserna. Jag tycker för min del inte, att man bör avfärda de härmed sammanhängande problemen så lättvindigt som jordbruksministern tycktes göra, då han talade om smörpriset.

Om man skulle ha hållit margarinpriset kvar på dess förutvarande nivå och velat undvika en ökad spänning mellan smör- och margarinpris, hade väl det naturliga varit att man låtit också smörpriset stå kvar på samma nivå som förut och att man på annat sätt tillfört jordbruket inkomster, detta alltså för att minska spänningen mellan smör- och margarinpriserna.

Men jag skulle vilja sluta med att säga, att det synes mig angeläget att man — när vi här i landet kan tillverka och sälja ett matfett till betydligt lägre pris än som nu uttages — verkligen utnyttjar dessa möjligheter till en prissänkning och sedan avpassar smörpriset på

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

en i förhållande till margarinpriset lämp-
lig höjd.

Herr JONSSON, JON: Herr talman! Det torde vara riktigt, såsom flera talare påpekat, att den pågående diskussionen om prisreglerande åtgärder på jordbrukets område började långt före dagens debatt här i kammaren.

Det rör sig här om två uppgörelser, och det är riktigt som man påpekat, att flera beräkningar och omräkningar av kalkylerna förekommit. En viss irritation har härigenom skapats kring uppgörelsen och kring det problem, som vi i dag diskuterar. Det har sagts, att den träffade uppgörelsen skulle innebära ett direkt hot mot konsumenterna. Man har också menat, att den föreliggande uppgörelsen skulle vara ett resultat av den samverkan i regeringen, som kom till stånd sistlidna höst.

Men när man lyssnar till dagens debatt, kan man inte undgå att göra den reflexionen att meningsbrytningarna inte så mycket rör det påståendet, att jordbruket genom uppgörelsen skulle ha tillförts för stora belopp i form av inkomster eller på annat sätt; det föreligger nämligen inga motionsyrkanden om en minskad kostnadsram. Diskussionerna gäller i stället fördelningen av de olika inkomstposterna inom den ram, som prisuppgörelsen anger för jordbruket i dess helhet.

Uppgörelsen åsyftar att tillföra jordbruket inkomster, som täcker havda kostnader, och den principen är inte ny utan har tillämpats under alla de år regleringar förekommit; det är sålunda inga nya vägar man härvidlag har beträtt. Orsaken till prishöjningarna och de stora subventionsökningarna ligger i den väsentliga förbättringen av arbetslönerna inom jordbruket, som uppgörelsen innebär; vi vet att bakom uppgörelsen ligger ett avtal med lantarbetarna om en löneförbättring av i runt tal 50 öre per timme. Men lantarbetarna representerar bara en liten del av jordbrukets arbetskraft. Det är de enskilda jordbrukarna som i stor utsträckning

kommer i åtnjutande av den avkastning de genom eget arbete kan få av sitt jordbruk. Men denna avkastning beror också av hur stort jordbruket är, i vilket produktionsskick det befinner sig, under vilka klimatiska förhållanden man arbetar etc. Det är väl också dessa förhållanden som skapar olika uppfattningar när det gäller prissättningen på jordbrukets område, ty det är ett faktum att de enskilda jordbrukarna får mycket olika del av den samlade inkomst som genom uppgörelsen tillföres jordbruket.

Det är, såvitt jag förstår, riktigt när man säger, att en rätt betydande del av jordbruken i vårt land arbetar under besvärliga förhållanden. Å andra sidan torde det också vara riktigt, att en hel del jordbruk har mycket goda inkomster och säkerligen inte skulle fara illa av en viss inkomstminskning. Och det är dessa omständigheter som utgör bakgrunden till de olika uppfattningarna om hur vi skall fördela den kaka som står till det svenska jordbrukets förfogande.

I detta sammanhang talas också om sociala hänsyn, och det är förvisso nödvändigt att vi tar sådana hänsyn när det gäller de små jordbrukens innehavare. Men man måste ställa sig frågan: Hur långt skall de sociala intressena tillgodoses via de prisreglerande åtgärderna på jordbrukets område? Det är enligt min mening ofrånkomligt att man begrundar också den saken, när det nu är fråga om att i viss mån ändra kalkylen och beräkningarna.

Vad beträffar högerns synpunkter i fråga om subventionerna, får jag för min del säga, att om riksdagen antagit högerns i fjol framförda krav i detta hänseende, som gick ut på en planlig avveckling av subventionerna, så skulle antagligen den i dag föreliggande propositionen ändå ha sett nästan likadan ut som den faktiskt gör. Man hade nämligen även i det fallet nödgats ta hänsyn till utvecklingen på löne marknaden och inom samhällsekonomin över huvud taget.

Till sist vill jag beträffande detta avsnitt säga, att talet om jordbrukskal-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

kylens brister är riktigt, men att kalkylen ändå enligt min mening måste sägas ha fyllt en viss uppgift. Den syftar, såvitt jag förstår, till att visa förändringarna i jordbrukets inkomstförhållanden, och man bör enligt min mening akta sig för att tillskriva den uppgifter som den inte har. Jag är inte övertygad om att en ändrad kalkylmetod kommer att medföra större rättvisa. Även om man får ett något säkrare statistiskt underlag, tror jag att man inte kommer ifrån osäkerhetsmoment, som kan fälla utslag i ena eller andra riktningen och som kanske betyder miljoner när det gäller jordbrukets inkomster.

Visst kan man ha olika uppfattningar om uppgörelsen, och nog kan det sägas att en del jordbrukare har blivit mera gynnade än andra, men vi får väl ändå vara överens om att denna uppgörelse mer än flertalet andra sådana försökt tillgodose det mindre jordbrukets intressen framför allt när det gäller mjölkproduktionen. Av de förbättringar, som tillföres jordbruket genom denna uppgörelse, går ca 52 miljoner till den vegetabiliska produktionen, under det att omkring 330 miljoner kommer animalieproduktionen till godo, och den omständigheten, att det mindre jordbruket svarar för en stor del av animalieproduktionen, betyder ju att det blivit bättre tillgodosett än vid en del tidigare uppgörelser.

Mjölkproduktionen är enligt min mening den minst givande, därför att den kräver en mycket stor arbetsinsats och binder producenten söndag och vardag lika, då kreaturen alltid fordrar sin vård och tillsyn. Det är därför riktigt och välbetänkt att den träffade uppgörelsen innebär en viss förbättring av mjölkpriset, särskilt för de norrländska jordbrukarna. En jordbrukare i Norrbotten eller Västerbotten får, utom fullt producentbidrag med 12 öre per liter, ett särskilt differentieringsbidrag på 8 å 9 öre, och hans producentpris ligger då ca 20 öre över vad som betalas till en jordbrukare i södra eller mellersta Sverige, som inte kommer i åtnjutande av sådant mjölkbidrag. Jag tycker ändå,

att även om man naturligtvis skall tänka på svårigheterna, så bör man i rättvisans intresse också säga, att uppgörelsen ådagalägger en tydlig strävan att förbättra mjölkproduktionens lönsamhet inom de i klimatiskt hänseende sämst ställda landsdelarna.

Härmed är jag inne på den motion och reservation om mjölkpristilläggen, som framförts av herr Svedberg. Jag kan i stora delar instämma i hans utmärkta anförande här i dag, men däremot kan jag inte följa honom i det förslag han kommit fram till. Han har ju föreslagit att ett statligt grundpristillägg till landets mjölkproducenter skall bildas genom att man sammanslår det nuvarande producentbidraget och de övriga bidragen. Producentbidraget upptas emellertid till behandling i den proposition avseende produktionsåret 1952/53, som torde komma upp nästa vecka. Under sådana omständigheter anser jag det inte riktigt att vi nu beslutar om grundprinciperna för producentbidraget och utan vidare förvandlar det till ett statligt grundpristillägg. Man bör i stället ta ordentlig tid på sig för att pröva denna fråga och begrunda den i dess rätta sammanhang.

Detta är den främsta orsaken till att jag inte kunnat följa herr Svedberg. Därtill kommer också den omständigheten, att hans förslag kräver medel i sådan utsträckning, att det kanske inte kan rymmas inom den nuvarande kostnadsramen; jag har inte räknat så mycket på det, men det kan tänkas att så är förhållandet. Och i varje fall tror jag, att den föreliggande uppgörelsen innebär en sådan förbättring av mjölkproduktionens ekonomiska betingelser att man kan tala om en verklig vinst för de grupper av jordbrukare, som det här har varit meningen att hjälpa.

Vidare har folkpartiet dels i motion och dels i en reservation föreslagit att leveranstillägget, som nu utgår med 5 öre per liter mellan 5 000 och 10 000 liter, så att säga skall utgöra en fortsättning på producentbidraget, så att de mindre jordbrukare, som inte får producentbidraget, skall få detta särskilda till-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

lägg upp till 10 000 liter. Man har här alltså från folkpartihåll sökt att liksom neutralisera de tidigare grunderna för producentbidraget såsom ett övergångsbidrag och göra det till ett permanent bidrag. Ur dessa synpunkter kan jag för min del icke gå med på det förslag, som framlagts i den vid utskottsutlåandet fögade folkpartireservationen.

Jag vill sedan också säga några ord om förslaget att sänka priset på smör och margarin. Visst kan man säga att det vore tacknämligt, och jag blev inte ledsen, när jordbruksministern meddelade, att det på grund av vissa omständigheter finns pengar att sänka smörpriset med 15 öre, men jag är rädd för att om man ser det på längre sikt, kan det bli någonting av Döbelns medicin, någonting som hjälper oss på benen i dag men som gör att det blir sjufalt värre nästa dag. Jag utgår från att vi inte kan subventionera livsmedlen i den utsträckning, som vi nu gör, någon längre tid, utan att vi måste försöka anpassa priserna efter produktionskostnaderna. Ju mera vi subventionera smöret i dag, desto större blir steget den dag, när man skall söka anpassa smörpriset efter produktionskostnaderna. Men jag erkänner att det är ett både besvärligt och känsligt problem på grund av marknadsförhållandena, på grund av svårigheterna att exportera och på grund av den ständigt ökade mjölkproduktionen. Nu har ju produktionen gått ned något, men i stort sett har den väl hållit sig uppe, och därför bör man ordentligt överväga på vilket sätt man skall kunna få till stånd en mjölkproduktion, som för de grupper, vilka bär upp denna produktion, blir lönsam utan att priserna för konsumenterna blir så stora, att de avskräcker konsumtionen.

Folkpartiet har också en reservation, i vilken i överensstämmelse med motionen föreslås att priset på kraftfoder skall sänkas genom subventioner, så att det icke överstiger 42 öre. I reservationen säger man, att priset skall sänkas så långt förhållandena på fodermarknaden medger. Hur mycket det kommer att betyda, är väl svårt att säga, när man

inte vet, hur fodermarknaden kommer att utvecklas. Jag är rädd för att om man skulle följa motionen i varje fall, där man föreslår en sänkning till 42 öre, under det att annat kraftfoder väl kostar 55 öre, en del jordbrukare skulle komma att använda detta speciella hönsfoder till utfodring av nötkreatur och kanske också av svin. På det sättet skulle man komma att utnyttja detta billigare kraftfoder på ett sätt, som skulle kräva mer pengar i subventioner än man från folkpartihåll har förutsatt. Jag tror icke att det är klokt att gå den vägen.

Jag övergår härefter till att säga några ord om veteodlingen, och jag tänker då närmast på de skador, som svartrosten åstadkommit. Folkpartiet har ju på denna punkt föreslagit att i stället för de 150 kronor per hektar, som föreslagits i propositionen och i utskottsutlåandet, 250 kronor per hektar skall betalas till dem som kan visa att de har svartrostskadat vete till minst 30 procent av skörden. Jag skulle vilja fråga: Hur skall man kunna veta att just 30 procent av vetet har varit skadat åtta månader sedan skörden och tröskningen ägt rum? Såvitt jag kan förstå, kan man inte gå till väga på annat sätt än att jordbrukarna får deklarerat, hur stor procent av veteskörden som var behäftad med svartrost. Jag håller med herr Karl Persson om att detta kommer att utsätta jordbrukarna för en press, som kan få den konsekvensen, att svartrosten kommer att utveckla sig även efter skörden, d. v. s. att de lämnar uppgifter, som inte är med verkliga förhållandet överensstämmande. Jag tror inte att man kan ge bidrag, även om de kan vara aldrig så berättigade, på sådana grunder, utan vi får nog försöka komma fram på andra vägar. Såvitt jag kan förstå, är den väg, som föreslagits av Kungl. Maj:t, en framkomlig väg. Även om den inte medför någon millimeterrättvisa, innebär den ändå ett försök att på olika sätt ge kompensation för de förluster, som svartrosten har åstadkommit.

Jag vill i anledning av herr Osvalds anförande säga att vi ju tidigare behandlat frågan om ersättning åt jordbrukare

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

för skördeminskningar av olika slag, och det har ju inrättats en lånefond, från vilken lån kan beviljas för att minska förlusterna. Jag kan upplysa om att inte någon inom jordbruksutskottet yrkat bifall till herr Osvalds motion om att svartrosthjälpen, såsom han föreslagit, skulle läggas utanför kalkylen, utan det har på den punkten rått full enighet inom utskottet. Vi måste nog först på ett annat sätt utreda den saken.

Till sist vill jag, herr talman, säga några ord med anledning av kommunisternas framställning om en sänkning av smörpriset och margarinpriset med 1 krona. Det kan ju ur deras synpunkt vara lämpligt att föreslå en dylik sänkning — de känner ju inte något ekonomiskt ansvar för de förslag, som de lägger fram. Jag vill emellertid fästa uppmärksamheten på att kommunisterna ju ofta, när de kommer med sina förslag, hänvisar till förhållandena inom Sovjetryssland och inom kominformländerna, men i denna motion saknar man denna jämförelse, och jag skulle tro, att om de skulle vilja ha bevis för nödvändigheten att sänka priset med hänsyn till gällande löner och inkomster och de priser, som jordbruksprodukterna betingar, skulle de ha större anledning att rekommendera exempelvis Ryssland att söka åstadkomma en sänkning av priset, ty enligt uppgifter, som har varit synliga, kostar 1 kilogram smör i Ryssland 25 å 30 kronor, och här i landet är väl ändå priset avsevärt lägre. Den motion, som kommunisterna har väckt, är därför, såvitt jag kan förstå, rena demonstrationen, och den visar, hur ansvarslöst kommunerna även på detta område handskas med ekonomiska fakta.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr ANDRE VICE TALMANNEN: Herr talman! De utvägar, som här redovisades av jordbruksministern, i vad gäller en prissänkning beträffande matfett och kompensation härför genom en prishöjning beträffande vetet, har vi inom förhandlingsdelegationen inte någonting att invända mot.

Reservationerna har ju såväl jordbruksministern som utskottets talesmän utförligt bemött, och jag skall därför inte ägna mig så mycket åt dessa reservationer. Emellertid har man under debatten angripit underhandlarna, och det är den omständigheten som gör att jag ånyo måste besvara kammaren i denna fråga.

Flera talare — det började med herr Svedberg och herr Näslund — har exempelvis anmärkt på det retroaktiva stödet åt vetodlarna och föreslagit ett annat system. Folkpartiets motion går ju ut på att de, som inte drabbats av svartrost, inte skulle få någon ersättning, medan de, som drabbats därav, skulle få större ersättning. Herr Spetz gav så den mycket intressanta upplysningen, hur man tänkt sig klara upp den saken. Det var så enkelt, ansåg han. Man fick lita på att jordbrukarna ärligt skulle tala om, huruvida de haft en god skörd eller inte. Herr Osvald var också inne på den här frågan. Han förordade ett annat system. Man skulle med stöd av jordbrukarnas uppgifter och med hänsyn till det sedvanliga skörderesultatet inom respektive rådjong få en uppfattning om den saken. Ja, jag får ju säga, att om professor Osvald, som, såsom jag hoppas, är populär bland jordbrukarna, skulle försöka sig på att göra en sådan fördelning, är jag övertygad om att han skulle bli mycket impopulär. Jag förstår sannerligen inte, hur man skall gå till väga, om man skall följa folkpartiets motion. Men det är väl inte heller meningen att förslaget skall genomföras, och då är det ju lätt att komma med ett sådant förslag. Vilka har haft svartrostskador, och vilka har inte haft det? Hur vill herr Spetz lämna ersättning för dåligt skördeutfall? Hur stor skall ersättningen bli, om det är 1 000 kilogram svartrostskadat vete per tunnland, om det är 1 500 per tunnland och om det är 2 000 per tunnland? Var skall gränsen gå? Och hur vill herr Osvald klara upp den här saken inom olika delar av landet? Är det riktigt, att man inom Svealand brukar skörda 1 500 kilogram per tunnland? Hur skall fördelningen ske, om det är fråga om en jordbrukare, som har en dålig gård och som

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

inte brukar ha så god veteskörd? Skall han räknas in i någon annan räjong, eller skall han uppge ett annat resultat?

Det är för mig någonting av en gåta — och det är det säkerligen för samtliga som varit med i förhandlingsdelegationen — hur folkpartiets förslag skall kunna effektueras utan att det skulle bli en mycket stor oro bland jordbrukarna.

Innan jag övergår till det viktigaste i min replik, skall jag endast med några ord påvisa, hur olika de, som här talat, argumenterar.

Herrar Svedberg och Näslund är missbelåtna med att viteodlarna får för mycket pengar, och de vill i stället ge mer åt mjölkproducenterna. Herr Osvald däremot vill ge mer åt viteodlarna, ty det är dessa som lidit förluster på grund av svartrosten. Folkpartiet går emot pris-höjningarna på matfett och anser att priset bör sänkas. Högerreservationen går ut på det rakt motsatta, nämligen att man bör höja priserna och ta bort subventionerna. Det är fruktansvärt att tänka sig, hurusom här den ena efter den andra helt ogenerat uppträder och lägger fram precis motsatta förslag och samtidigt kritiserar förhandlingsdelegationen, som genom en kompromiss kommit fram till ett rätt bra förslag.

Jag vill instämma med herr Jonsson då han sade — jag tror även herr Tjällgren sade detsamma — att den nu föreliggande uppgörelsen är den bästa uppgörelse vi har haft på många år — åtminstone har det rått full enighet där om inom förhandlingsdelegationen — och att detta är en uppgörelse främst till förmån för småbrukarna och jordbruksarbetarna. Men ändå riktar man den anmärkningen mot uppgörelsen, att småbruket inte har fått tillräckligt. Jag förstår inte, hur man kan rikta sådana anmärkningar mot underhandlarna, när jordbrukarna själva anser att detta är en rättvis och bra uppgörelse, som främst blir till gagn för småbrukarna. De, som har det besvärligast nu, är inte småbrukarna, utan det är de mellanstora jordbruken. Brukarna av dessa gårdar har svårt att konkurrera om arbetskraften och får helt enkelt slita ut sig på sina

jordbruk för att över huvud taget kunna hålla driften i gång.

Jag vill också här påpeka, att detta underhandlingsresultat har godkänts inte bara av underhandlingsdelegationen utan även av eniga styrelser för jordbrukets två stora organisationer, lantbruksförbundet och RLF. Innan man kommer så långt som till en sådan uppgörelse, har man alltid en intern uppgörelse inom delegationen, där det ofta föreligger motstridande önskemål. Det är inte, som exempelvis herr Svedberg här vill göra gällande, på det sättet att det härvidlag förefinnes en skillnad mellan småjordbruk och storjordbruk. Det är inte där skillnaden ligger, hur angenämt det än vore ur agitatorisk synpunkt inför ett val. Svårigheterna ligger i stället i att det gäller att vid underhandlingarna skapa enighet mellan företrädare för olika delar av landet och att få önskemål från norrländska jordbrukare att överensstämma med mellansvenska och sydsvenska önskemål. Det är där svårigheten ligger, herr Svedberg, och inte då det gäller att få samförstånd mellan storjordbruk och mindre jordbruk, ty de större jordbruken utgör bara ett par tusen mot de 300 000 småbruken.

Det första vi alltså har att göra är att åstadkomma en kompromiss inom underhandlingsdelegationen. Därefter gäller det att få en kompromiss med jordbruksnämnden och regeringen. Därpå gäller det att få en sådan kompromiss godkänd av våra uppdragsgivare, de stora förbundsstyrelserna.

När vi äntligen kommit så långt och frågan föreläggs riksdagen, kommer herrarna här, som sysslar med detta ett par dagar på året, och börjar kritisera förslaget och har fullständigt olika önskemål! Jag tycker att det är ytterst besynnerligt, och jag kan inte förstå det på annat sätt än att det har någonting med hänsynen till valmännen att göra.

Det mest egendomliga var emellertid herr Spetz' anförande. Han sade att han inte får vara med. — Han får väl sjunga: »Jag får aldrig vara med.» Han kan inte godkänna uppgörelsen och har inte något ansvar för den, »ty han har inte

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

varit representerad i det här fallet». Jag har varit så naiv, herr Spetz, att jag under alla dessa år, då jag har deltagit som underhandlare, har trott att jag representerat även herr Spetz. Nu kommer jag att i nästa vecka sluta med detta uppdrag, men det finns andra inom RLF och lantbruksförbundet, som är lika naiva och tror att de representerat herr Spetz och andra här i kammaren.

Såvitt jag förstod herr Spetz, var han förgrymmad över att Småbrukarnas riksförbund inte fått vara med vid förhandlingarna. Men, ärade kammarledamöter, detta småbrukarförbund har såsom medlemmar 4 000 eller 5 000 av de 300 000 jordbrukare, vilkas jordbruk inte omfattar större areal än 10 hektar. Då är herr Spetz nog förmäten att säga, att det förbundet representerar småbrukarna, när dessa i stället som sina företrädare har de verkligt stora organisationerna, till vilka alla dessa jordbrukare är anslutna — även de som tillhör detta småbrukarförbund.

Herr Spetz kanske tänker på något som man ofta får höra sägas, nämligen att det inte skulle sitta några småbrukare med vid underhandlingarna. Jag skall då be att få läsa upp namnen på de småbrukare som deltar i förhandlingarna. Jag ber om ursäkt, herr talman, om jag tynger kammarens protokoll med att namnge dessa delegater, men jag är nödsakad att göra det för att tysta denna argumentation. Småbrukare, som deltar, är herr Svensson i Grönvik, herr Själänder, norrlänning, herr Erik Johansson, Vartofta, västgöte, herr Fällman från Norrland och herr Johansson i Brånsta. Om jag till representanterna för småbrukarna också räknar de småbrukare inom RLF som skall godkänna uppgörelsen, har vi med herr Erik Johansson och herr Oscarsson från Jämtland och herr Juhlin från Norrbotten. Herr Johansson i Brånsta är också ledamot av RLFS:s styrelse. Här deltar nu alla dessa småbrukare från organisationer, som omfattar hela landets jordbrukare, och så kommer herr Spetz och säger att de inte representerar honom!

Ja, herr talman, jag kommer i nästa vecka att lämna mitt uppdrag som styrelseledamot i lantbruksförbundet. Jag har tillhört det i många år, och jag hoppas att i framtiden våra stora jordbruksorganisationer allttjämt skall kunna stå i spetsen vid dessa underhandlingar, så länge sådana skall behöva äga rum, och jag hoppas att man skall slippa dessa taktiska småfinter från smågrupper och enskilda personer, som försöker ställa till trassel för de stora organisationerna. Jag vill säga det som ett sista önskemål, när jag nu skall lämna organisationerna.

Jag måste erkänna att jag i mitt första anförande var litet oförsiktig. Jag har visserligen många gånger blivit angripen i andra kammaren, fastän jag tillhör den första, men jag tycker att det är osympatiskt att angripa någon som sitter i medkammaren och alltså inte kan försvara sig. Det var därför dumt av mig att tala om folkpartiets kverulant, ty han sitter ju i andra kammaren. Men jag kan inte hjälpa att jag använde det ordet, ty hur förmånliga underhandlingsresultat vi än uppnår, är det nästa dag en ledare i folkpartipressen, där herr Svensson i Ljungskile anmärker på resultatet. Jag tror inte att det finns någon möjlighet att tillfredsställa honom, hur vi än bär oss åt. När det är så omöjligt, tycker jag att han får kallas kverulant, men det var ofint gjort av mig, och jag får be honom om ursäkt för att jag sade det i denna kammare, när han sitter i andra. Jag har varit nödsakad att säga detta efter herr Näslunds replik till mig.

Jag ser till min stora glädje att min kumpan från andra kammaren herr Ahlsten står här i första kammaren. Han tillhör också underhandlingsdelegationen och är folkpartist. Vi har inom delegationen varit fullständigt överens om det föreliggande förslaget. Högern har såsom representant i delegationen sin ordförande herr Liedberg. När vi alltså haft allt detta besvär och herr Spetz tycker att småbrukarrepresentationen inte varit tillräcklig trots alla småbrukare som sitter där och bland dem även

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

herr Ahlsten från folkpartiet, tycker jag att herr Spetz' anförande var litet för elakt mot delegationen.

Emellertid får jag tacka herr Spetz för en sak, och jag hoppas att han hör på mig nu, innan han börjar sin replik till mig. Han sade nämligen, att genom överenskommelsen har det tagits ett stort steg i riktning mot en rättvisare fördelning av jordbrukets inkomster. Herr Spetz har alltså i det fallet bemött herr Näslund, folkpartist, och jag tycker att vi kan vara överens, herrar Näslund och Spetz, om att det är ett utmärkt resultat just för de mindre jordbrukarna, om man tar hänsyn till hurdana resultaten har varit tidigare.

Diskussionen i dag synes mig visa, att vissa riksdagsledamöter — jag skall inte nämna orsaken — är så ivriga att tala för respektive valmän, att man glömmer huvudsyftet med prisregleringarna och framtidsmålet: att nå en sakligt riktig produktionsutveckling.

Nu har jag sett på talarlistan, att det åter kommer en folkpartist i talarstolen, nämligen herr De Geer. Jag skall därför be att få ställa ett par frågor till honom. Det skulle nämligen vara intressant att få höra, om det inte finns ytterligare en meningsriktning inom folkpartiet, som skulle kunna komma till tals här i dag i denna fråga. Jag skulle vilja fråga: Vad säger herr De Geer om framtidsmålet när det gäller jordbrukspolitiken? Vill man verkligen inom folkpartiet stoppa upp rationaliseringen? Är det inte riktigt att man genom prisuppgörelserna försöker främja denna rationalisering, som på ett glänsande sätt har pågått inom jordbruket? Vill man inte befrämja en för landet önskvärd produktionsinriktning? Jag skulle tro att även det är mycket viktigt.

Det gäller att få en produktionsinriktning, som är till fördel för samhället, och jag kommer då in på vad herr Jonsson här mycket riktigt framhöll. Han ställde direkt denna fråga, som jag kanske kan få låta gå vidare till herr De Geer: »Hur långt skall det sociala önskemålet få spela huvudrollen i jordbrukskalkylen?» Jag för min del anser

att man därvidlag måste gå fram med försiktighet, om man skall nå målet: en fortsatt rationalisering och en sund produktionsutveckling.

Jag vet att jag därvidlag har mina kamrater i underhandlingsdelegationen med mig, ty vi har i många år diskuterat frågan, om inte producentbidraget borde gå utanför jordbrukskalkylen. Förr jordbruksministern, som är här, känner till dessa önskemål från jordbrukarna. Vi har sagt, att det är mycket lätt att åstadkomma en snedvridning, om man låter dessa sociala frågor spela en alltför stor roll i jordbrukskalkylen och prisregleringarna. Jag håller med herr Jonsson och tycker att det vore mycket önskvärt, om man i framtiden skulle kunna på något sätt skilja ut den sociala delen i jordbruksregleringen, så att man kunde få en mera sund prisutveckling för jordbruket.

Det har, herr talman, som jag nyss sade framförts många önskemål, och i reservationerna redovisas en del av de önskemål, som framkommit i motionerna, och en liten del av önskemål som varit synliga i tidningspress och annorstädes. Jag undrar emellertid, om inte alla de, som här kommer med alla möjliga förslag, borde lära sig att sjunga den för många år sedan populära refrängen: »Det är lätt att säga tulipan, fallera.» Fortsättningen kan de lära sig själva.

Herr SVEDBERG (kort genmäle): Herr talman! Herr andre vice talmannen gjorde vissa erinringar mot mitt tidigare anförande, där jag i viss mån belyste skillnaden i intresseinriktning från underhandlarnas sida vid fördelning av de statliga pristilläggen mellan å ena sidan det mindre jordbruket samt de ofullständiga jordbruken och å andra sidan det vi kan kalla det normgivande jordbruket. Jag måste säga herr andre vice talmannen, att när man ställer det mindre jordbrukets dåliga lönsamhet i fonden, då man demonstrerar för rättvisa åt denna näring, skall man också se till, att denna grupp får vara med vid fördel-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

ningen av jordbruksstödet. Vår kritik har inriktats på att man vid underhandlingarna inte bevakat denna grupps intressen.

Det rör sig här om 320 000 småjordbruk, men jag kan hålla mig till jordbruk om minst två hektar och gå med på att minska siffran till 202 000 jordbruk. Dessa har en jordbruksareal på 1 119 000 hektar åker. Vidare har 93 000 jordbruk en areal på 2 435 000 hektar åker. Av de tillgängliga 245 miljonerna kommer 36 procent eller 40,5 miljoner på de mindre jordbruken av mjölkpristillägget å 112,5 miljoner kronor, på samtliga jordbruk. Till dem, som producerar fläsk, ger man 52 miljoner kronor, delvis retroaktivt, och samtidigt utgår 48 miljoner kronor som arealtillägg för veteodling. Under sådana förhållanden tycker jag att herr andre vice talmannen knappast kan tala om millimeter-rättvisa.

Herr OSVALD (kort genmäle): Herr talman! Herr von Heland gjorde gällande att det inte skulle vara möjligt att reglera svartrostskadorna på det sätt jag antydde i mitt första anförande. Jag vill då bara säga att jag, innan motionen nr 466 i första kammaren väcktes, hade ingående överläggningar med den tjänsteman i jordbruksnämnden, som särskilt var sysselsatt med dessa frågor. Han sade med bestämdhet att en sådan reglering skulle vara möjlig. Jag litar betydligt mer på den sakkunskapen än på herr von Heland, och det gör väl de flesta.

Herr SPETZ (kort genmäle): Herr talman! Gentemot herr andre vice talmannen skulle jag vilja säga att herr Ahlsten icke representerar folkpartiet. Skall man kunna tala om representation för en grupp eller ett parti, måste väl vederbörande representant vara utsedd av gruppen eller partiet. Herr Ahlsten är icke utsedd av folkpartiet att vara med i förhandlingsdelegationen.

Vidare skulle jag vilja säga att folkpartiet aldrig någonsin motsatt sig ra-

tionaliseringssträvandena på jordbrukets område. Jag finner det emellertid — om jag får lov att använda det uttrycket — politiskt oanständigt att använda en inkomstsänkning som medel för att bort-rationalisera de små jordbruken.

Herr NÄSLUND (kort genmäle): Herr talman! Det var ett yttrande i herr andre vice talmannens senaste anförande som gav mig anledning att begära ordet för replik. Han berömde nämligen årets uppgörelse och ställde den i belysning av tidigare uppgörelser. Jag har här för några timmar sedan erkänt, att uppgörelsen är ganska förmånlig för mjölkproducenterna. Eftersom herr von Heland konstaterar, att denna uppgörelse är så fördelaktig i jämförelse med tidigare års uppgörelser, måste detta väl samtidigt innebära ett erkännande av att vi, som kritiserat de tidigare uppgörelserna, har haft anledning därtill. Det är väl den logiska slutsatsen av resonemanget.

Sedan är jag överens med herr von Heland i fråga om förhoppningarna om framtida arbetsro och lugn inom såväl lantbruksförbundet som de organisationer, som skall föra dessa förhandlingar. Jag delar hans förhoppningar, även om dessa organisationer icke kommer att sakna herr andre vice talmannen.

Herr ANDRE VICE TALMANNEN (kort genmäle): Herr talman! Jag tycker givetvis att herr Osvald mer bör tro på jordbruksnämnden än på mig. Det torde emellertid inte vara herr Osvald obekant att hela Mellansverige under förra året hade dålig övervintring av vetet. Det mesta vetet förstördes i stor utsträckning genom den dåliga övervintringen och till mindre del genom svartrostskador. Jag skulle vilja fråga herr Osvald: Skulle alltså de, som fick dålig skörd på grund av övervintringen, inte ha någon ersättning därför att säden inte förstörts på grund av svartrost? Hur skulle den saken bedömas? Jag förstår fortfarande inte vad det är man har sagt i jordbruksnämnden. I varje fall tror jag

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

att herr Osvald skulle bli mycket impopulär, om han åtog sig att göra den fördelning det här gäller. Jag må ha den personliga uppfattningen, att även om herr Osvald är en förtjusande människa i vardagslag, skulle han bli mycket impopulär, om han åtog sig att fördela denna ersättning.

Herr Spetz menar väl inte, att lantbruksförbundet eller RLF skulle behöva vända sig till folkpartiet för att få en folkpartist i sin underhandlingsdelegation? Vi trodde att vi gjorde folkpartiet en tjänst genom att ta in i underhandlingsdelegationen en av toppfigurerna, som just tillhör folkpartiet, och jag trodde att det var tillräckligt för folkpartiet utan att det skulle behöva desavuera honom, därför att han plötsligt kommit in i en av jordbrukets topporganisationer utsedd förhandlingsdelegation.

Vidare vill jag till herr Näslund säga, att jag inte bestrider att det kan vara riktigt att folkpartiet kritiserat de tidigare uppgörelserna. Jag var såsom underhandlare själv kritisk mot dessa uppgörelser och har till och med reserverat mig mot någon av dem. Men jag måste säga att jag gjorde en bättre insats än herr Näslund i så fall. För att åstadkomma bättre uppgörelse för underhandlingsdelegationen förordade jag att vi fick en regeringskoalition, som skulle kunna skapa större förståelse och samförstånd mellan de stora folkgrupperna vid jordbrukets underhandlingar. Jag tycker därför att bondeförbundet har gjort en bättre insats än folkpartiet på detta område.

Herr OSVALD (kort genmäle): Herr talman! Det förhåller sig säkerligen på det sättet, att herr von Heland överdriver övervintringsskadorna. I själva verket var de i allmänhet inte så stora. Men det är självklart att det i en del fall uppstått både övervintrings- och svartrostskador. Om någon fick mycket dålig skörd på grund av svåra övervintringsskador, skulle naturligtvis vederbörande också komma att erhålla ersättning därför. Jag eftersträvar emellertid inte nå-

gon millimeterrättvisa, herr andre vice talman, utan jag anser, att man här bör försöka åstadkomma största mått av rättvisa, och i den motion, där denna tanke framlagts — motionen nr 466 i första kammaren — har heller inte föreslagits, att det skulle utgå full ersättning för skadorna utan att ersättningen skulle utgå med ungefär 80 procent av skadorna. Vi har alltså menat att det skulle ha varit möjligt att rätta till en del orättvisor, som för närvarande är ofrånkomliga.

Herr DE GEER: Herr talman! Herr von Heland har riktat ett par frågor till mig. Jag har inte tidigare deltagit i debatten, varför han inte känner till min inställning, men formuleringen av frågorna var sådan, att han mera torde ha riktat dem till industrimannen De Geer än till folkpartisten De Geer. Jag skall emellertid uppta stridshandsken och lämna den politiska vädjobanan och möta herr von Heland på näringslivets område.

Under debatten här i dag har särskilt från herr von Helands sida tidigare antytts, att alla näringsgrenar inte behandlats lika och att det finns vissa verkliga eller förmenta motsättningar mellan olika näringsgrenar. Han har framhållit att jordbruket subventionerar näringslivet i övrigt med hundratals miljoner kronor, i det att priserna på jordbrukets område, särskilt när det gäller brödsäd, ligger avsevärt under världsmarknadpriset. Detta vill jag inte bestrida, men jag vill framhålla att jordbruket i det avseendet ingalunda utgör något undantagsfall. Jag skall peka på min egen hantering, järnhanteringen. På detta område är vi tvingade på grund av uppgörelser med priskontrollnämnden att hålla avsevärt lägre priser på våra främsta produkter, nämligen valsjärnet, än världsmarknadpriset. Här föreligger faktiskt en exakt analogi. Om jag inte är fel underbyggd, producerar det svenska jordbruket 850 000 till 900 000 ton brödsäd per år, och priserna på världsmarknaden är 30 till 40 procent högre än de inhemska priserna. Den svenska järnhanteringen producerar ungefär 1 100 000

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

ton järn per år och exporterar omkring 200 000 ton, varför vi får samma siffror för den inom landet behållna kvantiteten, nämligen 850 000 till 900 000 ton, och de inhemska priserna på järn ligger också 30 till 40 procent under världsmarknadspriset. Vare sig det gäller brödsäd eller järn är emellertid att märka att denna marginal är på väg att krympa. Jag vill med detta framhålla att det inte bara är jordbruket, som subventionerat det svenska näringslivet i övrigt, utan det finns också andra näringsgrenar som gjort på samma sätt, i synnerhet den svenska järnhanteringen.

Vidare talade herr von Heland med visst darr på stämman om det oberättigade i att medräkna skogsvinsterna, när man gör upp jordbrukskalkylen. Jag har den uppfattningen, att man med hänsyn till skogsvinsternas kortvarighet och de tidigare dåliga åren i detta fall icke bör göra det, men att ta alldeles för givet att man inte bör medräkna dessa vinster anser jag felaktigt.

Jag kommer då in på frågan, hur andra näringsgrenar behandlas. När vi har våra mycket hårda förhandlingar med priskontrollnämnden, får vi ständigt höra, att den eller den tillverkningen, som vi driver, går bra och att vinsterna av den driften bör kunna täcka förlusterna på en annan del av verksamheten som går dåligt. Mot detta argument kommer vi ingen vart. Jag kan nog gratulera jordbruket för att det inte haft en så hård för förhandlare som priskontrollnämnden. Det har säkerligen varit mer behagligt att förhandla med regeringen. Jag vill inte kritisera priskontrollnämnden — den har givetvis förhandlat på bästa sätt enligt sina instruktioner — men jag är tämligen övertygad om att om jordbrukarna fått föra förhandlingar med priskontrollnämnden i stället för med annan myndighet, hade de inte nått samma tillfredsställande resultat — i varje fall inte de större jordbrukarna. Priskontrollnämnden är nämligen mycket pigg på att särskilja på olika utövare inom en näringsgren och den är mycket framgångsrik i sitt arbete. Jordbrukarna hade säkerligen inte nått så goda resultat,

om de hade haft den myndigheten att förhandla med; konsumenterna däremot hade nog hälsat det med tillfredsställelse.

Jag kommer vidare in på den fråga, som herr von Heland riktade till mig, då han berörde jordbrukets avfolkning. Det är den strukturella förändring, som ägt rum i vårt lands näringsliv och som pågått i 50, ja 100 år. Men jag måste säga att detta är ur en nationalekonomisk synpunkt tillfredsställande utveckling. Det bekräftar att vårt jordbruk har ökat sin produktivitet. Det är inte produktionen i och för sig som kan möjliggöra ökad levnadsstandard, utan produktiviteten. Just denna avfolkning från jordbruket bekräftar att produktiviteten ökat. Detta minskade antal anställda i jordbrukets tjänst producerar för dagen mer än en mångdubbelt större befolkning tidigare. Detta är en prestation, som vi inom industrien hälsar med stor tillfredsställelse och uttalar vår största aktning för. Samtidigt vill vi också uttrycka den förhoppningen, att det är på den vägen vi skall gå, när vi inom en icke alltför avlägsen framtid får slopa subventionerna. Och jag antar att herr von Heland delar den uppfattningen.

Herr **AHLBERG**: Herr talman! I denna mycket märkliga debatt har det ju närmast gällt att visa, att lanthbrukarna genom vidtagna åtgärder eller på annat sätt skulle ha fått en så god ställning som möjligt. Det har inte hörts några röster, som har anmält, vilka intressen som kunna finnas inom de stora grupper i samhället, som i egenskap av konsumenter också har orsak att något syssla med detta jordbruksstöd. Det är inte heller min avsikt att göra detta. Jag vill bara säga — vilket inte är en nyhet för någon — att inom arbetstagarnas led råder en rätt stor tveksamhet om det lyckliga och riktiga i de former och vägar man har valt, när det gällt att stödja jordbruket. Jag tror att man där är beredd att med mycket stort allvar och stor uppriktighet stryka under vad herr von Heland sade nyligen, nämligen att den senaste uppgörelsen var den bästa vi har fått, om man med »vi» menar

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

lantbrukarna. Jag tror att man bland arbetarna och även bland tjänstemännen rätt allmänt har den åsikten. Jag tror också, att man, med rätt eller orätt, delar herr von Helands uppfattning, att förutsättningarna för att man kunde få denna ur jordbrukarnas synpunkt mycket goda uppgörelse bottnade i en regeringssamverkan. Men just detta leder hos många fram till den misstanken, att lantbrukarna genom att till det yttersta utnyttja sina ekonomiska och politiska organisationer har tillgodosett sina ekonomiska intressen i en utsträckning som hotar att försvåra de strävanden efter att stabilisera penningvärdet och att över huvud taget uppnå stabilitet, som arbetstagarna har stort intresse av. Att inte denna tveksamhet och — låt mig säga vad alla vet — detta stora missnöje kommer fram så ofta eller får så starka uttryck, har sin förklaring: om man har lånat grannens häst för att hjälpa sin egen, är man försiktig med piskan, så länge paret drar rätt bra ihop. Det är väl där orsaken ligger.

Det finns emellertid stora grupper även bland arbetstagarna — och jag räknar mig dit — som med mycken glädje sett den förbättring som jordbrukets folk steg för steg har fått och som har menat att den utjämning, som man strävat efter, är lyckosam. Men även i de kretsarna börjar man nu bli litet tveksam. Det är så många omständigheter som inträffat, som gör att man börjar tveka, om det inte kan förhålla sig så, att bågen spänts litet för högt. De misslag som skett i kalkylen, de stora svårigheter som möter att tränga in i denna kalkyl och vissa yttringar av prisregleringen, som inte kan undgå att falla i ögonen, gör att en sådan tveksamhet har uppkommit. Det är då, herr talman — och nu har jag kommit dit jag ville komma — som jag betraktar det som ytterst angeläget, att den upplysningsverksamhet och den propaganda som föres för lantbrukets sak bland lantbrukarna och även här i denna kammar, är så vederhäftig som möjligt, så att man inte misstänker att det är något smussel, något som man vill dölja.

Jag har liksom kammarens övriga ledamöter suttit och tittat på den grafiska framställning av löneutvecklingen för industri- och jordbruksarbetare, som herr von Heland presenterat. Jag kan omöjligt avstå ifrån att tala ett par ord med honom om den framställningen. Den som ser den framställningen framför sig — och jag antar att det inte blott är kammarens ledamöter som fått del av den utan att den utnyttjas i propagandan, i skriftserier m. m. — måste få det bestämda intrycket, att trots allt vad man gjort för att stödja jordbruket, blir det sämre och sämre för lantbrukarna. I stället för att hinna fatt industriarbetarna i lönehänseende har, som herr von Heland uttryckte det, lantarbetarna kommit ytterligare efter. Det ser oroande ut, och man frågar sig: Vad i Herrans namn skall vi då göra nu, när man redan har lastat på konsumenterna, däribland arbetstagarna, i deras tycke mycket stora pålagor och det ändå inte på långt när räcker? Ja, så oroande är det inte, ty denna framställning ger helt enkelt icke en riktig bild av utvecklingen.

Jag har ingen rätt och ingen lust heller att ifrågasätta herr von Helands heder, och det skulle vara oriktigt att inte betrakta herr von Heland som en mycket begåvad och kunnig man. Men trots allt stämmer inte hans framställning. Herr von Heland säger när han något tvekar om kurvorna som återger utvecklingen av arbetarnas timlöner att vad han ville ha fram, det var tendensen. Och så tillägger han: Den kommer frami procenttalen. Det är riktigt, men han tillfogar sedan: »Det är inte procenttalet som är det relevanta för oss, utan det är skillnaden i industri- och lantarbetarnas lön, uttryckt i öre per timme, och då har den marginalen åren 1948—1952 ökat från 76 öre till 80 öre; alltså: läget är sämre.»

Ja, nu finns det tre slags lögn: lögn, förhannad lögn och statistik. Det bör till statistikens enklare regler, att om man skall göra jämförelser, måste det vara kommensurabla siffror man jämför. Om jag alltså här sätter 253 öre för 1948 och

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

348 öre för 1952 i linjen för industriarbetare och 177—268 för lantarbetare, är det inte samma ören jag talar om. Enbart under 1951 steg levnadskostnaderna med 20 procent och i år med 3 å 4 procent. Jag antar, utan att säga att den siffran är exakt, att man 1952 får för 1 krona lika mycket nyttigheter som man 1948 fick för 75 öre. Om jag vill jämföra dessa siffror, måste jag alltså ta hänsyn till förskjutningen i penningvärdet. Om jag gör det och antar att penningvärdet har sjunkit med 25 procent, då skall jag sätta den nuvarande timlönen för industriarbetaren till 261, och det betyder att arbetarna inom industrien har fått sin reallön förbättrad med 8 öre. För lantarbetarna skall jag sätta 1952 års timlön till 201, vilket betyder att de under samma period har fått sin lön ökad med 24 öre — 24 så goda ören som vi hade 1948 — det vill säga att de fått tre gånger så mycket som industriarbetarna. Då får jag också kurvor som mer och mer närmar sig varandra, vilket de också skall göra: en *sådan* grafisk framställning ger en riktig bild, i varje fall en riktigare än denna.

Men det stannar inte vid detta. Här har man alltså valt lantarbetarnas timlön och utgått ifrån att den är korrekt, men så tar man den genomsnittliga timlönen för industriarbetare inom landet i dess helhet utan hänsyn till att flertalet arbetare inom industri och hantverk är sysselsatta vid företag som ligger i tätorter och i allmänhet i dyrortsgrupperna 3, 4 och 5. En korrekt jämförelse — i varje fall mer korrekt — skulle göras mellan lantarbetarnas timlöner å ena sidan och den genomsnittliga timlönen för industriarbetare inom dyrortsgrupperna 1, 2 och 3 å den andra. Om man gör detta, krymper lönemarginalen rätt avsevärt. Om kurvorna därtill lägges så, att reallöneförändringen kommer fram, då får man en riktig bild av den faktiska utvecklingen under dessa år, och det blir en helt annan sak.

Jag är, herr talman, inte bekymrad men olustig över att denna tablå och siffror, som presenteras på detta sätt, strös ut i vårt land. De måste hos lands-

bygdens folk, hos lantbrukare och lantarbetare, väcka känslan av att vara missgynnade, att utvecklingen, trots allt stöd från statens sida, varit ogynnsam.

I den handling, som utlagts här på ledamöternas bord, har man gjort ytterligare försök att ange och förklara, varför lantbrukarna och lantarbetarna måste vara mycket missnöjda. Man har givit upplysningar om den kontanta timlönen i Stockholm för mejeriarbetare, spårvagnskonduktörer och byggnadsarbetare. Jag frågar: Varför har man gjort det? Det måste vara någon vettig mening i det, och den måste vara, att man skall visa att marginalen mellan lantarbetarlönerna, som också är småbrukarlöner, och övriga arbetslöner är mycket stor och bred. Är det inte en farlig propaganda? Är det inte farlig ur lantbrukarnas egen synpunkt? Gör man inte här och där den reflexionen: blir inte lantbrukarna honnett behandlade, blir inte deras priser korrekt satta, eftersom de inte ger lantarbetarna och lantbrukarna en inkomst som svarar mot byggnadsarbetarlönerna i Stockholm? Nu är det ju så, att alla som har intresse av och insikter på arbetslivets och arbetsmarknadens område, vet att just byggnadsarbetarlönerna i Stockholm är det stora undantaget från vad som är regel, nämligen att man någorlunda följt avtalsuppgörelserna, att man i denna bransch fått löner som på intet sätt är karakteristiska eller belysande för det allmänna löneläget här i landet. Det är då, tycker jag, rätt olyckligt, att man tar med en sådan löneuppgift, när man talar om löneklyftan och dess förändringar.

Herr talman! Jag har velat säga detta för att lägga till rätta denna sak. Jag gör det därför att jag gärna vill att lantbrukarna skall få vad som är rätt och billigt. Jag är positivt inställd på den punkten — bondpojke som jag är — men jag är rädd för en politik som innebär ett otillbörligt utnyttjande av tillfälliga politiska situationer och av andra omständigheter, och jag är rädd för propaganda, som icke ger hela sanningen, utan bibringar dem, som får del av den,

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

en oriktig föreställning om det faktiska läget.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 7.30 eftermiddagen.

Herr **ANDRE VICE TALMANNEN** (kort genmäle): Herr talman! Det var synnerligen bra, att herr Ahlberg kom med sin kritik av statistiken, ty då ges det ju även för mig tillfälle att opponera mot det sätt, på vilket man argumenterar från löntagarhåll, när det gäller dessa frågor. Herr Ahlberg måtte inte heller ha hört på mitt anförande, ty det hölls i försoningens anda och uteslutande för att försöka närma konsumenterna och producenterna. Denna tabell har inte heller någon annan avsikt.

För det första har herr Ahlberg undrat på vad som kan avses med de nedre siffrorna. Ja, om herr Ahlberg läser mitt anförande, som var skrivet på förhand, så påpekas där, att jag lämnade de nedre siffrorna för att visa, att när det gäller livsmedel, är det inte endast de, som producerar livsmedel, som har det besvärligt att komma upp i en tillfredsställande levnadsstandard, utan även de, som är med och förädlar livsmedlen. Dessa siffror är alltså till för att visa, hur svårt vi har det i våra organisationer med arbetskraft på grund av den stora konkurrensen från andra områden. Jag har själv suttit i styrelsen för Mjölkcementcentralen här i Stockholm i många år, och jag vet att det varit ytterst besvärligt vid avtalsunderhandlingar, emedan livsmedelsarbetarna varit i underläge. Då det råder sådan brist på arbetskraft, har det blivit rent förtvivlade situationer, när det gällt att hålla vår verksamhet i gång. Jag tog dessa siffror för att visa, hur det ser ut på ett ställe, där det inte kan råda någon tvekan om att dyrtortsgrupperingen inte har någon inverkan. Jag har alltså tagit tre fall från Stockholm, och det kan väl ingen på något sätt opponera sig mot. Jag tror att jag i mitt anförande t. o. m. sade att jag tagit ur de andra gruppernas synpunkt mycket hyggliga siffror.

Uppgifterna till och med år 1949 är hämtade ur Lönestatistisk årsbok och härstammar alltså från socialstyrelsens lönestatistik. Timförtjänsten för industriarbetare avser vägt medeltal för vuxna manliga arbetare inom samtliga dyrtortsgrupper. Det kan måhända anmärkas, att det icke är fullt logiskt att jämföra denna serie med lantarbetarnas timförtjänster. Då det emellertid är de här ifrågavarande serierna, som under senare år alltid använts i diskussionen, har statistiken tills vidare blott aktualiserats de två senaste åren. Jag har inte gjort någonting annat.

Vidare må erinras, att serien över timförtjänster för industriarbetare avser alla timförtjänster — alltså även vid ackordsarbete. Lantarbetarnas timförtjänster är analoga med industriarbetarnas i de föreliggande serierna, dock med det undantaget att lantarbetarserien endast avser timförtjänster vid tidsavlönat arbete.

Som jag nämnde, är siffrorna till och med 1949 hämtade ur Lönestatistisk årsbok. Timförtjänsterna för 1950 har inhämtats från socialstyrelsen och är fullt jämförbara med tidigare års uppgifter. 1950 års timförtjänster torde inom kort bli publicerade i en ny upplaga av Lönestatistisk årsbok. Jag har tagit mycket låga siffror, ty de experter, som lämnade dem, sade att 1951 års siffra, som är upptagen till 316, skulle kunna sättas till 335 och att 1952 års siffra säkerligen kommer att gå upp till 372 — jag har anförat siffran 348. Jag har inte velat anförda dessa högre siffror för att jämförelsen inte skulle bli alltför otrevlig. Skillnaden skulle då ha blivit 101 öre. Min avsikt var inte, som herr Ahlberg tror, att åstadkomma någon otrevlig stämning. Jag tog därför ett lägre siffer-tal, och min avsikt var endast att visa serien. Jag sade också att jag inte eftersträvar någon millimeterrättvisa — jag tycker att man går för långt i det avseendet — och det har jordbrukets folk inte heller krävt. Denna serie var endast ett argument mot den förtvivlade agitation som förs mot livsmedelspriserna. Jag hoppas, att herr Ahlberg för-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

står, att min avsikt inte var att på något sätt skärpa motsättningarna, utan att jag endast använt denna serie som ett motargument mot dem som försökt agitera upp konsumenterna.

Jag är fullt medveten om att man vid sådana här beräkningar måste ta hänsyn till penningvärdets fall. På den punkten instämmer jag fullständigt med herr Ahlberg. Jag hoppas att herr Ahlberg efter denna förklaring inte misstänker mig för att på något sätt vilja skärpa motsättningarna; min avsikt har tvärtom varit att minska motsättningarna genom att argumentera mot den kritik, som framkommit, och därmed visa att här inte skett något fasansfullt, utan att dessa höjningar endast varit en gärd av rättvisa åt jordbrukets folk, så att de kan få vara med om den allmänna välförhållningen.

Jag hoppas att det skall bli ett gott samförstånd mellan konsumenter och producenter, ty det är den vägen vi måste gå.

Herr BJÖRNBERG: Herr talman! Jag beklagar att jag nödgas avbryta denna intressanta statistiska belysning av ändringarna beträffande löneklyftan, men jag lovar att avbrottet inte skall vara många sekunder.

Jag vill bara säga några ord till förmån för den reservation, som av herr Hægglblom i andra kammaren och mig avgivits med anledning av motionen nr 500 i denna kammare. Utskottet har nämligen beslutat avstyrka denna motion.

I motionen yrkas att arealbidrag skall utgå till de lantbrukare i Kalmar län, som fått sina vetearealer förstörda vid den stora översvämningen i Emådalen i fjol. Nu har utskottet visserligen föreslagit, att det belopp, som ställts till Kungl. Maj:ts förfogande för hjälp åt de lantbrukare, speciellt i Kalmar län och Norrbotten, som haft stora skörde-skador på grund av översvämningar, skall höjas från 200 000 till 350 000 kronor. Men de villkor, som är förknippade med den hjälpen, är myc-

ket restriktiva, och det gör att ett relativt litet antal lantbrukare kan komma i åtnjutande av denna hjälp.

Skörde-skadorna i Emådalen uppgick till omkring 800 000 kronor enligt länsstyrelsens beräkningar, fränsett skador på annan egendom än skörden. Det är den största översvämningsskatastrof som förekommit där i mannaminne. Nu vet alla, att det är omöjligt att genom försäkringar skydda sig mot förluster av detta slag. Man är i Emådalen mycket angelägen om att genom invallningar förebygga översvämningar, men utredningen i det avseendet har fördröjts, framför allt på grund av att den statliga lantbruksingenjörorganisationen inte har tillräckliga resurser.

Vi motionärer har ansett det vara ganska naturligt att dessa lantbrukare, som fått sina vetearealer förstörda av översvämningen, får arealbidrag liksom andra veteodlare, men vi har inte lyckats vinna gehör för den meningen inom utskottet, och vi har därför reservationsvis yrkat på en annan skrivning i utskottsbetänkandet, innebärande att Kungl. Maj:t skulle få möjlighet att genom de anvisningar, som utfärdas beträffande dessa arealbidrag, tillgodose motionens syfte, inte bara i Kalmar län utan även i andra delar av vårt land.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som avlåtits av herr Hægglblom och mig i detta ärende.

Häri instämde herr *Larsson, Nils Theodor*.

Herr WERNER: Herr talman! Jag har inte kunnat underlåta att med några ord belysa den härresande beskrivning av de s. k. retroaktiva grissubventionerna, som för en stund sedan så färgstarkt skildrades av herrar Svedberg och Spetz. Hela detta exempel är en konstruktion. Vi skall komma ihåg, att dessa subventioner endast utgår för en del av produktionsåret — en tredjedel eller möjligen närmare hälften — och förutsättningen för att få ett så jättelikt belopp som 120 000 kronor är att vederbörande

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

grisuppfödare har en grisgård på omkring 10 000 djur. Någon sådan finns inte i detta land. Men om vi antar att det finns en så gynnad individ, som alltså får ta emot 120 000 kronor i subventioner från statens sida, vad inträffar då? Jo, det finns någonting i det här landet som heter den progressiva beskattningen, vilken genast anmäler sig. Den här mannen skulle på ett beskattningsbart belopp av 120 000 kronor få en statlig skatt på 56 480 kronor och en kommunalskatt på 14 400 kronor. Han skulle alltså sammanlagt på dessa 120 000 kronor få en skatt på 70 880 kronor. Det skulle återstå omkring 49 000 kronor, alltså en jämförelsevis ändå rätt stor summa. Jag förutsätter emellertid att en man med en så industriellt betonad rörelse även har andra inkomster. Vi antar att dessa utgör 15 000 kronor. Han skulle då vid en beskattningsbar inkomst av 135 000 kronor få en sammanlagd skatt på 89 240 kronor. Återstoden blir alltså, om jag gör denna konstruktion, 30 860 kronor.

Om man räknar med en vikt av 80 kilogram per gris skulle denne man behöva 4 000 grisar — alltså det antal som erfordras för en subvention av 120 000 kronor för att producera 32 000 kilogram fläsk. Med de något över 30 000 kronor, som skulle återstå i det senare fallet, får han ett tillägg på priset av inte fullt 10 öre per kilo. Om man tar i betraktande den stegring av kraftfoderpriset, som ägt rum under produktionstiden, är kanske detta exempel, som levererats i propagandasyfte, inte så härresande som man ville göra gällande.

Jag skulle vidare när det gäller den tankegång, som kom till uttryck hos herr De Geer, vilja säga att vi i det här landet behöver en årlig spannmålsproduktion av omkring 850 000 ton brödsäd för att försörja vårt folk. Vi har siffror som visar att spannmålspriserna de två senaste åren legat 30 å 33 kronor under världsmarknadspriset per deciton. Om man multiplicerar 30 med 850, får man — jag avrundar talet — ett underpris på 250 miljoner kronor per år bara på posten brödsäd, vilket belopp alltså

landets jordbruksproduktion har subventionerat folkhushållet med i stället för att folkhushållet genom statsmedel subventionerar jordbruket. Det gör på två år en subvention på 500 miljoner kronor.

Nu gör herr De Geer jämförelser med järnhanteringen. Jag skulle vilja fråga herr De Geer: Vilken av dessa hanteringar har största förmågan att genom sin produktion bära denna subvention till folkhushållet, jordbruket med dess tusentals små produktionsenheter eller järnhanteringen som väl i sina utdelningsdividender visar helt andra resultat än vad jordbruket gör?

Jag är ledsen över att jag behövt ta till orda i denna debatt. Men när man lyssnar till inläggen från vissa folkparti-representanter, som ju som vanligt levererar en mångfald uppfattningar — jag tänker särskilt på herr Spetz som med sina konstruktioner rörde sig på överklighetens utmarker — kan man inte underlåta att framkalla vissa vålnader från en gången tid, nämligen den tid, då folkpartiet, eller, som det då hette, de folkfrisinnade, under herrar Ekmans och Hamrins regim svarade för jordbrukspolitiken i det här landet. Jag tänker härvid närmast på krisåren 1929—1932. Det var en tid, då tusentals jordbrukare hotades av ekonomisk ruin och att kastas ut från gård och grund. Jordbrukspri-serna sjönk dag för dag till ruinerande värden. Man sade då från ledande håll: »Låt de ekonomiska krafternas fria spel ta ut sin rätt och låt krisen gå till självläke-dom!» Denna självläke-dom skulle ha lett till att tiotusentals jordbrukare hade kastats ut från gård och grund. När sedan frågan om hjälpen till jordbruket kom på tal, klövs detta parti i ungefär två lika delar. Man ställer sig den frågan: Vilken del var det som representerade jordbruket, och vilken del var det som representerade folkpartiets uppfattning i jordbrukspolitiken?

Jag tror, herr talman, att vid dessa dystra minnen från tider som gått finns det nog gamla jordbrukare som i stilla stunder ber, att alla goda makter måtte bevara oss från att låta folkpartiet ännu

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

en gång få ansvara för jordbrukspolitiken i detta land.

Herr DE GEER: Jag skall be att få svara herr Werner.

Summan 500 miljoner kronor bestri-der jag inte riktigheten av. Jordbruket har nog hjälpt näringslivet med det beloppet, men jag hävdar att järnhante-ringen har hjälpt det svenska näringsli-vet med minst lika mycket under de två senaste åren, genom skillnaden i priser inom landet och på världsmarknaden.

Sedan har vi skillnaden i bärkraft. Ja, herr Werner, jag skall gärna medge att i dagens läge har järnhanteringen stö-
re bärkraft än jordbruket, men hur var det för 15 eller 20 år sedan? Herr Wer-ner har inte haft tillfälle att vandra den förödmjukelsens smärtsamma stig som det innebär att gå till bankdirektörer och be om krediter. För 15—20 år sedan blev man utkörd, om man kom i sådant ären-de från järnhanteringen. Med uppräckta både fötter och händer blev man avvi-sad. Ett järnhanteringshypotek var det sämsta man kunde ha. Därom vittnar också den stora järnverksdöden. För 40 år sedan hade vi 100 järnbruk i landet, nu har vi 20. Ja, jordbruket har på sätt och vis redan gått samma väg genom ra-tionaliseringen, och det är den kungsväg som vi båda skall gå för att klara situa-tionen även i framtiden.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yr-kats propositioner komme att framstäl-las särskilt angående varje punkt av ut-skottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan och särskilt beträffande ut-skottets motivering.

I fråga om punkten A, fortsatte herr talmannen, hade yrkats 1:o) att vad ut-skottet hemställt skulle bifallas; 2:o), av herr *Nilsson, Hjalmar*, att utskottets hemställan skulle bifallas med de änd-ringar, som förordats i motsvarande del i den av honom m. fl. vid utlåtandet av-givna, med 2 betecknade reservationen; 3:o), av herr *Svedberg*, att kammaren

skulle bifalla utskottets hemställan med de ändringar, som förordats i den av honom och herr Jacobson i Vilhelmina vid utlåtandet anförda, med 3 beteckna-de reservationen; 4:o), av herr *Näslund*, att utskottets hemställan skulle bifallas med de ändringar, som påyrkats i mot-svarande del av den av honom m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 5 beteckna-de reservationen; 5:o), av herr *Persson, Ola*, att kammaren skulle bifalla utskot-tets hemställan med de ändringar, som föranleddes av bifall till motionerna I: 501 och II: 631; samt 6:o), av herr *Pers-son, Karl*, att utskottets hemställan skul-le bifallas med de ändringar, som för-anleddes av bifall till motionen I: 464.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med överbäggande ja besvarad.

Herr *Svedberg* begärde votering, i an-ledning varav herr talmannen upptog vart och ett av de återstående yrkande-na med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontrapropo-sition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig fin-na de härå avgivna svaren hava utfallit med överbäggande ja för deras mening, som ville till kontraproposition antaga bifall till herr Svedbergs yrkande.

Herr *Spetz* åskade emellertid votering om kontrapropositionens innehåll, i an-ledning varav och sedan till kontrapro-position därvid antagits bifall till herr Näslunds yrkande, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraproposition i hu-vudvoteringen angående jordbruksut-skottets utlåtande nr 39 punkten A an-tager bifall till herr Svedbergs yrkande röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraproposition i nämnda votering antagits bifall till herr Näslunds yrkande.

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes här efter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 71;

Nej — 26.

Därjämte hade 40 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 39 punkten A, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med de ändringar, som förordats i den av herrar Svedberg och Jacobson i Vilhelmina vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Svedberg* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 84;

Nej — 35.

Därjämte hade 18 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Rörande punkten B, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i motsvarande del av den av

herr Hjalmar Nilsson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Därefter gjordes propositioner enligt berörda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Sedermera gjordes enligt de beträffande punkten C förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i punkterna C och D i den av herr Näslund m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

I fråga om utskottets motivering, yttrade nu vidare herr talmannen, hade yrkats dels, av herr *Björnberg*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av honom och herr Hæggbloom vid utlåtandet avgivna, med 4 betecknade reservationen, dels ock att nämnda yrkande skulle avslås.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på avslag å herr Björnbergs yrkande vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Björnberg* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter givnen varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som beträffande motiveringen i jordbruksutskottets utlåtande nr 39 avslår det förslag, som innefattas i den av herrar Björnberg och Hæggbloom vid utlåtandet avgivna, med 4 betecknade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages nämnda förslag.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Ang. ändringar i den statliga beskattningen.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 31 mars 1952 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 213, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

2) förordning om ändring i förordningen den 26 juni 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt;

3) förordning om ändring i förordningen den 26 juli 1947 (nr 577) om statlig förmögenhetsskatt;

4) förordning om ändring i taxeringsförordningen den 28 september 1928 (nr 379);

5) förordning om ändring i uppbördsförordningen den 31 december 1945 (nr 896);

6) förordning med bestämmelser om begränsning av skatt i vissa fall;

7) förordning med bestämmelser om begränsning i vissa fall av preliminär skatt; samt

8) förordning om ändring i förordningen den 26 juli 1947 (nr 581) om kvarlåtenskapsskatt.

Propositionen grundade sig på 1949 års skatteutrednings betänkande angående den statliga direkta beskattningen och avsåg en omläggning i vissa avseenden av fysiska personers beskattning med verkan från och med den 1 januari 1953.

I propositionen hade föreslagits, att de statliga ortsavdragen för gifta skattskyldiga skulle bestämmas till följande belopp: i ortsgrupp I 3 360 kronor, i ortsgrupp II 3 520 kronor, i ortsgrupp III 3 680 kronor, i ortsgrupp IV 3 840 kronor och i ortsgrupp V 4 000 kronor.

Ogift skattskyldig (varmed jämställs änkling, änka eller fränskild), som haft hemmavarande eller av den skattskyldige helt eller delvis underhållet barn, för vilket rätt till allmänt barnbidrag förelegat, hade föreslagits skola åtnjuta ortsavdrag med följande belopp: i ortsgrupp I 2 520 kronor, i ortsgrupp II 2 640 kronor, i ortsgrupp III 2 760 kronor, i ortsgrupp IV 2 880 kronor och i ortsgrupp V 3 000 kronor. Om barnet icke stått under den skattskyldiges vårdnad skulle nu nämnt ortsavdrag åtnjutas endast om den skattskyldige icke levtt tillsammans med den som hade vårdnaden om barnet.

För ensamstående skattskyldig hade föreslagits, att den nu förekommande reduceringen av det statliga ortsavdraget vid stigande inkomst skulle upphöra att gälla. Ortsavdraget skulle alltså enligt förslaget utgå med fast belopp även för ensamstående, nämligen i ortsgrupp I 1 680 kronor, i ortsgrupp II 1 760 kronor, i ortsgrupp III 1 840 kronor, i ortsgrupp IV 1 920 kronor och i ortsgrupp V 2 000 kronor.

Beträffande fysiska personer, oskifta dödsbon och familjestiftelser hade föreslagits, att den statliga inkomstskattens grundbelopp skulle beräknas enligt två progressiva skiktskalor, den ena avsedd för sådana skattskyldiga, vilkas ortsavdrag beräknades enligt de för gift skattskyldig gällande grunderna, och den andra avsedd för övriga hithörande skattskyldiga. Grundbeloppet skulle enligt skalorna beräknas till 12 procent av den beskattningsbara inkomsten så länge denna icke överstege i den förra skalan 8 000 kronor och i den senare skalan 4 000 kronor. Den högsta skattesatsen var i båda skalorna 65 procent.

Den nuvarande sambeskattningen av äkta makar hade föreslagits alltjämt skola bibehållas. För det beskattningsår, varunder makar ingått äktenskap, skulle de dock kommunalt och statligt taxeras såsom av varandra oberoende skattskyldiga. Vid beräkningen av kommunalt och statligt ortsavdrag hade föreslagits, att makarna skulle tillgodoföras hälften var av det gemensamma ortsavdraget. I den

Ang. ändringar i den statliga beskattningen.

mån sådant avdrag icke kunde utnyttjas av den ena maken skulle det tillgodoräknas den andra maken. Vid taxeringen till statlig inkomstskatt skulle därefter skatten fördelas mellan makarna efter förhållandet mellan deras beskattningsbara inkomster, icke såsom för närvarande i förhållande till deras taxerade inkomster.

Det s. k. förvärvsavdraget för gift kvinna med egen inkomst av rörelse eller av eget arbete hade föreslagits vid taxering till statlig inkomstskatt skola, i den mån inkomsten därtill försloge, utgå med högst 300 kronor eller, om den gifta kvinnan haft hemmavarande barn för vilket rätt till allmänt barnbidrag föreläggat, med 300 kronor jämte 10 procent av nämnda inkomst, sammanlagt dock högst med 1 000 kronor. Tillika hade föreslagits, att gift man, som haft inkomst av jordbruksfastighet eller av rörelse och vars hustru utfört arbete i förvärvskällan till ett värde av minst 300 kronor, skulle, om och i den mån inkomsten i förvärvskällan därtill försloge, vid taxering till statlig inkomstskatt äga rätt till avdrag med 300 kronor. De nu nämnda avdragen finge dock för makarna tillsammans icke överstiga 300 respektive 1 000 kronor. Någon ändring i bestämmelserna om gift kvinnas förvärvsavdrag vid taxering till kommunalskatt hade icke föreslagits.

I det under 3 upptagna förslaget till förordning om ändring i förordningen om statlig förmögenhetsskatt voro 8 och 10 §§ samt 11 § 1 mom. så lydande:

8 §.

Har skattskyldig hemmavarande barn, som icke fyllt 21 år, skall, därest barnets till statlig inkomstskatt beräknade beskattningsbara inkomst icke uppgår till minst 20 kronor, den skattskyldige taxeras jämväl för barnets förmögenhet. I den skattskyldiges skattepliktiga förmögenhet inbegripes i sådant fall jämväl barnets förmögenhet.

10 §.

Fysisk person, oskift dödsbo, utländskt bolag eller i 10 § 1 mom. förordningen om statlig inkomstskatt omförmäld familjestiftelse skall icke utgöra statlig förmögenhetsskatt, därest den beskattningsbara förmögenheten icke överstiger 50 000 kronor.

Ej heller — — 5 000 kronor.

11 §.

1 mom. Statlig förmögenhetsskatt skall för fysisk person, oskift dödsbo, utländskt bolag samt i 10 § 1 mom. förordningen om statlig inkomstskatt omförmäld familjestiftelse utgöra:

när den beskattningsbara förmögenheten icke överstiger 100 000 kronor: fem promille av den del av den beskattningsbara förmögenheten, som överstiger 50 000 kronor, dock lägst en krona;

när den beskattningsbara förmögenheten överstiger

100 000 men icke	150 000 kr.:	250 kr. för	100 000 kr. och	8 ‰ av återstoden;
150 000 „ „	200 000 „ :	650 „ „	150 000 „ „	10 ‰ „ „ :
200 000 „ „	400 000 „ :	1 150 „ „	200 000 „ „	13 ‰ „ „ ;
400 000 „ „	1 000 000 „ :	3 750 „ „	400 000 „ „	16 ‰ „ „ ;
1 000 000 kr.		13 350 „ „	1 000 000 „ „	18 ‰ „ „ .

I sammanhang med förevarande kungl. proposition hade utskottet till behandling förehått ett flertal i ämnet väckta motioner.

I de likalydande motionerna I: 288 av herr Ohlön m. fl. och II: 385 av herr Ohlin m. fl. hade hemställts, att riksdagen måtte antaga de av 1949 års skatteutredning i dess betänkande angående

den statliga direkta beskattningen framlagda, i motionerna refererade förslagen med av motionärerna angivna avvikelser samt att riksdagen måtte hemställa hos Kungl. Maj:t om en utredning på vad sätt enklast en omräkning av skattskalorna kunde äga rum, när viss höjning av prisnivån inträffat, för att genom en sådan omräkning förebygga en icke avsedd höjning av skattetrycket.

Ang. ändringar i den statliga beskattningen.

I de likalydande motionerna I: 470 av fru *Lindström* m. fl. och II: 615 av fru *Eriksson* i Stockholm m. fl. hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att det av Kungl. Maj:t i proposition nr 213 föreslagna förvärvsavdraget av högst 1 000 kronor till förvärvsarbetande gift kvinna måtte tillämpas utan den inskränkande bestämmelsen, att vederbörande skulle ha barn att vårda.

I de likalydande motionerna I: 483 av herrar *Öhman* och *Ola Persson* samt II: 648 av herr *Hagberg* i Luleå m. fl. hade hemställts, att riksdagen måtte besluta om vissa i motionen angivna ändringar i 4 § 2 mom. och 8 § 1 mom. i det under 2 upptagna förslaget till förordning om ändring i förordningen om statlig inkomstskatt, avseende höjning av det s. k. förvärvsavdraget för gift kvinna och av de statliga ortsavdragen.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande betänkandet på anförda skäl hemställt,

A) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 213,

1) för sin del antaga det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

2) antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning om ändring i förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt;

3) antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning om ändring i förordningen den 26 juli 1947 (nr 577) om statlig förmögenhetsskatt;

4) för sin del antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning om ändring i taxeringsförordningen den 28 september 1928 (nr 379);

5) för sin del antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning om ändring i uppbördsförordningen den 31 december 1945 (nr 896);

6) antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning med bestämmelser om begränsning av skatt i vissa fall;

7) antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning med bestämmelser om begränsning i vissa fall av preliminär skatt; samt

8) antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning om ändring i förordningen den 26 juli 1947 (nr 581) om kvarlåtenskapsskatt;

B) att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 5 av herrar *Gustaf Elofsson* och *Fridolf Jansson* samt II: 6 av herr *Andersson* i Björk-äng m. fl.,

2) de likalydande motionerna I: 212 av herr *Ewerlöf* m. fl. och II: 284 av herr *Hjalmarson* m. fl.,

3) de likalydande motionerna I: 213 av herr *Nils Theodor Larsson* och II: 135 av herr *Jonsson* i Skedsbygd m. fl.,

4) de likalydande motionerna I: 215 av herr *Gustaf Karlsson* m. fl. samt II: 286 av herrar *Larsson* i Luttra och *Nilsson* i Landskrona,

5) de likalydande motionerna I: 288 av herr *Ohlon* m. fl. och II: 385 av herr *Ohlin* m. fl.,

6) de likalydande motionerna I: 289 av herr *Öhman* m. fl. och II: 384 av herr *Hagberg* i Luleå m. fl.,

7) de likalydande motionerna I: 293 av herr *Petrén* och II: 380 av herr *Kollberg*,

8) de likalydande motionerna I: 470 av fru *Lindström* m. fl. och II: 615 av fru *Eriksson* i Stockholm m. fl.,

9) de likalydande motionerna I: 474 av herrar *Osvald* och *Nord* samt II: 644 av fröken *Liljedahl* m. fl.,

10) de likalydande motionerna I: 481 av herrar *Cassel* och *Björnberg* samt II: 645 av herrar *Edström* och *Fagerholm*,

11) de likalydande motionerna I: 482 av herr *Alfred Nilsson* m. fl. och II: 646 av herr *Strandh* m. fl.,

12) de likalydande motionerna I: 483 av herrar *Öhman* och *Ola Persson* samt II: 648 av herr *Hagberg* i Luleå m. fl.,

13) de likalydande motionerna I: 484 av herrar *Sunne* och *Söderquist* samt II: 649 av herr *Sjölin* och fru *Sandström*,

Ang. ändringar i den statliga beskattningen.

14) motionen I: 485 av herrar Anderberg och Lodenius,

15) motionen II: 136 av herr Jonsson i Skedsbygd m. fl., såvitt motionen upptagits till behandling i detta betänkande,

16) motionen II: 616 av herrar Nilsson i Bästekille och Östlund ävensom

17) motionen II: 647 av fru Gärde Widemar,

måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet förut i betänkandet anfört och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Reservationer hade avgivits

I) av herrar *Kristensson* i Osby, *Petrén*, *Sjölin* och *Anderson* i Sundsvall, vilka på åberopade grunder ansett, att utskottet bort hemställa,

A) att riksdagen måtte, med förklaring att Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 213 icke kunnat av riksdagen oförändrad bifallas ävensom i anledning av vissa under punkten angivna motioner,

1) för sin del antaga det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370) med de ändringar, att 46 § 3 mom. och 48 § 2 mom. erhöles ändrad lydelse på sätt reservationen visade;

2) antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning om ändring i förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt med de ändringar, att 4 § och 8 § 1 mom. erhöles ändrad lydelse på sätt i reservationen angivits;

3) antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning om ändring

i förordningen den 26 juli 1947 (nr 577) om statlig förmögenhetsskatt med de ändringar, att 8 §, 10 § och 11 § 1 mom. erhöles ändrad lydelse på sätt nedan angives.

8 §.

Har skattskyldig hemmavarande barn, som icke fyllt 16 år, skall, därest barnets till statlig inkomstskatt beräknade beskattningsbara inkomst icke uppgår till minst 20 kronor, den skattskyldige taxeras jämväl för barnets förmögenhet. I den skattskyldiges skattepliktiga förmögenhet inbegripes i sådant fall jämväl barnets förmögenhet.

10 §.

Skattskyldig, som under beskattningsåret varit gift och levt tillsammans med andra maken, skall icke utgöra statlig förmögenhetsskatt, därest den beskattningsbara förmögenheten icke överstiger 60 000 kronor. Annan fysisk person, oskift dödsbo, utländskt bolag eller i 10 § 1 mom. förordningen om statlig inkomstskatt omfördad familjestiftelse skall icke utgöra sådan skatt, därest den beskattningsbara förmögenheten icke överstiger 50 000 kronor.

Ej heller — — — 5 000 kronor.

11 §.

1 mom. Statlig förmögenhetsskatt skall för fysisk person, som avses i 8 § 1 mom. andra stycket förordningen om statlig inkomstskatt, utgöra:

när den beskattningsbara förmögenheten icke överstiger 100 000 kronor: fem promille av den del av den beskattningsbara förmögenheten, som överstiger 60 000 kronor, dock lägst en krona;

när den beskattningsbara förmögenheten överstiger

100 000 men icke 150 000 kr.:	200 kr. för 100 000 kr. och 10 ‰ av återstoden;
150 000 » » 200 000 » :	700 » » 150 000 » » 14 ‰ » » ;
200 000 » » 300 000 » :	1 400 » » 200 000 » » 18 ‰ » » ;
300 000 kr.	3 200 » » 300 000 » » 22 ‰ » » .

Ang. ändringar i den statliga beskattningen.

För annan fysisk person så ock för när den beskattningsbara förmögenhet
 oskift dödsbo, utländskt bolag samt i heten icke överstiger 100 000 kronor:
 10 § 1 mom. förordningen om statlig fem promille av den del av den beskatt-
 inkomstskatt omförmäld familjestiftelse ningsbara förmögenheten, som översti-
 skall den statliga förmögenhetsskatten ger 50 000 kronor, dock lägst en krona;
 utgöra:

när den beskattningsbara förmögenheten överstiger

100 000 men icke 150 000 kr:	250 kr.	för 100 000 kr. och 10 $\frac{0}{100}$ av återstoden;
150 000 " " 200 000 :	750 " "	150 000 " " 14 $\frac{0}{100}$ " " ";
200 000 " " 300 000 :	1 450 " "	200 000 " " 18 $\frac{0}{100}$ " " ";
300 000 kr.	3 250 " "	300 000 " " 22 $\frac{0}{100}$ " " .

4) för sin del antaga det vid propo-
 sitionen fogade förslaget till förordning
 om ändring i taxeringsförordningen den
 28 september 1928 (nr 379);

5) för sin del antaga det vid propo-
 sitionen fogade förslaget till förordning
 om ändring i uppbördsförordningen den
 31 december 1945 (nr 896);

6) antaga det vid propositionen fo-
 gade förslaget till förordning med be-
 stämmelser om begränsning av skatt i
 vissa fall;

7) antaga det vid propositionen foga-
 de förslaget till förordning med bestä-
 melser om begränsning i vissa fall av
 preliminär skatt;

8) antaga följande

Förslag
till

**förordning om upphävande av förordning-
 en den 26 juli 1947 (nr 581) om
 kvarlåtenskapsskatt.**

Häri genom förordnas, att förordning-
 en den 26 juli 1947 om kvarlåtenskaps-
 skatt skall upphöra att gälla med ut-
 gången av juni månad 1952.

9) hemställa hos Kungl. Maj:t om en
 utredning på vad sätt enklast en omräk-
 ning av skatteskalorna kunde äga rum,
 när viss höjning av prisnivån inträffat,
 för att genom en sådan omräkning före-
 bygga en icke avsedd höjning av skatte-
 trycket;

B) att vissa under denna punkt upp-
 räknade motioner måtte, i den mån de
 icke kunde anses besvarade genom vad

reservanterna förut anfört och hemställt,
 av riksdagen lämnas utan åtgärd;

II) av herrar *Velander, Magnusson och
 Hagberg* i Malmö, vilka ansett, att ut-
 skottets yttrande bort hava den lydelse,
 som i denna reservation angivits, samt
 att utskottet bort hemställa,

A) att riksdagen måtte, med förkla-
 rande att Kungl. Maj:ts förevarande pro-
 position nr 213 icke kunnat av riksdag-
 en oförändrad bifallas ävensom i an-
 ledning av vissa under punkten omför-
 mällda motioner,

1) för sin del antaga det vid propo-
 sitionen fogade förslaget till lag om änd-
 ring i kommunalskattelagen den 28 sep-
 tember 1928 (nr 370) med de ändring-
 ar av 46 § 3 mom., 48 § 2 mom. och
 65 § samt av anvisningarna till 20 §
 punkt 2 och 46 § punkt 3 som i reser-
 vationen angivits;

2) antaga det vid propositionen fo-
 gade förslaget till förordning om änd-
 ring i förordningen den 26 juli 1947 (nr
 576) om statlig inkomstskatt med de
 ändringar av 4 § och 8 § 1 mom., re-
 servationen visade;

3) antaga det vid propositionen foga-
 de förslaget till förordning om ändring
 i förordningen den 26 juli 1947 (nr 577)
 om statlig förmögenhetsskatt med de
 ändringar av 8 och 10 §§ samt 11 § 1
 mom., som framginge av följande ly-
 delse:

8 §.

Har skattskyldig hemmavarande barn
 under 16 år, skall, därest barnets till
 statlig inkomstskatt beräknade beskatt-

Ang. ändringar i den statliga beskattningen.

ningsbara inkomst icke uppgår till minst 20 kronor, den skattskyldige taxeras jämväl för barnets förmögenhet. I den skattskyldiges skattepliktiga förmögenhet inbegripes i sådant fall jämväl barnets förmögenhet.

10 §.

Skattskyldig, som under beskattningsåret varit gift och levit tillsammans med andra maken, skall icke utgöra statlig förmögenhetsskatt, därest den beskattningsbara förmögenheten icke överstiger 75 000 kronor. Annan fysisk person, oskift dödsbo, utländskt bolag eller i 10 § 1 mom. förordningen om statlig inkomst-

skatt omförmäld familjestiftelse skall icke utgöra sådan skatt, därest den beskattningsbara förmögenheten icke överstiger 50 000 kronor.

Ej heller — — — 5 000 kronor.

11 §.

1 mom. Statlig förmögenhetsskatt skall för fysisk person, som avses i 8 § 1 mom. andra eller tredje stycket förordningen om statlig inkomstskatt, utgöra:

när den beskattningsbara förmögenheten icke överstiger 100 000 kronor: fem promille av den del av den beskattningsbara förmögenheten, som överstiger 75 000 kronor, dock lägst en krona;

när den beskattningsbara förmögenheten överstiger

100 000 men icke 150 000 kr.:	125 kr.	för 100 000 kr. och 10 ‰ av återstoden;
150 000 „ „ 200 000 „ :	625 „ „	150 000 „ „ 14 ‰ „ „ ;
200 000 „ „ 300 000 „ :	1 325 „ „	200 000 „ „ 18 ‰ „ „ ;
300 000 kr.	: 3 125 „ „	300 000 „ „ 22 ‰ „ „ .

För annan fysisk person så ock för oskift dödsbo, utländskt bolag samt i 10 § 1 mom. förordningen om statlig inkomstskatt omförmäld familjestiftelse skall den statliga förmögenhetsskatten utgöra:

när den beskattningsbara förmögenheten icke överstiger 100 000 kronor: fem promille av den del av den beskattningsbara förmögenheten, som överstiger 50 000 kronor, dock lägst en krona;

när den beskattningsbara förmögenheten överstiger

100 000 men icke 150 000 kr.:	250 kr.	för 100 000 kr. och 10 ‰ av återstoden;
150 000 „ „ 200 000 „ :	750 „ „	150 000 „ „ 14 ‰ „ „ ;
200 000 „ „ 300 000 „ :	1 450 „ „	200 000 „ „ 18 ‰ „ „ ;
300 000 kr.	: 3 250 „ „	300 000 „ „ 22 ‰ „ „ .

4) för sin del antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning om ändring i taxeringsförordningen den 28 september 1928 (nr 379);

5) för sin del antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning om ändring i uppbördsförordningen den 31 december 1945 (nr 896);

6) antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning med bestämmelser om begränsning av skatt i vissa fall;

7) antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning med bestämmelser om begränsning i vissa fall av preliminär skatt; samt

8) antaga följande

Förslag**till**

förordning om upphävande av förordningen den 26 juli 1947 (nr 581) om kvarlåtenskapsskatt.

Härigenom förordnas, att förordningen den 26 juli 1947 om kvarlåtenskapsskatt skall upphöra att gälla med utgången av juni månad 1952.

B) att följande — — — (lika med utskottet) — — — utan åtgärd;

III) av herrar *Gustaf Elofsson*, *Werner* och *Jonsson* i Skedsbygd, vilka biträtt utskottets yttrande utom i fråga om

Ang. ändringar i den statliga beskattningen.

dyrortsgrupperingen, förmögenhetsskatteskalan och kvarlåtenskapsskatten samt under hänvisning till vad de rörande dessa spörsmål anført ansett, att utskottet bort hemställa,

A) att riksdagen måtte, med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 213 icke kunnat av riksdagen oförändrad bifallas samt i anledning av vissa under punkten angivna motioner,

1) för sin del antaga det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370) med den ändringen, att 48 § 2 mom. erhöles den avfattning, reservationen visade;

2) antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning om ändring i förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt med den ändringen, att 8 § erhöles den lydelse, som i reservationen angivits;

3) antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning om ändring i förordningen den 26 juli 1947 (nr 577) om statlig förmögenhetsskatt med den ändringen, att 11 § 1 mom. erhöles följande lydelse:

Statlig förmögenhetsskatt skall för fysisk person, oskift dödsbo, utländskt bolag samt i 10 § 1 mom. förordningen om statlig inkomstskatt omförmäld familjestiftelse utgöra:

när den beskattningsbara förmögenheten icke överstiger 100 000 kronor: fem promille av den del av den beskattningsbara förmögenheten, som överstiger 50 000 kronor, dock lägst en krona;

när den beskattningsbara förmögenheten överstiger

	$\frac{\%}{\infty}$
100 000— 150 000	6
150 000— 200 000	8
200 000— 300 000	10
300 000— 500 000	12
500 000—1 000 000	14
1 000 000—	16

4) för sin del antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning

om ändring i taxeringsförordningen den 28 september 1928 (nr 379);

5) för sin del antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning om ändring i uppbördsförordningen den 31 december 1945 (nr 896);

6) antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning med bestämmelser om begränsning av skatt i vissa fall;

7) antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning med bestämmelser om begränsning i vissa fall av preliminär skatt;

8) antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning om ändring i förordningen den 26 juli 1947 (nr 581) om kvarlåtenskapsskatt;

9) i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt utredning syftande till kvarlåtenskapsskattens avskaffande;

B) att vissa under förevarande punkt uppräknade motioner måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad reservanterna förut anført och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd;

IV) av herr *Henriksson*, som ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, och avslutas med en hemställan,

A) att riksdagen måtte bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 213 med den ändring däri, som förordats i de likalydande motionerna I: 470 av fru Lindström m. fl. och II: 615 av fru Eriksson i Stockholm m. fl. samt alltså

1) för sin del antaga det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

2) antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning om ändring i förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt med den ändringen, att 4 § 2 mom. erhöles den lydelse, som i reservationen angivits;

3) antaga det — — — (lika med utskottets hemställan i punkterna A 3—A 8) — — — om kvarlåtenskapsskatt;

Ang. ändringar i den statliga beskattningen.

B) att vissa under denna punkt uppräknade motioner måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad reservanterna förut anfört och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

De i reservationerna I och II framlagda förslagen till ändrad lydelse av 46 § 3 mom. kommunalskattelagen, vilka saknade motsvarighet i Kungl. Maj:ts av utskottet tillstyrkta förslag, inneburo bland annat vidgad rätt till förvärvsavdrag för gift kvinna vid den kommunala beskattningen.

Beträffande 48 § 2 mom. kommunalskattelagen hade i reservationen I föreslagits dels att det kommunala ortsavdraget skulle fastställas till samma belopp i ortsgrupp I som i ortsgrupp II och dels att änkor och änklingar skulle erhålla rätt att till och med beskattningsåret efter det dödsfallet inträffat bibehålla det större ortsavdrag, vilket gällde för äkta makar. Det förra förslaget hade framställts även i reservationerna II och III. I reservationen II hade vidare föreslagits, att änkor och änklingar skulle äga åtnjuta det högre ortsavdraget vid taxering för det beskattningsår, under vilket maken avlidit.

Med avseende på 4 § 1 mom. förordningen om statlig inkomstskatt, vilket moment icke upptagits i det av Kungl. Maj:ts framlagda förordningsförslaget, hade i reservationerna I och II föreslagits ett tillägg, innebärande rätt för skattskyldig att åtnjuta avdrag för honom påförd statlig förmögenhetsskatt.

I fråga om 4 § 2 mom. i nyssnämnda förordning hade i reservationerna I, II och IV föreslagits från Kungl. Maj:ts förslag avvikande regler beträffande förvärvsavdraget för gift kvinna.

I fråga om 8 § 1 mom. i samma förordning innehöllo reservationerna I, II och III samma förslag beträffande de statliga ortsavdragen, som i berörda reservationer framställts med avseende på de kommunala ortsavdragen.

Angående sättet för utlåtandets fördragning yttrade

Herr SJÖDAHL: Herr talman! I avseende å föredragningen av bevillningsutskottets betänkande nr 50 får jag hemställa,

att detsamma må företagas till avgörande punktvis samt var och en av punkterna A 1, A 2 och A 3 på det sätt, att först föredrages det av utskottet i punkten tillstyrkta författningsförslaget, i den mån så erfordras, paragrafvis och momentvis, med anvisningar, där sådana förekomma, samt slutbestämmelse, ingress och rubrik sist, varefter utskottets hemställda föredrages;

att vid behandlingen av det författningsrum, varom först uppstår överläggning, denna må omfatta betänkandet i dess helhet; samt

att författningstext ej må behöva uppläsas i vidare mån, än sådant av någon kammarens ledamot begäres.

Vad herr Sjödahl sålunda hemställt bifölls.

I enlighet härmed föredrogs nu

Punkten A 1.

Det av utskottet tillstyrkta förslaget till lag om ändring i kommunalskattelagen.

52 §.

Herr PETRÉN: Herr talman! Alltsedan 1947 års skattereform kom till, en skattereform som genomfördes under stora motsättningar, har det pågått en debatt kring verkningarna av vårt nu gällande skattesystem. Under tiden har skattetrycket ständigt skärpts genom det fortlöpande penningvärdefallet som regeringens politik inte har måktat bemästra. År 1949 ansåg vi inom folkpartiet att tiden var mogen för att gå från diskussion till handling och föreslog en tioprocentig sänkning av skatterna genom en sänkning av uttagsprocenten från 100 % till 90 %, detta som ett provisorium i väntan på resultatet från den bland annat av oss begärda utredning som fick namnet 1949 års skatteutredning.

Ingen lär väl nu mot bakgrunden av de budgetförslag vi har haft under de gångna åren och det nuvarande vilja bestrida att den skattesänkning vi ensamma

Ang. ändringar i den statliga beskattningen.

stred för senast år 1950 inte skulle ha varit genomförbar. Denna skattesänkning skulle ha kommit att fullt omfatta budgetåren 1950/1951 och 1951/1952. Vi står nu inför beslut om den skatt som skall gälla från och med den 1 januari 1953. Nu föreligger resultatet av 1949 års skatteutredning som avlämnade sitt betänkande i höstas.

Denna utredning hade som uppgift, enligt vad det heter i direktiven, att söka skapa större klarhet om statsbeskattningens verkningar i olika avseenden, på sparande, arbetsvilja och företagsamhet, göra en översyn av skattesystemet och lägga fram förslag till de skattelättnader som denna undersökning kunde leda till. Denna parlamentariskt tillsatta utredning har i motsats till, skulle jag tro, alla tidigare skattekommittéer kommit till enighet i de väsentligaste frågorna.

Vad säger då 1949 års skattekommitté? Jo, den säger: »Vår undersökning rörande de direkta skatternas verkningar har givit oss stöd för den uppfattningen, att en lättnad i den direkta beskattningen är ett samhällsintresse av största betydelse. Främst med hänsyn till arbetsvilja och deklarationsmoral finner vi det angeläget att det nuvarande trycket av den direkta beskattningen mildras.» Och vidare: »Utöver den kommande ortsavdragsreformen, vars skattelindrande effekt inskränker sig till de lägre inkomstskikten, erfordras emellertid lättnader i den statliga direkta beskattningen av mera *allmän* omfattning.»

Detta är klart besked. Så lägger utredningen fram sitt förslag till nytt skattesystem, ett system där ortsavdraget för gift göres dubbelt så stort som för ensamstående, där skatteskalorna utformas så, att skatten blir proportionell i stället för progressiv upp till en viss gräns. För äkta makar gäller detta till en taxerad inkomst av 12 000 kronor. Intill detta inkomtsläge bortfaller sålunda marginalskatteproblemet. På varje merinkomst utgår där alltid lika stor del i skatt, nämligen 12 procent. Skatteskalorna är så utformade, att skattesänkning sker över hela linjen, och den högsta skatteprocenten sänks från 70 till 65. I dagens läge

skulle detta förslag innebära ett skattebortfall av 630 miljoner kronor. Det låter kanske mycket, men det återför ändå inte det samlade skattetrycket mer än till närheten av vad det var år 1947. Så mycket har penningvärdets fall bidragit till att skärpa skattetrycket.

Kommitténs förslag har mottagits utomordentligt väl av remissinstanserna och även lagts till grund för Kungl. Maj:ts förslag som nu också blivit utskottets. Nå, härmed borde väl allt vara bra. Nej, nu inträffar något som slår sönder det hela. Departementschefen lägger fram förslaget med en uttagningsprocent av 110. Härigenom blir skattesänkningen endast hälften av vad skattekommittén föreslagit och för resten inte ens det, då penningvärdet, sedan utredningens förslag framlades, har fortsatt att dala. Vidare får skattesänkningen ingalunda den allmänna omfattning som skattekommittén förutsatte och ansåg så viktig. Vad säger nu skattekommittén om uttagningsprocenten? Jo, följande: »Vid skalornas utformning ha vi utgått från att grundbeloppet skall uttagas med 100 %. Det är enligt vår mening en väsentlig förutsättning att övergången till systemet sker vid grundbeloppets nivå.» Även här är det ett klart besked från skattekommittén, men detta tycks inte bekymra finansministern. Med 110 procents uttag blir skattesänkningen endast ofullständig och även så obetydlig, att den knappast kan ge den stimulans åt arbetsvilja och sparande som skatteutredningen syftat till. En sådan sänkning kan inte heller inverka på deklarationsmoralen. Vi får nämligen inte glömma att finansministern under ungefär ett halvt år hållit frågan öppen om vilken ställning han komme att inta till uttagningsprocenten, och under tiden har det givetvis knutits förhoppningar till ett genomförande av 1949 års skattekommittés förslag i obeskuret skick.

Jag är rädd för att det nu kan bli en motreaktion i stället för en stimulans. Man ger upp hoppet om att statsmakterna verkligen allvarligt syftar till en fortsatt skattesänkning. För min del drar jag mig inte för att säga, att 1949 års

Ang. ändringar i den statliga beskattningen.

skatteutrednings arbete blir förfelat med 110 procents uttag. Vad finns det för garanti att regeringen verkligen satt som sitt mål att genomföra 1949 års skatteutrednings förslag? Finns det någon allvarlig avsikt att framdeles med det nu framlagda skattesystemet gå ned från 110 till 100 procents uttag?

Detta har man verkligen orsak att fråga sig mot bakgrunden av de resonemang som finansministern och hans parti tidigare fört och den motvilja som visats när det gällt att sänka uttagsprocenten. Vi kommer alla ihåg, hur inte minst herr Sjödahl, utskottets talesman i denna kammare, förfäktade, att man inte kan gå med på en sådan åtgärd som att sänka en uttagsprocent, vilket skulle ha till effekt att man i kronor räknat sänker inkomstskatten så och så mycket mer för den, som har höga inkomster, än för den, som har låga. Här behövs verkligen ett uttalande från Kungl. Maj:ts och utskottets talesmän. Är man beredd att med utgångspunkt från 1949 års skatteutrednings förslag — när så blir möjligt av statsfinansiella skäl — gå vidare med skattesänkning? Är man villig att sedan gå ned till 100 procent med bibehållande av de linjer, som skatteutredningen har dragit upp? Är man inte villig till detta, har man helt sprungit ifrån vad denna utredning har föreslagit.

Hur som helst är den enighet borta, som man inom skatteutredningen glädde sig så mycket åt. Jag tror att inte minst utredningens ordförande, som nu tyvärr inte har kunnat följa behandlingen av ärendet i riksdagen, är ledsen över att se detta. Jag är övertygad om att både ordföranden och övriga ledamöter i skatteutredningen — jag tänker då också på herr Franzon i denna kammare — i likhet med mig känner en besvikelse. Här fanns en möjlighet att höja väsentliga ting när det gäller vår beskattning, åtminstone för de närmaste åren, över partistriderna. Det gick inte, och så kommer striderna i skattefrågorna att blossa upp på nytt.

Finansministern hävdar, att utredningens förslag av statsfinansiella skäl

inte är genomförbart. För nästa budgetår kommer skatteförslaget, om man följer utredningen med 100 procents uttag, att kosta 90 miljoner kronor mer än Kungl. Maj:ts förslag — med de ändringar folkpartiet har påyrkat blir det 115 miljoner kronor mer. Kan detta verkligen vara av avgörande betydelse? Budgetöverskottet är ändå enligt finansministerns uppgifter i propositionen 900 miljoner kronor, och även vid ett bifall till de förslag, som vi i andra sammanhang förordat, blir budgetöverskottet betydande. När vi här i förra veckan behandlade elskatten, gick finansministern in på frågan om budgetutfallet under det kommande året. Han gjorde då gällande, att vi inom oppositionen skulle vilja underbalansera budgeten. Redan då, herr talman, protesterade jag, åtminstone för folkpartiets del, mot att läget skulle kunna bli sådant. De siffror, som finansministern lämnade vid det tillfället, var felaktiga. Finansministern uppgav, att här förelåg ett överbud rörande förvärvsavdrag som skulle kosta 60 miljoner kronor mer än Kungl. Maj:ts förslag och beträffande förmögenhetsskatt 50 miljoner kronor mera. Det verkliga förhållandet är, att de ökningar, som våra förslag innebär, inte ens uppgår till en fjärdedel av de belopp som finansministern angav här i kammaren förra onsdagen. Jag vore tacksam, om herr finansministern ville återta dessa uppgifter och därmed bidra till att bringa klarhet i denna fråga. Herr finansminister, låt oss gemensamt slå fast, att det varken med Kungl. Maj:ts eller folkpartiets förslag finns någon risk för att budgeten år 1952/53 inte blir överbalanserad!

Finansministern har vidare gått in på ett resonemang om budgetutsikterna år 1953/54. Det är klart att man då kommer in på en fråga som det i dag är svårt att överblicka. Vi vet inte mycket om konjunkturerne ett par år framåt, vi vet inte, om de då är sådana, att vi ens vill ha en överbalansering av budgeten. Det kan vara ett samhällsintresse att budgeten är underbalanserad, om konjunkturerne har gått över till en lågkonjunktur. Det är vidare långt ifrån säkert att

Ang. ändringar i den statliga beskattningen.

skattebortfallet, om man följer skatteutredningens förslag — som även är vårt — med 100 procents uttag, blir vad finansministern räknar med. När skatetrycket kommit upp till och över den kritiska gränsen, är det min övertygelse att en skattesänkning på längre sikt — genom den gynnsamma inverkan den kan ha på deklaramoralmoral, sparande, arbetsvilja och mycket annat — kommer att leda till att statens inkomster stiger och att därigenom till en del det inkomstbortfall reduceras som annars skulle uppkomma på grund av skattesänkningen.

Den centrala frågan är, såsom jag framhållit, om det nya systemet och skalorna för inkomstskatten, varom vi är ense, skall tillämpas med 100 procents uttag eller inte. Detta får emellertid inte skymma bort, att vi inom folket på andra områden har åsikter som avviker från Kungl. Maj:ts och utskottsmajoritetens. Det är ändringsyrkanden, som ger relativt obetydliga merkostnader för nästa budgetår — vid 100 procents uttag ungefär 25 miljoner kronor — men som av principiella skäl och med hänsyn till produktionsvilja och sparande är väl befogade. Jag skall beröra några av dessa våra förslag och börjar då med förvärvsavdraget.

Det har alltid stått klart för oss, att det för förvärvsarbetande hustrur är förknippat med särskilda kostnader att arbeta borta, i synnerhet när det finns barn i familjen. Vi har därför inte kunnat vara med om att, såsom utskottsmajoriteten gjort, stanna vid ett mera generellt förvärvsavdrag på 300 kronor. Vi har ansett att detta belopp är alldeles otillräckligt. Där det finns barn i familjen bör det uppgå till maximum 1 600 kronor, och ett förvärvsavdrag bör utgå även i de fall, där det inte finns barn.

Det är ju i regel särskilt värdefullt i sådana fall att få hustrurna att delta direkt i produktionslivet, och därför har vi även i det fallet förordat ett om än mindre förvärvsavdrag, som kan gå upp till 800 kronor. Vi har haft glädjen att se hur Kungl. Maj:t slagit in på liknande vägar och fått med sig den gamla ut-

redningsmajoriteten, men man stannar vid ett förvärvsavdrag på 1 000 kronor, begränsat till icke barnfamiljer, en begränsning som för övrigt även gäller högerreservanternas förslag.

Den linje, som vi har fört fram i utskottet i huvudsaklig överensstämmelse med en reservation i skatteutredningen, har fått gillande från ett flertal remissinstanser. Jag vill här endast hänvisa till LO och TCO, vilka närmast ansluter sig till den av oss framförda linjen.

När det gäller förmögenhetsskatten anser vi i likhet med utskottsmajoriteten, att det är viktigt att denna skatt sänks. Det behövs en väsentlig sänkning framför allt med sikte på att få till stånd en ökning av sparandet. Vi anser emellertid också att förmögenhetsskatten bör vara avdragsgill vid inkomsttaxeringen. Eftersom förmögenhetsskatten redan minskat den enskildes inkomst, kan man inte gärna låta den delen av inkomsten än en gång drabbas av skatt. Det skulle innebära, att man lägger skatt på pengar som inte finns hos skattebetalaren. Detta är en uppfattning, som tidigare förts fram även från bondeförbundshåll — vi har haft motioner i den riktningen från herr Werner, herr Norup och flera andra — men den tycks numera på det hållet vara övergiven.

Alldeles fränsett att vi vill ha avdragsrätt för förmögenhetsskatten vid inkomsttaxeringen, önskar vi en höjning av skattepliktgränsen. Vi har stannat vid 50 000 kronor, vilket är detsamma som utskottsmajoritetens förslag, men vi anser att detta är otillräckligt för familjerna. Det föreligger ett större behov av sparkapital för äkta makar än för ensamstående, och vi har därför för äkta makar föreslagit gränsen 60 000 kronor.

I fråga om kvarlåtenskapsskatten vidhåller vi vår gamla uppfattning, att detta är en form av beskattning som inte bör förekomma inom den svenska skattelagstiftningen. Jag kan kanske lämpligast ange motiven härför genom att citera vad bondeförbundets representant i skatteutredningen har uttalat. Jag gör det dels därför att jag finner det vara kloka ord, som han har sagt, men också

Ang. ändringar i den statliga beskattningen.

därför att det kan vara en tankeställare till de bondeförbundare som kanske står i begrepp att överge sin gamla ståndpunkt för att i denna fråga sluta upp kring regeringsbrodern.

Herr Jonsson i Skedsbygd sade när denna fråga 1947 var uppe i riksdagen bl. a.: »Jag skulle i detta sammanhang vilja säga till finansministern och till dem som ställt sig bakom förslaget, att den i skatteberedningens betänkande framförda motiveringen, att kvarlåtenskapsskatten skulle vara en den avlidnes uppskjutna skatteskuld till samhället, grundar sig på en samhällssyn så fjärran från den, som besjälade alla dessa som ofta under slit och släp och med försäkelser och umbäranden försökt spara och lägga slant till slant för att trygga sin egen ålderdom eller för att bereda sina barn ett bättre utgångsläge i livet än de själva hade. Dessa människor ha haft att erlagga gällande skatter på förvärvet av det sparade kapitalet, och i den mån kapitalet har växt, ha de här för fått erlagga förmögenhetsskatt och en hård sådan. Att de nu ytterligare skulle häfta i skuld till samhället, kunna de säkerligen inte fatta, detta så mycket mindre som de kunna göra jämförelser med andra medborgare, som kanske haft mycket söttrre inkomster men som förbrukat dessa inkomster. För dessa sparare måste det framstå såsom den största orättvisa att föra ett sådant resonemang. — — — Tror någon att våra företagare skulle ha fört fram vårt näringsliv till den höga standard, som det i dag besitter, eller att våra jordbrukare, släktled efter släktled, skulle ha arbetat, förbättrat, sparat och försakat för att deras barn skulle kunna få en bättre start i livet än de själva, om de vetat att de genom sitt arbete och sin sparsamhet ådragit sig en skuld till staten, som skall betalas när de en gång äro döda?»

Kvarlåtenskapsskatten måste såvitt jag förstår innebära, att man häftar i skuld till staten genom den förmögenhet man har skapat eller med andra ord det är fråga om en uppskjuten förmögenhetsskatt. Man skulle närmast dra den slutsatsen, att de som anser kvarlåtens-

skapsskatten befogad egentligen skulle gå in för en höjning av förmögenhetsskatten. Nu visar det sig glädjande nog att utskottsmajoriteten här förordar en icke oväsentlig *sänkning* av förmögenhetsskatten. Jag tycker då, att man i konsekvens med denna uppfattning kunde ta steget ut och avskaffa kvarlåtenskapsskatten, som så litet ger till statskassan.

I sin reservation till bevillningsutskottets utlåtande 1947, när kvarlåtenskapsskatten infördes, uttalade bondeförbundet följande: »Enligt utskottets mening kan kvarlåtenskapsskatten icke motiveras med behovet av att skaffa medel för bestridande av statens utgifter, eftersom det tillskott till statskassan, denna skatt skulle lämna, komme att bli jämförelsevis ringa. Beloppet torde inte bli större än att det väl rymmes inom felmarginalen för budgetberäkningarna. Skulle något tiotal miljoner ytterligare behövas, kunde bristen fyllas genom att låta sänkningen av inkomstskatten stanna vid en något lägre inkomstnivå än som föreslagits i propositionen.»

Vid den tidpunkten ansåg uppenbarligen bondeförbundet det så viktigt att få bort kvarlåtenskapsskatten, att man hellre avstod från en sänkning av inkomstskatten. Nu tycks uppfattningen vara den motsatta. Man håller inte längre på kvarlåtenskapsskattens avskaffande i dagens läge, man går i stället bakom ett utredningsyrkande.

Beträffande dyrortsgrupperingen är det väl ganska uppenbart, att det sker ett närmande mellan levnadsomkostnaderna på landsbygden och i tätorterna och att den spännvidd vi nu har inte i framtiden kommer att bestå. Det är då enligt vår mening lämpligt att man när man kommer med en skattereform redan nu tar hänsyn till detta, vilket kan ske på så sätt att man sammanslår dyrortsgrupperna I och II.

När det nu gäller att få till stånd skattesänkningar är det enligt min mening väsentligt, att man ser till att de skattesänkningar man genomför blir bestående åtminstone så till vida, att det inte inträder några oavsiktliga höjningar. Vi

Ang. ändringar i den statliga beskattningen.

har varit med om sådana som en följd av penningvärdeförsämringen. Med de erfarenheter vi haft finns det allt skäl att man ser till att för framtiden inte några sådana oavsiktliga förändringar sker, där ett tillrättaläggande först långt efteråt kan komma till stånd. Vi har därför begärt en utredning i syfte att undersöka vilka åtgärder som kan vidtagas för att möta ett sådant läge och för att effekten i så fall skall kunna neutraliseras utan någon långgrandig omgång.

Herr talman, med dessa ord vill jag yrka bifall till den reservation som är avgiven av herr Kristensson m. fl.

Herr VELANDER: Herr talman! Det är klart, att vi på högerhåll med viss tillfredsställelse hälsat framläggandet av den föreliggande propositionen. Den bygger ju i väsentlig utsträckning på synpunkter och tankegångar, som högern sedan längre tid tillbaka energiskt hävdat.

Högerns inställning till 1947 års skattereform kännetecknades icke av någon tveksamhet. På grund av frånvaron av varje verklig eller objektiv utredning rörande reformens samhällsekonomiska verkningar yrkades sålunda avslag på propositionen därom samt skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om en förnyad och allsidig utredning rörande den direkta statsbeskattningen. Förslag framfördes vidare om en provisorisk skattelättnad i avvaktan på utredningens slutförande. Dessa högerns yrkanden avvisades. Utredningskravet upprepades emellertid först vid 1948 års riksdag, då det ånyo avvisades, även av de övriga borgerliga partierna, och sedan vid 1949 års riksdag, då det slutligen under medverkan av samtliga partier godtogs. Och så kom 1949 års skatteutredning till.

Jag har velat erinra om denna högerns strävan att nå fram till så fasta utgångspunkter som möjligt för vinnande av en verklig och bestående skattesänkning med hänsyn till herr Petrén

fråga berördes ju mera ingående vid årets remissdebatt.

Skatteutredningens utgångspunkt, mera allmänt taget, vid utarbetandet av dess förslag angavs av herr Petrén genom ett citat i början av hans anförande. Jag skulle vilja fortsätta med ett ytterligare citat i anslutning till herr Petrén som jag för min del även åberopar. Skatteutredningen anför nämligen: »I första hand bör ifrågakomma en lindring av den statliga inkomstskatten genom en omarbetning av den nuvarande skatteskalen. Därjämte bör — bland annat med hänsyn till sparandet — en viss sänkning av den statliga förmögenhets-skatten komma till stånd.»

Skatteutredningen var i stort sett enhällig i sina förslag. De tyngst vägande reservationerna inom utredningen avser förmögenhetsbeskattningen, och jag skall i ett senare sammanhang återkomma därtill.

De av skatteutredningen utarbetade förslagen har med få och små avvikelser upptagits av departementschefen. Förslagen kan inte betecknas såsom särskilt långtgående. Ovissheten med hänsyn till det närvarande ekonomiska läget och inför framtiden har manat till försiktighet, i vissa hänseenden måhända till något för stor försiktighet. Skatteutredningens goda vilja att söka åstadkomma en utjämning av de motsättningar, som under de senaste decennierna varit så starkt framträdande, så snart det gällt vår beskattning och grunderna därför, är emellertid omisskännlig. Och den är under alla förhållanden värd ett erkännande.

Högern finner sig också i allt väsentligt kunna biträda de framlagda förslagen. Detta sker dock under betoning av dessas karaktär av ett första steg på vägen mot en rimligare statlig direkt beskattning än den som i herr Wigforss' regi genomdrevs vid 1947 års riksdag.

Högerns medverkan till förslagens genomförande sker vidare under den bestämda förutsättningen att uttagningsprocenten kommer att fastställas till 100, detta i full överensstämmelse med, såsom herr Petrén uppvisat, skatteutredningens enhälliga mening. Sker icke det-

Ang. ändringar i den statliga beskattningen.

ta, förfuskas det syfte, som med reformen eftersträfvats. I detta sammanhang får icke bortses från att utgångspunkten vid utredningens startande var att åstadkomma en lättnad i det skattetryck, som blev resultatet av 1947 års beslut. De framlagda förslagen eliminerar endast det ökade skattetryck, och knappast det, som under tiden därefter till följd av beskattningens progressivitet automatiskt inträtt på grund av den fortgående penningvärdeförsämringen.

Våra åtgärder på beskattningens område bör självfallet även de syfta till ett befordrande av hela folkets välfärd. Vad som sålunda sker bör avse såväl de många som de få. De sämre eller sämst ställda inkomstskikten får icke ställas i bakgrunden; tvärtom. Deras ställning måste så långt möjligt undan för undan förbättras. Detta bör dock ske icke genom ett utskiftande eller en omfördelning av värden som redan finns, utan genom skapande av nya värden, av bättre möjligheter för tillgodoseende av människornas behöriga behov. På den vägen når man säkrast fram till en jämnare egendoms- och inkomstfördelning samt större trygghet och ökat välbstånd för alla.

De välbståndsskapande faktorerna får med hänsyn härtill icke beskäras eller hämmas. Det är deras effektiva utnyttjande som bildar utgångspunkten och grunden för denna trygghet och detta välbstånd och därmed för ett rikare liv över huvud taget.

Är det nu icke något av en sådan utveckling, som pågått och pågår sedan årtionden tillbaka? Under det sista kvartsseket, vid vars början bestämda paroller framfördes om egendomskonfiskation till varje pris, har vi bevittnat en stegring av nationalinkomsten från 8 miljarder till 30 miljarder och en ökning av statens inkomster från mindre än 800 miljoner till i riksstatsförslaget för nästa budgetår beräknade något över 8 000 miljoner kronor. Även om, som sig bör, för vinnande av en verklig jämförelse hänsyn toges till penningvärdets fall, markerar dock dessa tal en nästan fantastisk utveckling. Det ligger

vikt uppå att i fortsättningen icke bryta denna utveckling, och detta gäller även om tiden har sprungit ifrån många av våra gamla föreställningssätt. Hur ser man inte på många håll på sparandet och dess förutsättningar just nu? Den samhälleliga produktionen och därmed det fortsatta framåtskridandet är dock avhängiga av ett tillräckligt stort sparande.

Ett sådant sparande är i sig självt avhängigt av en rimlig inkomst- och förmögenhetsbeskattning, av ett fast penningvärde samt av en vilja hos människorna att i olika sammanhang främst lita till sig själva och sina egna möjligheter. Den nya romantiken om statens förmåga att dirigera och reglera även via beskattningen bör icke få breda ut sig hur långt som helst.

Någon frågar måhända, vad jag mera konkret avsett med mina antydningar om den ekonomiska utvecklingen! Ja, det är närmast med tanke på finansministern, som jag tillåtit mig antyda något om detta. Han vill nu så gärna stanna vid en uttagningsprocent av 100. Men han tvekar. Han är så rädd för bakslag. Men se litet mera frimodigt på utvecklingen, herr finansminister! Det är motiverat just på grund av den antydda utvecklingen.

Skatterna måste emellertid ställas i ett visst sammanhang till varandra. En avvägning bör sålunda icke ske av inkomstskatten för sig, av den årliga förmögenhetsskatten för sig, av dess komplement kvarlåtenskapsskatten för sig, av bolagsbeskattningen för sig etc. Men häremot har man syndat på ett härresande sätt, i synnerhet i fråga om 1947 års skattereform.

Den gällande kvarlåtenskapsskatten exempelvis har motiverats med att den årliga förmögenhetsskatten vore alltför låg och att den sålunda måste kompletteras med en kvarlåtenskapsskattning. Men det faktum att kvarlåtenskapsskatten utgör ett komplement till den årliga förmögenhetsskatten har icke kommit till uttryck vid dess avvägning eller konstruktion. Den är därför som förmögenhetsskatt betraktad helt felkonstruerad.

Ang. ändringar i den statliga beskattningen.

Dess verkningar blir i högsta grad ojämna och godtyckliga. För den, som haft sin förmögenhet under exempelvis sex år före dödsfallet, kan den uppskjutna förmögenhetsskatten komma att motsvara ända upp till 10 å 11 procent av förmögenheten för varje år, som förmögenhetsinnehavet varat, medan skatten för den, som haft sin förmögenhet kanske ända upp till 60 å 70 år, endast motsvarar en årlig förmögenhetsskatt på någon procent eller mindre. Kvarlätenskapsskatten kan sålunda i vissa fall nå upp till en storleksordning om fem eller sex gånger den engångsskatt, vars införande diskuterades så livligt här i landet i början av 40-talet.

Frågan om kvarlätenskapsskattens vara eller icke vara tarvar icke någon utredning. Högern har också från första stund ställt sig helt oförstående till denna skatteform. Och det har skett på grund av dess konstruktion, på grund av dess inkonsekventa och irrationella ställning i skattesystemet, på grund av dess påtagliga destruktiva verkningar på viljan till sparande, till risktagande och till produktiva insatser över huvud taget samt på grund av att den i sin helhet, för att tala med någon av våra främste på finansvetenskapens område, är ett »juridiskt missfoster utan motstycke i vår lagstiftning» och att den utgör ett »nederlag för rättvisepincipen». Någon kompromiss på denna punkt för högerns vidkommande bör därför betraktas såsom utesluten.

Utöver de anförda synpunkterna kan hänvisas till det förhållandet, att kvarlätenskapsskatten icke ens rent fiskaliskt sett lämnar en avkastning tillnärmelsevis motsvarande vad av dess tillskyndare beräknats eller förutsatts.

Kvarlätenskapsskatten bör sålunda omedelbart avskaffas. Detta har också av vissa reservanter inom skatteutredningen förordats. De borgerliga har också varit enhälliga i sina krav på kvarlätenskapsskattens upphävande. Jag utgår, liksom herr Petré, ifrån att detta alltså är förhållandet och att alltså bondeförbundet i dag icke kommer att rösta mot sin tidigare deklarerade övertygelse.

Även den årliga förmögenhetsskatten måste anses lida av betänkliga brister. Marginalskatten för förmögenhetsavkastningen blir, såsom skatteutredningen uppvisat, i vissa lägen betydligt över 100 procent. Resultatet av en förmögenhetsökning med åtföljande ökad avkastning blir icke så sällan negativt. Att sparande och kapitalbildning icke stimuleras härav ligger i sakens natur.

Inom skatteutredningen har enighet också rått om önskvärdheten av lättnader i förmögenhetsbeskattningen. Det säges uttryckligen, att förmögenhetsbeskattningen i 1947 års utformning blivit i vissa lägen alltför hård till sina verkningar samt att en revision av skatteberäkningen är motiverad även av penningvärdets fall och av det allmänna intresset att större utrymme beredes åt sparandet.

Som en metod för genomförande av viss lättnad i förmögenhetsbeskattningen har ifrågasatts rätt att vid inkomsttaxeringen åtnjuta avdrag för påförd förmögenhetsskatt. Den linjen har förordats från högerhåll, bland annat i väckta motioner åren 1947 och 1948. Därvid har med särskild styrka understrukits, att det icke kan vara rimligt att belasta en inkomst, som konsumerats för gäldande av förmögenhetsskatten och sålunda ur skatteförmågesynpunkt är alldeles obefintlig, med ytterligare skatt. Det är över huvud taget icke möjligt att på ett riktigt sätt beakta skatteförmågan, om en och samma inkomst träffas av två av varandra oberoende skatter, båda progressiva. Den dubbla progressiviteten måste ofrånkomligen leda till resultat, som varken är skäliga eller principiellt motiverade.

Den gällande ordningen innebär vid en kommunalskatt på 10 procent en maximal belastning överstigande 100 procent av förmögenhetsavkastningen, då denna icke uppgår till $6\frac{2}{3}$ procent av förmögenheten. Vid en avkastning av 2,5 procent uppgår belastningen till 145 procent. Det är utan vidare klart, att i sådana fall fråga är *icke* om beskattning, utan om konfiskation, och att det måste allvarligen befaras, att ett dylikt skatte-

Ang. ändringar i den statliga beskattningen.

tryck särskilt på längre sikt måste leda till samhällsekonomiskt sett ytterst menliga verkningar.

I den till utskottsbetänkandet fogade högerreservationen fullföljes tanken på en avdragsrätt av här angiven innebörd. För att skattebortfallet i förhållande till vad som nu gäller icke skall bli alltför stort, kombineras förslaget med en viss höjning av skattesatserna i förmögenhetsskatteskalen. Det är högerreservanternas bestämda mening, att den av dem intagna ståndpunkten är utomordentligt starkt motiverad. Den stödes också av vissa reservationer till skatteutredningens betänkande.

Reservationen upptar i övrigt förslaget om bibehållande av 1 000-kronorsavdraget i fråga om förvärvsarbetande gifta kvinnor med minderåriga barn. Avdraget skall utgöra 25 procent av den gifta kvinnans inkomst och alltså nå sitt maximum redan vid en årsinkomst av 4 000 kronor mot 7 000 kronor enligt propositionens och utskottets förslag.

Reservanterna föreslår också, att rätten till 300-kronorsavdraget skall utsträckas till att gälla även gifta kvinnor, som deltar i mannens jordbruk eller rörelse men som enligt gällande bestämmelser icke självständigt taxeras för värdet av sitt däri nedlagda arbete, och att detta skall gälla både vid den statliga och den kommunala beskattningen.

Reservationen upptar slutligen förslaget om höjning av skattepliktsgränsen för äkta makar vid förmögenhetsbeskattningen och om eliminerande av ortsgrupp I vid skattegrupperingen.

På dessa båda punkter inskränker jag mig till ett återopande av reservationen nr II till utskottsbetänkandet.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till denna reservation och avser att på de olika punkterna ställa de kompletterande yrkanden, som i fortsättningen därav betingas.

Herr ELOFSSON, GUSTAF: Herr talman! När ett förslag framlägges till en sänkning av inkomstskatten, så är det självklart att man kan tycka det är för

nått tilltaget och att man borde ha gått längre. Ingen skulle väl mer än vi från bondeförbundet ha hälsat med tillfredsställelse, om finansministern nu hade ansett sig kunna följa skattekommitténs förslag och vi därmed fått en skattelindring som hade uppgått till omkring 630 miljoner kronor. Skattelindringen kommer nu, genom att uttagsprocenten antagligen sättes till 110, endast att utgöra 360 miljoner kronor.

Vid en närmare granskning av läget tror jag emellertid att man skall finna, att man måste vara litet försiktig på denna punkt. Ingen vet ju hur det kan komma att te sig i framtiden. Det kan tänkas att det i framtiden blir avsevärt minskade inkomster för staten. Då kan vi komma i den situationen, om vi genomför de av skattekommittén föreslagna skattelindringarna, att vi kanske snart måste ta ut en högre skatt igen.

Vi har från bondeförbundet avgivit en reservation rörande några punkter, i vilka vi icke kunnat biträda utskottsmajoritetens förslag. Jag ber, herr talman, att med några ord få beröra dessa punkter.

Man har från bondeförbundets sida vid flera tillfällen påpekat det orättvisa i dyrortsgrupperingen och i systemet med dyrortsgraderade skatteavdrag. Finansministern omtalar också i propositionen, att förslag om avskaffande av den dyrortsgrupperade beskattningen eventuellt kommer att framläggas för nästkommande års riksdag. Jag har i dag erfarit, att så också kommer att ske. Under sådana förhållanden skall jag inte nu uppehålla mig utförligare vid denna punkt, då jag tar för givet att ett sådant förslag alltså kommer till nästkommande års riksdag.

I propositionen föreslås att förvärvsarbetande kvinnor i jordbruket skall få göra ett särskilt avdrag av 300 kronor. Detta avdrag gäller dock endast den statliga skatten och icke den kommunala. Det hade givetvis varit önskvärt att de kvinnor, som arbetar i jordbruket, hade fått samma förmån i fråga om avdrag i den kommunala beskattningen som kvinnorna i andra yrken. Jag hop-

Ang. ändringar i den statliga beskattningen.

pas också att vi i framtiden skall kunna få till stånd en rättelse på denna punkt, så att full likställighet uppnås.

Vad beträffar den så mycket omdebatterade kvarlåtenskapsskatten har jag vid början av årets riksdag väckt en motion med hemställan om en utredning om kvarlåtenskapsskattens avskaffande. Både herr Petrén och herr Velerander har varit vänliga nog att ägna bondeförbundets ståndpunktstagande stor uppmärksamhet här i dag. De ville veta, huruvida vi ändrat vår inställning på denna punkt. Om det kan tillfredsställa herrarna, vill jag genast förklara, att varken jag eller mina kamrater har ändrat ståndpunkt i denna fråga. Ända sedan år 1947, då kvarlåtenskapsskatten infördes, har jag varje år motionsvis yrkat avskaffande av kvarlåtenskapsskatten. Jag har dock inte lyckats få igenom mitt krav, vilket alla känner till. I år har jag därför ändrat min framställning till att avse en begäran om utredning angående kvarlåtenskapsskattens avskaffande.

Jag tror inte att det är möjligt att göra som herr Velerander här ville, nämligen avskaffa kvarlåtenskapsskatten utan någon utredning. Ty alla känner vi väl till, att innan man kan få en ändring till stånd i fråga om en skatt, måste det först föreligga en utredning. Detsamma gäller naturligtvis även här, och det är anledningen till att jag begärt att få till stånd en utredning angående kvarlåtenskapsskattens avskaffande.

Jag är för övrigt övertygad om att kvarlåtenskapsskatten icke tillför statskassan någon extra inkomst, utan snarare tvärtom. Jag tror att detta klart skulle framgå, om vi till vårt förfogande hade ett sammandrag över alla de åtgärder, som förmögenhetsägarna vidtagit för att trygga att deras livsverk inte spolieras, utan att deras arvingar, när de en gång själva är borta, skall kunna fortsätta det verk som de och kanske till och med deras förfäder begynt. Jag tror att om man tar hänsyn till kvarlåtenskapsskattens verkningar och de åtgärder, som förmögenhetsägarna vidtagit för att trygga att så stor del av deras egendom som möjligt kommer att övertas av deras efterlevan-

de, kommer man att finna att så mycket undandras staten i intäkter på den statliga förmögenhetsbeskattningen, att summan härav kanske motsvarar vad som nu inflyter i kvarlåtenskapsskatt.

Det föreligger tyvärr ingen utredning härom, men om man hör sig för med länsstyrelserna får man belägg för att det vidtas åtgärder för att i god tid säkra en del av förmögenheterna; man överlämnar vissa tillgångar i form av gåvor etc. till arvingarna och undandrar sig därigenom en del av förmögenhetsskatten. Jag tror inte att en sådan utveckling är lycklig, och det är därför vi har begärt en utredning om huruvida det över huvud taget finns anledning att behålla den nuvarande kvarlåtenskapsskatten. Jag håller villigt med alla dem som säger, att kvarlåtenskapsskatten är den mest osmakliga skatt som någonsin förelagts den svenska riksdagen. Jag skulle därför bli mycket glad, om kammaren ville biträda mitt förslag om en utredning av frågan om kvarlåtenskapsskattens avskaffande. Jag tror att detta är den enda väg som vi nu kan gå. Det finns inte, herr Velerander och herr Petrén, någon möjlighet att redan i dag få denna sak avgjord och kvarlåtenskapsskatten ur världen. Enda möjligheten är att få till stånd en utredning, som klargör hur litet denna skatt egentligen tillför statskassan när allt kommer omkring.

Faktum är att kvarlåtenskapsskatten drabbar lantbruksbefolkningen hårdare än andra folkgrupper. Man har ju vid den senaste fastighetstaxeringen utgått från att jordbrukets taxeringsvärden skall höjas med i medeltal 60 procent. Denna siffra har nog i genomsnitt icke överskridits, även om man i fråga om vissa jordbruksfastigheter, särskilt sådana med skog, kommit upp till en höjning av taxeringsvärdet med 70, 80, ja till och med 100 procent. Det är emellertid självklart att ägaren av en jordbruksfastighet inte äger mer än vad han förut gjorde, även om hans fastighet på papperet åsatts ett mycket högre värde. Det är inte heller utan vidare givet att vederbörande får ut detta värde vid en försäljning. Men det hindrar inte att han

Ang. ändringar i den statliga beskattningen.

måste betala förmögenhetsskatt och att även kvarlåtenskapsskatt skall utgå just på det stegrade taxeringsvärdet. Enbart denna omständighet anser jag vara tillräcklig anledning att söka få till stånd en utredning, så att kvarlåtenskapsskatten snarast möjligt kan avskaffas.

Jag skall nu inte uppehålla tiden längre, utan ber, herr talman, att få sluta med att yrka bifall till den av mig med flera till utskottets utlåtande avgivna reservationen.

Herr SJÖDAHL: Herr talman! Jag skall inte nu ta upp någon debatt med herr Petrén om huruvida uttagningsprocenten här bör vara 100 eller 110. Det kommer om några dagar från bevillningsutskottet ett annat betänkande, som ännu inte är justerat och som handlar just om uttagningsprocenten. När det betänkandet föreligger kan vi kanske, herr Petrén, ta upp diskussionen om uttagningsprocenten, ty då har kamrarna på sitt bord alla upplysningar som erfordras för att ledamöterna skall kunna bedöma detta spörsmål. De upplysningarna har vi knappast i dag. Om herr Petrén och jag skulle börja servera kammaren allt det material, som erfordras för att kammarens ledamöter skall kunna ta ställning till frågan om uttagningsprocenten, är jag rädd för att det skulle ta mycket längre tid i anspråk för att framlägga detta material än vad herr Petrén nu ägnade åt saken. Jag lämnar alltså frågan om uttagningsprocenten därhän.

Vad beträffar det nu föreliggande förslaget medger jag, att det verkar mycket olika för olika grupper i samhället. Detta måste nödvändigtvis bli resultatet vid en så omfattande omjustering av skatteskalorna och ortsavdragen som nu har skett. Jag behöver bara erinra om bestämmelserna beträffande ortsavdragen. För ensamstående person behålls ortsavdragen enligt det nu framlagda förslaget för alla inkomstskikt, medan ortsavdragen förr upphört vid en inkomst av 12 000—14 000 kronor. Detta medför givetvis en viss förändring i fråga om storleken av skattebeloppet, men själva orts-

avdraget är kvar oförändrat. För gift person har ortsavdraget höjts från 3 000 kronor till 4 000 kronor. Även denna förändring gör naturligtvis att förslaget verkar olika, särskilt som man ju i skatteskalen har samma skatteprocent för ett mycket vidare inkomstskikt än tidigare.

Alla dessa olika ändringar sammantagna medför givetvis att det kommer att bli vissa olikheter i beskattningen jämfört med hittills gällande regler. Vissa grupper kommer att få en mindre sänkning av sin skatt, medan andra grupper kommer i åtnjutande av en större skattelättnad. Man kan faktiskt inte göra skattelättnaden fullt lika över hela linjen. Om vi hade nöjt oss med att bara göra vissa små jämkningar i de tidigare bestämmelserna, hade vi naturligtvis kunnat få fram ett förslag som verkat mera jämnt över hela linjen. Då vi här emellertid velat genomföra så stora förändringar, som för övrigt herr Petrén själv var beredd att medverka till inom skatteutredningen, blir det en nödvändig konsekvens att det uppstår vissa ojämnheter om man jämför med hur det varit tidigare.

En av de mest väsentliga fördelarna med det framlagda förslaget är emellertid den skattelättnad som uppnås för familjerna. Av det sammanlagda belopp på omkring 250 miljoner kronor, som skatteutredningen avsett för lättnad av inkomstskatten, kommer faktiskt $\frac{6}{7}$ att användas för att lätta de giftas skattebörda och bara $\frac{1}{7}$ för att minska de ensamståendes skatt. Skatteutredningens förslag har ju nu omarbetats i en del avseenden, men jag tror att proportionen mellan skattelättnaden för gifta och ogifta trots allt kommer att bli den av mig nyss nämnda. Det är dock, det medger jag, klart att det framlagda förslaget måste framkalla vissa ojämnheter jämfört med tidigare förhållanden.

Den enhetliga skattesats, som nu föreslås för gifta personer och som går så pass högt upp som till en sammanlagd taxerad inkomst av 12 000 kronor, innan progressionen sätter in, motsvaras för ensamstående personer av en liknande skattesats som går ungefär hälften så

Ang. ändringar i den statliga beskattningen.

högt upp i inkomstskikten. Att man här på detta sätt tagit bort skatteprogressionen för dessa stora inkomstskikt måste väl i alla fall anses vara en viktig faktor, då det gäller att komma till rätta med det av oss alla som olämpligt betraktade skattetänkandet, ty marginalskatten blir ju inom dessa stora områden oförändrad densamma. Och hur många är det som det gäller? Jo, det gäller 90 procent av alla gifta inkomsttagare och 85 procent av de ogifta, som kommer i åtnjutande av denna förmån. Jag räknar då med siffrorna från 1951 års taxering; det blir förmodligen litet mindre efter den nu pågående taxeringen. Alla dessa slippa på detta sätt ifrån skillnaden i marginalskatt, vilket väl måste betraktas som en stor fördel.

Det har som ett bevis för den ojämnhet, varmed det nya skattesystemet skulle verka, framhållits att det för ensamstående i vissa lägre inkomstskikt skulle medföra en ganska ringa skattesänkning och i andra inkomstskikt till och med en viss skattehöjning. Förklaringen till att denna ojämnhet uppstått är, att meningen egentligen var att vi här på en gång skulle genomföra två olika reformer i fråga om skatten, dels en ändring av statsskatten, dels en omläggning av de kommunala ortsavdragen. Nu genomfördes ändringen beträffande de kommunala ortsavdragen ett år före ändringen av statsskatten i övrigt. Detta gör att dessa båda reformer inte kommit att verka med början ett och samma år. De nya kommunala ortsavdragen har ju redan i år börjat tillämpas, medan skattereformen kommer att tillämpas först från och med nästkommande år. Allt detta leder till att det i vissa inkomstskikt nu blir en skattehöjning, vilket naturligtvis inte varit önskvärt. Om dessa båda reformer hade genomförts på en gång hade resultatet i alla fall blivit en skattesänkning för ensamstående över hela linjen ända till dess att man kommer upp i en inkomst av 30 000 kronor. Där blir det en skattehöjning med en bråkdel av en procent. För ännu större inkomster håller sig skattehöjningen dall-

rande mellan 0 och 2 procent. Faktum är dock att det blir en skattehöjning för ensamstående först när man kommer ganska högt upp i inkomstskikten. Denna konsekvens med en obetydligt högre skatt för vissa stora inkomsttagare kan väl knappast spela någon större roll.

Jag vill alltså understryka att man både när det gäller ensamstående och gifta måste ta hänsyn till båda de reformer, som här företagits, således både till de ökade kommunala ortsavdragen och till det nya statsskattesystemet, för att man skall kunna göra sig en rättvis bild av hur det hela verkar.

Det har varit åtskillig diskussion om de regler som föreslagits för förvärvsavdragen och de olika förslag som därvid har framlagts av utskottsmajoriteten och av de olika partierna. Det är ju önskvärt att man i fråga om förvärvsavdraget får till stånd så enkla och lättförståeliga regler som möjligt. Reglerna bör inte göras allt för invecklade eller allt för olika för skilda grupper.

Det har medfört att det nya skatteförslaget kommer att verka olika för olika grupper. För gift man utan barn med förvärvsarbetande hustru, där hustrun förut haft ett avdrag av 1 000 kronor, medför de nya reglerna en sänkning av skatten utom i rena undantagsfall. För gift med barn och förvärvsarbetande hustru blir det faktiskt en sänkning i praktiskt taget alla inkomstkombinationer av mannens och hustruns inkomst.

När det gäller gifta med båda i förvärvsarbete hör man ju ofta det resonemanget, att vederbörande måste betala en större sammanlagd skatt sedan de gift sig än vad mannen och kvinnan hade som ogifta. Det nya förslaget kommer att resultera i att skatten i de allra flesta fall blir lägre för gift man och hustru än vad de haft tidigare. Enligt den tabell, som finns vidhäftad propositionen men som icke avtryckts i utskottets betänkande, blir det en minskning av skatten vid en sammanlagd inkomst av ända upp till 20 000 kronor. Har mannen och hustrun båda två en inkomst av vardera 10 000 kronor blir det något liten

Ang. ändringar i den statliga beskattningen.

ökning, men det är först när de kommer upp till en sammanlagd inkomst av över 20 000 kronor, som det blir någon ökning att tala om, för såvitt mannens och hustruns inkomster är relativt lika stora eller hustruns inkomst i varje fall rätt betydande. Vid en sammanlagd inkomst av 30 000 kronor blir det en ökning om mannens inkomst är 20 000 kronor och hustruns 10 000 kronor. Det blir även en ökning om mannens inkomster är 15 000 kronor och hustruns 15 000. Det blir däremot en minskning om hustruns inkomst är lägre.

De nya reglerna betyder i varje fall att det blir en ökning av beskattningen först då man kommer upp i en sammanlagd inkomst för makarna av storleksordningen 25 000 kronor och mer. Nog kan jag åtminstone finna mig i att progressionen i viss utsträckning sätter in när den sammanlagda inkomsten är av denna storleksordning. För den stora massan av inkomsttagare där både mannen och hustrun är förvärvsarbetande — jag skulle gissa i över 95 procent eller mer av fallen — blir det en sänkning av skatten enligt de nya reglerna, jämfört med vad mannen och kvinnan tidigare betalt som ogifta.

Jag tror att det vore lyckligt om vi kunde sprida kunskap om dessa fakta litet mer. Sambeskattningen av äkta makar innebar redan före framläggandet av detta förslag som regel en skatteminskning jämfört med vad vederbörande haft före giftermålet, med undantag av personer med mycket höga inkomster. Även enligt de nya reglerna kommer sambeskattningen i de allra flesta fall att resultera i en skatteminskning. Först när makarnas sammanlagda inkomst är mycket hög, omkring 25 000 kronor och därutöver, medför det nya förslaget någon ökning av skatten jämfört med vad makarna hade i skatt före giftermålet.

Det har här sagts att det avdrag av 300 kronor, som nu införts för gifta kvinnor inom jordbruket, också borde gälla den kommunala beskattningen. Man har inte framfört något direkt yrkande därom, även om detta önskemål uttalats. Jag vill då erinra om att ett

förverkligande av denna tanke skulle medföra, att kommunalskatten måste ökas med ungefär 12 miljoner kronor. Den motivering, som anföres för att förvärvsarbetande hustru inom jordbruket skall äga rätt att vid beskattning till statlig inkomstskatt göra ett avdrag av 300 kronor, kan enligt utskottsmajoritetens mening icke åberopas när det gäller kommunalskatten.

Det har vidare föreslagits en sänkning av förmögenhetsskatten med ungefär 30 miljoner kronor. Man har yrkat på att en ökad avdragsrätt skulle genomföras utan någon höjning av skatteskalorna för förmögenhetsskatten, och det skulle alltså betyda en ytterligare minskning av skatteintäkterna med 30 miljoner kronor. Det skulle i praktiken bli en minskning av förmögenhetsskatten med 30 miljoner kronor och av inkomstskatten med ungefär samma belopp. Förmögenhetsskatten skulle då bara bli ungefär hälften mot vad den nu är.

Det förslaget tycks man nu ha frångått. Man vill nu i stället ha en viss ökning av skatteskalan jämte avdragsrätt. Folkpartiets eller högerns förslag — jag minns inte vilketdera partiet som egentligen står för det — skulle här medföra en ytterligare minskning av statens inkomster med cirka 15 miljoner kronor. Vad betyder i själva verket det förslag, som här framlagts från folkpartihåll — jag vill minnas att högern står på samma linje — för staten? Jo, det betyder i realiteten, att ju större inkomst en förmögenhetsägare har, desto mer kommer avdraget vid förmögenhetsbeskattningen att verka på inkomstskatten. Om han har en genomsnittlig marginals katt på 50 procent skulle ett avdrag av 10 000 kronor vid förmögenhetsbeskattningen kunna betyda en minskning av den statliga inkomstskatten med 5 000 kronor. Om vederbörande däremot har en mycket dålig avkastning på sina pengar, så att han i stället för en marginals katt på 50 procent hade blott 20 procent, betyder det att han för de 10 000 kronor, som han har i förmögenhetsskatt, finge göra ett avdrag i inkomstskatten på 2 000 kronor i stället för de 5 000 kronor, som

Ang. ändringar i den statliga beskattningen.

han får dra av, om han hade den högre inkomsten. Förslaget skulle alltså resultera i att ju större inkomst vederbörande har, desto större skulle eftergiften bli vid inkomstskatten. Ju lägre inkomst förmögenhetsinnehavaren har, desto mindre avdrag skulle han få göra på inkomstskatten. Det kan väl ingen anse vara ett rättvist system. Nå, det är ju rättvist om man följer det gamla ordspråket om att den som mycket har skall mera varda givet, men från den som intet har skall också tagas det som han har.

Vi hade här i landet för några år sedan sju miljonärer som saknade inkomst. De skulle enligt detta förslag komma allra nederst på avdragsskalan, ty de hade ju inga inkomster alls att göra avdrag för. Ju större inkomst en miljonär har, desto större avdrag skulle han få göra. Det är innebörden av det förslag som högern och folkpartiet nu önskar att kammaren skall anta.

Jag skulle sedan gärna vilja något diskutera frågan om kvarlåtenskapsskatten. Den har ju av högern och av folkpartiet gjorts till en mycket stor sak i denna debatt, tydligen främst på grund av den kristliga kärlek, som högern och folkpartiet har till bondeförbundet. Kärlek kan ju leda fram till mångahandling, men den kan också, synes det, när den är — ja, jag vill inte säga riktigt kristlig, men i varje fall from, leda fram till mycken elakhet!

Nå, hur ligger det till i detta fall? Jo, bondeförbundet har haft sin inställning sedan många år, och den inställningen får bondeförbundet inta i fortsättningen eller ändra. Jag tycker att det finns många skäl inte bara för bondeförbundet utan även för högern och folkpartiet att taga under övervägande, huruvida man inte borde inta en annan ställning till kvarlåtenskapsskatten än man för närvarande gör.

Eftersom tiden är långt framskriden och kammaren längtar efter middag skall jag endast uppehålla mig vid vissa aspekter, när det gäller denna fråga.

Det sägs, att jordbruksfastigheterna på grund av kvarlåtenskapsskatten inte kan

bevaras i släktens ägo och att det därför är mycket betänkligt med en kvarlåtenskapsskatt på jordbruk. Jag vet nog, att det många gånger vid arvsskiftet kan vara svårt för den ene arvtagaren att utlösa alla de andra. Ju flera barn det är i familjen, desto svårare är det för släkten att besitta gården. Det är ju uppenbart att om det är fem barn och vederbörande bara ärver femtedelen av det hela skapas därigenom svårigheter att behålla gården. Men att inbilla sig att kvarlåtenskapsskatten skulle betyda mycket i det avseendet, det tror jag är att överdriva skattens betydelse.

Man säger också att barnen investerar kapital i jordbruket på det sättet, att de gör underbetalt arbete. Det stämmer inte riktigt med vad skatteutredningen sagt i sitt betänkande. Jag skall be att få citera några ord ur den promemoria, i vilken utredningen redovisar en rundfråga till taxeringsintendenterna och där det under rubriken »Inkomst av jordbruk» heter på följande sätt: »Vid senare års taxeringar har iakttagits, att jordbrukarna i allt större omfattning dela upp inkomsten av jordbruket genom att göra avdrag för löner till i jordbruket arbetande barn med höga belopp, ofta säkerligen överstigande vad barnen i verkligheten erhållit. Detta förhållande framhålls i de flesta svaren från jordbrukslänen.»

Det är ur herr Petréns med fleras betänkande, som jag hämtar denna promemoria, enligt vilken de flesta svaren från jordbrukslänen lämnar denna upplysning. Det ger inte något stöd för resonemanget om barnens arbete såsom en investering i jordbruket.

Det talas också kanske väl mycket om vilken kapitalkrävande näring som jordbruket är. Det är givetvis förhållandevis kapitalkrävande, men vi bör erinra oss att det här i landet enligt 1949 års statistik fanns 324 000 jordbrukare, som var företagare och inkomsttagare. Av dessa ägde något över 64 000 förmögenheter på över 30 000 kronor, där skattegränsen då låg, och mer än hälften av dessa förmögenhetsägare hade en förmögenhet mellan 30 000 och 50 000. Endast

Ang. ändringar i den statliga beskattningen.

6 000 jordbrukare hade en förmögenhet på över 100 000 kronor.

Varför använder jag nu just den siffran, som anger antalet jordbrukare med över 100 000 kronors förmögenhet? Jo, det är därför att vid 100 000 kronors förmögenhet blir det på grund av giftorätten inte någon kvarlåtenskapsskatt, ty förmögenheten delas lika mellan man och hustru, och de 50 000 kronorna blir hädanefter skattefria. Det är således först vid en förmögenhet på över 100 000 kronor, som det blir någon kvarlåtenskapsskatt i sådana fall, då det finns giftorätt, och det finns det ju så gott som alltid, ty jordbrukarna brukar, som folk gör mest, lita på sina hustrur och behålla giftorätten.

Men hur blir det, när förmögenheten överstiger de 100 000 kronorna? Hur blir det vid en förmögenhet på 200 000 kronor, förutsatt att det finns giftorätt? Ja, först är det en skatt på de 100 000 kronor, som går i arv till barnen, och det betyder en kvarlåtenskapsskatt på 4 000 kronor. Nästa gång förmögenheten går i arv, låt oss säga från modern till barnen, blir det ytterligare 4 000 kronor i skatt. På en förmögenhet av 200 000 kronor blir det alltså i kvarlåtenskapskatt två gånger 4 000 kronor, alltså sammanlagt 8 000 kronor. Jag tror inte, att det är någon risk att en släktgård på grund av denna skatt inte skall bibehållas inom släkten. Det är i så fall beroende på helt andra omständigheter, främst den omständigheten, att ett flertal barn kivas om arvet.

Hur många jordbrukare är det för övrigt som har en förmögenhet på 200 000 kronor? Statistiken visar inte detta med bestämdhet, men jag skulle uppskatta antalet till ungefär 1 000. Även om den taxering, som nu äger rum, skulle öka detta antal med 50 procent eller till och med 100 procent, så att antalet stiger till 2 000, utgör det ändå en ringa del av de 324 000 jordbrukarna.

Det gäller således här icke någon jordbrukets speciella fråga, som gör att man med nödvändighet för jordbrukets vidkommande måste söka få bort kvarlåtenskapsskatten. Det är en fråga för de

mycket rika jordbrukarna, men det är klart att dessa få behandlas på samma sätt som andra förmögna människor i samhället. Det är således en fråga endast för dem som är rika nog att ha en förmögenhet på 200 000 kronor och däröver.

Det vore, herr talman, åtskilligt övrigt att tillägga i denna fråga. Men vi har ju aftonen framför oss! Jag skall därför nöja mig med att med hänvisning till vad jag nu sagt yrka bifall till utskottets förslag i ärendet.

Herr VELANDER (kort genmäle): Herr talman! Herr Sjö Dahl var i sitt anförande inne på vad det skulle kosta att följa reservanternas linje om avdrag av förmögenhetsskatten vid inkomsttaxeringen och nämnde därvid siffran 30 miljoner kronor. Det behövs kanske ett klarläggande på den punkten.

Skatteutredningen räknade, om jag fattat den rätt, med ett totalt skattebortfall på 39 miljoner kronor, men det förslag, som utredningens majoritet framlade, skulle kosta 22 å 23 miljoner kronor. Dessa 39 miljoner skall följaktligen minskas med 22 å 23 miljoner.

Men därtill kommer, att finansministern i sin proposition har föreslagit en utvidgning av utredningsmajoritetens förslag, som kommer att kosta ytterligare 9 miljoner kronor, och de 39 miljonerna skall följaktligen minskas även med det beloppet.

Man får alltså inte utan vidare acceptera herr Sjö Dahls uppgift; den tar var ett närmare klarläggande.

Herr Sjö Dahl menade, att man inte kunde gå in för ifrågakvarande avdrag, därför att det skulle betyda, att ju större inkomsten respektive förmögenheten vore, desto större skulle avdraget bli. Jag förstår inte vilken oriktighet som skulle ligga i detta. Herr Sjö Dahl menar väl inte, att en större inkomsttagare eller förmögenhetsägare rent principiellt skall betala skatt på skatten? Om en person i särskild ordning får avstå exempelvis 30 000 kronor av sin inkomst till det allmänna, så är det väl riktigt, att han inte

Ang. ändringar i den statliga beskattningen.

därefter skall betala inkomstskatt på de 30 000 kronorna, som inte längre finns och som alltså inte kan bilda skatteunderlag och som man inte heller kan ta hänsyn till, när det gäller att söka uträna vederbörandes skatteförmåga?

Är inte herr Sjödahl här inne på ett sådant resonemang som om det vore fråga om två fysiska personer med vissa kanske stora tillgångar men även med skulder, för vilka de har att erlägga räntor? Om exempelvis den ene har att betala en skuldränta på 25 000 kronor och den andre en skuldränta på 5 000 kronor, så är det väl givet, att den förre får ett större avdrag än den senare och att detta har en relativt sett större inverkan på skatteprogressionen resp. inkomstskattens storlek än för den förre.

Jag kan tänka mig att herr Sjödahl bör begrunda dessa antydda fall.

Herr SJÖDAHL (kort genmäle): Herr talman! Herr Velander tog först upp frågan om inkomstbortfallet. Jag utgick därvidlag från den reservation, på vilken också herr Velander står antecknad, och där säger man att det i propositionen framlagda förslaget skulle innebära en minskning av förmögenhetsskatten med 31 å 32 miljoner. Häremot skulle, med det av reservanterna förordade förslaget, svara ett inkomstbortfall icke överstigande 45 miljoner.

När jag drar de 31 å 32 miljonerna från de 45, får jag ju en siffra av storleksordningen 15 miljoner kronor, och det var den jag nämnde.

Så säger herr Velander att man inte skall betala skatt på skatten; man skall inte betala skatt på vad man redan inbetalat i skatt. Men kom nu ihåg, herr Velander, att man vid 1947 års reform skilde på den förmögenhetsskatt, som skulle beräknas alldeles för sig, och den inkomstskatt, där någon förmögenhetsbeskattning inte skulle förekomma; man ersatte på det viset den gamla skatten av den typ som också kallades inkomst- och förmögenhetsskatt. Och när man gjorde den skilsmässan, befriades ju massor av småförmögenhetsägare från

skatten. Nu vill herr Velander och högern att man återigen skall sammanföra dessa bägge saker, och då blir resultatet det jag nämnde i mitt anförande, det vill säga att ju större inkomst en förmögenhetsägare har, desto större avdrag på inkomstskatten får han med hänsyn till skatteprogressionen, och ju lägre inkomsten är, desto mindre blir avdraget på inkomstskatten vid samma förmögenhet. Jag kunde för min del inte finna det riktigt eller föredömligt att rekommendera någonting sådant, och jag har inte heller gjort det.

Slutligen skulle jag vilja erinra herr Velander om att alla partier har sina föregående, och herr Velanders parti har en gång skakat fram en finansminister som förordade en förmögenhetsbeskattning med den motiveringen — det var väl någon gång omkring år 1910 — att innehavaren av en förmögenhet borde betala skatt även om han inte hade några inkomster alls.

Herr VELANDER (kort genmäle): Herr talman! Jag vill endast konstatera, att herr Sjödahl antingen läser mycket dåligt, när han studerar, vad andra skrivit, eller också att han ägnat sig mycket bristfälligt åt det skrivna. Herr Sjödahl har nämligen, då det gäller de 45 miljonerna, förbisett, att det inte blott är fråga om avdraget av förmögenhetsskatten vid inkomsttaxeringen utan också om skattebortfallet på grund av kvarlåtenskapsskattens eliminerande. Siffran 45 miljoner är dock, med mitt sätt att se, åtskilligt för hög; skattebortfallet kan nämligen vid ett eliminerande av kvarlåtenskapsskatten knappast beräknas högre än till 18 miljoner kronor.

Herr SJÖDAHL (kort genmäle): Herr talman! När jag diskuterar högerns reservation, kan jag givetvis inte utgå från vad dessa reservanter numera — i dag klockan 5.18 — möjligen menar, utan jag får självklart hålla mig till vad de har skrivit i reservationen. Och herr Velander är ju med bland dessa reservanter. Vad herr Velander har skrivit, det haver han skrivit.

Ang. ändringar i den statliga beskattningen.

Herr VELANDER (kort genmäle): Herr talman! Detta är verkligen ett underligt sätt att resonera, ty här gäller det ju förmögenhetsskattens avdragande vid inkomsttaxeringen, och där kommer jag med mitt resonemang inte fram till ett skattebortfall av 30 miljoner utan till 39 miljoner minus 31 å 32 miljoner. Och detta är väl huvudsaken.

På framställning av herr talmannen beslöts att den fortsatta överläggningen i förevarande fråga skulle uppskjutas till aftonsammanträdet.

Anmälades och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 252, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 24 mars 1938 (nr 96) om understödsföreningar;

nr 253, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 och 4 §§ förordningen den 6 juni 1925 (nr 172) med vissa bestämmelser angående befattningshavares vid polisväsendet rätt till lön och pension m. m.; samt

nr 254, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 21 december 1949 (nr 655) med särskilda bestämmelser om utskrivning från sinnessjukhus.

Anmälades och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 266, till Konungen i anledning av konstitutionsutskottets betänkande med förslag till skrivelse om en revision av reglerna rörande statsrådets konstitutionella ansvarighet.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtande och betänkande:

nr 28, i anledning av väckta motioner angående en utbyggnad av folkomröstningsinstitutet;

nr 29, med förslag till vissa ändringar i riksdagsordningen;

statsutskottets utlåtanden:

nr 153, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lönegradsplacementen för vissa tjänster m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 172, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa avlöningsm. fl. anslag för budgetåret 1952/53 under rikstatsens fjärde huvudtitel m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 174, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av skolöverstyrelsen m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 175, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder för avhjälpande av lärarbristen vid de högre skolorna jämte i ämnet väckta motioner;

nr 180, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1952/53 till universitetssjukhusen m. m.;

nr 181, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående anslag för budgetåret 1952/53 till medicinalstyrelsens avlöningar samt till förstärkning av sinnesslönspektionen m. m.;

nr 182, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1952/53 till civilförsvaret m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 183, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av statens utlänningskommission m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 184, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal mellan staten och Stockholms stad rörande förvärv för staden av kvarteret Beridarebanan inom stadsdelen Nedre Norrmalm i Stockholm m. m. jämte i ämnet väckt motion;

nr 186, i anledning av vissa i Kungl. Maj:ts proposition angående ändringar i statens allmänna avlöningsreglemente m. m. gjorda framställningar;

nr 187, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändringar i 1947 års allmänna tjänste- och familje-

pensionsreglementen m. m. jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 188, i anledning av väckt motion angående åtgärder för inrättande av en arbetsmarknadsnämnd;

sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtande nr 3, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 8 § bidragsförskottslagen den 11 juni 1943 (nr 382), m. m., dels ock i ämnet väckta motioner;

bevillningsutskottets memorial nr 56, angående uppskjutande till innevarande års höstsession av behandlingen av vissa till utskottet hänvisade motioner;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med särskilda bestämmelser om in- och upplåning vid centralkassa för jordbrukskredit;

nr 30, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning med förslag till avlönings- och pensionsstat för riksbanken;

nr 31, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret förslag till ändringar

i vissa delar av reglementet för riksgäldskontoret;

nr 32, i anledning av väckt motion om anordnande av en barsservering i riksdagskaféet; samt

nr 33, i anledning av framställning från riksdagens revisorer om ändrad lönegradsplacering för kanslichefen hos riksdagens revisorer; ävensom

andra lagutskottets utlåtande nr 44, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ny sjömanslag m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Karlsson, Gottfrid*, för tiden från och med den 26 till och med den 31 innevarande månad för utrikes resa.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kammaren åtskildes kl. 5.21 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.

Onsdagen den 21 maj eftermiddagen.

Kammaren sammanträdde kl. 7.30 eftermiddagen.

Ang. ändringar i den statliga beskattningen. (Forts.)

Fortsattes överläggningen angående 52 § i det av bevillningsutskottet i betänkande nr 50 tillstyrkta förslaget till lag om ändring i kommunalskattelagen.

Herr PETRÉN (kort genmäle): Herr talman! Det glädde mig mycket att, såsom jag uppfattade det, herr Sjödahl inte motsatte sig uppfattningen, att det mot bakgrund av det budgetöverskott, som vi nu ser för budgetåret 1951/52, visat sig att det mycket väl tidigare hade varit möjligt med en skattesänkning, som från vårt håll har påyrkats.

När det gäller den framtida skattesänkningen, ville herr Sjödahl inte alls gå in på frågan om uttagsprocenten för det kommande året. Men, herr Sjödahl, vad vi nu diskuterar är ju en skattereform baserad på 1949 års skatteutrednings förslag, och denna utredning har enhälligt uttalat just att en väsentlig förutsättning är att övergången sker vid grundbeloppsnivå. Det är enligt min mening då omöjligt att komma ifrån att här diskutera uttagsprocenten. Herr Sjödahls inställning till denna sak är ingen hemlighet — den är densamma som Kungl. Maj:ts, nämligen att uttagsprocenten bör vara 110.

När nu skattereformen enligt utredningens förslag inte kan få avsedd verkan annat än vid en uttagning med 100 procent, måste man med hänsyn till herr Sjödahls tidigare uttalanden och med tanke på framtiden fråga: Kan herr Sjödahl tänka sig att med det föreslagna skattesystemet vilja medverka till en sänkning av uttagsprocenten i fram-

tiden från 110 till 100 procent, om de statsfinansiella och samhällsekonomiska resurserna i övrigt enligt herr Sjödahls mening möjliggör det? Kan herr Sjödahl inte acceptera en sådan tanke på en framtida sänkning av uttagsprocenten med ett skattesystem, som i övrigt är baserat på utredningens förslag, är herr Sjödahl i verkligheten motståndare till detta förslag, och då vore det skäl att säga ifrån det.

I fråga om kvarlåtenskapsskattens betydelse för jordbruket framhöll herr Sjödahl, att ett slopande av denna skatt egentligen inte skulle ha någon nämnvärd inverkan annat än för kanske tusentalet jordbruk, och därför var denna fråga inte av någon särskild betydelse för jordbruket. Men, herr Sjödahl, nog är det väl ändå ett ganska hemskt resonemang. Skall man försumma att göra en förbättring därför att den gäller ett fåtal? Jag kan inte se att det är något hållbart argument.

Även när det gäller förvärvsavdraget går samma kvantitetsteori igen i herr Sjödahls resonemang. Den omständigheten att den gräns, vid vilken äkta makar som båda har arbete får högre skatt än ensamstående skattskyldig, ligger så pass högt, att det inte är något större antal, som har inkomst över den gränsen, gör det mindre angeläget för herr Sjödahl att medverka till en ytterligare höjning av förvärvsavdraget. För min del kan jag inte se det på det sättet. Det är kanske inte minst i dessa högre inkomstlagen som man stöter på familjer, där hustrun har akademisk eller annan dyrbar utbildning, som kostat staten mycket, och där det är särskilt angeläget att hustrun deltar i produktionslivet. Därför kan inte jag se annat än att man bör gå med på ett högre förvärvsavdrag än utskottsmajoriteten här förordar. Den linje som jag här företräder och det yrkande reservationen innehåller överensstämmer för övrigt mycket väl med

Ang. ändringar i den statliga beskattningen.

de synpunkter, som i remissyttranden såväl TCO som LO givit uttryck för.

Jag skulle, medan jag har ordet i dessa frågor, även vilja säga några ord till herr Gustaf Elofsson om kvarlåtenskapsskatten. Nog är det bra egendomligt, att sedan man år efter år påyrkat kvarlåtenskapsskattens avskaffande, man nu säger att man inte vill ha bort den, trots att det nu gäller att ta ställning till en skatteform, baserad på en utredning som även berört kvarlåtenskapskatten. Detta förefaller mig, herr talman, mycket egendomligt och kan tolkas som uttryck för en ändrad ståndpunkt. Den förklaring som herr Elofsson har gett kan i varje fall inte tillfredsställa mig.

Herr SJÖDAHL (kort genmäle): Herr talman! På herr Petréns direkta frågor till mig skulle jag vilja svara med några ord.

Först vill jag anmärka i anledning av herr Petréns uttalande, att skatteutredningen förklarat att om dess förslag skall antagas bör man ha en uttagsprocent av 100. Jag har medgivande av skatteutredningens ordförande att säga, att han räknade med att skattesänkingsförslaget skulle draga en ofantligt lägre kostnad än den som nu skulle bli aktuell — 650 miljoner kronor i stället för ungefär 250 miljoner. När det visade sig att kostnaden skulle bli så mycket större, tillät han mig säga, att han allvarligt måste överväga, huruvida det var möjligt att i nuvarande läge acceptera en uttagsprocent av 100.

Herr Petrén frågade, om jag för min del kunde i ett annat läge resonera om en uttagning med 100 procent. Det är alldeles klart. Jag vill inte ta ut mer skatter än vad som erfordras för olika behov. Blir läget sådant, att det med hänsyn till de olika inkomster, som vi har, och framför allt med hänsyn till de utgifter, som vi har, är möjligt att gå ned till en uttagning med 100 procent, kommer jag för min del inte att tveka. Men jag vill erinra om att skatteutredningen här utformat sitt förslag så, att man vid varje ändring av uttagsprocenten

skall överväga en omläggning av både ortsavdrag och skatteskalor, och detta gör ju att hela utgångspunkten är rätt vacklande för resonemanget på den punkten. Men personligen har jag ingenting emot att gå längre ned.

Herr Petrén påstod vidare, att jag skulle ha ansett att det inte kunde bli tal om ett slopande av kvarlåtenskapsskatten, eftersom den för jordbrukarnas del endast berörde ett så pass ringa fåtal. Hela mitt resonemang gick ut på att visa att det för jordbrukarna som grupp var en fråga som saknade egentlig reell betydelse. Frågan har naturligtvis reell betydelse för den grupp, som har över 200 000 kronor i förmögenhet — det är alldeles uppenbart. Det är klart att man får se den i samband med andra skatter, och när det erfordras ett visst skatteuttag får man välja antingen att ta ut kvarlåtenskapsskatt av de verkligt förmögna och att ta motsvarande belopp från annat håll, och jag tror att de starkare skälen talar för att lätta skattebördan för de svagare än för att slopa kvarlåtenskapsskatten för de mycket rika.

Herr Petrén talade vidare om förvärsavdragen. En höjning av förvärsavdragen innebär i stort sett detsamma som att radera den balans i skatteskalorna för gifta och för ogifta, på vilka man byggt upp vad som är av väsentligt värde i skatteutredningens stora förslag. Det är en av de punkter, där jag värdesätter skatteutredningens förslag högst, men detta slår man sönder, om man i högre grad än vad regeringen har föreslagit bygger ut förvärsavdragen.

Herr PETRÉN (kort gemäle): Herr talman! Herr Sjödahl tog som intäkt för att man skulle vara betänksam inför 100 % uttag det förhållandet, att kostnaderna var mycket större än vad 1949 års skatteutredning beräknat, och föll härvid tydligen tillbaka på något samtal, som herr Sjödahl haft med skatteutredningens ordförande, vilken ju tyvärr på grund av sjukdom inte kan vara närvarande vid behandlingen av denna fråga. Herr Sjödahl nämnde att skatte-

Ang. ändringar i den statliga beskattningen.

utredningen räknat med att reformen skulle kosta 250 miljoner kronor, och att den nu skulle kosta 630 miljoner kronor. Det är alldeles riktigt att skatteutredningen har nämnt en siffra på omkring 250 miljoner kronor — jag tror för övrigt att det var 265 miljoner — men denna siffra var beräknad på grundval av 1949 års taxering. Det har hela tiden stått klart för skatteutredningen, att dessa kostnader måste bli mycket större såsom penningvärdet fallit under de senaste åren. Penningvärdet har ju fortsatt att falla, sedan skatteutredningen avslämnade sitt betänkande, och vid den tidpunkt då skatteutredningen gjorde upp sina tabeller räknade man med en stegring av levnadskostnadsindex, eller, om man så vill, en försämring av penningvärdet med omkring 30 procent sedan år 1946, då den tidigare skattereformen genomfördes.

Nu har levnadskostnadsindex höjts med 37 procent, och det är alldeles givet att om den målsättning, som utredningen uppsatt i fråga om skattesänkning, skall kunna realiseras, måste man utgå ifrån en något större summa än vad man räknade med under hösten, och helt givet måste summan vara mycket större än den som beräknats på grundval av 1949 års taxering. Detta är så fullständigt självklart att det inte kan vara någon överraskning att få reda på att kostnaden blivit större.

Herr SJÖDAHL (kort genmäle): Herr talman! Till herr Petréen skulle jag vilja säga några ord.

Vad gäller frågan om uttagningsprocenten tycker jag att vi kunde ha sparat den debatten till nästa vecka, men när herr Petréen är så envis, så får jag väl bemöta vad han här har anfört. Spörålet om uttagningsprocenten har ju samband med statens utgifter och inkomster. Om man skall ha en uttagning med 100 procent eller 110 procent får bli beroende på det reella underlaget. Om sedan skatteutredningen i sina resonemanger bundit upp svansen på sig själv vill jag säga — om jag får använda ett uttryck,

som herr Petréen förstår — att det ragar inte mig.

Herr PERSSON, OLA: Herr talman! Detta bevillningsutskottets betänkande om sänkning av den statliga beskattningen har föregåtts av en lång och intensiv debatt om behovet av skattelättnader och en rimligare avvägning mellan inkomster och inkomstbeskattningen. För de lägre och medelstora inkomsttagareskikten har utvecklingen på detta område blivit särskilt kännbar. Levnadskostnadsökningen och penningvärdeförsämringen har direkt drivit fram höjningen av den nominella penninglönen, som genom skatteskalans progressivitet i betydande grad höjt skatterna, fastän den höjda penninglönen endast varit en kompensation för dyrtiden.

1947 års statsskattereform innebar en väsentlig omläggning av beskattningen, och vid den tidpunkt denna genomfördes, ansåg vi densamma vara en betydlig förbättring och en modernisering av uttagningen av statsskatten. Den avvägning som då skedde mellan inkomst och beskattning har vi ansett för närvarande böra upprätthållas.

I den kommunistiska riksdagsgruppen har vi också gått ut ifrån detta, då vi i våra motioner I: 289 och 483 samt II: 384 och 648 föreslagit höjning av ortsavdragen och en utökning av nuvarande bestämmelser rörande gift kvinnas förvärvsavdrag.

Vi har i motionerna framhållit behovet av att på sakligt underlag få ett officiellt skäligt existensminimum fastställt, som svarade mot varje tidsperiod och dess levnadskostnader, och att ett sådant existensminimum skulle bland annat vara skyddat från beskattning. Då det alltjämt låter vänta på sig, blir frågan om ortsavdragens storlek en fråga om vad man skall betala i skatt, även om man inte har en inkomst som ens uppgår till vad som bör vara ett skäligt existensminimum. De avvikelser vårt förslag uppvisar i förhållande till regeringens förslag i fråga om ortsavdragen har sålunda avsett att hålla skattetrycket nere i 1947

Ang. ändringar i den statliga beskattningen.

års nivå och vidare att sträva hän till att ortsavdragen så småningom kan komma att sammanfalla med ett skäligt existensminimum.

Vi föreslår i motionerna, att ortsavdragen för äkta makar fastställs i ortsgrupp I till 3 800 kronor och i ortsgrupp V till 4 400 kronor. För ogift skattskyldig (varmed jämställes änklings, änka eller fränskild) som haft hemmavarande barn föreslår vi ortsavdraget i ortsgrupp I till 2 850 kronor och i ortsgrupp V till 3 500 kronor. För ensamstående föreslår vi i ortsgrupp I ortsavdraget till 2 500 kronor och i ortsgrupp V till 2 900 kronor. För ensamstående skall ortsavdraget också utgå med fast belopp.

Vid utformningen av vårt förslag har vi utgått från att spännvidden inte finge överstiga 16 procent mellan lägsta och högsta ortsgrupp, att ogift skattskyldig med hemmavarande barn skulle åtnjuta ortsavdrag, som utgjorde omkring $\frac{3}{4}$ av ortsavdraget för äkta makar, och att ensamstående bibehölle från år 1947 ungefär $\frac{2}{3}$ av äkta makars ortsavdrag.

Skatteutredningen och regeringen har gått ut ifrån i sina förslag, att det vore ändamålsenligt att ensamstående skulle åtnjuta ortsavdrag, som vore hälften av ortsavdraget för äkta makar. Detta synes uteslutande dikteras av att man därmed skulle få bort ett irritationsmoment vid sambeskattningen av äkta makar, d. v. s. att det delade ortsavdraget för äkta makar skulle på var och en bli lika som för ensamstående. Vi kan dock inte godkänna denna linje att hålla ensamståendes ortsavdrag nere i hälften av ortsavdraget för äkta makar, därför att man därmed skulle kunna hänvisa till en skenbar jämställdhet. Det är därför som vi ansett att 1947 års beslut att hålla ensamståendes ortsavdrag i $\frac{2}{3}$ av äkta makars fortfarande är riktigt.

Beträffande gift kvinnas förvärvsavdrag har vi fört fram en avvikande mening till regeringens förslag. Vi anser att den nuvarande bestämmelsen bör bibehållas, som medger för gift kvinna, vilken haft inkomst av rörelse eller av eget arbete, att åtnjuta avdrag med ett belopp, som motsvarar hälften av nämnda

inkomst, dock högst med 1 000 kronor. Detta innebär, att avdraget skall åtnjutas oavsett om man har minderåriga barn eller icke. Regeringens förslag i detta avsnitt innebär en försämring. Om förvärvsavdraget för skattskyldigs hustru, som utfört arbete i jordbruk eller rörelse, vilket föreslås i propositionen till 300 kronor, kan vi instämma. Avdragen får sålunda för makarna tillsammans icke överstiga 300 kronor eller 1 000 kronor.

Vi har begränsat oss till dessa förslag om ortsavdragen och förvärvsavdraget för gift kvinna såsom de viktigaste. Därvid har vi haft som utgångspunkt, att uttagningsprocenten skall komma att bli 100 av grundbeloppet. Regeringen har nu i särskild proposition föreslagit ett skatteuttag med 110 procent, enär statsfinanserna icke skulle tåla en hel skattesänkning enligt regeringens skatteförslag. Vidare hänvisar regeringen till det ovissa läget under de närmaste åren. Överbalanseringen av budgeten och de rikligt flödande statsinkomsterna under de senare åren, det stora budgetöverskott som innevarande budgetår kommer att stå till förfogande och som bland annat tillåter uppläggnings av en särskild fond å 500 miljoner kronor för reglering av kommunernas skattemedel, vilka skall utbetalas av staten till kommunerna, och dessutom en rad andra stora poster, som uppräknas för att reducera budgetöverskottet till att framstå som obetydligt, visar dock, att skatterna kan sänkas betydligt utan att det ställer till någon katastrof.

Vi anser att våra förslag till ändring och komplettering av det föreliggande regeringsförslaget i fråga om statsbeskattningen svarar emot det krav, som lägre och medelstora inkomsttagare nu har rimlig rätt att ställa på en skattesänkning. Hundratals fackföreningar har också ställt sig bakom vårt förslag i detta avseende.

Då vi från våra motioner I: 289 och II: 384, vilka tillkom vid början av årets riksdag, överflyttat förslagen och yrkandet om ortsavdragens storlek till våra senare motioner, ber jag, herr talman, att under punkten B) i utskottets hemställan

Ang. ändringar i den statliga beskattningen.

få yrka bifall till våra motioner I: 483 och II: 648 med förslag till författnings-text, som återfinns i utskottsbetänkandet på s. 21—22.

Fru LINDSTRÖM: Jag har begärt ordet, herr talman, för att ansluta mig till den av herr Henriksson avgivna reservationen och i korthet motivera det yrkande om bifall till denna reservation som jag kommer att ställa.

Utskottet har haft många förslag att pröva, när det gäller förvärvsavdraget för yrkesarbetande gift kvinna. Detta visar bland annat, att här föreligger en betydelsefull detalj i skatteförslaget, av stor aktualitet för många medborgare och av intresse också för samhället, som ju numera erkänner behovet av de gifta kvinnornas insatser på arbetsmarknaden och inte har något intresse av att försämra betingelserna för detta arbete. Beskattningen av de gifta förvärvsarbetande kvinnorna bör alltså vara så avvägd, att dessa kvinnor inte känner sig försatta i ett sämre läge än andra inkomstagargrupper. Hittills har emellertid den allmänna uppfattningen bland de förvärvsarbetande kvinnorna varit, att skattelättnaden genom det 1 000-kronorsavdrag, som infördes 1947, varit en otillräcklig kompensation för de verkliga utgifter, som en förvärvsarbetande husmor har för intäkternas förvärvande, d. v. s. kostnader för arbetskraft, som helt eller delvis ersätter henne i hemmet — detta vare sig hon har barn eller inte — samt, om hon har barn, extrautgifter för barnens vård på daghem eller hemma. Även om man bortser från penningvärdets försämring sedan 1947 och de stegrade kostnaderna för hemhjälp och sådant, vilket gör skattelättnaden genom detta 1 000-kronorsavdrag i realiteten mindre värd nu än för fem år sedan, innebär Kungl. Maj:ts och utskottets föreliggande förslag en försämring, jämfört med nuvarande förhållanden, eftersom det villkoret nu uppsatts för 1 000-kronorsavdraget, att vederbörande yrkeskvinna skall ha barn under 16 år. Departementschefen liksom utskottet tycks

mena, att det endast är barn under 16 år som förorsakar arbete inom ett hem och medför avbränningar på den inkomst, som en gift förvärvsarbetande kvinna har. Erfarenheten säger oss emellertid, att det inte är familjemedlemmarnas ålder, som uteslutande eller främst avgör mängden av en husmors och därmed en husmorsersättares arbete, utan familjemedlemmarnas antal. Hushållet för t. ex. en fem personers familj med inslag — låt oss säga — av studerande barn över 16-årsåldern eller gamla mor- eller farföräldrar ofta kräver lika mycket arbete som en familj, där någon familjemedlem befinner sig under det magiska krittstrecket 16 år. Om barnet ensamt skall vara kriterium på den förvärvsarbetande kvinnans behov av förvärvsavdrag, så finns det, som reservanten herr Henriksson anmärkt i sin reservation, inget skäl för att man inte skall gå vidare, ta steget fullt ut och differentiera förvärvsavdraget efter barnantal. Men det är ett så krångligt system, att det vill ingen ha. Det blir rationellare att ta bort barnförbehållet helt och hållet, såsom det föreslås i den socialdemokratiska kvinnomotionen. Detta så mycket mer som det med skäl måste göra den förvärvsarbetande kvinnans alla hemarbetande medsystrar förtörnade, att allt det myckna hemarbetet, som inte hänförs sig till vårdnaden av barn i trängre mening, inte skall värderas högre än till 300 kronor om året — eller rättare sagt till den skatt som motsvarar 300 kronors inkomst, d. v. s. i genomsnitt 30, 40 kronor per år, en värdesättning som de husmödrar torde ha svårt att godtaga som arbetar uteslutande i sina hem och därvid menar sig ha en hel och full arbetsdag.

Utskottsmajoriteten säger här i sitt utlåtande, att den inte anser, att det i propositionen föreslagna förvärvsavdragssystemet skulle medföra en försämring i betingelserna för gift kvinnas förvärvsarbete, och utskottet hänvisar därvid till den ändrade avvägning av ortsavdraget som samtidigt ägt rum. Utskottet må anse vad det vill — det är ändå ovedersägligen så, att om regering-

Ang. ändringar i den statliga beskattningen.

ens förslag går igenom, kommer de förvärvsarbete hustrur som inte har barn under 16 år att få en relativt sett ökad skattebelastning. Skattelättnaden blir nämligen mindre för dem än för övriga kategorier medborgare. I inkomstlågerna 6 000—10 000 kronor för äkta makar gemensamt ökas exempelvis skatteprocenten på hustruns del av inkomsten med mellan 43 och 28 procent, varvid den högre procenten hänför sig till det lägre inkomstbeloppet. Till detta faktum kan man knyta samma reflexion som Kooperativa förbundets styrelse gjort i sitt remissyttrande, nämligen: »Det skulle säkerligen verka psykologiskt olyckligt på intresset hos de gifta kvinnorna att åta sig förvärvsarbete om man nu borttog ett avdrag som allmänheten vant sig vid», d. v. s. just vad utskottet här vill göra. Ett bibehållande av status quo och det bestående avdraget, alltså maximalt 1 000 kronors förvärvsavdrag för alla förvärvsarbete gifta kvinnor, oberoende av om de har barn eller inte, föreslogs i skattekommittén av herr Sture Henriksson och Gösta Rehn.

Till deras reservation som ett minimikrav ansluter sig de socialdemokratiska kvinnornas motion i ämnet. Att herr Henriksson som ledamot av bevillningsutskottet har gett sitt stöd åt detta krav är ju naturligt, men det skulle glädja mig, om det funnes flera av herr Henrikssons och mina meningsfränder i denna kammare som toge den hänsynen till de förvärvsarbete kvinnornas egen opinion, att de ginge med på den lilla, men sakligt motiverade justering av Kungl. Maj:ts förslag som föreslås i reservation nr IV.

Herr talman! Jag ber att få återkomma med ett bifallsyrkande till herr Henrikssons reservation.

Herr FRANZON: Herr talman! Det må tillåtas mig att först säga att dagens debatt i denna viktiga skattefråga väl är som en mild västanfläkt mot den debatt som fördes 1947 då riksdagen gick att ta ställning till den då föreslagna skattereformen. Jag måste som ledamot

av 1949 års skatteutredning — vars förslag propositionen nu bygger på — säga att arbetet där har varit mycket intressant, och det bästa resultatet har kanske uppnåtts därigenom att 1949 års skatteutredning blev enig om det väsentliga i det förslag som föreligger, nämligen de ändrade skattetabellerna, en tabell för gifta och en för ensamstående. Därmed har de sakkunniga även löst sambeskattningsfrågan, varom ingen tvist eller oenighet föreligger i dagens debatt. Man kan ju också konstatera att av de olika motioner som är väckta i denna fråga innehåller ingen något förslag om förändringar i de skatteskalor som kommittén har framlagt, och inte heller finansministern har föreslagit några ändringar däri.

Jag vill inte gärna gå in på den fråga som kommer upp de närmaste dagarna då det gäller att ta ställning till uttagningsprocenten, 110 eller 100, men jag vill gärna omedelbart säga ifrån att det är beklagligt att det ekonomiska läget är sådant att man inte skulle kunna bibehålla uttagningsprocenten vid 100. Det är enligt denna uttagningsprocent, 100, som även skatteutredningen har beräknat sina skalor. När herr Sjödahl säger att utredningen bundit upp svansen på sig själv, så vill jag emellertid gärna upplysa honom om att utredningen som bilagor även ger tabeller som visar hur utredningens förslag verkar, om man får en uttagningsprocent av 110 eller 120.

Med tanke på de reservationer som föreligger här, både då det gäller förmögenhetsskatten, då det gäller kvarlåtenskapsskatten och då det gäller högre avdrag för gift kvinna i förvärvsarbete, vill jag säga att när utredningen har blivit enig, så har detta skett därför att man har försökt att få fram ett förslag som skulle kunna hålla sig inom det möjligas ram. Det har gjorts upp många tabeller innan utredningen kom fram med det förslag som föreligger, men man måste förkasta en hel del av dem, därför att de skulle ha minskat statens inkomster mera än man vågade sig på, eftersom man ville ha ett förslag som

Ang. ändringar i den statliga beskattningen.

kunde genomföras. Det förslag som utredningen har framlagt kostar, räknat efter 1949 års siffror, 265 miljoner kronor. Det är ändå ett högre belopp än utredningen vågade räkna på, när den började sitt arbete på våren 1949. Då hade man en överbalansering av budgeten på i runt tal 600 miljoner kronor, vilket kanske till största delen berodde på att man hade en hel del punktskatter som man kunde ta med i beräkningen. Man visste också att en del av dessa punktskatter skulle reduceras och en del upphöra, men man räknade med vad som var kvar och då kom man till att man skulle kunna använda cirka 225 miljoner kronor till en skattesänkning.

Jag tror att mina kamrater i utredningen är ense med mig om att om man kunnat nå enighet där och skulle kunna göra det även i riksdagen samt genomföra förslaget med en uttagsprocent av 100, så hade därmed den debatt, som påbörjades 1947 och har pågått alltsedan dess fram till dags dato, kunnat försvinna ur dagens politiska liv. Man skulle då i stället kunnat ägna sig åt att bedriva ett upplysningsarbete om hur skatterna verkar och vad man får för de skatter som man nu betalar. Därmed hade man kanske även kunnat få fram en annan anda hos folk vad gäller deklarationsmoral och villighet att betala skatt. Genom att det råder delade meningar om uttagsprocenten försvinner kanske denna min förhoppning, men jag önskar ändå att läget en gång skall bli sådant att det förslag som utredningen har framlagt skall kunna genomföras med en uttagsprocent av 100.

Nu har emellertid finansministern föreslagit vissa ändringar. Främst har han föreslagit att det avdragsfria beloppet vid förmögenhetsbeskattningen skall vara 50 000 kronor — utredningen hade föreslagit 40 000 kronor. I fråga om kvarlåtenskapsskatten hade utredningen likaså föreslagit 40 000, och finansministern föreslår 50 000 kronor. Han gör det under motivering att penningvärdet har försämrats sedan utredningen framlade sitt förslag, och det är alldeles rik-

tigt. Vi räknade i november 1951 med en penningvärdeförsämring sedan år 1946 av cirka 30 procent, och i dag torde väl penningvärdeförsämringen vara cirka 37 procent. Då säger jag än en gång att om man konstaterar, att dessa avdragsfria belopp skall höjas från 40 000 till 50 000 kronor på grund av penningvärdeförsämringen, så är det naturligtvis tråkigt att behöva konstatera, att man på grund av det ekonomiska läget inte kan följa samma logiska resonemang då det gäller att bestämma uttagsprocenten utan i stället vara tvungen föreslå densamma till 110.

Förvärvsavdraget har varit en stor fråga inom skatteutredningen. Det gamla förvärvsavdraget, som var provisoriskt, uppgick till högst 1 000 kronor, och utredningen har föreslagit endast 300 kronor. Utredningen har gjort detta med tanke på att man skulle slippa ett avdrag för jordbrukarnas och rörelseidkarnas hustrur. Satte man avdraget högre, kom krav på avdragsrätt även från dessa. Nu fanns det en reservation inom utredningen i denna fråga — det föreligger även motioner och reservationer i utskottet till förmån för högre avdrag. Finansministern har följt reservanternas inom utredningen. Förutom de 300 kronorna, som skall få avdragas generellt, föreslår han nu, att förvärvsarbetande hustru skall få ett avdrag på ytterligare 10 procent av inkomsten upp till 700 kronor, så att avdraget kan bli sammanlagt 1 000 kronor. På den punkten har jag varit mycket tveksam, kanske inte så mycket inför de ytterligare 700 kronorna som inför förslaget att man skall utsträcka förvärvsavdraget till att gälla även jordbrukarnas och rörelseidkarnas hustrur.

Vi har ju strävat efter och ofta talat om att man skulle försöka förenkla skattesystemet. Att genomföra en reform som innebär ett generellt avdrag på 300 kronor till förvärvsarbetande hustru är mycket enkelt, men skall avdraget tillämpas även för jordbrukarnas och rörelseidkarnas hustrur — man skall enligt förslaget pröva, om de har deltagit i arbetet eller inte — blir det inte nå-

Ang. ändringar i den statliga beskattningen.

gon förenkling. Tvärtom blir det mera komplicerat än tidigare. Det går nog ganska bra att pröva saken när det gäller en jordbrukarhustru, och därvidlag hyser jag mindre betänkligheter. Men det blir ofta ganska svårt för skattemyndigheten att undersöka, om en rörelseidkares hustru har deltagit i mannens arbete eller inte. Det måste bli ett avgörande litet mera på en höft. Finansministern erkänner i propositionen, att det kan vara komplicerat, och han tillägger också, att om hustrun inte deltagit så mycket att värdet av hennes arbete uppgår till 300 kronor, skall man anse att hon inte deltagit alls. Jag har sagt detta, därför att skatteutredningen även strävat efter att förenkla skattesystemet. Man måste kunna få fram mera generella avdragsregler, för att beskattningsmyndigheterna skall kunna ägna sig åt det som är det väsentliga: att få ut mera skatter från dem som kan misstänkas för att inte ha deklarerat som de bort göra.

Därmed är jag inne på en annan fråga, som jag gärna vill säga några ord om här. Under den tid jag har arbetat med skattefrågor har jag alltid ansett, att de värst klämda och de som kanske får känna skattebördan allra hårdast är löntagarna, i vilken klass de än befinner sig, därför att de får efter arbetsgivarens uppgifter skatta för allt vad de har i inkomst. Jag vill inte säga att vare sig jordbrukarna eller rörelseidkarna har en annan deklarationsmoral än löntagarna, men skattelagstiftningen ger dem vissa möjligheter till avdrag och jämkningar, som löntagarna inte har. Det är därför jag också är mycket betänksam mot att ett förvärvsavdrag — även om beloppet 300 kronor är litet — införes för jordbrukarnas och rörelseidkarnas hustrur. Detta bidrar naturligtvis till att minska statens inkomster. Skulle man följa reservanterna även när det gäller sänkning av förmögenhetsbeskattningen och slopande av kvarlåtenskapsskatten, skulle statens inkomster minska ytterligare. Men när det konstateras, att kvarlåtenskapsskattens slopande inte skulle kosta mer än cirka 18 miljoner kronor, vill jag gärna ha sagt, att de skadeverkning-

ar i samband med denna skatt som man så ofta talar om väl inte kan vara så svåra.

På tal om skadeverkningar vill jag säga, att skatteutredningen har försökt ingående undersöka denna sak beträffande alla skatter. Man har haft konferenser med olika inkomsttagare. Man har gjort enquêter — även en gallupundersökning — och det har konstaterats, att skatterna har debatterats livligt och att det har förekommit ett skattetänkande, som kanske inte har varit så gagneligt. Men jag vågar också påstå, att man har reducerat talet om skattetänkande till dess rätta proportioner. Utskottet har emellertid varit på det klara med att skattetänkandet bidragit till en försämrad skattemoral.

Den opinionsundersökning som gjordes har också bekräftat vad många visste förut, nämligen att den stora allmänhetens kännedom om skatternas verkningar och storlek är högst bristfällig, och det förefaller åtminstone mig, som om det funnes få områden av samhällslivet där utrymmet för felaktiga inställningar är så stort som här. Det är också därför som skatteutredningen konstaterat och gärna vill framhålla, att det enligt dess mening vore ett mycket allmänt intresse att åstadkomma en mera objektiv upplysning på detta område. Om en dylik upplysning kunde komma till stånd, torde den i förening med låt vara en mycket begränsad allmän skattesänkning kunna verksamt bidra till en förbättring av nuvarande förhållanden.

Herr talman! Jag har velat säga detta i största allmänhet, och det är mycket möjligt att denna debatt återkommer om några dagar, då vi skall besluta om uttagningsprocentens storlek. Såvitt jag har kunnat finna är läget sådant, att resultatet inte kan bli annat än 110, vilket jag mycket beklagar, ty då kommer väl skattedebatten att fortsätta, och man får inte så mycket över för det upplysningsarbete, som jag här tidigare har talat om.

Även om skattesänkningen nu inte blir så stor — den är inte stor enligt det förslag som utredningen förelagt, och den

Ang. ändringar i den statliga beskattningen.

är naturligtvis mindre ändå, om skatteuttaget blir 110 — kommer dock varjehandens till sänkning av de, jag erkänner det, rätt höga skatterna kanhända att inverka på så sätt, att det som staten förlorar i och med inkomstbortfallet kompenseras genom en bättre deklarationsmoral och större villighet att betala skatterna.

Jag ber med detta, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr WEHTJE: Herr talman! Jag skulle vilja beröra några frågor, som inte förut har varit föremål för beaktande i denna debatt, men som herr Franzon nu senast snuddade vid, nämligen det nya skattesystemets inverkan på företagen och på företagsamheten. Men innan jag gör det, skulle jag vilja framföra några allmänna reflexioner om förhållanden, som delvis har varit under diskussion här tidigare i dag men som jag gärna skulle vilja något ge kompletterande synpunkter på.

1947 års skattesystem innebar en icke oväsentlig skärpning av skattebelastningen långt ned i medelskiktet och uppåt i förhållande till den hårda skattebelastning, som under omständigheternas tryck framtvingades under krigsåren. Detta var även fallet i fråga om ren arbetsinkomst. Om inkomsten var förenad med innehav av förmögenhet av icke alltför ringa storleksordning blev skärpningen mycket betydande — detta även för förmögenheter som kvarlåtenskapsskatten icke drabbade med större tyngd. I den mån så blev fallet, blev det inte längre fråga om skatt utan om konfiskation.

Att människorna i tider av krig, avspärrning och akut krigsfara, som kräver stora personliga och ekonomiska offer av alla medborgargrupper, lättare kan finna sig i en hårdhänt behandling från statsmakternas sida även då det gäller beskattningen är allmänt känt och vitsordat. Nöd bryter till och med lag. Men att, sedan de akuta farorna upphört, icke blott vidmakthålla det därav framkallade skattetrycket utan till och

med ytterligare skärpa det, kan icke undgå att framkalla en spontan reaktion från de berörda medborgarnas sida, en reaktion som blir desto starkare som ingen övertygas om den statsfinansiella nödvändigheten av att skärpa skattetrycket för vissa begränsade medborgargrupper, och då det klart tillkännagivna syftet med dessa skatteskräpningar är att överföra inkomster eller ge förmåner till andra grupper i samhället, ehuru behovet därav ingalunda objektivt konstaterats.

Vad man utan tvivel tidigare ansett sig ha kunnat konstatera, har vi nu fått bekräftat av 1949 års skatteutredning, nämligen att det nuvarande skattetrycket leder till ett mer och mer utbredd skattetänkande och en minskad arbetsvilja, i hög grad hämmar det enskilda sparandet i allmänhet och praktiskt taget omöjliggör nyskapande av det enskilda riskvilliga kapital, som näringslivet icke kan undvara.

Beträffande skattetryckets inverkan på deklarationsmoralen giver utredningen en beklämmande bild. När det gäller den nuvarande beskattningens inverkan på företagsamheten svävar emellertid utredningen på målet. De hittills förefintliga konsolideringsmöjligheterna föranleder enligt utredningens uppfattning, att det icke kan anses givet, att den nuvarande beskattningen i någon allmän omfattning verkar hämmande på företagandet — dock med reservation för nyföretagandet. Detta är strängt taget den enda ljuspunkt utredningen fått in i bilden. I propositionen har finansministern inte gjort något för att undgå att släcka den, och bevillningsutskottet har följt i samma spår. När det gäller företagsamheten ser man tydligen inte risken av beskattningens skadeverkningar. Vi får tydligen löpa linan ut. Med de förhållanden som rätt under det är vi senast passerat, då vår ekonomiska verksamhet fortgått i inflationens drivhusatmosfär, kan det synas som om vi haft en utveckling av produktion och produktivitet som inte lämnat något övrigt att önska. Men om vi kommer ut i ett kärvare klimat, som det väl inte

Ang. ändringar i den statliga beskattningen.

är osannolikt att vi nu är på väg att möta, då får vi se om den grund som anvisats företagsamheten och företaget att bygga på är tillräckligt stark för de belastningar som den också skall bära i form av en hård beskattning, direkt på företagsamheten och indirekt på arbets- och kapitalinsatser.

Det förslag till inkomstskatteskala varom utredningen enat sig och som nu föreslås av utskottet har förutsatt en uttagsprocent som icke överstiger 100 och innebär därvid allenast en ringa skattelättnad. Skalans förtjänster ligger huvudsakligen på det tekniska planet, och av denna anledning bör dess förtjänster icke underskattas. Det kan emellertid icke nog understrykas att även med en uttagsprocent av 100 skattetrycket för de inkomsttagare, som hårdast drabbas av 1947 års skattereform, icke ens eliminerar den automatiska skatteskärpning, som på grund av penningvärdets försämring sedan dess inträtt. Med en uttagsprocent på 110 skulle till och med en ytterligare skärpning för ensamstående skattskyldiga inom dessa grupper inträda. Under sådana förhållanden kan den föreslagna inkomstskatteskalan endast antagas under den uttryckliga förutsättningen att den högsta procentsats, efter vilken skatt enligt denna skola skall utgå, bestämmes till 100.

Herr talman, jag skulle även vilja framföra några synpunkter på den mycket omdiskuterade avvägningen av förmögenhetsskatten. Det må till en början fastslås att enighet torde råda därom att förmögenhetsskatten i normalfallen förutsättes skola gäldas av den inkomst, den skattskyldige har till sitt förfogande. Man torde också kunna ena sig därom att ett skattesystem bör utformas under hänsynstagande i främsta rummet till de normala beskattningsfallen. Om nu en del av den inkomst som efter fastställd taxering anses giva uttryck för den skattskyldiges förmåga att bära inkomstskatten, regelmässigt tages i anspråk för betalning av förmögenhetsskatt så snart skattepliktig förmögenhet finnes, gör man sig ju skyldig till en

logisk kullerbytta, om man icke vid fastställande av underlaget för inkomstskatten avräknar den del av inkomsten som regelmässigt tages i anspråk för betalning av förmögenhetsskatt. Man beskattar en obefintlig inkomst; de beräkningar som verkställes för att få fram ett rättvisande uttryck för individens skatteförmåga, blir meningslösa. Hur skall man över huvud taget kunna tala om en »avvägning» av beskattningen, om man icke beaktar skattesystemets verkningar för den enskilde individen, utan behandlar förmögenhet och inkomst såsom abstrakta begrepp?

Det är beklämmande att ta del av de försök som gjorts att försvara denna inadvartens i skattesystemet. Det har sålunda gjorts gällande, att när den tidigare kombinerade inkomst- och förmögenhetsskatten år 1947 övergavs, detta bl. a. motiverats med att tyngden av inkomstbeskattningen och förmögenhetsbeskattningen kunde avvägas bättre var för sig, om de frigjordes från varandra. Det är i och för sig riktigt, att ifrågavarande avdragsrätt skulle innebära, att inkomst- och förmögenhetsskatterna ånyo gjordes beroende av varandra, men detta komme dock att ske på ett sätt, som i intet hänseende är jämförligt med det som gällde enligt det äldre systemet. Förmögenhetsskatt och inkomstskatt komme ju alltså att debiteras var för sig, vilket icke var fallet enligt det äldre kombinerade systemet. Slutsumman av den debiterade förmögenhetsskatten komme ju alltså att giva det rättvisande uttrycket för den särskilda skat-tebelastning som åvilar förmögenheten. Den statliga inkomstskatt, som inflyter från fysiska personer och därmed i beskattningshänseende likställda, belöper sig för närvarande å ett inkomstbelopp, vilket, som nämnts, rätteligen vid inkomsttaxeringen bör betraktas såsom obefintligt. Resultatet av avdragsrätten blir helt enkelt att inkomstskatt icke längre uttages på obefintlig inkomst.

Det har vidare gjorts gällande, att en dylik avdragsrätt skulle innebära en mycket väsentlig rubbning av grunderna för den år 1947 beslutade förmögen-

Ang. ändringar i den statliga beskattningen.

hetsskatten. Om avdragsrätten, enligt vad i reservationen föreslås, kombineras med en skärpning av förmögenhetsskatteskalan, blir detta emellertid icke fallet.

Hur föga bärkraftig denna invändning om rubbning av en tidigare påstådd avvägning är, framgår redan därav, att 1945 års skatteberedning icke aktat nödigt att förebringa någon som helst utredning för att belysa den sammanlagda skattebörda det av beredningen föreslagna skattesystemet medförde i de individuella fallen. Beredningen framlade sitt förslag utan att ha undersökt vilken total skattebörda och vilka marginalskatter som framkomme genom kumulationen av de progressiva skatter på inkomst och förmögenhet, som beredningen förordat. När skattereformen sedermera behandlades av bevillningsutskottet vid 1947 års riksdag, utgick utskottet felaktigt från att skattebortfallet vid oförändrade skatteskalar komme att uppgå till 56 miljoner kronor eller nästan dubbelt mot vad som numera visat sig vara fallet.

Vårt skattesystem har således i förevarande del grundats på siffermaterial, vilket vid ärendets behandling på kommittéstadiet varit i hög grad ofullständigt och vid den slutligt avgörande behandlingen i riksdagen i hög grad felaktigt och vilseledande. Det är lönlöst att söka försvara denna inadvertens med sakliga skäl.

Om man däremot medvetet strävar efter marginalskattesatser, vida överstigande 100 procent och därtill oregelbundna och godtyckliga, då är en dylik inadvertens utan tvivel ett lämpligt hjälpmedel för vinnande av ett sådant resultat. Det hade varit ärligare, om utskottets majoritet erkänt, att det är dylika marginalskatter den vill slå vakt om.

Jag har här uppehållit mig vid skattesystemets tekniska utformning i vad det gäller kombinationen inkomstskatt och förmögenhetsskatt, detta av det skälet att den ovan nämnda tekniska felaktigheten är en av anledningarna till beskattningens skadeverkningar å näringslivet i landet. Att driva ett företag eller en verksamhet

över huvud taget av nämnvärd omfattning utan förmögenhet är ju i regel icke möjligt. Det tryck de kumulerade skatterna utövar å de i produktionsmedel nedlagda förmögenheterna och deras avkastning kommer att försvåra produktionsmedlens bibehållande, vilket dock är nödvändigt för vidmakthållande av levnadsstandarden i landet.

Herr Sjödahl har tidigare i debatten talat om vilken inverkan en avräkning av förmögenhetsskatten vid inkomstskatteberäkningen skulle få för statens inkomster. Det har diskuterats ganska länge, huruvida det här rör sig om det ena eller andra beloppet, men man har inte tagit någon hänsyn till vad man här rätteligen bör ställa upp emot den befara-
rade inkomstminskningen för statens del, nämligen förslaget inverkan på de produktiva resurser som kapitalet utgör. Det står väl ändå klart, att om dessa resurser hotas, står mycket större intressen på spel än några tiotal miljoner kronor av statens inkomster. Det är hela vårt välstånd som då kommer i riskzonen.

Denna utsugning av kapital från produktiv användning till statskassan, oftast för improduktiv användning, sker även genom arvs- och kvarlåtenskapsskatterna. Det är måhända riktigt som utskottsmajoriteten anför, att kvarlåtenskapsskatten ännu tillämpats alltför kort tid för att man skall kunna dra några säkrare slutsatser om dess verkningar. Särskilt då fråga är om familjeföretag gör sig dock redan skadeverkningarna gällande. Om ägaren till företaget, såsom naturligt och mänskligt är, strävar efter att bevara det åt familjen, överflyttar han en del av förmögenheten i lättrealiserbara tillgångar, avsedda att användas för gäldande av kvarlåtenskapsskatten, i stället för att använda dem för företagets rationalisering och utveckling.

Herr talman! Jag skall inte upprepa de tungt vägande argument som här i debatten och tidigare har anförts emot kvarlåtenskapsskatten. Jag inskränker mig till att säga, att det väl inte finns någon skatteform som genom saklig kritik blivit så fullständigt nedgjord som

Ang. ändringar i den statliga beskattningen.

kvarlåtenskapsskatten i dess svenska form. Vi har anledning att fråga, hur stor skada som först måste vållas för att frågan om dess avskaffande skall tas under sakligt övervägande.

Herr talman! Med detta skall jag sluta. Jag uttalar min anslutning till det yrkande, som redan tidigare ställts av herr Velandér.

Herr statsrådet SKÖLD: Herr talman! I dag gäller det ju icke för riksdagen att ta ståndpunkt till frågan om hur hög uttagsprocenten för den statliga inkomstskatten skall bli för nästa budgetår. Den frågan kommer att debatteras och avgöras under nästa vecka. Det kan då inte falla mig in att här ingå på en diskussion om den saken. Det vore meningslöst och skulle bara bli att upprepa sig själv. Det har förvånat mig ganska mycket, att i denna kammare just den frågan av reservanterna, oppositionens talesmän, har bringats upp i centrum. Man skulle kunna fråga sig, om det finns något tekniskt sammanhang mellan det föreliggande skattelagförslaget och frågan om uttagsprocentens storlek. Det finns det ju inte. Skatteskalorna är så avvägda, att de har en elasticitet som rör sig mellan 90 och 120. Det är en sedan länge godtagen ordning i vårt land, att statsmakterna varje år bestämmer den uttagsprocent, som av statsfinansiella skäl är nödvändig för att trygga statsinkomsterna under påföljande budgetår.

Man kan i dag fatta beslut om det föreliggande skatteförslaget utan att detta beslut på något sätt förändrar det läge som föreligger vid diskussionen och beslutet i nästa vecka om uttagsprocenten. Jag har närmast fått det intrycket, att oppositionen behöver sitt ideliga trumslagande på denna punkt för att piffa upp anrättningen en smula. Det hela skulle kanske bli litet matt annars från oppositionens sida, ty i själva verket föreligger det ju icke några stora skiljaktigheter i åsikter om det nu föreliggande förslaget. Tvärtom är ju enigheten i mycket stor utsträckning förhärskande.

Jag skall alltså inte tala om uttagsprocenten, men det finns en sak som jag tycker att jag ändå bör nämna. Av de anteckningar, som har förts över debatten, har jag funnit, att herr Petré har förklarat, att med en skatteprocent av 110 blir skatteutredningens förslag meningslöst. Är det alltså meningslöst att nu genomföra ett förslag, som innebär att man får en proportionell statskatt för den överväldigande massan av skattebetalarna? Är det meningslöst att nu genomföra en lösning av sambeskattningsfrågan, som i det stora hela har blivit allmänt godtagen? Även om det i nästa vecka skulle beslutas en uttagsprocent av 110, måste det väl ändå betyda en skattesänkning för det stora skiktet av skattebetalare, vilken blir nästan lika stor som om uttagsprocenten blir 100. Den väsentliga skillnaden är att för de högre inkomsttagarna blir det en betydligt mindre skattesänkning med 110 än med 100. Jag kan mycket väl förstå att det föranleder en spontan reaktion från herr Wehtjes sida, men jag tror inte att den reaktionen är så allmän, att den stör intrycket av att det föreliggande förslaget i dag i alla fall är ett mycket betydelsefullt förslag och att ett genomförande därav kommer att få en utomordentlig betydelse för skattepolitiken i vårt land.

När jag läser reservationerna, finner jag att man där är mycket ivrig att understryka, att den skattesänkning, som nu kan ske, inte skall vara slutgiltig. Den skall vara en etapp på vägen. Man bör sträva efter att få ytterligare skattesänkningar. Jag vill då förklara att på den punkten har jag samma mening. Jag betraktar ingalunda det nu föreliggande förslaget såsom något sista ord, utan jag är fullt medveten om och införstådd med att det är riktigt att vi eftersträvar en ytterligare sänkning av den direkta skatten, allteftersom våra resurser medger det. Men ingen kan väl förtänka, om jag tar litet mera tungt och allvarligt på frågan, vad som är statsfinansiellt möjligt, än oppositionen gör, som ju inte har något ansvar i verkligheten för statens finanser.

Ang. ändringar i den statliga beskattningen.

Men det är ganska underligt, att samtidigt som man på detta sätt vill understryka att man här syftar till en dynamisk utveckling, så behandlar man egentligen förslaget, som om det vore ett statistiskt faktum, någonting som skulle vara orörligt för lång tid framåt. Man får det intrycket, när man ser, hurusom oppositionen eftersträvar att rubba den inre avvägningen med förslag, som syftar till en förskjutning av skattebördan.

Folkpartiet exempelvis har framlagt förslag, som skulle, om de blev genomförda, innebära ett med mellan 40 och 50 miljoner minskat skatteuttag. Högerns förslag avser ett 5 miljoner kronor lägre belopp. Det verkar, som om man hade uppfattningen, att ett genomförande av dessa förslag kommer att innebära en ökad skattesänkning. Det gör det givetvis för dagen; det innebär en ökad skattesänkning för vissa begränsade grupper utan att det samtidigt får någon inverkan för andra medborgargrupper. Men det är väl alldeles uppenbart att på lång sikt kommer dessa 40—50 miljoner kronor att innebära ett försvårande av en fortsatt allmän skattesänkning. Man kan inte åstadkomma en allmän skattesänkning genom att ge vissa begränsade grupper av skattebetalare speciella fördelar.

I detta sammanhang skall jag väl också säga några ord om någonting, som herr Petréen berörde i sitt anförande före middagspausen. Det var ju så, att vid en debatt här den 14 maj satt jag i min bänk där borta och hörde på. Jag började skissa litet på de förslag, som från oppositionens sida vid denna riksdag framförts om minskning av statens inkomster. Jag är litet lättsinnig ibland, det medger jag. Jag skissade på vad oppositionens förslag till skattesänkningar skulle medföra. Jag bortsåg därvid från vissa betydelsefulla fakta, det vet jag nu. Den siffra, som jag då angav till 130 miljoner, skulle i stället vara 45 miljoner och var alltså från min sida mycket överdriven. Det var slarvigt gjort av mig; jag gör ju sådana saker ibland — det vet alla. Det var så mycket slarvigare av mig, som det var alldeles onö-

digt för att ge den bild som jag ville ge, ty för det ändamålet behövdes inget belopp av den storleksordningen.

Låt mig härafter säga några ord om kvarlåtenskapsskatten. Det är alldeles meningslöst att diskutera den saken, ty vi har på den punkten så absolut oförenliga åsikter. Att vi har det beror naturligtvis därpå, att denna skatt har varit i tillämpning så kort tid, att ingen människa ännu kan säga, om den kommer att uppfylla de önskemål, som vi ställde på den skatten särskilt i fråga om inkomstutjämningen inom samhället, eller om, i fall våra önskemål icke kommer att gå i uppfyllelse, i stället farhågor av det slag som herr Wehtje här skisserade kommer att besannas. Herr Wehtje framställde i alla fall saken som om den vore klar. Men det är den inte. Det är ingen som vet, om denna skatt får så katastrofala verkningar, som här gjorts gällande, eller om den blir till nytta. För vår del vill vi vänta och se, och vi kommer inte att intressera oss för frågan på någon tid ännu.

Jag skall inte gå vidare in på den saken.

Jag kommer nu i stället över till en fråga, som jag tidigare berörde, nämligen frågan om den inre avvägningen av det föreliggande förslaget.

Det har i reservationerna och även här i dag sagts många vackra ord om 1949 års skatteutredning. Dess arbete framställdes såsom någonting föredömligt, och jag är gärna villig att instämma i detta, ty det är sällan jag som departementschef så helt kunnat acceptera ett förslag som jag här kunnat göra. Men observera då, att bakom detta förslag ligger en genomtänkt avvägning av skattebördans fördelning mellan olika grupper av medborgare. I folkpartireservationen säger man, att förslaget är väl avvägt. Jag tycker också, att majoritetens förslag i skatteutredningen — ty det är väl det man menar — är väl avvägt, men när det gäller den praktiska tillämpningen menar tydligen reservanterna inte detta, utan föreslår nya avvägningar och sönderbryter på det sättet utredningens tankegångar.

Ang. ändringar i den statliga beskattningen.

Låt mig först tala litet om förvärvs-avdragen. De gamla förvärvsavdragen hade ju till uppgift att försöka åstadkomma en jämkning, som gjorde sambeskattningen av äkta makar något så när uthärdlig. Utredningen uppställde för sig det målet att försöka göra en avvägning av skatteskalor och Ortsavdrag, så att man på den vägen skulle kunna lösa sambeskattningsfrågan utan förvärvsavdrag. Det är självklart att det hade varit utomordentligt förtjänstfullt, om detta hade lyckats, ty det som försvårar våra möjligheter här i landet att få ett så enkelt skattesystem, att det blir möjligt för taxeringsmyndigheterna att ägna tid och krafter åt att avslöja skatteskokare, är just alla dessa varandra korsande avdrag, som vi har. Folk tror i mycket stor utsträckning, att man kan åstadkomma en allmän skattesänkning genom avdrag, då man ju i själva verket genom dem inte gör annat än att man på längre sikt flyttar över skattebördan från en grupp till en annan.

Nu lyckades icke skatteutredningen genomföra sin målsättning. Den kunde icke få bort förvärvsavdraget, utan behöll 300 kronor såsom förvärvsavdrag för yrkesarbetande gifta kvinnor, lönearbetande och rörelseidkande. Men i och med att man gjorde detta, kom den frågan att ställas i en mycket skarpare relief, hur man skulle göra med jordbrukarens hustru och rörelseidkarens hustru, som arbetar i näringen och som hjälper till att skapa familjens inkomst. Varför skall det inte därvidlag vara något avdrag? Här föreligger ju också sambeskattnings och en absolut nödvändig sambeskattnings. Denna omständighet nödgade mig att gå med på att detta 300-kronorsavdrag skulle tillförsäkras även jordbrukarnas och näringsidkarnas i rörelsen medarbetande hustrur. Men i och med detta hade utredningens skatteavvägning blivit rubbad. Man blev nödsakad att gå ett steg längre för att skapa den rätta avvägningen beträffande de yrkesarbetande kvinnorna i lönearbete och i egen rörelse. Men när man skulle göra det, var det då alldeles säkert att man häri skulle inbegripa alla gifta

kvinnor? Man skulle väl inte gå längre än som var rimligt för att skapa den nya avvägningen. Ingen kan väl ändå bestrida, att en yrkesarbetande hustru med minderåriga barn utgör en kategori för sig, där det är svårare att skapa en rättvis sambeskattnings än när det gäller äkta makar utan barn, som båda arbetar. Jag kan inte finna annat än att det är en rimlig och rättvis gräns att låta förvärvsavdragen stanna vid yrkesarbetande hustrur med barn. Om man inte gör det, betyder det i själva verket att de yrkesarbetande gifta kvinnorna, som förut blev orättvist behandlade och fick bära en tyngre skattebörda än andra, nu skulle komma i en gynnad ställning. På längre sikt betyder det att det blir de familjer, där hustrun arbetar i sitt eget hem, och de ensamstående, som får betala ett dylikt förvärvsavdrag utan att detta är nödvändigt. Jag måste därför för min del säga, att när man av omständigheterna blivit nödsakad att på denna punkt rubba skatteutredningens avvägning, får man icke låta locka sig att gå längre än som är nödvändigt.

Jag går så över till frågan om förmögenhetsskatten. Utskottets förslag innebär en sådan ändring i förmögenhetsbeskattningen, att hänsyn fullt ut tages till penningvärdeförändringen. Jag frågar då: Vad är det för anledning att ytterligare sänka förmögenhetsskatten? Varför skall det vara nödvändigt att sänka den med 10 miljoner kronor? Det måste ju bli så i det långa loppet, att andra kategorier skattebetalare får betala en sådan sänkning.

En annan fråga gäller det framställda förslaget om avdrag för förmögenhetsskatten från inkomstskatten. Det är ju en teknisk anordning, och om man vill ha den, är det ingenting som hindrar att man skärper skatteskalen så, att ett dylikt avdragssystem kommer att ge samma förmögenhetsskatt som om man inte haft systemet. Den frågan är alltså inte i och för sig avgörande för skatte-trycket.

Men förslaget innebär, att vi skulle få ett nytt, irrationellt avdrag i vårt skattesystem, som ytterligare skulle försvåra

Ang. ändringar i den statliga beskattningen.

taxeringsmyndigheternas arbete; vi skulle få en ytterligare tillkrångling av våra skattelagar och deras tillämpning. Nu säger man, att det inte är så svårt att tillämpa sådana här avdrag, och det är riktigt; i allmänhet är det inte värre än att vanligt sunt bondförstånd råar på saken. Men det är inte där problemet ligger, utan det består i att varje sådan bestämelse i skattelagarna, som skall tillämpas i hundratusentals fall, pålägger taxeringsnämnderna ett rutinarbete som upptar dem till mycket liten nytta och icke lämnar tid över för det verkligen nyttiga granskningsarbete, som de borde bedriva.

Varför skulle man då införa detta system med avdrag? Ja, man vill göra det därför att förmögenhetsskatten — såsom herr Wehtje säger — aldrig får vara större än att den kan betalas med den skattskyldiges inkomst. Det ansåg herr Wehtje att vi var eniga om. Nej, jag är inte alls ense med honom därom. En sådan ordning skulle nämligen innebära — och det är egentligen på den punkten som det föreliggande förslaget om avdrag har betydelse — att personer, som har sin förmögenhet så placerad, att den lämnar liten eller ringa avkastning, skulle slippa undan förmögenhetsskatten. Det kan inte finnas något skäl för en sådan ordning — den är alldeles utesluten. Inte ens med avdragssystemet skulle man kunna genomföra den principen, att inkomsten skall räcka för att betala skatten. När inkomsten är förbrukad, kan det återstå förmögenhetsskatt att betala. Skall den då inte betalas? Jo, helt naturligt. När vi efter många års erfarenhet kom till den uppfattningen, att man skall ha en inkomstskatt för sig och en förmögenhetsskatt för sig, kan jag inte se att det skulle finnas något skäl för att vi på nytt skulle sammanblanda dessa skatter.

Till sist skulle jag vilja säga några ord om ett förslag som göres i olika reservationer, nämligen att den lägsta dyrortsgruppen skall slopas. För närvarande pågår som bekant en djupgående utredning om dyrortsgrupperingen, en utredning som i främsta rummet tar sikte på

spörsmålet om dyrortsgrupperingens inverkan på lönerna. Är det någon som tror, att inte ett eventuellt beslut av riksdagen i dag att slopa den lägsta dyrortsgruppen skulle få betydelse för ställningstagandet till den stora frågan nästa år? Och det måste väl betyda, att riksdagen genom ett sådant beslut skulle föregripa avgörandet i den stora frågan. Men är det då någon lätt och enkel sak att ta ställning till hela detta spörsmål? Nej, frågan är mycket svår. Utvecklingen har under sista tiden varit den, att staten har pressat samman spännvidden i dyrortsgrupperingen, medan den privata arbetsmarknaden samtidigt ökat spännvidden. Här har skapats en spänning mellan det offentliga livets arbetsmarknad och den enskilda arbetsmarknaden, och vi står i det fallet inför problem som är mycket svårbemästrade.

Men låt mig ställa ytterligare en fråga. Meningen är att man skulle höja de kommunala ortsavdragen också i de kommuner, som tillhör dyrortsgrupp I. Det betyder att skatteunderlaget i dessa kommuner skulle minskas och att man där skulle få en tendens till skattestegring.

Låt mig kombinera detta med ett annat förslag, som förekommer här i reservationerna! Det föreslås att det för jordbrukarnas och näringsidkarnas hustrur ifrågasatta förvärvsavdraget på 300 kronor även skulle tillämpas vid den kommunala taxeringen. Det betyder att i alla sådana kommuner, där det finns avdragsberättigade hustrur, förlorar kommunen 3 skattekrönor. Eftersom detta framför allt gäller jordbrukarnas hustrur, blir det ju en koncentrerad av skattebortfallet till landsbygdskommunerna, och icke minst till de kommuner, som tillhör dyrortsgrupp I. Jag får då fråga reservanterna: Har det gjorts någon undersökning, som har klarlagt vilken kommunal skattehöjning som kommer att bli följden av dessa båda förslag? Vet riksdagen här vad ett bifall till förslagen i denna del kommer att innebära?

Låt mig påminna om att i finansdepartementet utarbetades förra hösten ett förslag till höjning av de kommunala orts-

Ang. ändringar i den statliga beskattningen.

avdragen för att motverka penningvärdeförsämringen! Detta förslag skickades ut på remiss och mötte ett synnerligen kraftigt motstånd från kommunerna och kommunerna närstående. Det blev en så avvisande hållning till detta förslag, att det aldrig föll mig in att framlägga det för riksdagen. Är det nu meningen, att riksdagen skall fatta ett beslut, som i vissa avseenden kommer att få en likartad verkan och som i vissa kommuner kommer att få minst lika genomgripande verkan utan att man vet vad detta kommer att innebära? Jag kan väl knappast ändå tro att man kan göra på det sättet.

Jag skall inte uppehålla mig vid flera av de meningsskiljaktigheter, som här föreligger. Jag kan inte annat än komma till den slutsatsen, att Kungl. Maj:ts och utskottets förslag är ett rimligt förslag, som icke överdriver på någon punkt, utan som faktiskt eftersträvar en bättre avvägning olika skattskyldiggrupper emellan än vad reservationerna gör. Jag tror därför att det finns skäl för att bifalla utskottets förslag.

Herr PETRÉN (kort genmäle): Herr talman! Jag är givetvis tacksam för den rättelse finansministern gjorde av sina förra onsdagen lämnade uppgifter om vad merkostnaderna skulle bli vid ett genomförande av oppositionens förslag i fråga om förmögenhetsbeskattningen och förvärvsavdragen. Jag hade dock ännu mera satt värde på detta uttalande, om finansministern som följd därav också hade ändrat sina slutsatser. Det kanske blir lättare att göra det, om jag nämner att den skattesänkning, som folkpartiet föreslår, inte kommer att kosta vare sig 110 miljoner kronor eller 45 miljoner kronor utan 25 miljoner kronor.

Finansministern förvånade sig över att så stor del av debatten kom att röra sig omkring uttagningsprocenten. Jag beklagar att det inte funnits möjlighet att låta mitt tidigare anförande komma till finansministerns kännedom, eftersom jag där ägnade mycken tid åt att klargöra det samband, som otvivelaktigt finns mellan denna fråga och spörsmålet om uttagningsprocenten. Jag vill inte upp-

repa allt detta nu, utan endast i korthet återge vad 1949 års skatteutredning, vars förslag ligger till grund för den reform vi i dag behandlar, har sagt. Utredningen har uttalat, att en väsentlig förutsättning är att övergången till systemet sker vid grundbeloppet.

Det är inte så konstigt att jag för min del anser att mycket av det arbete, som nedlagts i denna utredning, är förfelat, om man vill tillämpa en uttagning med 110 procent. Skatteutredningen kom till det resultatet, att man skulle ha en skattesänkning av allmän omfattning. Det blir inte så med den skattesänkning, som äger rum vid en uttagning av 110 procent. Och det är inte bara för de högsta inkomstklasserna som inte någon skattesänkning kommer till stånd. För de lägre och lägsta inkomstklasserna blir det inte heller någon skattesänkning vid en uttagning med 110 procent. Jag kan ta ett exempel. En ensamstående, som har en årsinkomst av 5 000 kronor, får vid en uttagning med 100 procent en skattesänkning med 5 procent och vid en uttagning med 110 procent en skattehöjning med 4 procent.

Herr finansministern ansåg om jag förstod honom rätt att det inte var så betydelsefullt, om de högre inkomsttagarna fick någon skattesänkning. Jag vill då erinra om anledningen till att utredningen kommit fram till önskvärdheten av en allmän skattesänkning. Det var de negativa verkningarna av nuvarande skattetryck, och finansministern vill väl ändå inte göra gällande, att skattetänkandet är mindre och deklarationsmoralen starkare hos de högre inkomsttagarna och att det därför inte är lika behövt med skattesänkningar för dem. Jag har i varje fall inte någon sådan uppfattning.

Såsom även herr Franzon här framhållit, borde det finnas en möjlighet att åtminstone för den närmaste tiden föra bort från partistriderna de väsentliga frågorna som rör vår beskattning. Det är klart att jag känner missräkning över att detta nu tyvärr inte visat sig vara möjligt. Helt självfallet blossar striderna upp på nytt.

Ang. ändringar i den statliga beskattningen.

Av finansministerns anförande fick man klart för sig, att finansministern inte alls önskade bygga ut förvärsavdragen utöver det generella bidrag på 300 kronor, som utskottsmajoriteten angav. Det är uppenbart att, något som också finansministern nämnde, det var reservationer inom skatteutredningen, som lett till att Kungl. Maj:t föreslagit en påbyggnad av förvärsavdragen. Jag är för min del inte ledsen över ett sådant resultat och är närmast glad för att utskottsmajoriteten följt denna linje.

Sedan sätter finansministern en bestämd gräns och säger, att man kan ta den höjning, som Kungl. Maj:t föreslagit, men att man inte kan gå längre. Jag tror inte man kan sätta en sådan bestämd gräns.

Finansministern sade vidare, att vi i vår reservation förklarat, att vi fann utredningens förslag väl avvägt. Det är riktigt. Vi har stött utredningen när det gäller inkomstbeskattningen med viss modifikation i fråga om förvärsavdragen, och de ändringar vi har påyrkat, bortsett från kvarlåtenskapsskatten, kommer att kosta ungefär 25 miljoner kronor, utöver utredningens förslag i dess av Kungl. Maj:t framlagda form, som kostar 630 miljoner kronor vid en uttagningsprocent av 100. Jag tror att vi lugnt kan stå för vår anslutning till 1949 års skatteutredning och även till dess förslag, att man skall genomföra det vid grundbeloppsnivå, d. v. s. med den här angivna uttagningsprocenten.

Herr ELOFSSON, GUSTAF: Herr talman! När herr Petréen höll ett av sina anföranden här, frågade han om anledningen till att jag ändrat ståndpunkt och inte påyrkade avslag på kvarlåtenskapsskatten utan ville ha en utredning.

Jag vill bara erinra herr Petréen om att 1948 och 1949 yrkade folkpartiet, att man skulle hemställa hos Kungl. Maj:t om en utredning rörande förhöjd arvs- lottsbeskattning och i samband därmed avskaffande av kvarlåtenskapsskatten. Antingen har väl folkpartiet tagit fel den gången och nu kommit på bättre

tankar, eller också har folkpartiet fel nu och jag kommit på bättre tankar. Jag har i varje fall ansett, att om man någonsin skall få bort denna osmakliga kvarlåtenskapsskatt, går det aldrig på det sättet, att man nu yrkar avslag på den, utan jag tror att det måste föreligga en utredning, innan man kan nå det målet. Det är just detta jag har föreslagit i min reservation.

Finansministern säger visserligen, att denna skatt inte har verkat så länge, att man nu kan säga vilka verkningar den har. Han ansåg att man får låta den vara kvar några år först. Jag skulle vilja säga, att man inte behöver ha den skatten länge för att man skall erfara verkningarna av den. Jag understryker vad jag tidigare sagt, att det är den mest osmakliga skatt som svenska riksdagen någonsin beslutat om.

Finansministern ställde vidare den frågan, om vi, när vi yrkat på att förvärsavdraget med 300 kronor för jordbrukarhustrur och yrkeskvinnor skall gälla även den kommunala beskattningen, tänkt på vad det skulle innebära i skattebortfall för kommunerna särskilt i ortsgrupp I. Jag vill svara, att vi har övervägt det, innan vi skrev reservationen. Vi räknade med att den väsentligt höjda taxeringen på fastigheterna mer än väl kommer att uppväga det skattebortfall, som blir en följd av att förvärsavdraget får gälla även den kommunala beskattningen.

Jag anser därför, herr talman, att den av oss föreslagna skattesänkningen är väl motiverad.

Herr PETRÉN (kort genmäle): Herr talman! Herr Elofsson ifrågasatte, om inte folkpartiet ändrat uppfattning, eftersom det nu vill omedelbart avskaffa kvarlåtenskapsskatten, under det att man tidigare har begärt utredning. Det föranleder mig att gå tillbaka till den tidpunkt, när förslaget om kvarlåtenskapsskatt först lades fram. Det skedde genom 1945 års skatteberedning med förslag till omläggning av den direkta statsbeskattningen samt angående kvar-

Ang. ändringar i den statliga beskattningen.

låtenskapsskatt. Det förslaget avlämnades 1946. Därvid yttrade folkpartiets representant herr Elon Andersson: »På dessa grunder taga vi bestämt avstånd från förslaget om införande av en särskild kvarlåtenskapsskatt.» Det har varit folkpartiets linje hela tiden. En annan sak är att vi är beredda att diskutera och kan tänka oss som lämpligt en modifiering av arvslottsbekattningen.

För bondeförbundets del gäller, att man intog den ståndpunkten, att borttagandet av kvarlåtenskapsskatten skulle gå före sänkningen av inkomstskatten. Det var herr Näsgård i denna kammare som stod för det förslaget, när saken behandlades i bevillningsutskottet. Den reservationen har förut i dag direkt citerats. Finansministern förklarade nu som hr Elofsson nämnde att man inte kan vänta sig något initiativ från det hållet på flera år om en utredning. Att under sådana förhållanden bondeförbundet går ifrån sitt tidigare yrkande och nu nöjer sig med att påyrka utredning, innebär att herr Elofsson bekräftar den uppfattning som jag har att frågan i dagens läge är politiskt bunden. Jag tror att den är politiskt bunden för socialdemokraterna i förhållande till väljarkåren, ty kvarlåtenskapsskatten gav inte tillnärmelsevis vad man räknat med och gav uttryck för i den offentliga debatten 1947. Den är även politiskt hårt bunden för bondeförbundet, inte i förhållande till dess väljare men i förhållande till regeringsbröderna.

Herr ELOFSSON, GUSTAF (kort genmäle): Herr talman! Jag skulle vilja säga till herr Petrén, att denna kvarlåtenskapsskatt antogs ju av 1947 års riksdag, och folkpartiet motionerade 1948 och 1949 just om vad jag nyss läste upp. Har då inte folkpartiet ändrat ställning? Då ville inte folkpartiet vara med om ett direkt avskaffande, utan förordade att man skulle göra en utredning. Den vägen har vi försökt gå varje år sedan dess, men det har inte lyckats att få bort skatten.

Jag har ingenting emot om det skulle bli så, att frågan om kvarlåtenskapsskat-

ten skulle gå före frågan om sänkt inkomstskatt, men det föreligger inte någon utredning därom, och jag kan inte tänka mig att den saken skall kunna lösas utan en utredning. Skulle den kunna lösas utan någon utredning, vore jag mycket tacksam.

Herr OHLON: Herr talman! Med anledning av vad herr Elofsson nyss sade ber jag få påpeka, att han nog gör sig skyldig till ett minnesfel. Vi har aldrig inom folkpartiet svävat på målet i fråga om avskaffandet av kvarlåtenskapsskatten, men vi har yrkat på att man i samband med ett sådant avskaffande skulle överväga en moderat höjning av arvslottsbekattningen.

Herr Elofsson nämnde i ett föregående anförande, att vi inom folkpartiet hade ägnat bondeförbundet en »väldig» uppmärksamhet när det gäller dess hållning till kvarlåtenskapsskatten. Jag får säga att uppmärksamheten nog inte var så väldig — den var bara relativ, förströdd och kanske också en smula betänksam.

Jag beklagar, att herr finansministern inte är inne i kammaren just nu, ty jag skulle ha velat begagna tillfället att hylla honom. Jag skulle vilja ge honom det erkännandet, att han här i dag har för kammaren frankt deklarerat, att han för jämnt en vecka sedan kom med felaktiga siffror, när han pådyvlade folkpartiet att via en ökning av förvärvsavdragen begära en skatteminskning på 60 miljoner och genom yrkandet på en minskning av förmögenhetsskatten vilja beröva statsverket en inkomst av 50 miljoner, alltså inalles 110 miljoner.

Nu säger finansministern i dag, att han hade pratat i nattmössan — och det må vara hänt — och att vad vi ville reducera skatterna med bara är 40—50 miljoner. Finansministern är på rätt väg, men riktigt rätt har han i alla fall inte hittat. Jag skulle vilja uppmana finansministern att göra en ny reviderad beräkning, varvid han skulle finna att det långt ifrån är fråga om några 40 å 50 miljoner.

Ang. ändringar i den statliga beskattningen.

Finansministern framhöll, att vårt krav på större förvärvsavdrag för förvärvsarbetande kvinnor, även sådana utan barn, skulle innebära en orättvisa mot de gifta kvinnorna med barn och gentemot de ensamma. Jag kan inte alls förstå det resonemanget. Emellertid skall jag inte gå in på frågan om den större eller mindre rättvisan i detta sammanhang, jag skulle bara vilja påpeka de ödesdiga konsekvenser för arbetsmarknaden som ett njuggt tilltaget förvärvsavdrag för gifta kvinnor medför. Vi låter unga damer få dyrbar akademisk utbildning, i stor utsträckning på statens bekostnad. Så går de och gifter sig och är borta från arbetsmarknaden, därför att det visar sig att den skärpta beskattning, som följer med hustruns förvärvsarbete, plus kostnaden för det ökade behovet av hemhjälp, tar större delen av inkomsten i anspråk. Jag träffade häromdagen — jag tror att jag nämnt det förut i denna kammare — en rektor vid ett av våra större läroverk i landsorten, där man hade mycket svårt att få lärare. Han hade i staden spårat upp flera fruar med filosofie magisterexamen och även med pedagogisk utbildning och försökt få dem att ta anställning vid läroverket. Men det gick inte.

Jag tror alltså, att om man här går för snålt till väga, blir det staten som i längden gör den största förlusten. Vi har inte löst de förvärvsarbetande kvinnornas problem genom det förslag, som i dag föreligger från utskottsmajoriteten, och detta ärende kommer nog tillbaka i fortsättningen.

Jag beklagar att inte finansministern är inne även därför, att jag skulle vilja säga ett par ord angående hans yttrande om förmögenhetsskatten. Jag skulle vilja ställa den frågan till finansministern, om han anser det vara riktigt, att en person skall betala skatt på en inkomst som han inte har. Kan det vara riktigt? När förmögenhetsskatten är betald, är också motsvarande inkomst och alltså även skatteunderlaget borta. Jag kan nämna att i ett land som Danmark, som också har en förmögenhetsbeskattning, dock

mera blygsam än den svenska, föreligger rätt till avdrag av förmögenhetsskatten vid taxeringen och utan att detta, såvitt jag vet, har vållat några svårigheter för taxeringsmyndigheterna.

Nu säger herr finansministern, att genom 1947 års beslut skildes förmögenhetsskatten ifrån inkomstskatten, och någon sammanblandning av dessa två skatter ville han i fortsättningen inte veta av. Finansministern har då glömt, att det i våra skatteförfattningar redan finns en sammanblandning av förmögenhetsskatten och inkomstskatten, långt mera komplicerad än vad ett avdrag av förmögenhetsskatten vid taxeringen skulle innebära. Vi har nämligen den regeln, att om en persons nettoinkomst underskrider $3\frac{1}{3}$ procent av förmögenheten, reduceras underlaget för förmögenhetsbeskattningen till 30 gånger nettoinkomsten. Om t. ex. en person äger 100 000 kronor och han har en sammanräknad nettoinkomst av 3 000 kronor, så utgör underlaget för hans förmögenhetsbeskattning inte 100 000 kronor utan 90 000 kronor. Dessutom finns det en supplementär regel, att den beskattningsbara förmögenheten alltid skall uppgå till 50 procent av den deklarerade förmögenheten. Det är ju ganska komplicerade regler, och när det visar sig att beskattningsmyndigheterna kan klara dessa, skall de väl också kunna klara en så enkel sak som avdrag för förmögenhetsbeskattningen i deklarationen.

I själva verket har vi kanske den hårdaste förmögenhetsbeskattning som finns i något land med undantag av Norge. Vår förmögenhetsbeskattning varierar för närvarande mellan 6 och 18 pro mille. I Schweiz är förmögenhetsbeskattningen olika i olika kantoner och kommuner, men den stannar exempelvis i Zürich, som torde vara typiskt för Schweiz i allmänhet, vid en maximal skattesats på 6,5 pro mille mot våra 18 pro mille. Går vi till USA, finns där ingen federal förmögenhetsskatt alls, och inte heller Canada, England, Frankrike och Belgien har någon särskild förmögenhetsskatt. Nu är det ju ett faktum, att det visar sig allt större svårigheter att

Ang. ändringar i den statliga beskattningen.

få riskvilligt kapital för nystartade företag, och det är ur den synpunkten som vi framför allt får se förmögenhetsbeskattningens problem, att inte förmögenhetsbeskattningen utformas så, att den utgör en spärr för den fortsatta ekonomiska verksamheten i landet.

Herr VELANDER: Herr talman! Jag skulle också vilja säga ett par ord till herr Elofsson, eftersom han varit något inne på vad jag yttrat här.

Herr Elofsson har nyss upprepat sitt tidigare uttalande, att han fann kvarlåtenskapsskatten i högsta grad osmaklig, och 1949, när vi var inne på denna fråga, yttrade han följande: »Den skatt som ur alla synpunkter har varit den vedervärdigaste av de beslutade skatterna har varit kvarlåtenskapsskatten. Denna skatt är ju sådan, att när en person har avlidit och dödsbotillgångarna skola delas händer det många gånger att skatten tar ut så mycket, att arvtagarna inte ha möjligheter att kunna fortsätta det verk som deras förfäder ha byggt upp.»

Från de utgångspunkterna och med hänsyn till att herr Elofsson tidigare i riksdagen framburit motioner med direkta yrkanden om kvarlåtenskapsskattens avskaffande, liksom han ock avgivit reservationer tillsammans med oss andra borgerliga med enahanda yrkanden, och när herr Elofsson nu kastar om och inte längre vill vara med om något omedelbart upphävande av kvarlåtenskapsskatten utan stanna för en utredning, då har man väl skäl att fråga: Vad skall den utredningen syssla med?

Utredningen skall väl inte ytterligare klarlägga, att denna skatt är »osmaklig» och »vedervärdig» — det vet ju herr Elofsson att den är! Eller vill herr Elofsson ha utrett, huruvida de skäl och de synpunkter är bärande, varpå han tidigare i riksdagen byggt upp sina ställningstaganden om kvarlåtenskapsskattens omedelbara upphävande? Det skulle vara rätt intressant att få reda på åtminstone ett enda spörsmål, som herr Elofsson önskar klarlagt och där klarläggandet skulle kunna utgöra en motive-

ring för kvarlåtenskapsskattens avskaffande, ett spörsmål alltså som inte redan klarlagts. Inte kan det väl heller vara någon metod ens för politiskt handlande att fullfölja en bestämd uppfattning, som man hyser, och i samverkan med liktänkande göra det ena försöket efter det andra att få den realiserad, men sedan, när det inte går tillräckligt fort, kasta sig i armarna på motståndarna, alltså på dem som inte har velat ta skäl och som egentligen inte har velat resonera över huvud taget? Den metoden förstår jag ingenting av — jag utgår ifrån att det beror på att min tanke-skärpa därvidlag inte är tillräcklig, men därför är jag intresserad av något ytterligare klarläggande ifrån herr Elofsson.

Medan jag är inne på kvarlåtenskapsskatten, vill jag också säga ett par ord om finansministerns uttalande på denna punkt. Han menar, att det egentligen är för tidigt att tala om kvarlåtenskapsskattens avskaffande. Skatten har existerat under så kort tid, att ingen kan säga, hur den kommer att verka. Finansministern är alltså benägen att vänta och se ännu någon tid; sedan är han mottaglig för skäl och villig att resonera. Ja, jag kan förstå den ståndpunkten i och för sig, men fråga är om man inte här har presenterat sådana skäl, att även finansministern — om han tänker närmare över dem — skulle anse, att de mycket starkt tala för kvarlåtenskapsskattens omedelbara slopande.

Jag har redan varit inne på sådana skäl. Jag skall här upprepa blott en enda synpunkt. Alla är vi ju ense om att kvarlåtenskapsskatten är ett komplement till den årliga förmögenhetsskatten. Jag skall icke inlåta mig på några reflexioner omkring den s. k. skuldeorien eller någon-ting annat i den stilen, utan jag konstaterar att kvarlåtenskapsskatten enligt allas uppfattning har varit avsedd att utgöra ett komplement till den årliga förmögenhetsbeskattningen. Då vill jag göra gällande, att skatten från den utgångspunkten måste vara fullständigt felkonstruerad, och jag anser mig ha fog för mina påståenden därom på den grund,

Ang. ändringar i den statliga beskattningen.

att kvarlåtenskapsskattens verkningar måste bli i högsta grad ojämna och godtyckliga. För den, som har sin förmögenhet under exempelvis sex år före dödsfallet, kan den uppskjutna förmögenhetsskatten komma att motsvara ända upp till 10 å 11 procent av förmögenheten för varje år, som förmögenhetsinnehavet varar, medan skatten för den, som har sin förmögenhet kanske 60 å 70 år före dödsfallet, endast motsvarar en årlig förmögenhetsskatt av någon procent eller mindre. Jag upprepar den konklusion, som jag drog tidigare i dag, nämligen att kvarlåtenskapsskatten i vissa fall, kanske i många fall, kan komma att utgöra upp till fem å sex gånger den engångsskatt, vars införande vi så livligt diskuterade i början av 1940-talet och som då på de flesta håll ansågs ganska orimlig.

Jag tycker nog, att även finansministern borde vara benägen att skänka ett visst erkännande åt dessa mina synpunkter. Det är han, ledsamt för mig, inte beredd att göra, men jag vill dock i alla fall som en vinst notera, att han här har förklarat, att frågan om kvarlåtenskapsskatten kan komma i det läget, att också han kan reflektera på eller överväga dess borttagande.

Finansministern var även något inne på frågan om förmögenhetsskatten, och jag fann inte, att hans ståndpunkt kan betecknas såsom särskilt hård i det hänseendet. När vi talar om kvarlåtenskapsskatten och förmögenhetsskatten — i förevarande sammanhang alltså rätten till avdrag av förmögenhetsskatten vid inkomsttaxeringen — vill jag säga, att det därvid sammanlagt dock inte rör sig om så särskilt stora ting. Om man skulle godta den borgerliga oppositionens synpunkter, skulle det alltså inte resultera i något stort skattebortfall.

Jag har tidigare betecknat skatteutredningens förslag såsom ett försök att utjämna de stora motsättningar, som under de senaste decennierna städse framträtt, så snart vi har rört oss på beskattningens område. Kan vi inte fortsätta att arbeta vidare för den utjämningen? Jag menar med andra ord att

fronten för skattediskussionerna skulle kunna pacificeras i väsentlig utsträckning, ifall finansministern och den bredade parlamentariska majoritet, som han numera kan stödja sig på, skulle söka förstå oppositionen i nu angivna hänseenden. Jag tror, att man skulle kunna jämka ihop de olika meningarna och komma fram till ett läge, där vi inte skulle behöva stå emot varandra på det sätt och så hårt som nu oftast är fallet. Finansministern har här sagt, att skatteutredningens förslag, som han har tagit upp i väsentliga delar och som han har givit sitt erkännande åt, betraktar även han såsom blott ett steg på vägen mot ytterligare skattelindringar. Inställningen är alltså i mycket densamma. Från sådana utgångspunkter kan jag inte finna, att finansministern behöver tillgripa starka ord eller hårda argument för en karakteristik av vad som i vissa sammanhang förekommit och förekommer från oppositionens sida.

Finansministern började med att säga, att han hade erfarit, att vi här i kammaren hade sysslat så mycket med uttagningsprocenten och att det nog berodde på att oppositionens »ideliga trummande» måste komma till uttryck på något sätt, och det fanns inte så mycket annat att tala om. Ja, detta uttalande från finansministerns sida kan inte gälla mig. Jag har inskränkt mig till att huvudsakligen säga, att, när högern godtar det föreliggande skatteförslaget, har det skett under den förutsättningen att uttagningsprocenten kommer att fastställas till 100. Detta har jag motiverat med att om så inte sker, när man inte syftet med denna skattereform. Det påståendet anser jag vara riktigt. När finansministern säger, att han i allt väsentligt har kunnat ansluta sig till skatteutredningen, frågar jag varför han inte också på denna punkt kunnat skänka ett visst beaktande åt denna, som enhälligt har rekommenderat just uttagningsprocenten 100.

Vidare säger finansministern, att den omständigheten att uttagningsprocenten kan bestämmas till 90 eller 100 eller 110 eller 120 inte är någon väsentlig sak;

Ang. ändringar i den statliga beskattningen.

där kan man laga efter lägligheten. Jag delar inte heller denna finansministerns mening, därför att det finns någonting som kallas skatteskalornas spännvidd eller elasticiteten hos skatteskalorna. Skatteutredningen är också av den meningen att elasticiteten hos skatteskalorna, sådana utredningen har utformat dem, är mycket blygsam eller begränsad när det gäller att reglera uttagsprocenten upp eller ned. Jag tror för resten att det finns en antydning av utredningen att hellre än att gå upp med uttagsprocenten exempelvis till 120 kan ifrågasättas, om man inte då i stället skall ändra själva skatteskalorna.

Finansministerns anmärkningar i fråga om förvärvsavdragen kan inte heller riktas mot högern. Beträffande 1 000-kronorsavdraget för förvärvsarbetande gifta kvinnor är ju högern på samma linje som finansministern, dock så att högern föreslår, att avdraget skall utgöra 25 procent av inkomsten. Det når alltså sitt maximum vid en årsinkomst av 4 000 kronor. Propositionen och utskottets förslag innebär däremot, att man når upp till de fulla 1 000 kronorna först vid en inkomst av 7 000 kronor. Detta är väl knappast någonting att haka upp sig på. Vidare menar högern, att 300-kronorsavdraget bör utsträckas att gälla även den kommunala beskattningen. Är vi ense om att detta avdrag är berättigat vid den statliga beskattningen, förstår jag inte, varför det inte skulle vara berättigat också vid den kommunala.

För övrigt delar jag finansministerns allmänna inställning i det hänseendet, att det skulle ha varit mycket önskvärt, om man hade kunnat nå fram till en sådan ordning, att man över huvud taget inte behövt laborera med förvärvsavdrag.

Herr ELOFSSON, GUSTAF (kort genmäle): Herr talman! Jag tycker att jag redan vid ett par tillfällen har deklarerat varför jag har frånfallit ståndpunkten att begära kvarlåtenskapsskattens omedelbara avskaffande och i stället framställt yrkande om en utredning. Vi har ju när det gäller det omedelbara av-

skaffandet gått i sällskap på den vägen, herr Velander, ända sedan 1947 och inte nått något resultat. Är det inte då klokare att nu gå en annan väg och se om den bär till målet? Det kan ju hända att man inom finansdepartementet finner att man kan undvara denna skatt.

Men jag vill på nytt hänvisa till de motioner, som på sin tid lämnades av folkpartiet och vari även detta parti begärde en utredning om ett eventuellt höjande av arvsbeskattningen och borttagande av kvarlåtenskapsskatten. Herr Vealnder frågar nu: Vad skall en sådan utredning syfta till? Ja, jag tror inte, herr Velander, att det är möjligt att i denna kammare kunna genomföra ett upphävande av kvarlåtenskapsskatten utan en utredning. Jag tycker att så mycket har man blivit klok på under alla de år, som denna skatt varit gällande, att det säkerligen inte går att avskaffa den utan en utredning.

Vidare säger han: Man skall inte kasta sig i armarna på sina motståndare! Ja, herr Velander, jag har inte kastat mig i armarna på mina motståndare. När vi talade om detta i utskottet inbjöd herr Velander och herr Petrén mig att ansluta mig till deras motion, men jag gjorde också dem ett erbjudande att ansluta sig till mitt förslag. Herrarna accepterade emellertid inte, och då ansåg jag inte heller att jag borde acceptera deras linje.

Så sade herr Velander, att hans tankeskärpa tydligen inte var tillräcklig. Ja, jag vill ju inte äta mig att bättra på den på den mycket korta tid som nu står mig till buds!

Herr NÄSGÅRD: Herr talman! Herr Petrén apostroferade mig för en stund sedan därför att jag år 1947 hade stått för en reservation inom bevillningsutskottet, där vi yrkade avslag på det då framlagda förslaget om kvarlåtenskapsskatt, och han ställde det förhållandet emot bondeförbundarnas i bevillningsutskottet yrkande i dag om en utredning. Herr Elofsson har nyss diskuterat den frågan med herr Velander, så jag behövde väl inte uppehålla mig vid den, men

Ang. ändringar i den statliga beskattningen.

nog tycker jag att herr Petréén borde begripa, att om det kommer ett förslag om en ny skatt, som man inte vill ha, så måste man yrka avslag. I det läge kan man inte yrka på utredning, herr Petréén, så att min ståndpunkt då var nog fullt riktig. Men när nu denna skatt har gällt i fem år, så kan väl läget vara något annorlunda. Det kan bl. a. gälla att ta reda på hur man skall ersätta de pengar, som nu inflyter genom denna skatt.

Jag skulle även vilja säga ett par ord om folkpartiets ståndpunkt i fråga om dyrortsgrupperingen. Det står i reservationen på s. 83 att förhållandena nu har fortskridit så långt att man behöver påbörja åtgärder, som ger större rättvisa åt de olika grupperna. Vi anser därför, skriver folkpartiet i reservationen, att »ortsavdraget i grupp I bör ökas till det samma som för ortsgrupp II».

Vi har tidigare under riksdagen haft en liknande fråga till behandling. Jag var reservant i statsutskottet tillsammans med övriga bondeförbundare samt fröken Andersson och övriga högerledamöter, där vi i ett utlåtande nr 39 den 26 februari i år yrkade på att ortsgrupp I från och med 1 januari 1953 skulle uppflyttas till ortsgrupp II och att större kommuner, som är indelade i olika dyrorter, skulle från och med 1 januari 1953 vara enhetligt indelade i dyrortshänseende. I denna kammare gick folkpartiets företrädare från statsutskottet, herr Sundelin, emot mig och fröken Andersson, och gentemot mig framhöll han särskilt, att eftersom vårt parti var representerat i regeringen så borde vi lugna oss. Vi fick inte folkpartiet med oss i voteringen.

Detta skedde den 5 mars här i kammaren. Sedan dess har den proposition som vi diskuterat i dag framkommit. Den anmäldes i kammaren den 17 april, och däri säger ju finansministern — och jag är övertygad om att han har regeringen bakom sig — att dyrortsfrågan skall komma upp till behandling vid nästa års riksdag. Det är i den situationen, herr talman, som folkpartiets representanter har vaknat upp och ställt det yrkande, som jag nyss refererat.

Herr ANDERBERG: Herr talman! Herr Lodenius och jag har i samband med detta betänkande väckt en motion, i vilken vi reagerat mot att gift kvinna skulle få rätt till förvärvsavdrag oberoende av arbetsinsatsen.

De som praktiskt sysslar med taxeringsarbetet har funnit, att det är många som haft dessa avdrag oaktat de inte utför någon egen arbetsinsats, t. ex. kvinnor som får royalty eller är delägare i kommanditbolag eller styrelseledamöter i mannens bolag, där man delar upp inkomsten och på så sätt kan få ett förvärvsavdrag som för gift kvinna. Det är detta vi skattefolk reagerat mot. Vi tycker att avdrag endast skulle få ske efter egen arbetsinsats och inte under så lätta betingelser, som jag här givit exempel på. Vi kan inte finna det tillfredsställande, att avdrag av sådan art skall kunna medges.

När det gäller inkomst av rörelse som det här förut i dag talades om, såsom vid lantbruk, tycker vi att det är mer i sin ordning att den gifta kvinnan skall få göra avdrag, men i sådana fall som jag här exemplifierat finner vi det orimligt att medge avdragen.

Nu står det i utlåtandet: »Utskottet vill icke bestrida det i och för sig befogade i att göra rätten till förvärvsavdrag beroende av en viss arbetsinsats från den gifta kvinnans sida. Ett dylikt villkor skulle dock föra med sig en värdering av arbetsinsatsen i vissa fall.»

Utskottet anser alltså att vårt förslag skulle medföra merarbete och komplikationer för taxeringsnämnderna. I Taxeringsordförandenas riksförbund har emellertid taxeringsfolk från hela landet diskuterat denna sak, och vi har funnit att denna fråga borde tas upp och lösas så, att man slapp detta irritationsmoment. Det finns tillräckligt många sådana ändå, och jag kan inte finna att det är oriktigt att få bort denna skönhetsfläck.

Eftersom det inte finns någon reservation till förmån för vår motion vill jag inte här ställa något yrkande. Jag ville bara säga ifrån, att motionen inte var helt tagen ur luften, utan att erfaret folk stod bakom den, och vi hade åtminstone

Ang. ändringar i den statliga beskattningen.

väntat att det skulle bli en välvillig skrivning från utskottets sida.

Jag har bara velat göra dessa erinringar och kommer inte att framställa något yrkande, herr talman!

Herr **WEHTJE**: Herr talman! Jag trodde finansministern skulle komma tillbaka efter voteringarna i andra kammaren, men trots att han inte gjort det vill jag framföra några synpunkter i all korthet med anledning av vad han yttrade här.

Finansministern ådagalade en rent fiskalisk inställning till förmögenhetsbeskattningen. I mitt anförande för en stund sedan framhöll jag vådorna av att avväga beskattningen så, att den inte bara drabbade avkastningen av förmögenhet utan även själva förmögenheten. Detta rycker nämligen undan grunden för vår produktiva verksamhet. Redan nu är det en aktuell fråga, hur vårt näringsliv skall få det riskvilliga kapital som det behöver för sin förkovran och utveckling. För mig är det därför en mycket allvarlig fråga, var vi en gång i framtiden skall få en tillfredsställande försörjning i detta avseende. Efter vad jag kan förstå är vår levnadsstandard och vårt välbstånd beroende därav. Detta är av långt större vikt än att nu skaffa staten inkomster på något tiotal miljoner kronor.

Efter härmed slutad överläggning godkändes den nu föredragna paragrafen.

Herr **PETRÉN** erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Jag yrkar ändrad lydelse av 46 § mom. 3 i enlighet med reservation nr I.

Herr **VELANDER**: Herr talman! Jag ber att på den förevarande punkten få yrka bifall till reservationen nr II.

Herr **SJÖDAHL**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att därunder yrkats 1:o), av herr *Petrén*, att kammaren skulle antaga det förslag till

ändrad lydelse av 46 § 3 mom. kommunalskattelagen, som förordats i den av herr Kristensson i Osby m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen; 2:o), av herr *Velander*, att kammaren skulle godkänna det förslag till ändrad lydelse av samma moment, som innehölles i den av honom m. fl. anförda reservationen; samt 3:o) att kammaren skulle, i enlighet med vad utskottet tillstyrkt, avslå nämnda båda ändringsförslag.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på avslag å de framställda ändringsförslagen vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Petrén* begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits bifall till det av honom framställda yrkandet, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som, i enlighet med vad bevillningsutskottet i sitt betänkande nr 50 tillstyrkt, avslår föreliggande förslag om ändrad lydelse av 46 § 3 mom. kommunalskattelagen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag till ändrad lydelse av nämnda moment, som förordats i den av herr Kristensson i Osby m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Petrén* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 95;

Nej — 36.

Ang. ändringar i den statliga beskattningen.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Ordet lämnades ånyo till herr **PETRÉN**, som nu anförde: Herr talman! I fråga om 48 § yrkar jag bifall till reservationen nr I av herr Kristensson m. fl.

Herr **VELANDER**: Herr talman! Jag ber att på förevarande punkt få yrka bifall till reservationen nr II.

Herr **ELOFSSON, GUSTAF**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation nr III.

Herr **SJÖDAHL**: Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets avslagsyrkande.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att därunder förekommit följande yrkanden: 1:o), av herr *Petrén*, att kammararen skulle antaga det förslag till ändrad lydelse av 48 § 2 mom. kommunalskattelagen, som förordats i den av herr Kristensson i Osby m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen; 2:o) av herr *Velander*, att kammararen skulle godkänna det förslag till ändrad lydelse av nämnda moment, som innefattades i den av honom m. fl. vid betänkandet anförda reservationen; 3:o), av herr *Elofsson, Gustaf*, att kammararen skulle antaga det förslag till ändrad lydelse av samma moment, som innehölls i den av honom m. fl. avgivna reservationen; samt 4:o) att kammararen skulle, i enlighet med vad utskottet tillstyrkt, avslå de föreliggande ändringsförslagen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på avslag å ändringsförslagen vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Petrén* begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits bifall till herr *Gustaf Elofssons* yrkande, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som, i enlighet med vad bevillningsutskottet i sitt betänkande nr 50 tillstyrkt, avslår föreliggande förslag om ändrad lydelse av 48 § 2 mom. kommunalskattelagen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag till ändrad lydelse av nämnda moment, som förordats i den av herr *Gustaf Elofsson* m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Petrén* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 78;

Nej — 42.

Därjämte hade 12 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Återstående delar av ifrågavarande lagförslag.

Godkändes.

Utskottets hemställan i punkten A 1.

Förklarades vara besvarad genom kammarens beslut i avseende å lagförslaget.

Punkten A 2.

Det av utskottet tillstyrkta förslaget till förordning om ändring i förordningen om statlig inkomstskatt.

4 §.

Herr **PETRÉN**: Herr talman! I fråga om 4 § yrkar jag bifall till det i reservationerna I och II framställda likalydande yrkandet, gällande mom. 1.

Ang. ändringar i den statliga beskattningen.

Herr **VELANDER**: Herr talman! Jag instämmer i herr Petrén's yrkande.

Herr **SJÖDAHL**: Herr talman! Jag hemställer om bifall till utskottets avslagsyrkande.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att därunder yrkats dels, av herrar *Petrén* och *Velander*, att kammaren skulle antaga det förslag till ändrad lydelse av 4 § 1 mom. förordningen om statlig inkomstskatt, som innefattades i vardera av de av herr Kristensson i Osby m. fl. och herr *Velander* m. fl. vid betänkandet avgivna, i denna del likalydande reservationerna, dels ock att kammaren skulle, i enlighet med vad utskottet tillstyrkt, avslå förevarande ändringsförslag.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på avslag å ändringsförslagen vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Petrén* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som, i enlighet med vad bevillningsutskottet i sitt betänkande nr 50 tillstyrkt, avslår föreliggande förslag till ändrad lydelse av 4 § 1 mom. förordningen om statlig inkomstskatt, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag till ändrad lydelse av nämnda moment, som innefattas i vardera av de av herr Kristensson i Osby m. fl. och herr *Velander* m. fl. vid betänkandet avgivna reservationerna.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Velander* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 93;

Nej — 37.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Nu föredrogs

4 § 2 mom.

Herr **PETRÉN**: Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation I av herr Kristensson m. fl.

Herr **VELANDER**: Herr talman! Jag ber att på förevarande punkt få yrka bifall till reservation II.

Fru **LINDSTRÖM**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till herr Henrikssons reservation.

Herr **PERSSON, OLA**: Herr talman! Jag yrkar bifall till motionerna I: 483 och II: 648.

Herr **SJÖDAHL**: Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att i avseende på det nu föredragna momentet förekommit följande yrkanden: 1:o) att detsamma skulle godkännas enligt utskottets förslag; 2:o), av herr *Petrén*, att momentet skulle godkännas med den lydelse, om förordats i den av herr Kristensson i Osby m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen; 3:o) av herr *Velander*, att kammaren skulle godkänna momentet i den avfattning, som föreslagits i den av honom m. fl. vid betänkandet anförda reservationen; 4:o), av fru *Lindström*, att momentet skulle antagas med den lydelse, som förordats i herr Henrikssons reservation; samt 5:o), av herr *Persson, Ola*, att kammaren skulle godkänna det förslag till momentets lydelse, som innefattades i motionerna I: 483 och II: 648.

Ang. ändringar i den statliga beskattningen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på momentets godkännande enligt utskottets förslag vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Petrén* begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vart och ett av de återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig finna de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga bifall till herr *Petréns* yrkande.

Herr *Velander* och fru *Lindström* äskade emellertid votering om kontrapositionens innehåll, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits bifall till det av den förre framsälda yrkandet, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående 4 § 2 mom. i det av bevillningsutskottet i betänkande nr 50 punkten A 2 tillstyrkta förordningsförslaget antager bifall till herr *Petréns* yrkande, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits bifall till herr *Velanders* yrkande.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 35;

Nej — 51.

Därjämte hade 42 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som godkänner 4 § 2 mom. i det av bevillningsutskottet i betänkande nr 50 punkten A 2 tillstyrkta förordningsförslaget, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes nämnda moment med den lydelse, som förordats i den av herr *Velander* m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Velander* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 92;

Nej — 18.

Därjämte hade 21 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

8 § 1 mom.

Herr *PETRÉN*: Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation nr I av herr *Kristensson* m. fl.

Herr *VELANDER*: Herr talman! Jag ber att få hemställa om bifall till reservation nr II.

Herr *ELOFSSON, GUSTAF*: Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation nr III.

Herr *PERSSON, OLA*: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionerna I: 483 och II: 648.

Ang. ändringar i den statliga beskattningen.

Herr SJÖDAHL: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att därunder yrkats 1:o) att det nu ifrågavarande momentet skulle godkännas; 2:o), av herr *Petrén*, att detsamma skulle godkännas med den lydelse, som förordats i den av herr Kristensson i Osby m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen; 3:o), av herr *Velander*, att kammaren skulle godkänna det förslag till momentets lydelse, som innefattades i den av honom m. fl. anförda reservationen; 4:o), av herr *Elofsson, Gustaf*, att momentet skulle godkännas med den lydelse, som innehölles i den av honom m. fl. avgivna reservationen; samt 5:o), av herr *Persson, Ola*, att momentet skulle antagas i den avfattning, som föreslagits i motionerna I: 483 och II: 648.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på godkännande av utskottets förslag till momentets lydelse vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Petrén* begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vart och ett av de återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig finna de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras åsikt, som ville till kontraposition antaga bifall till herr Gustaf Elofssons yrkande.

Herr *Undén* äskade emellertid votering om kontrapositionens innehåll, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits bifall till herr *Petréns* yrkande, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående 8 § 1 mom. i det av bevillningsutskottet i betänkande nr 50 punkten A 2 tillstyrkta förord-

ningsförslaget antager bifall till herr Gustaf Elofssons yrkade, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits bifall till herr *Petréns* yrkande.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för nej-propositionen.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som godkänner 8 § 1 mom. i det av bevillningsutskottet i betänkande nr 50 punkten A 2 tillstyrkta förordningsförslaget, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes nämnda moment med den lydelse, som förordats i den av herr Kristensson i Osby m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Petrén* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 86;

Nej — 36.

Därjämte hade 9 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Återstående delar av ifrågavarande förordningsförslag.

Godkändes.

Ang. ändringar i den statliga beskattningen.**Utskottets hemställan i punkten A 2.**

Förklarades besvarad genom kammarens beslut i avseende å förordningsförslaget.

Punkten A 3.

Utskottets förslag till förordning om ändring i förordningen om statlig förmögenhetsskatt.

1 §.

Godkändes.

8 §.

Herr **VELANDER**: Herr talman! Jag ber att under förevarande punkt få yrka bifall till reservationen nr II, vilken i sak sammanfaller med reservationen nr I.

Herr **PETRÉN**: Herr talman! Jag instämmer i herr Velanders yrkande.

Herr **SJÖDAHL**: Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på godkännande av den under behandling varande paragrafen samt vidare därpå att paragrafen skulle godkännas med den lydelse, som förordats i den av herr Velander m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

10 §.

Herr **PETRÉN**: Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen nr I.

Herr **VELANDER**: Herr talman! Jag ber att få hemställa om bifall till reservationen nr II.

Herr **SJÖDAHL**: Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att i avseende på den nu förevarande para-

grafen yrkats 1:o) att densamma skulle godkännas; 2:o), av herr *Petrén*, att paragrafen skulle godkännas med den lydelse, som förordats i den av herr Kristensson i Osby m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen; samt 3:o), av herr *Velander*, att kammaren skulle godkänna det förslag till paragrafens lydelse, som innefattades i den av honom m. fl. anförda reservationen.

Sedermåra gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på paragrafens godkännande enligt utskottets förslag vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Velander* begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vartdera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig finna de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga bifall till herr Velanders yrkande.

Herr *Petrén* äskade emellertid votering om kontrapositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående 10 § i det av bevillningsutskottet i betänkande nr 50 punkten A 3 tillstyrkta förordningsförslaget antager bifall till herr Velanders yrkande, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits bifall till herr Petréns yrkande.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för nej-propositionen.

Ang. ändringar i den statliga beskattningen.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som godkänner 10 § i det av bevillningsutskottet i betänkande nr 50 punkten A 3 tillstyrkta förordningsförlaget, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes nämnda paragraf med den lydelse, som förordats i den av herr Kristensson i Osby m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Petrén* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 90;

Nej — 36.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

11 § 1 mom.

Herr **ELOFSSON, GUSTAF**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation III.

Herr **SJÖDAHL**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning gjordes i enlighet med de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på godkännande av det nu föredragna momentet samt vidare därpå att nämnda moment skulle godkännas med den lydelse, som förordats i den av herr Gustaf Elofsson m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Aterstående delar av ifrågavarande förordningsförslag.

Godkändes.

Utskottets hemställan i punkten A 3.

Förklarades besvarad genom kammarens beslut i avseende å förordningsförlaget.

Punkterna A 4—A 7.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten A 8.

Herr **PETRÉN**: Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna I och II i motsvarande delar.

Herr **VELANDER**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation II, som i denna punkt sammanfaller med reservation I.

Herr **SJÖDAHL**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **ELOFSSON, GUSTAF**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation III.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på den under behandling varande punkten yrkats 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o), av herrar *Petrén* och *Velandér*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i motsvarande delar av vardera av de utav herr Kristensson i Osby m. fl. och herr *Velandér* m. fl. vid betänkandet avgivna reservationerna; samt 3:o), av herr *Elofsson, Gustaf*, att kammaren skulle godkänna det förslag, som innehölls i motsvarande punkt i den av honom m. fl. vid betänkandet anförda reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Petrén* begärde votering, i anledning varav och sedan till kontrapro-

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

position därvid antagits bifall till det av honom och herr Velander framställda yrkandet, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 50 punkten A 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i motsvarande delar av vardera av de utav herr Kristensson i Osby m. fl. och herr Velander m. fl. vid betänkandet avgivna reservationerna.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Petrén* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha-va utfallit sålunda:

Ja — 79;

Nej — 38.

Därjämte hade 14 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna B 1— B 4.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten B 5.

Herr **PETRÉN**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till punkten A 9 i reservation I av herr Kristensson m. fl.

Herr **SJÖDAHL**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på antagande av

det förslag, som innefattades i punkten A 9 i den av herr Kristensson i Osby m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Petrén* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 50 punkten B 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i punkten A 9 i den av herr Kristensson i Osby m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Petrén* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha-va utfallit sålunda:

Ja — 93;

Nej — 20.

Därjämte hade 17 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna B 6—B 17.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 144, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 128, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 14 mars 1952, föreslagit riksdagen att

I. godkänna av departementschefen förordade ändringar i olika avseenden från och med den 1 juli 1952 av grunderna för den statliga låne- och bidragsverksamheten till förmån för bostadsförsörjningen;

II. medgiva, att räntefoten för lantarbetsbostadslån, vilka kunde komma att beviljas under budgetåret 1952/53, bestämdes till 3,25 %;

III. medgiva att för budgetåret 1952/53 dels preliminära beslut angående lån, som skulle utgå från lånefonden för bostadsbyggande, finge meddelas intill ett belopp av 380 000 000 kronor,

dels preliminära beslut angående lån, som skulle utgå från anslaget till tilläggs-lån till viss bostadsbyggnadsverksamhet, finge meddelas intill ett belopp av 210 000 000 kronor,

dels av det senast för budgetåret 1947/48 anvisade investeringsanslaget till tertiärlån till viss bostadsbyggnadsverksamhet finge disponeras ett belopp av 4 000 000 kronor;

IV. för budgetåret 1952/53 anvisa vissa i propositionen närmare angivna anslag;

V. å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1951/52 å kapitalbudgeten under statens utlåningsfonder till Lånefonden för bostadsbyggande anvisa ett investeringsanslag av 75 000 000 kronor.

I samband med Kungl. Maj:ts förevarande förslag hade utskottet till behandling förehåft följande motioner, nämligen

inom första kammaren:

I: 70 av herr Falk,

I: 439 av herr Norling m. fl. samt

I: 440 av herr Ewerlöf m. fl. ävensom

inom andra kammaren:

II: 22 av herr Wedén m. fl.,

II: 81 av herr Jansson i Hällefors,

II: 559 av herr Hjalmarson m. fl.,

II: 561 av herr Persson i Växjö samt

II: 562 av herr Lager m. fl.

I de likalydande motionerna I: 439 av herr Norling m. fl. och II: 562 av herr Lager m. fl. hade föreslagits, att riksdagen vid behandlingen av förevarande proposition måtte besluta

att till experiment och undersökningar beträffande maskiner i byggnadsverksamheten anslå 200 000 kronor;

att tilläggs-lån av olika slag, som beviljats enligt bestämmelserna i Kungl. Maj:ts kungörelser nr 569, 572 och 578 år 1942, skulle avskrivas, dock under förutsättning att låntagaren underkastade sig kontroll av sådan art som i denna motion anförts;

att inkomstgränsen för beviljande av förbättringslån skulle sättas till 6 000 kronor;

att inkomstgränsen för erhållande av familjebostadsbidrag och bränslebidrag skulle höjas med 3 000 kronor;

att det av kungl. bostadsstyrelsen utarbetade, i proposition nr 128/52 anförda systemet för höjning resp. reducering av familjebostadsbidrag och bränslebidrag skulle godtagas, med den skillnaden, att inkomstgränsen höjdes med 3 000 kronor;

att familjebostadsbidrag och bränslebidrag skulle utgå även till barnfamiljer, som bebodde lägenheter i byggnader färdigställda senast den 1 januari 1940;

att familjebostadsbidrag och bränslebidrag skulle utgå även till ensamstående mödrar med ett barn enligt grunder som anförts i denna motion;

att bidrag till fiskarbostäder skulle utgå med 4 000 kronor för enbart bostad, 2 000 kronor för sjöbod och båthus samt 1 500 kronor för sjöbod eller båthus;

att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställas, att tilläggs-låneverksamheten måtte utvidgas, tilläggs-lånen höjas och hushållsbränslet subventioneras i sådan utsträckning, att hyreskostnaderna hölles vid 1939 års nivå i nybyggda fastigheter, och att Kungl. Maj:t måtte förelägga inneva-

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

varande års riksdag förslag i detta hänseende, samt

att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att innevarande års riksdag måtte få sig förelagd en av Kungl. Maj:t utarbetad plan för ökad byggnadsverksamhet, så att bostadsbristen skyndsamt hävdes och övriga behov av byggnader tillfredsställdes.

I de likalydande motionerna I: 440 av herr *Ewerlöf* m. fl. och II: 559 av herr *Hjalmarson* m. fl. hade hemställts, att riksdagen vid behandlingen av förevarande proposition måtte

A. beträffande grunderna för den statliga låne- och bidragsverksamheten till förmån för bostadsförsörjningen besluta

1) att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om snabb undersökning angående möjligheterna att dels utnyttja tillgängliga vindsutrymmen för inredande av bostäder, dels lämna särskilda förbättringslån för istandsättande av lägenheter i flerfamiljshus, dels vidtaga åtgärder för förnyande av fastighetsbeståndet i tätorternas centrala delar, dels ock finna de ur ekonomiska synpunkter lämpligaste hushöjderna och husdjupen,

2) att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om sådan tillämpning av lagen om byggnadsreglering, att företag, som genom att använda speciellt arbets- och materialbesparande metoder kunde uppföra sina hus till väsentligt billigare kostnad än den för orten gängse, liksom företag, som förklarade sig vilja avstå från statliga tillägglån, lämnades extra byggnadskvot,

3) att avslå av Kungl. Maj:t framlagt förslag om anslag å 4 000 000 kronor till lånefonden för maskinanskaffning inom byggnadsindustrien och i stället genom ändring av bestämmelserna för industri-lånefonden möjliggöra maskinanskaffning för byggnadsindustrien på i motionerna angivna amorterings- och räntevillkor,

4) att nu förfallande räntor och amortering å äldre tertiärlån och tillägglån icke skulle efterskänkas,

5) att 1951 års bostadsutrednings förslag skulle följas i vad avsåge att utlägga en s. k. trappa ovanför den föreslagna gränsen för erhållande av familjebostadsbidrag samt att den av departementschefen föreslagna avtrappningen nedåt för inkomster under denna gräns skulle anordnas med mindre intervaller än de föreslagna,

6) att besparingsutredningens förslag skulle genomföras i vad avsåge familjebostadsbidragen så till vida att bidrag utginge för samtliga familjens barn under 16 år minus ett,

7) att det s. k. 3-kronorsbidraget skulle slopas samt

8) att de under 1951 införda extra tillägglånen med 4 kronor per m² lägenhetsyta skulle sänkas till 3 kronor per m² lägenhetsyta;

B. medgiva, att för budgetåret 1952/53

dels preliminära beslut angående lån, som skulle utgå från lånefonden för bostadsbyggande, finge meddelas intill ett belopp av 380 000 000 kronor,

dels preliminära beslut angående lån, som skulle utgå från anslaget till tillägglån till viss bostadsbyggnadsverksamhet, finge meddelas intill ett belopp av 160 000 000 kronor,

dels av det senast för budgetåret 1947/48 anvisade investeringsanslaget till tertiärlån till viss bostadsbyggnadsverksamhet finge disponeras ett belopp av 4 000 000 kronor;

C. för budgetåret 1952/53 anvisa vissa i motionen närmare angivna anslag;

D. å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1951/52 å kapitalbudgeten under statens utlåningsfonder till Lånefonden för bostadsbyggande anvisa ett investeringsanslag av 75 000 000 kronor.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet avfattat sin hemställan i 35 särskilda, med I—XXXV betecknade moment. I mom. I—XVII hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte

I. beträffande lån och bidrag för befordrande av mekanisering av byggnads-

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

industrien, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 440 och II: 559 samt I: 439 och II: 562, i vad de avsåge denna fråga, godkänna vad utskottet anfört;

II. avslå i motionerna I: 440 och II: 559 framlagt förslag beträffande utnyttjande av vindsutrymmen för inredande av bostäder, förbättringslån för istånd-sättande av lägenheter i flerfamiljshus samt hushöjder och husdjup;

III. i fråga om sanering av centrala stadspartier, med avslag å motionerna I: 440 och II: 559, i vad de berörde detta ämne, godkänna vad utskottet anfört;

IV. beträffande byggnadsverksamhetens omfattning, med avslag å motionerna I: 440 och II: 559 samt I: 439 och II: 562, såvitt motionerna avsåge denna fråga, godkänna vad utskottet anfört;

V. beträffande förrättning och amortering av utlämnade tilläggs lån och räntefria stående delar av tertiärlån, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 440 och II: 559 samt I: 439 och II: 562, i vad de avsåge denna fråga, godkänna vad i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 14 mars 1952 anförts;

VI. beträffande grunderna för förbättringslån, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 439 och II: 562, såvitt nu vore i fråga, godkänna vad utskottet anfört;

VII. besluta, att motionerna I: 70 och II: 81 icke skulle till någon riksdagens åtgärd föranleda;

VIII. i fråga om tilläggs lån och subventioner av hushållsbränsle avslå i motionerna I: 440 och II: 559 samt I: 439 och II: 562 i dessa delar framlagda förslag;

IX. beträffande höjning av inkomststrecken för familjebostadsbidrag och bränslebidrag, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 439 och II: 562, såvitt de berörde denna fråga, godkänna vad i statsrådsprotokollet föreslagits;

X. beträffande grunderna för reducerade familjebostadsbidrag och bränsle-

bidrag, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 440 och II: 559 samt I: 439 och II: 562, i vad de berörde detta ämne, godkänna vad i statsrådsprotokollet föreslagits;

XI. beträffande frågan om förhöjda familjebostadsbidrag och bränslebidrag, i anledning av motionen II: 561 samt med avslag å motionerna I: 440 och II: 559 samt I: 439 och II: 562, i vad de avsåge detta spörsmål, godkänna vad utskottet anfört;

XII. avslå i motionerna I: 439 och II: 562 framlagt förslag om bostadsbidrag till ensamstående mödrar med ett barn;

XIII. avslå i motionerna I: 439 och II: 562 framlagt förslag om familjebostadsbidrag och bränslebidrag till familjer i hus, som färdigställt senast den 1 januari 1940;

XIV. avslå i motionerna I: 440 och II: 559 framlagt förslag om minskning av familjebostadsbidragen;

XV. beträffande trekronorsbidraget besluta, att i motionerna I: 440 och II: 559 framlagt förslag icke skulle till någon riksdagens åtgärd föranleda;

XVI. beträffande statsbidrag till fiskarbostäder, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 439 och II: 562, i vad de berörde denna fråga, godkänna vad utskottet anfört;

XVII. beträffande grunderna för den statliga låne- och bidragsverksamheten till förmån för bostadsförsörjningen, i vad de ej behandlats under I—XVI, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och under erinran om vad utskottet i det föregående anfört, godkänna i statsrådsprotokollet förordade ändringar fr. o. m. den 1 juli 1952.

Reservationer hade avgivits

1) beträffande bostadspolitiken i allmänhet

a) av fröken *Andersson* samt herrar *Bergh*, *Staxäng* och *Birke*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort inledas med ett uttalande av det innehåll, reservationen visade;

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

b) av herrar *Sundelin, Söderquist, Svensson* i Ljungskile, *Ståhl, Wedén* och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett, att utskottets yttrande bort inledas med ett uttalande av den lydelse, som i denna reservation angivits;

2) av fröken *Andersson* samt herrar *Bergh, Staxäng* och *Birke*, vilka beträffande lån och bidrag för befordrande av mekanisering av byggnadsindustrien ansett, att utskottets yttrande bort i hithörande del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under I hemställa, att riksdagen måtte, beträffande lån och bidrag för befordrande av mekanisering av byggnadsindustrien, med avslag å Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I:439 och II:562 samt med bifall till motionerna I:440 och II:559, samtliga motioner i vad de avsåge denna fråga, godkänna vad reservanterna anför;

3) av fröken *Andersson* samt herrar *Sundelin, Bergh, Söderquist, Svensson* i Ljungskile, *Ståhl, Staxäng, Birke* och *Wedén*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade avfattning, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under II hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av i motionerna I:440 och II:559 framlagt förslag beträffande utnyttjande av vindsutrymmen för inredande av bostäder, förbättringslån för iståndsättande av lägenheter i flerfamiljshus samt hushöjder och husdjup godkänna vad i reservationen anförts;

4) av fröken *Andersson* samt herrar *Sundelin, Bergh, Söderquist, Svensson* i Ljungskile, *Ståhl, Staxäng, Birke* och *Wedén*, vilka beträffande frågan om sanering av centrala stadspartier ansett, att utskottets yttrande i förevarande del bort ersättas med text av den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under III hemställa, att riksdagen måtte, i fråga om sanering av centrala stadspartier, i anledning av motionerna I:440 och II:559, i vad de berörde detta ämne, godkänna vad reservanterna anför;

5) av fröken *Andersson* samt herrar *Bergh, Staxäng* och *Birke*, vilka beträffande frågan om byggnadsverksamhetens omfattning ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under IV hemställa, att riksdagen måtte, beträffande byggnadsverksamhetens omfattning, i anledning av motionerna I:440 och II:559 samt med avslag å motionerna I:439 och II:562, samtliga motioner såvitt de avsåge denna fråga, godkänna vad i reservationen anförts;

6) av fröken *Andersson* samt herrar *Bergh, Staxäng* och *Birke*, vilka beträffande frågan om förräntning och amortering av utlämnade tillägglån m. m. ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under V hemställa, att riksdagen måtte, beträffande förräntning och amortering av utlämnade tillägglån och räntefria stående delar av tertiärlån, med avslag å Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I:439 och II:562 samt i anledning av motionerna I:440 och II:559, samtliga motioner såvitt de avsåge denna fråga, godkänna vad reservanterna anför;

7) av fröken *Andersson* samt herrar *Bergh, Staxäng* och *Birke*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under VIII hemställa, att riksdagen måtte, i fråga om tillägglån och subventioner av hushållsbränsle, i anledning av motionerna I:440 och II:559 samt med avslag å motionerna I:439 och II:562, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, besluta, att beträffande byggnadsföretag, som påbörjades efter den 1 juli 1952, extra tillägglån skulle utgå med belopp motsvarande 3 kronor per m² lägenhetsyta;

8) beträffande grunderna för reducerade familjebostadsbidrag och bränslebidrag

a) av fröken *Andersson* samt herrar *Bergh, Staxäng* och *Birke*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den ly-

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

delse, reservationen visade, samt att utskottet bort under X hemställa, att riksdagen måtte, beträffande grunderna för reducerade familjebostadsbidrag och bränslebidrag, med avslag å Kungl. Maj:ts förslag ävensom å motionerna I: 439 och II: 562, i vad de berörde detta ämne, i anledning av motionerna I: 440 och II: 559 besluta, att av 1951 års bostadsutredning föreslagna grunder skulle med av utskottet förordade jämkningar tillämpas;

b) av herrar *Sundelin, Söderquist, Svensson* i Ljungskile, *Ståhl, Wedén* och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett, att utskottets yttrande bort lyda så, som i denna reservation angivits, samt att utskottet bort under X hemställa, att riksdagen måtte, beträffande grunderna för reducerade familjebostadsbidrag och bränslebidrag, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 440 och II: 559 samt I: 439 och II: 562, i vad de berörde detta ämne, godkänna vad i reservationen anförts;

9) beträffande frågan om förhöjda familjebostadsbidrag och bränslebidrag

a) av fröken *Andersson* samt herrar *Bergh, Staxäng* och *Birke*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under XI hemställa, att riksdagen måtte, beträffande frågan om förhöjda familjebostadsbidrag och bränslebidrag, i anledning av motionerna I: 440 och II: 559 samt II: 561, i vad de avsåge detta spörsmål, ävenom med avslag å motionerna I: 439 och II: 562, såvitt nu vore i fråga, godkänna vad reservanterna anförte;

b) av herr *Persson* i Växjö, utan angiven mening;

10) av fröken *Andersson* samt herrar *Bergh, Staxäng* och *Birke*, vilka beträffande frågan om minskning av familjebostadsbidragen ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade avfattning, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under XIV hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till i motionerna I: 440 och II: 559 framlagt för-

slag om minskning av familjebostadsbidragen, besluta, att familjebostadsbidrag skulle utgå för familjens samtliga barn under 16 år minus ett;

11) beträffande trekronorsbidraget

a) av fröken *Andersson* samt herrar *Bergh, Staxäng* och *Birke*, vilka under hänvisning till den med 9a betecknade reservationen ansett, att utskottet bort under XV hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 440 och II: 559, såvitt nu vore i fråga, besluta, att bestämmelserna om trekronorsbidrag skulle upphävas;

b) av herrar *Näsgård, Nils Theodor Larsson, Johansson* i Mysinge och *Onsjö*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under XV hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 440 och II: 559, såvitt nu vore i fråga, besluta, att bestämmelserna om trekronorsbidrag skulle upphävas.

Därjämte funnos vid utlåtandet fogade ytterligare fyra, med 12—15 betecknade reservationer, vilka berörde vissa av utskottet under mom. XXII, XXIII och XXIX—XXXI behandlade anslagsfrågor.

Herr **BERGH**: Herr talman! Till utskottets förevarande utlåtande har jag tillsammans med mina partivänner inom utskottet fogat ett knippe reservationer, i ett par fall i sällskap med representanter för folkpartiet och i något fall i sällskap med representanter för bondeförbundet.

Jag har hört den generella invändningen riktas mot att vi på detta sätt har föreslagit alternativa lösningar, att det inte skulle vara lämpligt att just nu framställa några nya förslag, eftersom frågan om bostadspolitikens utformning är föremål för utredning. Jag tillåter mig anse att en sådan invändning förutsätter, från det håll den framställs, att inte heller propositionen innehölle några nyheter. Men den förutsättningen föreligger ju inte. Måhända skulle man också ha rätt att förutsätta, att den bostadspolitik, som förts, har haft åsyftad

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

verkan. Men inte heller den förutsättningen torde få anses föreligga. Det råder fortfarande en stor brist på bostäder. Enligt en promemoria från bostadsstyrelsen på hösten 1951 uppskattades underskottet till 90 å 100 tusen lägenheter. Bostadsproduktionen är nu mindre än vad den var för några år sedan i absoluta tal räknat, och hyrorna i de nyuppförda husen är så höga, att många människor inte har råd att bo i dem.

Såvitt jag begriper, hänger bägge dessa omständigheter samman med att byggnadskostnaderna har stigit mera än priset på ett flertal andra nyttigheter. Ändå är att märka, att en del av dessa byggnadskostnader döljs genom subventioner av olika slag, som vi får betala i form av kronoskatt och kommunalskatt. Enligt en uppgift som jag har sett skulle cirka tio procent av kronoskatten för fysiska personer åtgå till sådana subventioner av statsmedel, och därtill kommer de kommunala utgifterna. Skulle de verkliga bostadskostnaderna få slå igenom och påverka hyrorna, skulle dessa uppenbarligen vara ännu högre än de nu är. Men man kan ju inte säga, att de totala hyresutgifterna är lägre därför att en del av hyran betalas på kronoskatte- och kommunalskattesedeln. Därtill kommer ju som en rätt grotesk sak i detta sammanhang, att även bostadslösa i egenskap av skattebetalare får vara med om att betala hyra för sådana som har bostad.

Läget kan alltså såvitt jag förstår karakteriseras på det viset, att produktionen av bostäder inte håller jämn takt med efterfrågan och att de nya bostäderna blir så dyra, att en hel del människor inte har råd att bo i dessa nya hus.

Jag vill i rättvisans intresse säga, att problemet naturligtvis inte har varit lätt att bemästra. Befolkningsutvecklingen eller rättare sagt förändringen i åldersgrupperna har medfört svårigheter, och detsamma gäller inflyttningen från landsbygden, även om det är olika meningar om den relativa betydelsen av dessa faktorer. Men samtidigt kvarstår ju, att bostadsfrågan är ett så pass vik-

tigt problem, att den på något sätt måste lösas, och såvitt jag begriper är den enda i längden hållbara lösningen att förbilliga produktionen, så att folkushållet får råd att bygga och folk får råd att hyra.

Bakom den reservation som mina partivänner och jag har avgivit ligger den uppfattningen, att den nuvarande bostadspolitiken i och för sig är ett hinder för att nå det målet. Det vill med andra ord säga, att utöver de svårigheter, som förändringarna i befolkningens sammansättning och inflyttningen från landsbygden har medfört, har vi också själva lagt ytterligare stenar i vägen.

Jag lyssnade på förmiddagen med mycket stort intresse till ett inlägg av socialministern i andra kammaren på denna punkt, och om jag fattade honom rätt, så satte han i fråga, om vi i verkligheten hade misslyckats. Skall man ge besked på den punkten och vara överens om vad man talar om, så är det uppenbart nödvändigt att alla först gör klart för sig, vad man har åsyftat. Jag skall då citera den målsättning, som angavs av nuvarande statsministern i en uppsats i tidskriften Tiden år 1942. Han säger där: »Den grundläggande tanken bakom 1941 års bostadsprogram kan därför uttryckas så: Låt oss producera ett tillräckligt antal lägenheter till sådana kostnader, att de kunna uthyras till 1939 års hyror.» Det var en förväntan som man uppenbarligen hade då. Om jag vidare citerar arbetarrörelsens efterkrigsprogram, så finns där följande målsättning: »Den till en början mest angelägna uppgiften inom bostadspolitiken är att utplåna den nuvarande bostadsbristen och skapa en lägenhetsreserv, som är tillräckligt stor för att göra det möjligt, att bostadsmarknaden åter kan fungera på normalt sätt.» Och generaldirektör Johansson, som intar en ledande ställning inom bostadspolitiken, uttalade år 1944: »Att den nuvarande bostadsbristen undanröjes inom rimlig tid är ett av de självklara kraven, när frågan gäller att avveckla de krisförhållanden, som kriget och handelsavspärrningen tvingat på oss.»

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

Jag har med dessa citat velat fixera de förväntningar, som man tydligen har haft på ledande politiskt håll, och har man angivit målet på det sättet, så kan ju var och en konstatera, huruvida dessa förväntningar har uppfyllts.

I socialministerns anförande i förmiddags i andra kammaren medgavs detta i någon mån, och han gjorde inget försök att dölja, att det fanns långa köer. Han framhöll med viss rätt, vilka svårigheter som funnits, och bland dessa svårigheter var ju inte bara denna folkförflyttning som jag nyss nämnt utan också att efterfrågan hade ökat av andra skäl. Det finns delade meningar även på den punkten, såvitt framgår av min citatsamling. Jag accepterar för min del utan vidare den förklaring socialministern då lämnade, att den ökade efterfrågan givetvis i och för sig är en orsak till att svårigheterna att tillgodose behovet har ökat, men om jag skulle försöka att i en kort formel karakterisera vad jag betraktar som ett väsentligt misstag, så är det inte framför allt att vi i en brist-situation har ökad efterfrågan, utan att vi samtidigt genom den politik som förts har minskat möjligheten att motsvara denna efterfrågan. Jag betraktar det med hänsyn till den ur många synpunkter stora vikten av att folk får goda bostäder som tacknämligt, att det har uppstått bättre möjligheter än förut för folk som har haft det ekonomiskt svårt att få en förbättrad levnadsstandard och därigenom även under i övrigt lika förhållanden att höja sin bostadsstandard.

Men om man alltså accepterar den ökade efterfrågan, som tillkommit, måste man uppenbarligen göra sitt yttersta för att motsvara den. Jag inser också att konkurrerande intressen har inställt sig. Man har sagt, att industrikvoten måhända blivit väl stor, utan att man kanske alltid har tänkt på att det är dessa investeringar, som är av väsentlig betydelse för vår ekonomiska välfärd. Men frågan är ändå, om bostadssektorn hade behövt bli så trång som den har blivit, ifall vi accepterat att bostadsproblemets kärnpunkt är att åstadkomma goda bostäder till lägre pris, så

att vi får råd att bygga och folk får råd att hyra.

Då skulle jag vilja sätta fingret på en punkt i den förda bostadspolitiken och sätta i fråga, huruvida systemet med generella subventioner egentligen varit så klokt. När vi första gången införde detta system med tilläggs-lån, var förutsättningen egentligen att vi hade en övergående kostnadsstegring, och meningen med dessa tilläggs-lån var att brygga över den klyfta, som fanns mellan 1939 års och senare års byggnadskostnader. Den klyftan har emellertid vidgats undan för undan, och samtidigt har hyrorna blivit högre och högre i de nya husen.

Statsrådet Andersson deltog för nästan tid sedan i en bostadskonferens nere i Skåne, där han enligt referat lär ha sagt, att en central förutsättning för det bostadsprogram inklusive hyresregleringen, som uppställdes 1941 och 1942, var att hyrorna i nybyggda fastigheter skulle kunna hållas vid 1939 års nivå. Då man nu helt tvingats avskryva denna del av programmet, har därmed en av grundpelarna för denna politik raserats.

Jag uppfattar detta uttalande som ett stöd för den meningen, att detta system med generella subventioner har visat sig vara olyckligt. Till en början kan man slå fast att subventionerna inte har sänkt de totala byggnadskostnaderna, och man kan vidare slå fast att det här inte var fråga om någon övergångsföreteelse. Jag skulle vilja sätta i fråga, huruvida inte detta system med tilläggs-lån och med andra generella subventioner i stället har haft en prishöjande inverkan på bostadskostnaderna. I normala fall är det ju så, att när en vara ter sig dyr, uppkommer ett köpmotstånd. Köpmotståndet har i och för sig en prisdämpande inverkan, men den har vi motverkat genom dessa subventioner av skattemedel, och följderna har blivit, att köpmotståndet inträtt väl sent. Förloppet har hittills varit, att kostnaderna undan för undan har stigit och att tillskotten har ökat. Så har det hela spruckit och hyrorna ändå stigit.

I sitt intressanta inlägg i förmiddags

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

var socialministern inne på att två väsentliga svårigheter var att arbetskraften måste ransoneras och att materielen hade måst ransoneras. Det är klart att bägge dessa faktorer har en prisdrivande inverkan, men därtill kommer att man genom generella subventioner sökt dölja denna prisstegring och satt den naturliga prismekanismen ur spel, så att den inte har kunnat skapa köpmotstånd. Då har resultatet inte gärna kunnat bli annat än att bostäderna blivit dyrare undan för undan.

Nu tror jag att vi inom den allmänna ekonomin kan skönja en viss prisdämpande tendens över huvud taget, och syftet med vår reservation, där vi vill minska dessa generella subventioner med omkring 50 miljoner, är, att vi skall försöka främja denna prisdämpande verkan.

Mot det resonemanget invändes i förmiddags, att man kan skönja en viss balans under år 1952 och att vi följaktligen skall akta oss för att just i det läget gå över på nya anordningar. Mot bakgrunden av det resonemang, som jag här fört, förefaller det mig vara så, att det just är när denna balans kan skönjas, som man skall befrämja de prisdämpande verkningarna. En minskning av dessa generella subventioner kan såvitt jag förstår inte undgå att få en prisdämpande effekt. Detta är en av de ledande synpunkter som jag skulle vilja framhålla.

Sedan är det en till. Jag tror för min del inte heller, att det har varit så nyttigt med den favorisering av den kommunala bostadsproduktionen som man har företagit. Man har favoriserat den i fråga om lånevillkor, i fråga om åtkomsten av tomtmark och i fråga om byggnadstillstånd. Jag skulle förstå denna favorisering, om jag sutte som en ganska hårdhänt företrädare för direkta statliga ekonomiska intressen och betraktade kommunerna som en motpart, som jag skulle vilja låsa fast så hårt som möjligt. Eljest kan jag inte förstå favoriseringen från ekonomiska utgångspunkter.

Om vi tänker på hur anpassningen till ett nytt marknadsläge en gång kommer

att te sig, inser vi lättare, att favoriseringen inte är så förnuftig som man måhända tror. Förr i världen hände det också att folk byggde för dyrt — folk byggde till högre priser än huset kunde förränta och amortera. Resultatet blev i många fall, att ägaren måste gå ifrån sitt hus. Det innebar en personlig tragedi. Men ser man saken ur bostadsförsörjningens synpunkt, är det väsentliga att huset fanns kvar, och genom denna realisation åstadkoms ju en anpassning till ett nytt marknadsläge, där förräntnings- och amorteringssituationen blev en annan än förut. Operationen innebar en kapitalförstöring, den saken är klar.

Men vad kommer att hända nu, om vi förutsätter att penningvärdet inte ytterligare försämras eller det behålles vid nuvarande nivå, utan vi räknar med att penningvärdet förbättras? Även då måste ju en anpassning till ett nytt marknadsläge komma, och det betyder att det finns en del av dessa byggnadskostnader som inte kommer att kunna förräntas eller amorteras. Kapitalförstöringen blir alltså densamma.

Men vi får två andra konsekvenser. Den ena konsekvensen är lätt att inse. I det fall, då en kommun är byggnadsföretagare och affären går med förlust, kan kommunen under vissa villkor få 80 procent av förlusten täckt med statsmedel — resten svarar kommunen för själv. Vad betyder nu detta? Det betyder ingenting annat än att anpassningen till det nya marknadsläget fördröjes och att man på skattsedeln camouflerar denna förse-nade anpassning. Den andra konsekvensen är, att det inte byggs så försiktigt som om man låtit de enskilda ta riskerna, då de inte kunnat räkna med hjälp från staten för framtida förluster.

Det är på dessa två punkter som jag har velat komma med kritiska anmärkningar mot den politik som har förts.

Den positiva meningen med våra reservationer är alltså först och främst att vi vill befrämja den prisdämpande tendens som man nu börjar skönja. Detta gäller t. ex. när vi vill pruta ner tilläggs-lånet på 4 kronor per kvadratmeter till 3 kronor. Vi står i det sammanhanget på

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

samma ståndpunkt som hösten 1951. Vi föreslog detta lån som ett provisorium. Vi begärde samtidigt att bostadsutredningen skulle få i uppdrag att snabbt komma med ett förslag till ändring. Vi beklagar att så inte skett, men i det läget måste vi, såsom socialministern sade i förmiddags, försöka att vara realistiska. Vi kan inte med ens slopa tilläggs-lånen, men vi prutar till 3 kronor för att på det sättet befrämja den prisdämpande tendens som finns. Det är uppenbart att priserna på trävaror håller på att falla — jag har hört uppges, att i Finland har priset på exportträ sjunkit med cirka 20 procent. Vår prutning innebär alltså dels en anpassning till ett nytt läge när det gäller trävaror, dels ett befrämjande av prisdämpningstendensen.

Vi vill vidare — det kommer möjligen någon annan att ytterligare motivera — befrämja en ökad produktion genom att man även på detta område tillämpar en fri ekonomi.

Det tredje syftet med våra reservationer är att få fram ett system, där individuell hjälp lämnas åt dem som har svårt att själva betala sina hyror. Jag ber på denna punkt endast att få citera vår motion: »De sämst ställda, de barnrika familjerna och de gamla, skola effektivt stödjas genom särskilda bidrag.»

Detta är, herr talman, bakgrunden till våra reservationer, och jag förmodar att jag efter denna allmänna översikt inte behöver motivera dem särskilt. Skulle så bli nödvändigt, finns det ju anledning att återkomma.

Eftersom reservationerna sammanfaller så till vida att somliga avser grunderna och andra avser den medelsanvisning som följer såsom en nödvändig konsekvens, nöjer jag mig för ögonblicket med att yrka bifall till den mot punkt I i klämman svarande reservationen.

Herr SUNDELIN: Herr talman! Vid utskottets utlåtande är fogad bland annat en reservation, betecknad 1 b, av folkpartiets ledamöter i utskottet. Jag tycker för min del inte att det med det ringa antal ledamöter som för närvaran-

de finns i kammaren är skäl att här närmare motivera en reservation. Jag skall därför tillgripa det kanske något ovanliga tillvägagångssättet att med hänvisning till lydelsen av denna vid utskottets utlåtande fogade reservation be att få yrka bifall till reservationen.

Herr KARLSSON, GUSTAF: Herr talman! Jag är något förbryllad. Det beror kanske också på att jag inte är riktigt van att tala inför så markant tomma bänkar som nu. Jag instämmer med den siste ärade talaren i att det väl inte torde tjäna mycket till att föra en bostadspolitisk debatt under sådana förhållanden. Hur frestande det sålunda än skulle vara att här i detalj bemöta herr Berghs nationalekonomiska funderingar, nödgas jag nog avstå från detta.

Jag vill emellertid i anledning av herr Berghs yttrande, att vi måste komma bort från subventionerna, bara konstatera att skulle subventionerna utan vidare slopas så skulle stora grupper av medborgare icke ha råd att bo i de hus som byggs. Detta är ett tillräckligt bemötande av herr Berghs funderingar om subventionerna. Ingen vill ha dessa subventioner längre än som är nödvändigt, och det pågår ju en utredning om hur subventionerna skall utgå. Det är mycket möjligt att man på allvar får tänka sig att ge generella subventioner i minskad omfattning och i stället öka de individuella subventionerna eller bostadsbidragen.

Vi har ju en rätt gammal regel i riksdagen, vilken innebär att då ärenden behandlas som ligger under utredning brukar vi inte gå in i detalj och föreskriva hur det ena eller andra skall göras, utan vi avvaktar de utredningsresultat som kan komma och tar ståndpunkt först därefter. Nu har emellertid både högern och folkpartiet till det utlåtandet som avhandlas fogat en del reservationer där de också ger anvisningar om hur utredningsarbetet bör bedrivas samt ger adresser i än den ena riktningen och än den andra. Visserligen är ett utredningsarbete alltid ett beställningsskrädderi,

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

där Kungl. Maj:t liksom har föreskrivit måtten på kostymen, men inte ens Kungl. Maj:t föreskriver hur tätt stygnen skall sitta i den kostymen eller hur man skall konstruera knapphålen eller sådana där detaljer. Men här kommer nu reservanterna och ger sådana föreskrifter än här och än där i sina reservationer. Sådant brukar ju ändå inte förekomma, om man vill bedriva en praktisk politik. Herr Bergh ifrågasatte rent av om det kunde vara riktigt av Kungl. Maj:t att framlägga några nya förslag då en utredning pågår. Men alla vet ju att de förslag som har framkommit har varit föremål för denna utrednings prövning, och det är på dess rekommendation som förslagen har framlagts. Detta gäller alltså de förslag som är nya. Det nya i Kungl. Maj:ts proposition är ju dels förslaget att främja mekaniseringen av byggnadsindustrin, vilken kan antas medföra besparingar av arbetskraft och material och sålunda syftar till förbilligande av bostadsproduktionen, dels förslaget om en utvidgning av förbättringslåneverksamheten, dels förslaget om ändrade grunder för familjebostadsbidrag. Jag skall här inte ingå på vad dessa förslag innebär; jag hänvisar i det hänseendet till utskottsutlåtandet.

Jag skulle självfallet ha vissa önskemål i fråga om propositionen, eftersom jag tillhör denna utredning och Kungl. Maj:t har gått förbi en och annan detalj för att liksom förenkla åtgärderna under denna övergångstid. Jag måste nog säga att det hade varit önskvärt om man redan i år t. ex. hade kunnat få bidrag till bostäder för ensamstående mödrar, och det hade självfallet varit önskvärt om man hade kunnat utvidga de där bostadsbidragen, varigenom man hade fått ett bättre stöd åt de mindre inkomsttagarna. Men där har ju utredningen underlåtit att framkomma med förslag i år, för att det inte skulle bli allt för krångligt under övergångstiden. Vi väntar att få mera fullständiga förslag på riksdagens bord redan nästa år. Det gör att det inte finns något större fog för att här gå in på alla detaljer rörande de bostadspolitiska åtgärderna.

Med hänvisning till detta förhållande, herr talman, inskränker jag mig nu till att yrka bifall till utskottets hemställan, i första hand på den nu föredragna punkten.

Herr NORLING: Herr talman! Varje år när bostadsförsörjningen behandlas här i riksdagen kan man konstatera att bostadsläget förvärras i stället för förbättras. Långtidsprogrammet för tiden 1951—55 om en årlig produktion av lägenheter på 60 000 har inte kunnat hållas. I stället får man konstatera — vilket även bostadsstyrelsen gör — att under 1951 har bostadsprogrammet betydligt underskridits, och under 1952 kan det fyllas endast till $\frac{2}{3}$. Detta sker trots att riksdagen varje år fäster regeringens uppmärksamhet på att ett skriande behov av bostäder föreligger. År 1950 uttalade tredje lagutskottet i sitt utlåtande, att det är »utomordentligt angeläget att alla vägar försökas för att i möjligaste mån lindra trycket, åtminstone för dem som hårdast drabbats av bristen på bostäder». För att avhjälpa bostadsbristen måste man bygga bostäder, men man kan ju konstatera att det visserligen bygges bostäder, men inte i den takt som behövs för att bostadsnöden skall kunna avskaffas. De första efterkrigsårens materialbrist finns inte längre nu, arbetskraft finns tillräcklig, och om denna ännu ej är fullt tillräcklig, så beror detta till stor del på de restriktioner, som fortfarande upprätthålles och vilka tillkom för att driva över byggnadsarbetarna från bostadsproduktionen till andra arbeten och yrken. Enligt uppgift överfördes 1948 inte mindre än 35 000 byggnadsarbetare till övriga arbeten, bland annat då till järnbruken. Det väsentliga för en ökning av bostadsproduktionen ligger i att framställningen av byggnadsmaterial ställes under samhällelig kontroll samt att detta material förbilligas. Härigenom skapas också förutsättningar för både fler och billigare bostäder.

Med den takt, varmed bostadsproduktionen nu bedrivs, blir resultatet i stort

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

sett en ännu större bostadsnöd. Bostadsproduktionen minskade under föregående år mest på de platser, där bostadsnöden är som störst, nämligen i Göteborg och Stockholm, i vilka städer bostadsproduktionen minskade med inte mindre än 13 procent. Detta betyder, att de långa köerna av bostadssökande kraftigt ökades i dessa städer. För Göteborgs vidkommande var antalet bostadssökande vid utgången av april månad detta år 23 351 eller 3 000 mera än vid årsskiftet. Av de bostadssökande saknade 12 438 egen bostad, och av dessa hade 2 878 barn. Det är egentligen ganska skrämmande siffror under en tid av högkonjunktur och med en överbalanserad budget. Det visar, att från regeringens sida inga allvarliga försök göres för att få dessa missförhållanden avhjälpta. Enligt vår uppfattning bör därför riksdagen uppmana regeringen att skyndsamt förelägga riksdagen förslag till åtgärder för hävande av bostadsbristen samt för täckande av föreliggande byggnadsbehov. När utskottet avstyrker denna vår framställning under hänvisning till 1951 års bostadsutredning, så innebär det, att detta viktiga krav uppskjutes ytterligare ett år framåt. Det positiva i utskottets förslag i bostadsförsörjningen är en tillstyrkan av departementschefens förslag om en lånefond för maskinanskaffning, varigenom man skall underlätta arbetet för den manuella arbetskraften. Därmed kan också en mera rationell bostadsproduktion åstadkommas.

Däremot har utskottet avstyrkt det i de kommunistiska motionerna framförda förslaget om ett anslag på 200 000 kronor för experiment och undersökningar av uppfinningar för att praktiskt pröva dessas duglighet inom byggnadsföretagen. Det är ju så att även om en maskinlånefond existerar, så vill man nog inte ta av den fondens pengar för att experimentera fram just dessa olika framkomna förslag. Ett anslag för ett sådant ändamål skulle säkerligen betyda ganska mycket för att frambringa nya idéer och nya experiment, varigenom flera bostäder skulle kunna framdrivas och förbilligas. Utskottet avstyr-

ker förslaget, men någon egentlig motivering för avstyrkandet finnes efter vad jag kan finna inte i utskottets utlåtande.

Beträffande ränte- och amorteringsvillkoren för äldre tertiärlån, tillägglån och räntefri del av tertiärlån har i de kommunistiska motionerna yrkats på att riksdagen måtte besluta avskriva dessa lån efter tioårsperiodens utgång, under villkor att låntagaren underkastar sig fortsatt hyreskontroll och, vad egna hem beträffar, en kontroll över att det egna hemmet inte försäljes med oskälig vinst.

Utskottet hänvisar också här till 1951 års bostadsutrednings väntade förslag i ämnet och avstyrker även på denna punkt motionen. Under samma motiveering avstyrkes alla i de kommunistiska motionerna föreslagna förbättringarna, såväl beträffande höjning och utvidgning av tillägglånen som beträffande subventioner till hushållsbränsle, vilka förslag syftar till att upprätthålla 1939 års hyresnivå.

Vi kan däremot med tillfredsställelse notera, att Kungl. Maj:t nu föreslagit en form för erhållande av familjebostads- och bränslebidrag med rörlig inkomstgräns, ett förslag som vi tidigare framfört. Däremot anser vi att höjningen av inkomstgränsen med 2 000 kronor ej täcker de kostnadsökningar som inträtt, varför vi också föreslagit en höjning med 3 000 kronor, vilket utskottet avstyrkt. Vårt förslag anser vi bättre motsvara både prisstegringarna och höjningen av penninglönen.

Att utskottet även i år avböjt förslaget om att ensamma mödrar med ett barn skall kunna erhålla familjebostads- och bränslebidrag är cyniskt, då dessa väl i första hand skulle kunna påfordra att samhället såg till att deras bostadsförhållanden ordnades på ett tillfredsställande sätt.

Vad beträffar behovet av bidrag till fiskarbostäder framhåller bostadsstyrelsen, att någon höjning av dessa bidrag inte har skett sedan 1942, trots att byggkostnaderna sedan dess stigit med 90 procent. Med detta som utgångspunkt föreslår bostadsstyrelsen, att bidragen höjes med samma belopp som vi fram-

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

fört förslag om i våra motioner. Även om en omläggning skall ske beträffande bidragsformen, tycker jag att en stegring av byggnadskostnaderna med 90 procent borde vara motivering nog för ett provisoriskt ordnande av höjt bidrag intill dess att ett slutgiltigt beslut fattas om lånens utformning.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till motionerna I: 439 och II: 562.

Herr BERGH: Sedan blivit upplyst om att reservationsyrkandena kan göras i ett sammanhang, ber jag att under hänvisning till den föregående motiveringen få yrka bifall till de vid detta utskottsutlåtande fogade reservationerna med numren 1a, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8a, 9a, 10, 11a, 12, 13, 14 och 15.

Herr SUNDELIN: Herr talman! Förutom det yrkande som jag tidigare har framställt om bifall till reservationen med beteckningen 1b ber jag också att få yrka bifall till reservationen med beteckningen 8b.

Herr NÄSGÅRD: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen nr 11b.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att därunder yrkats *dels* att vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt skulle bifallas, *dels*, beträffande mom. I—V, VIII, X, XI, XIV och XV av utskottets hemställan, att de förslag skulle antagas, som innefattades i de angående dessa moment avgivna, med 2—7, 8a, 8b, 9a, 10, 11a och 11b betecknade reservationerna, *dels*, i fråga om mom. I, IV—VI och IX—XI och XVI, att utskottets hemställan skulle bifallas med de ändringar, som föranleddes av bifall till motionerna I: 439 och II: 562, *dels* ock, rörande mom. VIII, XII och XIII, att kammaren skulle med avslag å utskottets hemställan bifalla nyssnämnda motioner, i vad de avsåge i respektive mo-

ment behandlade spörsmål. Därjämte hade i fråga om utskottets motivering yrkats *dels* att i densamma skulle införas ett särskilt inledande uttalande av den lydelse, som angivits i den vid utlåtandet fogade, med 1a betecknade reservationen, *dels* ock att i motiveringen skulle intagas ett inledande uttalande av den avfattning, som föreslagits i reservationen 1b.

Herr talmannen anförde vidare, att med anledning av vad sålunda yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje moment av utskottets hemställan och särskilt angående utskottets motivering.

Sedermera gjordes beträffande ettvarv av mom. I—XXXV propositioner enligt nyss angivna, i fråga om respektive moment förekomna yrkanden; och biföll kammaren därvid utskottets hemställan.

Därefter gjordes propositioner, *dels* därpå att kammaren skulle med godkännande av utskottets utlåtande avslå de föreliggande förslagen om införande i utskottets motivering av ett särskilt inledande uttalande, *dels* på godkännande av den vid utlåtandet fogade reservationen 1a, *dels* ock på godkännande av reservationen 1b; och förklarades den förstnämnda propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 48, i anledning av väckta motioner angående främjande av bostadsförsörjningen m. m., bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av sammansatta konstitutions- och första lagutskottets utlåtande nr 1, i anledning av väckt motion om magistrats skiljande från rådhusrätt i avseende på magistratens statliga funktioner m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Anslag till folkliga musikskolan i Arvika.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 138, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående beredskapsstat för försvarsväsendet för budgetåret 1952/53; och

nr 139, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa frågor rörande blind- och dövstumundervisningen jämte i ämnet väckta motioner.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Anslag till folkliga musikskolan i Arvika.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 140, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående understöd till folkliga musikskolan i Arvika.

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i proposition nr 156 framlagda förslag hade utskottet i förevarande utlåtande hemställt, att riksdagen måtte

a) godkänna av departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 7 mars 1952 förordade ändrade grunder för statsunderstöd åt folkliga musikskolan i Arvika samt anställnings- och lönereglering för skolans lärarpersonal, att tillämpas från och med budgetåret 1952/53;

b) till Folkliga musikskolan i Arvika: Understöd för budgetåret 1952/53 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 80 000 kronor.

I motiveringen hade utskottet yttrat:

»Såsom av den lämnade redogörelsen framgår innebär Kungl. Maj:ts förslag, att folkliga musikskolan i Arvika i huvudsak jämföras med statsunderstödd folkhögskola. Utskottet har icke funnit anledning till erinran häremot och ej heller mot förslaget, att till understöd åt musikskolan för nästa budgetår anvisas ett särskilt förslagsanslag av 80 000 kronor. I förevarande proposition har frågan om landstingets huvudmannaskap för skolan berörts. I anslutning till vad departementschefen därvid anfört vill utskottet uttala, att det med hänsyn

till den lösning av statsbidragsfrågan, som föreslagits i propositionen, torde få förutsättas, att Värmlands läns landsting är berett att åtaga sig huvudmannaskapet för skolan.»

Reservation hade anförts av fröken *Andersson* samt herrar *Sundelin*, *Söderquist*, *Svensson* i *Ljungskile*, *Ståhl*, *Staxäng*, *Kollberg*, *Kyling* och *Gustafsson* i *Skellefteå*, vilka ansett, att de två sista meningarna i utskottets yttrande bort utgå ur motiveringen.

Herr **RAMBERG**: Herr talman! Alla folkmusikens vänner känner en synnerligen stor tillfredsställelse med det utskottsutlåtande som nu föreligger. Det är något över 30 år sedan den folkliga musikskolan började sitt arbete i Arvika. Bakom skolan ligger ett mycket betydelsefullt arbete och många uppoffringar från landsting, kommuner och enskilda. Skolan har haft förmånen att åtnjuta statsbidrag för driften och för stipendier till de elever, som gått i skolan. Vad som inte bestritts med statsbidrag har det ankommit på enskilda, landsting och kommuner att svara för då det gällt driften av skolan. Först i år har genom Kungl. Maj:ts åtgärd framlagts förslag om att staten skall övertaga ansvaret för lärarlönerna, varigenom folkliga musikskolan i Arvika i anslagshänseende blir jämställd med folkhögskolorna.

Det är klart att vi vill under sådana förhållanden från det län, som jag representerar och där skolan har sitt hemvist, framföra ett varmt tack till regeringen och då särskilt till föredragande statsrådet, chefen för ecklesiastikdepartementet. Vi vill också rikta ett tack till det enhälliga statsutskottet, då man nu har lyckats efter åtskilliga framstötningar att här få tillgodosett ett behov, som så länge har förelagat.

Samtidigt skulle jag vilja uttrycka den förhoppningen, att det beslut av kammaren, vilket jag väntar nu skall följa, också blir ett erkännande av och en hyllning åt den man, som varit banbrytare för denna skolas verksamhet. Jag syftar på rektor *Valdemar Dahlgren*. Han har

på denna skola nedlagt ett livslångt arbete, och för 14 dagar sedan avslutade han sin sista vinterkurs vid skolan. Jag anser att det är den vackraste minneshåva man kan tänka sig till rektor Dahlgren och ett lyckligt eftermäle till hans stora och betydelsefulla insats vid skolan, om nu riksdagen kommer att biträda förslaget om det så länge efterlängtat understödet till skolan.

Det har emellertid vid detta utlåtande fogats en reservation. Den gäller utskottets motivering. Utskottet har i sin motivering bl. a. skrivit: »I anslutning till vad departementschefen därvid anfört vill utskottet uttala, att det med hänsyn till den lösning av statsbidragsfrågan, som föreslagits i propositionen, torde få förutsättas, att Värmlands läns landsting är berett att åtaga sig huvudmannaskapet för skolan.» Det är emot dessa rader i utskottets motivering, som några ledamöter i statsutskottet har vänt sig i en reservation, däri hemställes, att dessa fyra rader i utskottets motivering måtte utgå.

Jag vet inte, om det är möjligt att få bifall till reservanternas yrkande. Jag har inte heller riktigt fått klart för mig, vad utskottet närmast åsyftar med detta uttalande i sin motivering. Vi har ifrån Värmlands landsting uttalat vårt intresse för att överta huvudmannaskapet för folkliga musikskolan i Arvika. Till detta vårt positiva ställningstagande vill jag dock lägga, att vi inte är beredda att göra detta så omgående som utskottet tycks förutsätta i sitt starkt markerade uttalande i motiveringen. Folkliga musikskolan i Arvika är nämligen i allra högsta grad en riksskola. Inte mindre än omkring 80 procent av elevmaterialet kommer från andra landstingsområden än Värmland. Vi är också medvetna om att skolan alltjämt har betydande kapital-skulder och att det för skolans framtida utveckling är nödvändigt att komplettera dess utbyggnad. Vi har därför i landstinget önskat framför allt i nuvarande tidsläge få en tidsfrist, innan vi definitivt inträder såsom huvudman för skolan.

Jag vill uttryckligen betona, att då

Anslag till folkliga musikskolan i Arvika. representanter för skolöverstyrelsen och kungl. ecklesiastikdepartementet var uppe i Arvika och vi hade en överläggning om huvudmannaskapet, uttalade de sin tillfredsställelse över det huvudmannaskap som för närvarande finns i form av den stödorganisation som fungerar som skolans styrelse och huvudman. Det har också tydligt framgått av departementschefens uttalande i anledning av den gjorda framställningen, att departementschefen har funnit denna anordning tillfredsställande, men uttrycker önskemålet om att det så småningom skall ledas in i något fastare former.

Om utskottet endast åsyftar att understryka departementschefens uttalande, har jag ingenting att invända. Men om statsutskottet har avsett att skärpa departementschefens uttalande, vore det mycket önskvärt för landstinget, om vi kunde vinna gehör för den reservation, som finns antecknad till utskottets uttalande, och att vi finge en tidsfrist för att närmare pröva de ekonomiska möjligheterna m. m., innan landstinget definitivt övertar huvudmannaskapet för skolan.

Det är under framhållande av denna uttryckliga önskan som jag gärna skulle vilja be statsutskottets ärade talesman om en närmare precisering av vad utskottet har menat med sitt uttalande i motiveringen.

Herr SUNDELIN: Herr talman! Efter herr Rambergs anförande kan jag inskränka mig till att yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Vi reservanter har nog tyckt att utskottets hårda skrivning var rätt onödigt, då landstinget har visat sitt stora intresse för denna sak och man kan förutsätta, att landstinget kommer att på allt sätt stödja skolan. Vi reservanter anser det därför onödigt att riksdagen bestämt uttalar, att landstinget nu skall överta huvudmannaskapet och att det skulle vara liksom en förutsättning för den hjälp man här från statens sida vill lämna.

Jag ber som sagt, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Ang. uppehållande av undervisning, från

Herr ERICSON, ERIC: Herr talman! Vid behandlingen av detta ärende i avdelningen observerades ju att den inom departementet upprättade promemorian innehöll, att man ansett det önskvärt att landstinget vore huvudman. Det framgick också, att man från landstingets sida var intresserad av denna utveckling. Därför trodde vi att det skulle vara till gagn, om denna tanke, som fått uttryck på olika håll, underströks också i utskottsutlåtandet. Det framhölls även att man hade erfarenhet av att det på sina håll fanns huvudmannaskap ordnade på annat sätt, som i viss mån ej gav tillbörlig stadga, och därför trodde vi oss genom uttalandet göra skolan och verksamheten vid den en tjänst.

Det är givet att uttalandet innebär en viss skärpning av vad som säges i departementschefens yttrande, men syftet har som sagt varit att gagna skolan genom att göra det klart, att landstinget skulle bli huvudman.

Med anledning härav ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr förste vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, enligt föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt med godkännande av utskottets motivering samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring i motiveringen, som förordats i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Sundelin begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 140 med godkännande av utskottets motivering, röstar

vilken distriktsöverlärare befriats.

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med den ändring i motiveringen, som förordats i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för nej-propositionen.

Ang. uppehållande av undervisning, från vilken distriktsöverlärare befriats.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 141, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om inrättande i vissa fall av icke-ordinarie folkskollärartjänst i skoldistrikt med distriktsöverlärare jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 203, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 4 april 1952, under avdelning I föreslagit riksdagen att medge, att i skoldistrikt, där särskilda svårigheter föreläge att ordna den undervisning, från vilken distriktsöverläraren befriats, finge på visst sätt inrättas icke-ordinarie folkskollärartjänst med tjänstgöringsskyldighet för innehavaren jämväl i ett angränsande skoldistrikt.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Aman* och *Ahlberg* (I: 479) och den andra inom andra kammaren av herr *Kyling* m. fl. (II: 641), i vilka hemställes, att riksdagen måtte besluta inrättande i vissa fall av icke-ordinarie folkskollärartjänst med undervisningsskyldighet i slöjd i enlighet med ett av skolöverstyrelsen framlagt förslag.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet anført:

»Utskottet tillstyrker bifall till Kungl. Maj:ts förevarande förslag och har icke

Ang. uppehållande av undervisning, från vilken distriktsöverlärare befriats.

funnit sig böra biträda det i motionerna I: 479 och II: 641 framställda yrkandet. På grund härav och då utskottet icke funnit något att erinra mot vad departementschefen i förevarande sammanhang anfört hemställer utskottet, att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 479 och II: 641, medgiva, att i skoldistrikt, där särskilda svårigheter föreligga att ordna den undervisning, från vilken distriktsöverläraren befriats, må i huvudsaklig överensstämmelse med vad departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 4 april 1952 förordnat inrätta icke-ordinarie folkskollärartjänst med tjänstgöringskyldighet för innehavaren jämväl i ett angränsande skoldistrikt.»

Reservationer hade anmälts

1:o) av fröken *Andersson*, herrar *Bergh*, *Nils Theodor Larsson*, *Staxäng*, *Hoppe*, *Kollberg* och *Kgling* samt fröken *Nygren*, vilka ansett, att utskottets yttrande och hemställan bort hava följande lydelse:

»Utskottet har icke funnit annat att erinra mot Kungl. Maj:ts förevarande förslag än att detsamma bort, såsom i motionerna I: 479 och II: 641 påyrkats, utökas med möjlighet att inrätta icke-ordinarie folkskollärartjänst med viss begränsad undervisningsskyldighet jämväl i slöjd i enlighet med vad skolöverstyrelsen föreslagit. På grund härav och då utskottet icke funnit något att erinra mot vad departementschefen anfört i fråga om statsbidrag till fler lärartjänster i ett skoldistrikt än som motsvarar antalet läraravdelningar, hemställer utskottet, att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 479 och II: 641, medgiva, att i skoldistrikt där särskilda svårigheter föreligga att ordna undervisning, från vilken distriktsöverläraren befriats, må i huvudsaklig överensstämmelse med vad utskottet förordnat inrättas icke-ordinarie folkskollärartjänst med tjänstgöringskyldighet för innehavaren jämväl i angränsande skoldistrikt.»

2:o) av herrar *Söderquist* och *Svensson* i Ljungskile, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Fröken ANDERSSON: Herr talman! Vid detta utlåtande är fogad en reservation, som ansluter sig till ett förslag från skolöverstyrelsen rörande inrättande av icke-ordinarie folkskollärartjänster med högst tio veckotimmars undervisning i slöjd. Sådana tjänster skulle förekomma i distrikt, där överlärarna tjänstgör högst tio timmar per vecka, och eventuellt skulle vederbörande kunna tjänstgöra i två distrikt.

Det har nämligen visat sig svårt att få kompetenta lärare för undervisningen under den tid, då distriktsöverlärarnas undervisningsskyldighet är ned-satt. Hittills har denna undervisning i regel uppehållits av timlärare, men genom kommunsammanslagningen har antalet distriktsöverlärare ökat, och problemet har därigenom blivit ännu mera svårlöst nu än tidigare. Vid mindre skolor är det t. ex. ofta svårt att få lämpliga krafter att åta sig tjänstgöring; det är nämligen självfallet att lärare med folkskollärarexamen inte gärna tar anställning endast som timlärare. Inrättande av icke-ordinarie folkskollärartjänster i vissa fall, såsom föreslagits i propositionen, innebär visserligen en lättnad häruti, men svårigheterna kvarstår dock, framför allt i landsbygdsdistrikten.

Nu är det ju rätt underligt att statskontoret har avstyrkt detta förslag. Man har gjort det under hänvisning dels till principiella och dels till ekonomiska skäl.

Man säger — om jag först tar den principiella sidan av saken — att slöjd är ett övningsämne och inte ett obligatoriskt ämne. Men jag vill då påminna om att skoldistrikt kan besluta, att slöjden skall vara ett obligatoriskt ämne, och när den nya skolan kommer till, blir även slöjden obligatorisk. Den principiella motiveringen är alltså, såvitt jag förstår, inte någonting att hålla sig till.

Den andra invändningen låg på det ekonomiska planet. Det uttalas från

Ang. uppehållande av undervisning, från

statskontorets sida farhågor för att förslaget skulle medföra ekonomiska konsekvenser. Detta skäl är emellertid om möjligt ännu mera felaktigt än det föregående, ty såsom påvisas i motionen blir det i regel, vågar jag påstå, billigare med det av skolöverstyrelsen föreslagna och i motionen-reservationen upptagna förslaget beträffande ordnandet av dessa angelägenheter. Statens utgifter — jag är angelägen att understryka det — skulle således i stället minska. Genom den anordning, som vi föreslår i reservationen, skulle framför allt landsbygdens skoldistrikt slippa besvärigheterna i samband med nedsättningen av distriktsöverlärarnas tjänstgöring. Jag vill påminna om att departementschefen också understryker, att det skulle vara berättigat med en sådan anordning, men han tillägger, att han inte nu är beredd att tillstyrka en sådan.

Detta är dock ett besvärligt problem på många håll, och det är också flera distrikt som begärt att få sina angelägenheter i detta hänseende ordnade på det av skolöverstyrelsen föreslagna sättet, något som reservationen, såsom jag redan påpekat, ansluter sig till.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till den reservation, som här föreligger.

Häri instämde herr *Larsson, Nils Theodor*.

Herr ERICSON, ERIC: Herr talman! Vid denna frågas behandling inom avdelningen var det ingen som yrkade bifall till motionen, och därför blev frågan där inte så ingående behandlad. Däremot framställdes detta yrkande i plenum inom statsutskottet.

Det är nog inte någon som har någonting emot att denna fråga ordnas så praktiskt som möjligt, då det gäller att skaffa, om jag så får säga, sysselsättning åt den icke-ordinarie lärare, som skulle fylla ut tjänstgöringen för överläraren i undervisningen. Då fröken Andersson här säger, att det skulle vara ekonomiskt fördelaktigare att ordna saken på det sättet, att också innehavaren av den icke-ordinarie

vilken distriktsöverlärare befriats.

tjänsten skulle fullgöra undervisningen i slöjd, är det kanske inte säkert, att det förhåller sig på det sättet. Den frågan är nog inte riktigt klar.

Fröken Andersson hänvisade till statskontorets yttrande, i vilket statskontoret säger sig med hänsyn till de principiella och ekonomiska konsekvenserna avstyrka förslaget, och departementschefen har, skulle jag tro, på grund av detta yttrande ansett sig inte kunna föreslå denna anordning. Statsbidraget till undervisningen i slöjd utgår som bekant på andra grunder och är lägre än statsbidraget till annan undervisning, och i skolöverstyrelsens förslag sägs det, att den ekonomiska sidan av saken är den allvarligaste, men överstyrelsen hänvisar till att denna anordning tillämpas bland annat inom försöksdistrikten. Även om man inte har någonting emot anordningen i och för sig, kan jag inte finna annat än att de ekonomiska konsekvenserna icke är klarlagda och utredda. Av denna anledning tror jag, att det är bäst att nu följa utskottets förslag. Härigenom bereds i alla fall skoldistriktet den förmånen, att de kan få en lärare som är gemensam för två eller flera skoldistrikt, och på så sätt kan överläraren vara ledig från undervisningsskyldighet för att i stället fullgöra sin skyldighet som överlärare. Det måste innebära en förbättring för skoldistriktet. Det påpekades emellertid också vid behandlingen att det kan bli vissa svårigheter i alla fall. Distrikten får ökade utgifter, och i vissa fall kommer måhända bostadsfrågan att medföra besvärligheter.

Då förslaget syftar till en förbättring och de ekonomiska konsekvenserna beträffande statsbidraget vid slöjdens inräknande i undervisningsskyldigheten ej är klarlagda, skulle jag tro, att det är klokast att nu stanna vid ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag, som är detsamma som utskottets förslag.

Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr statsrådet PERSSON: Herr talman! Jag är fullt på det klara med att propositionen inte löser svårigheterna

Ang. uppehållande av undervisning, från vilken distriktsöverlärare befriats.

för en del mindre skoldistrikt, men det är dock så pass många av de nya storkommunerna, där överläraren har så omfattande nedsättning i sin tjänstgöringsskyldighet, att om två sådana distrikt slår sig samman, kan de få en icke-ordinarie lärare enbart på de timmar varmed tjänstgöringsskyldigheten minskats.

Ur synpunkten av önskemålet att få fullt kompetenta lärare hade det naturligtvis varit bra, om man hade kunnat utnyttja andra timmar, och skolöverstyrelsen har pekat på slöjdundervisningen. Nu är det emellertid så — vilket också framhölls av den föregående ärade talaren — att denna sak har sina ekonomiska och även principiella konsekvenser.

Vi har inte kunnat i ecklesiastikdepartementet och civildepartementet på den korta tid, som har stått oss till buds för utarbetande av denna proposition, göra så ingående undersökningar om de ekonomiska konsekvenserna, som hade behövts för att vi skulle våga oss på denna utvidgning. Som herr Ericson påpekade, är det andra statsbidragsgrunder och framför allt lägre arvoden för slöjdundervisning än för annan folkskoleundervisning. Det skulle sålunda här bli fråga om att låta folkskollärare med högre lön meddela slöjdundervisning, och det skulle bli en belastning för det allmänna och kunna medföra konsekvenser för lönesättningen beträffande slöjdundervisningen.

Vi anser i ecklesiastikdepartementet att det inte är någon olycka, om man nu prövar sig fram med det föreslagna systemet ett år. Därefter kan vi ha hunnit utreda konsekvenserna bättre och eventuellt få någon lösning som tillfredsställer även de mindre skoldistrikten. Det är ju i alla fall en väsentlig del av skoldistriktet som får möjlighet att inrätta dessa icke-ordinarie tjänster redan i år. Det förvånar mig att det just är en representant för femte avdelningen i statsutskottet, som här argumenterar för skolöverstyrelsens förslag. Jag är övertygad om att hade denna fråga behandlats på femte avdelningen, hade man insett de lönetekniska konsekvenserna och inte gått med på ett utvidgat system.

Den ärade reservanten argumenterade över huvud taget, som om jag inte hade föreslagit några förbättringar, utan som om det skulle bli som det har varit innevarande år. Så är ju inte alls förhållandet. När man talar i motionen om att det inte skulle bli dyrare, är det i själva verket på det sättet, att man vill hålla en del folkskollärare och folkskollärarinnor kvar på timlärarstadiet, medan jag vill låta dem få extra ordinarie befattning. Det blir visserligen dyrare, men det är ju heltidstjänst lärarna önskar, när de kan välja befattning. De anser att de är utbildade för sådana befattningar, och de tar över huvud taget inte timlärartjänster, om de kan få andra. Timlärartjänsterna kommer då att uppehållas av icke behöriga lärare, och vi önskar ju inte att det skall vara på det sättet. Vi skall komma ihåg, att här är det frågan om att överläraren i dessa mindre distrikt i alla fall måste ha en klass, och det är fyllnadstimmarna i den klassen, som det gäller. Det är naturligtvis ett avbräck för klassen redan att få mer än en lärare, och det skulle ju vara väsentligt sämre att för de extra timmarna få en lärare som inte ens är behörig.

Jag är för min del övertygad om att den föreslagna anordningen kommer att leda till en godtagbar linje, som när de ekonomiska och lönetekniska konsekvenserna blivit bättre undersökta kan vidare utvecklas.

Med hänsyn till vad jag anfört vill jag rekommendera kammaren att antaga utskottets förslag, som överensstämmer med propositionens.

Herr BERGH: Herr talman! Ecklesiastikministern gjorde i början av sitt anförande det uttalandet, att man inom departementet inte närmare undersökt de ekonomiska konsekvenserna av ett bifall till skolöverstyrelsens hemställan. Hans resonemang gav emellertid inte desto mindre vid handen, att han drog slutsatser, som om en sådan undersökning hade gjorts.

Det hade varit mycket värdefullt att i detta ögonblick ha haft en sådan eko-

Ang. uppehållande av undervisning, från nomisk undersökning utförd, ty vad vi här bör göra klart för oss är, att det antal skoldistrikt i hela landet, där den här föreslagna anordningen kan komma att införas, kommer med visshet att bli mycket litet. Det kommer icke att gälla städer som regel, med undantag möjligen för någon mindre stad i anslutning till angränsande landsbygd. Det kan inte komma att gälla de större skoldistriktet på landet, utan det kommer endast att gälla de mindre skoldistrikt, där belägenheten till grannskapet är sådan, att den här kombinationen är tänkbar. Jag vågar gissa, att eftersom antalet fall, där den föreslagna anordningen kan genomföras, inte är stort utan litet, skulle det vara mycket värdefullt, om departementet hade kunnat åstadkomma denna undersökning av de ekonomiska konsekvenserna, innan ecklesiastikministern här framhåller dem som avskräckande.

Däremot är det uppenbart, att om man går in för att för detta fåtal skoldistrikt honorera slöjdundervisningen mer än efter timlärarkungörelsen, blir det en liten fördyring. Antalet skoldistrikt kommer emellertid att avgöra, om detta får några statsekonomiska konsekvenser att tala om. Jag skulle vilja dra i tvivelsmål, huruvida de principiella betänkligheterna i detta sammanhang är så stora, att de bör väga över det praktiska syfte man vill nå.

Ecklesiastikministern gjorde också ett annat uttalande, som gav mig anledning att bli en aning fundersam. Om jag fattade honom rätt, sade han, att han inte önskade befrämja en sådan anordning, att icke kompetenta lärare eller lärarinnor skulle komma att uppehålla det antal fyllnadstimmar som erfordras för att en distriktsöverläraravdelning skulle få fullt antal undervisningstimmar. Det är just denna olägenhet som det i propositionen framförda förslaget icke kommer att tillfredsställande motverka. Jag skall med ett par exempel visa, hur det kommer att ske.

Antag att det finns ett skoldistrikt, där överläraren har 20 veckotimmars undervisningsskyldighet, och ett angränsande distrikt, där han har 10 timmars under-

vilken distriktsöverlärare befriats.

visningsskyldighet! Det betyder att i det ena fallet är det 10 timmar som fattas och i det andra fallet 20 timmar, som fattas, alltså sammanlagt 30 veckotimmar. Det blir lätt att slå ihop dessa timmar och anställa en lärare, då det finns erforderligt antal timmar för inrättandet av en tjänst. Men antag att i det ena distriktet antalet fyllnadstimmar är endast 12 och i det andra endast 10. Då blir det sammanlagda antalet fyllnadstimmar 22. I detta fall är det inte möjligt att anställa en person som extra ordinarie lärare. För att undvika sådana olägenheter har skolöverstyrelsen föreslagit, att man skulle kunna inrätta en icke-ordinarie folkskollärartjänst med viss undervisningsskyldighet i slöjd och att på det sättet fullt timantal skall kunna uppnås. Slöjdtimmarna är alltså avsedda att fylla i den skarv som annars kan uppkomma.

Det är uppenbart att med det förslag, som framlagts i propositionen, får den där förordade anordningen en mycket begränsad räckvidd, men om däremot skolöverstyrelsens förslag går igenom, blir det möjligt att täcka ett betydligt större fält.

Det väsentliga i detta sammanhang är att undervisningen det antal timmar i distriktsöverlärarens avdelning, som han själv inte kan ha, bestrides av kompetenta lärare, och går man den väg skolöverstyrelsen föreslagit vinner man större möjligheter för att så sker. Om man inte får dit timlärare, blir resultatet att man får ta vilka inkompetenta lärare som helst.

Med detta sista har jag, herr talman, velat motivera, att det i propositionen framlagda förslaget är otillräckligt ägnat att motverka anställandet av icke kompetenta lärare. Vad som här, så vitt jag kan begripa, är välmotiverat, om vi vill nå det avsedda syftet, är att gå på reservationen. Det finns en principiell hake i den, nämligen att den innebär att det skall vara möjligt att inrätta lärartjänst med undervisningsskyldighet även i slöjd, men detta kommer inte att äga rum i så många fall, varför det kommer att spela mycket liten ekonomisk

Ang. uppehållande av undervisning, från vilken distriktsöverlärare befriats.

roll. Om det nu skulle föreligga vissa principiella betänkligheter mot en sådan lösning, får man väl våga detta mot fördelarna av att uppnå det avsedda syftet, men man kan aldrig tala om att det här skall bli fråga om några större utgifter.

Herr LINDEN: Herr talman! Jag hade inte tänkt begära ordet i denna fråga, men det var ett uttalande av herr statsrådet som uppkallade mig.

Jag tror att vi allesammans skall vara statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet mycket tacksamma för det initiativ han tagit; det är otvivelaktigt till betydande gagn för skolväsendet och skoldistriktens organisation. Men jag har å andra sidan svårt att förstå, varför man inte i detta sammanhang också kunnat bifalla skolöverstyrelsens förslag på den punkt, som nu diskuterats, vilket föreslås i en reservation.

Det var som sagt ett uttalande av herr statsrådet, som gav mig anledning att begära ordet, detta, att herr statsrådet menade att ett bifall till skolöverstyrelsens förslag kunde få lönetekniska konsekvenser. På den punkten vill jag gärna, innan ärendet avgöres, säga några ord i en fråga som alltid har legat mig varmt om hjärtat.

Varför skall man fortfarande så snart det är tal om lönetekniska problem deklamera vissa ämnen? Man utgår ifrån såsom självklart, att några få ämnen, bl. a. slöjden, inte skall betraktas med samma högtidliga allvar som andra ämnen. Vi har många gånger här i riksdagen haft anledning att diskutera den frågan, och vi har också haft anledning att diskutera, om det inte är en samhällsuppgift av minst lika stora mått att försöka tillgodose elevernas behov av undervisning i praktiska ämnen som i läsåmnen. Varför skall vi inte låta elever med en sämre utvecklad intelligens få pröva sig fram med sina händer och på den vägen vinna litet självhävdsel och självtrygghet? Det är ur den synpunkten som jag tycker att det är orimligt att vidhålla talet om »de lönetekniska kon-

sekvenserna». Jag skulle nog tro att man utan vidare kan säga, att även om man inte är beredd att nu köra fram till stora trappan och jämställa alla ämnen skulle det innebära en ganska ringa kostnad för den fördel man kunde vinna beträffande överlärarnas tjänstgöringsförhållanden i vissa distrikt, om reservationen bifölles.

Jag vill också säga, att om man nu skiljer på »de lönetekniska» och »de ekonomiska konsekvenserna» kan, såvitt jag begriper, inte åtminstone de ekonomiska konsekvenserna bli särskilt fördömande. Skolöverstyrelsens beräkningar visar ju att det rör sig om ytterst obetydliga summor, och om det skulle krävas ett alldeles särskilt övervägande för att våga sig på detta »äventyrliga» förslag, kan man väl ändå utgå ifrån att ett bifall till reservationen inte innebär något annat än att förslaget genomföres där det är möjligt att genomföra, och inte skall väl ändå de olika statsbidragsvillkoren för olika tjänster och den olika lönesättningen vålla så stora besvärigheter, att man inte skall kunna ta den vinst, även om den är en liten vinst, som ligger i detta förslag.

Jag ber därför, herr talman, att få ansluta mig till den tankegång som är uttryckt i reservationen.

Herr statsrådet PERSSON: Herr talman! De som tidigare talat för reservationen har inte, tycker jag, klart observerat att det här i alla fall enligt propositionen och utskottets förslag är fråga om att göra en förbättring jämfört med nuvarande förhållanden, en förbättring som eventuellt efter ytterligare ordentligt övervägande av konsekvenserna kan gå ännu längre.

Var min medellinje stannar i detta utvecklingsschema, är vi inte fullt på det klara med, ty det gäller inte bara att ange, hur många distrikt, där man har så och så många fyllnadstimmar och i hur många man har så och så många fler fyllnadstimmar, utan det gäller också att ange, hur dessa distrikt ligger geografiskt i förhållande till varandra, så att de kan sammansluta sig två och två

Ang. uppehållande av undervisning, från vilken distriktsöverlärare befriats.

för att få en lärartjänst med full tjänstgöring av 30 timmar. Då jag inte hunnit göra den undersökningen, kan jag inte säga något bestämt om resultatet. Men jag vill peka på att herr Bergh motsade sig själv, när han först yttrade, att propositionen löser problemet bara till en liten del, och sedan sade att det bara blir i mycket få fall som slöjdtimmar kommer att behöva tas i anspråk.

Varken herr Bergh eller jag kan ange, var gränsen går, men om propositionen inte löser problemet i någon större utsträckning, blir det väldigt många, som just får tillgripa slöjd och rätt mycket slöjd, och det är det vi vill undvika. Jag håller i själva verket före, att propositionen löser frågan för en rätt betydande del av distrikten, men det återstår i alla fall en del distrikt, som kommer att behöva tillgripa slöjden.

Om jag nu har sagt här, att detta skulle medföra ekonomiska konsekvenser, är det därför att fröken Andersson ville påstå, i enlighet med motionen, att detta inga ekonomiska konsekvenser hade. Det är felaktigt, men jag kan gå herr Lindén till mötes och säga, att de direkta ekonomiska konsekvenserna inte blir så förskräckligt stora, utan att det är de indirekta, de lönetekniska konsekvenserna, som blir större. Herr Lindén har själv med all önskvärd tydlighet påvisat, att dessa konsekvenser kan bli väsentliga. Herr Lindén har här i själva verket talat för att vi med ens skulle flytta upp alla slöjdlärare i folkskollärlönegrad, och riksdagens första kammare är väl ändå inte beredd att ta de konsekvenserna.

Jag håller fortfarande på utskottets förslag.

Fröken ANDERSSON: Herr talman! Jag begärde ordet, då herr statsrådet sade, att jag hade förbisett den förbättring som här gjorts. Det må vara förlåtligt, att även ett statsråd kan vara litet trött så här på natten, men jag sade ordagrant, att inrättandet av icke ordinarie folkskollärartjänster innebär visserligen en lättnad, men svårigheterna kvarstår dock framför allt i vissa landsbygdsdistrikt.

Sedan uttalade herr statsrådet sin förvåning över att en ledamot av femte avdelningen kunde tala för denna sak. Ja, gudskelov, jag har inte hunnit bli så mycket lönebandarin ännu, att jag inte har något vett kvar i huvudet.

Vidare tycker jag att den här frågan är ganska allvarlig, och det förvånar mig litet att inte just det nuvarande statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet fäster mera vikt därvid. Ty som det mycket starkt framhölls från sakkunnigt håll i statsutskottet, är det inte bara slöjdundervisningen, som blir lidande på denna anordning utan även och kanske framför allt den övriga undervisningen. Den som med mycken brio och klarhet urgerade denna ståndpunkt var herr statsrådets företrädare i ämbetet, Hildur Nygren, som är ej mindre folkskollärlärinna än även undervisningsråd, och jag hade nu den troskyldiga uppfattningen att hon var rätt insatt i vad hon talade om.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av fröken Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Fröken Andersson begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 141, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av fröken Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Ang. uppehållande av undervisning, från vilken distriktsöverlärare befriats.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 142, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1952/53 till stipendier åt lärjungar vid högre läroanstalter och elever vid folkhögskolor jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 143, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder till skydd mot biologisk krigsföring.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

På framställning av herr talmannen beslöts att handläggningen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till ett annat sammanträde.

Anmälades och bordlades statsutskottets utlåtanden:

nr 173, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1952/53 till Statens sjöhistoriska museum:

Avlöningar jämte i ämnet väckta motioner;

nr 176, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1952/53 till avlöningar vid de allmänna läroverken m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 177, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1952/53 till bidrag till avlöande av hemvårdarinnor samt till prov- och kompletteringskurser för hemvårdarinnor jämte i ämnet väckta motioner;

nr 178, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag för budgetåret 1952/53 till allmänna barnbidrag;

nr 179, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag för budgetåret 1952/53 till understödjande av dispenserverksamhet m. m. jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 185, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa tjänster vid kommunikationsverken m. m. jämte i ämnet väckt motion.

Justerades ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 12.29 på natten.

In fidem

G. H. Berggren.